

Peritääänkö Wihakin?

Jutelma kahdesja osassa.

Kirjoittanut

K. J. Gummerus.

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,

1875.

Peritöönkö Wihorin?

Antimo lahjoja ohjeita.

Antimo

K. G. Gummus.

Antimo

Antimo lahjojen ohjeita Antimo kirkon kirkonkassasta.

Edellinen osa.

Wiaton.

De l'histoire de

l'Inde

I.

Jolhan Matti ja hänen vaimonsa.

„Oma maa mansikka, muu maa mustikka“ — sanoo suomalainen sananlasku. Sen sananparren totuus nähyhkin kaikkialla Suomessa; sillä harva kansalainen rakastaa niin maansa kuin Suomalainen. Hänen maansa on, jos sitä muuhin maafuntiin maailmassa vertaa, köyhä; mutta kumminkin on se turve, missä hän ensikerran päivän valon näki, hänelle kallis. So kaukaisia aikoja takaperin huomattiin tämä, ja niin luemme esimerkiksi eräässä kertomuksessa jo toista sataa vuotta takaperin eräältä Saksalaiselta merikapteenilta, jolla satunnaisesti oli joitakuita Suomalaisia laivamiehiä laivastaan: „Ihmeteltävä on näiden Suomalai-
laisten lujuus; mutta vielä ihmeteltävämpi on se alituinen ja syvä rakkaus, jota heissä elää kylmää, pohjoista kotimaatansa kohtaan. He ovat uskollisia ja rohkeita; waaran suuruus ei heitä peloita. Mutta kun ikävä kotimaatansa saa walan heissä, silloinpa ei suurin palkkakaan saa heitä jäämään. Koti elää heidän miellesjansä ja kiiruhtamasta kotiinsa ei voi kukaan estää heitä, kun ovat jonkun pitemmän ajan olleet sieltä pois“. — Ja tässä lauseessa, minkä muunvalainen antaa suomalaisista merimiehistä, asuu totuutta. Meren rannoilla saamme nähdä, warsin merikapungeissa, wanhuksia tukulta, mitkä ovat ikänsä lyntäneet Uhden waloja kaukaisilla wesillä, mutta aina tuon tuostakin käynee katselomasja onko koto Pohjassa entisellä paikallaan, -- kunnes wihdoin jääwät tähän rakastettuun kotimaahansa

kuolemaan. Tavallisesti owat nämä entiset merimiehet köyhiä, sillä nuoruudessaan ei wät he ole tienneet jäästää mitään wanhohen päiväinsä waraksi, ja moni heistä käy viimeiset aikansa talosta taloon kerjäten, ellei pitäjäs muulla tavalla ole heistä huolta pitännyt. Useimmat heistä owat rehellisiä, pian lapsellisia olentoja, joiden sydämet owat wapaat kaikista rikoksista, mihin heillä kumminkin olisi ollut tilaisuutta. Moni heistä on ollut waroissa semmoisisja, joita emme me, maa-moukat, moi aawistaakaan. Ja kun he meiltä leipä-kultaa pyytävät, emme ensinkään osaa ajatellakaan, mitä kaikkia pyytäjät owat kärsineet ja nähneet. Mutta jos silloin sattuu puheeksi tapauksia heidän elämästään, sattuu puheeksi waroja, missä he owat olleet, haaksirikkoja, joita he omin silmin owat nähneet, joisja heidän oma henkensä on ollut onnen nojassa, — niin onpa silloin kuin muuttuusi wanha kerjäläinen toiseksi olennoffi. Muistot, mitkä owat uinailleet hänesjä, herääwät; hänen silmärsä sätenoittaa ja koto hänen olennessaan astuu henkiin entistä miehewhyttä. Hänelle on merikin rakas, josko isänmaa on vielä rakkaampi; ja hän kertoo nyt kertomuksia, joita meidän täytyy ihmetellä. Että hänelläkin on ollut päivänsä — sen näemme ja kuulemme, ja wätkinikin anastaa hän meiltä meidän kunnioituksemme.

Mutta „ei ruista missä ei rikkaa“.

Suo anteeksi, lukijani, että, kun nyt pyyhän siun astumaan siifään erään wan-

han merimiehen asuntoon, tämä merimies ei ole aiwan semmoisia, joista vasta puhuimme. Kaitisja säädhyisä — ja merimiestenkään ei tee poikkeuksia tästä — löytyy, ynnä hyviä ihmisiä, myöskin niitä, joiden omatunto ja parempi tieto on fuususten myrshysä mennyt haatfirikoon. Jolsan Matti oli näitä wiimeksi-mainittuja. Hän oli ollut merimies, mutta mereltä toi hän maalle myrshyä ja vastatuulta; merelle jätti hän nuoruutensa puhtauden ja omantuntonsa rauhan.

R—joen pitäjässä oli vähäisellä saarella noin 40 vuotta takaperin vähäinen asunto. Mawa meri lakasi yhdeltä taholta saaren rantoja, toisilta tahoilta kiihli auringon paisteessa saaria ja moniaista kohdistu mannermaa. Tälle vähäiselle saarelle oli noin 50 vuotinen mies rakentanut asuntonsa. Saari oli, niinkuin sanoimme, pieni, mutta kumminkin niin suuri, että Jolsan Matin kaikki omaisuus sinne mahtui. Ja paljon omaisuutta ei Matilla ollutkaan. Kymmenkunta werkkoja nähtiin rannalla kiuwaamassa wäliin, kun Matti oli poisja. Siinäpä Matin pää-omaisuus olifin.

Suone oli pieni, kalliolle rakennettu. Mannermaan puolella oli owi, joka tuupaan wei. Noin neljä kynnärää owesta oli owi-seinällä vähäinen alkuna ja seinällä wastapäätä, merelle päin, toinen, isompi. Pöytä, pari tuolia, isompi arkku, pata ja joitakuita pulloja — siinä kaikki huonekalut, johon ehtä vielä woimme panna kaffi pysesjä, kirwes ja saha, setä yhtä ja toista pikkukapinaa. Tatan-puolimaisella seinällä nähtiin toinen owi, joka wei pieeneen pimeään komeroon, mikä sisälfi wanhvoja waaterhyhsjä, mädänneitä werkkoja ja muuta semmoista.

Saari oli, paitsi tätä huonetta, ihan autio. Ei puun pensasta siellä nähty, ei ääntä siellä kuulunut muun kuin tuulen, joka tuwan ympärillä pauhasi, ja silloin tällöin jonkun merilinnun. Saari oli kiwinen, ja näitä kiwiä oli luonto laatinut toinen toisensa päälle omituisin muotoihin, jotta lohkareista meren-puolimai-

sella rannalla oli syntynyt jotakin luolan tapaista.

Samana päivänä, jona kertomuksemme alkaa, nähtiin tässä luolasja yhtä ja toista, jota ei olisi osannut arvata tällä saarella löytyvän. Mutta kun nämä kalut moniaiden päiväin perästä owat kadonneet, niin woimme kohta sanoa, että ne eiwät kuuluneet Matin omaisuuksiin; — ne olivat kaupan kaluja, joista ei tahdottu tullia maksaa ja jotka Matin awulla salaisuudessa ja hiljaisuudessa olivat saattawat omistajanja luo.

Tällä kiwifellä saarella, joka tuskin oli saareksi nimitettävä, asui, niinkuin jo tiedämme, Jolsan Matti ja — Leena hänen waimonsa. Matti itse oli vielä parhaassa iässään. Ja ikäänsä ja woimiinsa nähden olifi hän vielä warsin hywin woimut kelwata merimieheksi, — jota ammattia hän olifin toistahymmentä vuotta toimittanut ennenkun rupefi erakoksi tälle autiolle kalliolle — ellei hän olifi ollut raajarikko. Hän oli näet käsi-puoli. Toisen kätensä olkapäästä saakka oli meri korjannut. Wiimeiselle meriretfelle kun hän lätki — ja silloin ei hän vielä saarella asunut — oli hänellä faks terwettä kättä. Kun hän palasi oli toinen mennyt, ja Matista ei enää ollut merimieheksi. Silloin muutti hän saarelle Leenan kanssa, jonka hän pari vuotta ennen onnettomuuttansa oli nainut.

Tämä Leena, Matin waimo, oli miestänsä joitakuita vuosia wanhempi. Hänen kanssaan ei ollut hywä käydä tukkanuotalle, sillä hän osafi itsensä puolustaa, ja jos suu-sotaan joku rupefi hänen kanssaan, niin ei-pä niin teräwä-kielistä, jota Leenaa olifi woittanut. Leenaa pelkäsiwät siis rantamaan ajukkaat, mutta Leena itse ei pelännyt ketään muuta kuin miestänsä Mattia; ja olipa se niinkuin olla pitää, sillä onhan mies waimon pää ja waimon tulee miestänsä kunnioittaa. Mutta ei-pä tiennyt moni, mitä tämä ifäntänä oleminen omasja kodossaan Matille maksoi, sillä Leena-muori ei hywäntahtoisesti ruwennut Matin alamaifeksi. Ei, useita

fertoja oli hän koettanut anastaa isännhyden, warsinkin kuta wanhemmaksi hän tuli, ja siinä tarwittiin mies semmoinen, kuin Matti, pitämässä kotiwaltikkaa, jottei se joutuisi Leenan käsiin. Mutta Matissa oli semmoinen koti-waltikan pitäjä, ja Leenan usein rewitty tukka ja siniset postet näyttiwät, että kotikuri se oli, joka pidätti waltikan Matin huostassa. Tähän kotikuriin tarwittiin woimia; sitä antamaan ei ollut kehnon miehen rupeaminen, sillä Leenan jäntewät hartiot, wahwa wartsalo ja kowat kädet osoittiwat, että hänellä oli täyden miehen woimat. Hänen suuret harmaat filmänsä iskiwät tulta, kun hän oli suutuksissa, ja näitä filmänsä peltäsiwät rantanaapurit, sillä samaten kuin utkosen leimu usein lyö milloin mihinkin, niin eipä aikaakaan ennenkuin oli Leenan nyrkki näyttännyt, etteiwät hänen filmänsä turhaan tulta iskeneet.

Mutta waikka Leena oli jotenkin pitkästä luontoa, niin waltitsipa tawallisesti hywä sopu hänen ja Matin välillä. Leena oli uuttera työssään ja hywästi olisimat Jolsan saaren asukkaat tulleet toimeen, ellei wiinaa olisi löyhtynyt. Mutta niin pian kuin oli jotakin ansaittu, muutettiin raha wiinaan ja silloin heiluivat werkot rannalla ja tuwasta kuului milloin lauluja, milloin torua — ja seuraavana päivänä waltitsi saarella ja tuwasafin sywin hiljaisuus, sillä asukkaat — — nukkuiwat. Lankofin — aika-iso englantilainen koira, jonka Matti viimeisellä meriretkellään penikkana oli tuonut kotiinsa — makasi semmoisina päiwinä weneessä rannalla ja tiesi, että tämä päivä oli hänelle paaaston päivä.

Syyskuu oli loppunsa kulunmaisillaan. Päivä oli höyfi muuttumaisillaan. Matti ja Leena olivat aamuusta asti olleet kiireessä työssä, eikä edellisenä yönäkään ollut kumpikaan heistä joutanut, ei niin filmäräpöystäkään lewätä. Silloin oli näet lähellä olemasta laiwasta, jota ei auringon nousun aikana enää näkynyt, weneitä kulkenut ehtimiseen saarelle, ja weneistä oli kaluja kannettu tuohon saarelle olemaan luolaan.

Saarella oli silloin ollut liikettä. Seuraavana päivänä oli siellä nähty wieras wene ja kassi wierasta miestä. Nämä miehet olivat Matin ja Leenan kansa työkennelleet puoleen päivään asti tuossa luolassa. Kalut olivat muutetut toisesta paikasta toiseen. Puolen päivän aikoina oli osa näitä kaluja kannettu Matin weneeseen, ja kohta sen jälkeen oli Matti pystyttännyt purjeet ja hywällä myötätuulella lähtenyt purjehtimaan mannermaata kohden. Toinen saarella olemista wieraista miehistä oli sitä ennen kiisarilla tarkastanut merta ja sanonut: „kassit hywin!“ — Ja samalla kun Matti läksi, olivat miehet käyneet huoneeseen ja heittäneet kirskailematta Matin ja Leenan awio-woteelle, mistä kuorsaaminen pian ilmoitti heidän uneen waipuneen.

Leena oli ollut erittäin hywällä tuulella koko wiime yön ja päivänkin. Hänen filmistänsä oli loistanut tyhtywisuus ja ilokin. Olisi luullut hänen wäsyneeffin samaten kuin miehet, mutta eipä ollut Leenan wäsynimisestä puhuttawaa. Kun hän kuuli miesten kuorsawan, meni hän kiiruusti heidän weneensä luo. Siinä olivat miehet wäsynen ennen Matin lähtöä syöneet ja Leenan oli wierasten taskumatista saanut aika kolausken. Tästä Leenalle hywä mieli, ja tarkasti oli hän pitännyt filmällä paikkaa, mihin taskumatti kätkeittäisiin. Sitä kiiruhti hän nyt etsimään. Ewäspuussin käänsi hän nurin, sillä sinne oli kaiteti wiinapullo kätetty, mutta — tyhjään haki hän sitä nyt. Wieraat tunsiwat näet Leenan; he olivat ennenkin olleet saarella ja samaten kuin nyt nukkuneet, mutta herätessänsä huomanneet taskumatintin pirstana ja Leenan makaaman palaisien wiereessä ja nukkuman autuaallista unta. Tätä estääksensä oli toinen heistä nyt salaa ja hymyillen pistännyt taskumatintin nuttunsa lakkariin, Leenan sitä huomamatta.

Maurusuin oli Leena mennyt weneen luo. Hymyhuulin oli hän tarttunut ewäspuustiin, mutta kun hän näki itsensä petettyksi, kun hän huomasi, ettei siinä wiina-

pulloa ollutkaan, niin silloinpa muuttui hän ihan toisellaistensa. Nauru katosi hänen huuliltaan, hänen silmänsä iskiwät tulta, ja kuin riivattu hyppäsi hän we-neestä maalle.

„Te h — — tin narrit! Te muufalais-naasikat, se j — — njuottowasikat! Kehaatte tämmöistä petoskauppaa tehdä! Mihin owat pullon kätäneet? — — — Kielilakeni on kuiwa, että halkeaa! Lempo teidät forjaa, te juutafset, jotka ette juo wanhalle suu- kastetta“. Ja ämmä näin höristen alkoi tarkastella luolaa ja rantaa, mutta turhaan. Pulloa ei löytnyt.

„Olisiko Matti, se peikkojen pesä, saanut käsiinsä sen“ — mietti ämmä, kun wihdoin viimein oli hakemasta lakannut. — „Mutta mitä hän sillä tekisi. Hän ei juo merellä, hän tietää tehtävänsä, se huns-wotti... Hän ei ole ottanut sitä. Täällä se pitää löytymän!“ — Ja ämmä lewitti steraimensa, itäänkuin olisi hän hajusta tahtonut huomata, missä aarre talteuisti.

„Olisimatko ne kanaljat kuljettaneet sen tupaan... Katfella saa —“. Ja eukko riensit tupaan. Se oli hänen viimeinen toiwonsa. Jos ei pulloa sieltä löytyisi, turhaan sitten etsiminen. — Hän awasi hiljaan owen. Wuoteessa kuorjasivat merimiehet. Hän pudisti nyrkkiä heille ja nunnisti hiljaan itselseen. Hän tarkasteli huoneen kaikki paikat — turhaan. Hänen himonsa oliwat nyt niin kihtyneet, että kuola walui hänen suu-pielufistaan. Mutta turhaan haki hän. Silloin wihan winmassa lähestyi hän jälle wuodetta, aifoen wäkisten ottaa, mitä ei warkein saanut. Hän kyykistyi herättääksensä miehiä, mutta — — kas nyt! Ilo wälähti hänen silmistänsä, hymyily palasi jälle hänen huulillessa, koko hänen nuotonsa firtastui. Hän oli nähnyt toisen nuffuwan miehen laktarin suusta pullon suun tuikkaawan. Hän sieppasi pullon, mutta warowasti, ja kuin sotilas, joka voitettu lippu kädessä riemuitsee, hiipi hän hiljaan tuwasta ulos.

„Te pullojunkkarit, hi, hi hii, hiih!“ nauroi hän. „Koetitte Soljan Matin mui-

jaa pettää, hi hi!“ ja nyt ilmoitti hiljainen: „pull, pull, puli!“ että eukko oli maku-juomansa nautinnossa.

Kika kolautsen oli hän pullosta ottanut. Läähöttäen kirwoitti hän pullon suun huuliltansa. „Te koetitte pettää minua, mutta jos minä — — — hi hii!“ — Ja waroin laaki nyt Leena pullon maahan, hiipi hiljaan komeroon, toi sieltä wanhan kannun-mitan, kaasi siihen wiinan, täytti putellin merimedellä ja wei sen tupaan, missä hiljaan piesti sen entiseen paikkaan. Nyt wasta loisti ilo muijan harmaista filmistä, nyt kun kiwellä istuen tuon tuostatin naukkasi kannumitasta.

Pullo oli ollut tuopin wetämä; siitä oli toista kortelia juotu kun se Leenan käsiin joutui; hän siis sai täyden määränsä. Mutta jos ainoan pisaran juosutti hän kurtkutorweansa alas ja sitä tehden joutui ämmä aina yhä iloisemmaksi. Wihdoin, kun oli viimeinen pisare saapunut ämmän suuhun, heitti hän kannun-mitan kauas tyköään.

„Te... naasikat!... Tuon wertia!... kahdelle mie... helle!...“ hörösi hän ja kaatua pölähti kiwiselle rannalle.

Itä oli yösti muuttumaisillaan, kun wihdoin viimein merimiehet tuwasia heräsiwät. He hypähtiwät tiiruusti wuoteelta, kun näkiwät, että aurinko jo oli laskeunut ja että jo oli jotenkin pimeä.

„Nyt perhana meidät forjaa!“ huusi toinen... „Dlemme nuffuneet liita tauan. Nyt tiiruusti mannermaalle.“

„Leipäpala ja naukki ja walmis olen“ — sanoi toinen, wetäen esiin pullon laktaristansa. — „Missä muija menee, kun ei nyt ole täällä? Mina ennen se wiinan hajun tunsi“, ja mies kallisti pulloa suuhunsa. — „Mitä riivattua!“ — huusi hän — „mitä perhanaa! Kuka lempo on wiinan suolawedeksi muuttanut? — Muija! Matin Leena, se ilkiö sen on tehnyt!“ — Ja wihoisjansa heitti hän pullon tuhannen pirstaksi lattialle.

Suutuksisjansa riensiwät miehet we-neensä luo. Rannalla näkiwät he Leenan, joka yhä wialä humalassaan nukkui.

„Vuolit tehneesi hyvänkin työn“, lausui se miehistä, jonka lakkarisfa wiinapullo oli talteunut; — „mutta et suuresti kiitä meitä, kun herää“. Ja tämän sanottuansa otti hän esiin puukonsa ja ajoi kiiruusti puolet hiwukkaista Leenan päästä. — „Ota se weskopin-merkki päähäsi, wiina-waras“ — sanoi hän.

Kotwan ajan perästä ei nähty saarella muuta eläwätä kuin Leena, joka yhä vielä nukkui, ja Lankoa — koiraa —, joka Martin weneen sijalla malasi.

Seuraavana aamuna heräsi Leena omassa wuoteessaan, kun aamun ensi säteet koittivat. Hänellä oli himeä muisto eilisestä tapauksesta, ja tämä muisto yhä selweni, kuta enemmän hän sitä mietti. Hän nousi wihdoin istualle; hänen päänsä oli raskas. Hän kulki hoperoiden owelle ja siitä wäyhäiselle lähteelle kilelle luolaa. Siellä nyt telpasi muijalle wesi. Suotuansa juoh-tui kaikki eilispäiwän tapaukset hänen mieleensä, ja hän haki kannun-mittaa — „jos siinä vielä ehkä löytyisi pisaretaan“. Mutta kannun-mitta oli tyhjä. Huo'aten otti ämmä sen ja kulki tupaan jälle.

„Mistä hiidesä Matti wiipyy? Hänellä olisi warmaankin wähän kastetta kuuwalle kielelleni“, mumisi eukko ja heittänsi jälle wuoteellensa. Mutta kiiruusti hypähti hän siitä nyt ylös ja silmäsi sitä tarkkaan. Ei, hänen silmänsä eiwät walehdelleet — siinä, ihan hänen wieressään, misä hän wasta oli maannut, malasi pieni kalfi-wuotinen poika. „Noh, kaikki pyhät“, huusi ämmä. — „Sen sanon minä! Olisto tuo minun lapseni, yöllä saamani! Mistä Jumalan nimeen on poika tähän tullut!“ — Ja käsin kupeisiansa seisoi ämmä kauan ja katseli poikaa. — Eiltoin kuuli hän kuorsauksen kamarista. Hän

riensi awaamaan owea ja näki Martin maakaawan werkkorhyshyjen päällä.

„Kylläpä olen perhanasti nukkunut, kun en huomannut Martin kotiintuloa! — Ja miten hiiden lailla jouduin minä omaan wuoteeseeni? — Milloin läksivät miehet? — — Onko nyt kaikki noiduttua!“ — huusi hän kurtkunsä täydeltä, sillä hän oli sattunut käymään käsin päätänsä ja tuntenut, että toinen puoli oli keritty. — Poika heräsi ja rupefi itkemään. „Mos siinä, lemmon sikiö. Mistä perhanasta oletkin tullut! Suus kiini, tahi sinun juubeli korjaa! Minä olen Jolsan Leena!... Herras-lapsi!“ huusi hän hämmästyen, kun poika heitti pois peitteen, jotta waatteensa nähtyiwät. „Herras-lapsi... Matti on sen pelastanut weden hädästä.. No noh. älä itke lapsi, ei Jolsan Leena ole paha..! Sinun pelastuksesta aina joitakuita kolkkoita lähtee.. Älä itke lapseni! älä“ — ja Leena koetti kaitin mokomin lepyttää pienoista, mutta tarhaa.

„No hunda sitten, sirä wintiön tuoma!“ ärjäsi eukko ja peitti wanhalla hameella paljaan päänsä... „Kuka Lempo on hiwukseni leikannut.. Matti!.. Miehiet?“

Ei kuumia, että lapsi itki, sillä heräsi-pä Mattikin wihdoin viimein eukon huudosta ja kirouksista ja astui unihörröissä kamarista. — „Korento käteesi ja taakaanpa, ettei ole pääpiru julmempi kuin siinä nyt tuossa“ — sanoi hän. „Mitä siinä huudat kuin riuwattu, wai kihelmöikö humala päässäsi, siinä wiina-lekkeri — häh! Ja mitä on pääsi nylkenyt, siinä emä-sika? — Nyt jos mieleesi tekee säästää wanhjoja forkkaluitasi, niin ole ääneti, että saa wäshnyt nukkua tahi, lempo wie, saat tästä“ — ja Matti pudisti nyrkkiänsä.

„Sanohan mistä lapsi on —“
Sen ehdit huomenna tietää... Ole huutamatta penikka!... Tuli kappi fiwejä sen suuhun, jotta herkeää räähymästä“. — — Ja Matti meni jälle kamarikomeroon ja löi owen kiini.

II.

Weljekset.

Mannermaalla, puolen wirstaa merestä, toista peninfulmaa Jolsan saaresta on Nyttilän kartano. Wähäinen puro tahi joki juoksee sen wierestä mereen. Joen rannalla on ihana kryptimaa ja sen siäsäjä seisoo Nyttilän kartanon asuinhuoneet.

Nyttilän kartano on suuri setä weroltansa, että maa-alansa suhteen. Sen viimeiset omistajat olivat olleet aika hyviä maanwiljelijöitä ja senpä tähden oli nyt kartano kaikin puolin hymäsä kunnossa. Sen awaroilla pelloilla tefi kolmatta kymmentä torpparia työtä. Sen laajilla laitumilla ammoi wiisikymmentä lehmää. Sen heinärikkaila niityillä nähtiin lato pian ladon wieressä, täynnä heiniä nyt, sillä niitto-aika oli jo toista kuukautta takaperin loppunut.

Ihanalla paikalla seisoi Nyttilän kartanon asuinhuone. Sen ylikerrasta oli nähty ala warfin awara: kaunis kryptimaa tuuheine puineen meren rantaan asti ja siitä sitten meri saarinensa. Yhdeltä taholta ei filmä maata eroittanut. Kauniina pilwettöminä päiwinä siinti taivahan rannalta vähäinen saari — Jolsan saari. Muuta mitään ei tältä taholta nähty kuin merta, aawaa merta. Kartanolta meren rannalle käwi käytävä, jonka tuheat, korkeat pihlajat warjosivat, ja pitkin joen wartta nähtiin tiheä orjantappura-pensas, jonka takana käwi polku meren rannalle.

Uloista, onnellista oli olla Nyttilästä. Wieraat ihmettelivät sen ihanuutta ja kaidehtijat kaidehtiwat sen omistajaa. Mutta kumminkaan loka kaidehtijoista olisi tahoton astua omistajan sijaan!

Kamarissa, missä kaikki osoitti rikkautta ja yllöllisyyttä, mafasi wuoteellansa walea mies. Hänen filmänsä, joista kumminkin kirkaat säteet lensiwät, mafasivat sywällä päässä. Koko hänen wuotonsa osoitti kuoleman kansa taistelewaa, joka jo itsekin on huomannut, että kuolema on wuoton puolelle päässyt. Hän oli kumminkin vielä nuori, tämä mies, vielä ei ollut hän kolmatta wuosikymmenystään nähnyt. Tuolilla hänen wuoteensa wieressä oli koko patteria rostoja; mutta mitä ne kuolemalle taifiswat!

Hän on nukkunut ja wasta herännyt. Hän filmäilee nyt kirkailla filmillä seinällä wastapäätä wuodetaan olewaa kuwaa. Kuwa oli ihanan nuoren naisen — hänen waimowainansa, joka toista wuotta takaperin oli löytänyt wiimeisen wuoteensa siinä kirkkomaassa, joka nyt puolisoa odotti. Hän filmäili kuwaa ja hymyili, sillä lääkäri, joka wasta oli Nyttilästä lähtenyt, oli hänelle suoraan sanonut, että hänen elämänsä nuora oli katkeamaisillaan, että hänellä ei enää ollut monta päiwää jälellä.

Utkunan wieressä istui prowasti Wern. Hän katseli surullisesti sairasta. Hänelle oli sairas uskonut kalliimman aarteensa maailmassa, ainoan poikansa, pienen kaks-wuotisen. Ennentun isä wäsymyksestä ueneen wähäkki ajaksi waiwui, oli tämä pieni poika seisunut hänen wuoteensa wieressä ja nauranut hänelle. Isä oli puristanut pienosen kättä ja sanonut, wiitaten prowastiin: „tuossa on, Kaarle, sinun isäsi, kun minä olen kuollut; kaswa hänelle iloksi, niin ilahutat sinä samalla minuafin“. — Ja prowasti Wern oli

hellästi isän nähden hyleillyt pienoista ja luwannut olla hänelle todellinen isä. — Sairas oli sitten kirjallisesti ilmoittanut viimeisen tahtonsa. Kihlakunnan tuomari oli kirjoittanut mitä sairastunut lausui, ja kaffi tobistajaa oli piirtänyt nimensä jälkeen-säättönsä alle. — Tämä työ oli wienyt woimat sairaalta ja wäsymyksestä oli hän nukkunut.

Nyt oli hän jälle herännyt. Prowasti Wern oli kahden kesken sairaan kanssa.

„Kiitoksia lupauksestanne, hänenkin puolestaan“ sanoi sairastunut. „Minä näin unta, niin kaunista unta. Minä näin Amandan, joka hymyili minulle, niinkuin autuas hymyilee. Minä näin teidänkin ja pienen Kaarlen, jonka Amanda pani teidän helmaanne. Minä en enää murehdi Kaarlen kohtaloa, minä tiedän, ettette te petä minua, eikä häntä“.

„Ole wakuutettu siitä“ — wastasi prowasti.

„Jos olisi Konrad täällä, jos olisi hän laskenut kätensä käteeni — — niin kuolisin mielelläni. — — Mutta missä on hän?“

„Kahdesti on häntä käyty tänään hakemassa; viimeinen kysyjä tiesi kertoa, että hän oli lähtenyt kalastamaan“ — —

„Ja täällä kuolee hänen welsensä, joka tahtoi puristaa hänen kättänsä“ — huokasi sairastunut. „Jos ymmärtäisän, jos voisän aawistaa miiksi hän minua wihaa, — — miiksi hän ei ole käynyt minua katsomassa. — — Hänen sydämensä on jäästä“ —

Dwi aukeni samassa ja hiljaan astui kesi-ikäinen mies sisään. Hän oli wawartalooinen ja käyntinsä osoitti merimiestä. Hänen hiwuksensa olivat mustat ja osaksi waluneet alas hänen otsalleen, ja niitten alta tuikki kaffi terävää filmää. Hänen kaswonsa olivat ahawetuneet, jopa jotenkin mustat; pitkä arpi teki ne rumaksi. — Sairas oli tuskin nähnyt tämän miehen ennenkuin hän koetti nousta — —

„Konrad!“ huusi hän. „Sinä tulit! Minä puhuin sinusta; minä kaipasin sinua. Kiitos tulemastasi, weli“.

Welskefi kutsuttu tirkisteli pienillä silmillänsä sairasta. Näisjä filmisjä ajatus, mutta mikä, sitä ei woinut sairastunut lukea; ja jos hän olisi woinut nähdä, mitä welsken mielesjä liikkui, niin ei hän olisi hänelle oikaisut laihaa wäpiewaa kättänsä puristettawaksi.

Konradiksi kutsuttu puristi tätä kättä. — „Sinä olet huonona sairassa, welsjeni?“ sanoi hän. „Minä tiesin, että sinä olit kimmuloinen, mutta näin huonoksi en sinua uskonut, muuten olisin ennen tullut sinua katsomaan“.

„Minun päiwäni on kulunut“, wastasi sairastunut. „Mutta ennenkuin ummistan silmäni viimeiseen uneen, sano Konrad, mitä olen minä tehnyt sinulle, että sinä minua wihaat?“

Konrad piti sairaan kättä yhä vielä kädessänsä. Kummallisia ajatuksia ajoivat toinen toistansa takaa hänen aivoissaan, se näkyi hänen silmistänsä, jotka milloin olivat kirkaat, milloin himmeät, milloin sumuiset. Hän seisoi siinä sairaan wuoteen wiereessä kauan sanaa sanomatta, filmäillen milloin sairasta, milloin prowastia, milloin ulos rhytimaata, milloin taasen merta. Wihdoin lausui hän kowasti:

„Minäkö wihaan sinua? Mistä sinä olet niin hulluja ajatuksia saanut?“

„Sinun käytöksestäsi minua kohtaan, Konrad! Kun sinä lähdit merelle, olin minä pieni poikainen; mutta sinä olit minulle paha, sen minä hywin muistan. Sinä löit minua, milloin waan taifit, ja kun isämme siitä sinua nuhteli, osoitit sinä yhä waan pahempaa mieli-alaa minua kohtaan. Muistatko vielä erästä Elokuun ehtoosta, jolloin sinä töyttäsit minun weneestä mereen, johon epäilemättä olisin hukkunut, ellei Jolhan Matti olisi minua siitä pelastanut? Minä olin tottelematon sinulle silloin, minä olin ylpeä, sillä minä olin Ryttilän maan perillinen. — Anna minulle anteeksi, että loukkasin sinua. Mutta olinpa silloin vielä warsin nuori, wasta kahdeksan-wuotinen. — Muistatko mitä samana ehtoonä tapahtui juuri tässä kama-

risfa isämme ja meidän välillä? Muistatko niitä sanoja, joilla silloin loukkasit hänen hellää sydäntänsä? Sinä muistat ne, sillä sinä karjasit merelle samana yönä... Sitten olit sinä meille tietämättömissä monta vuotta.. Wihdoin tulit takaisin, kun jo luulimme sinun kuolleeksi. Sinä tulit minun kihlauspäivänä; isäni hyleili sinua, minä riensin sinulle kättä tarjoomaan; — sinä et vastannut isän hyleilylle, sinä et antanut minulle kättä. Sinä wihastit isää, sinä wihastit minua, mutta sinä rakastit Amandaa... Minä tiesin sen, enkä sitä pannut kummaksi, sillä häntäpä kaikki rakastivat. Sinä koetit houkutella Amandaa minulta, ja kun ei se onnistunut, katosit sinä taas. Ja taas sinä kului vuosia. Isä kuoli, Amanda seurasi häntä pian hautaan. Minä luulin olevani pienen Kaarlen kansa ainoa sumustani, kun sinä taas ilmestytit. Mutta nyt et sinä käynnyttään Nytilästä; sinä ostit itsellesi talon pari wirstaa täältä, etkä ollut tietäwänäsiäkään, että sinulla Nytilästä oli weli. Nyt olet sinä jo kolme kuukautta ollut näillä seuduilla, mutta mitätön olen ollut sinulle, koska eiwät kutsunukseni, joita useita olen lähettänyt, ole saaneet sinua minua katsomaan. Konrad, nyt kysyn minä wiime kerran: mitä olen minä tehnyt sinulle, että sinä minua wihaat? Minä olen kysynyt sitä itseltäni, mutta en ole siihen kysymykseen löytänyt vastausta. Sillä ethän ole niin pikkäwihainen, että tuo pieni tapaus nuoruudesta enää tytisi sinussa?"

Sairas oli puhunut tyneellä, hiljaisella, pian rukoilewalla äänellä. Nyt kun hän lopetti, katsoi hän filmillä, jotta olivat kirkkaat, niinkuin ne usein keuhkotautisella owat, weljeänsä. Konrad näytti liikutelta. Hän yhä wiclä piti weljen kuumaa kättä kädessään, ja hän yritti useita kertoja wastaamaan, ennenkuin wihdoin hänen sanansa kuuluivat:

„Minä en wihannut sinua.. minä kaubehdin sinua; siitä syystä en woinut sinua kärsiä“.

„Minun aawistukseni oli siis oikea!

Konrad, jos olisit minun kihlauspäivänani nuo sanat sanonut, niin olisin minä lausunut: jaetaan Nytilä, ota kumpi puoli tahdot“.

„Sen sinä olisit tehnyt?“ huusi Konrad, ja hänen pienistä filmistään loisti polttawa leimu; mutta se leimu katosi ja filmä himmeni. Hänen ruumiinsa wärisi wähän; hän heitti weljen käden, hän nousi ja meni alkunan luo. Järwellä tuli wä hänen wenhe Nytilän rantaa kohden soustaen. Konrad oli tuskin ehtinyt nähdä tämän, ennenkuin hän kiirousti wetäysi takaisin likemmäksi sairaan wuodetta. Hän oli waalennut, niin waalennut kuin hänen ahawettuneet kaswonsa saattiwat waaleta. Weneessä istui waan ainoa mies, Solfan Matti. Häntö sai Konradin waalenemaan?

Kotwan aifaa kului. Sairas seurasi filmillään weljeänsä. Kulaan huoneessa ei puhunut. Wihdoin nousi prowasti, joka oli ollut äänetön todistaja weljesten yhtymiseen. „Antakaa kateuden kadota, herra Kornman, antakaa wihan sammua; suokaa weljenne erota maailmasta sowitztuna teidän kansanne!“

Konrad oli weljensä puhuesfa tuon-tuostakin filmäillyt wanhaa prowastia; sitten oli hän unohtanut hänen läsnä-olonsa; nyt heräsi hän ikäänkuin tuskallisesta unesta. Hän kohotti olkapäitäänsä, waaleus katosi; filmänsä tuijottiwat kummallisesti. Mutta hänen olentonsa muuttui samassa ja hän janoi:

„Minä olen tehnyt wäärin sinulle. Miaä huomaan sen surulla nyt. Anna minulle se anteeksi. Itse olen minä enemmän kärsinyt tästä kateudesta kuin sinä... Tämä kateus sai minun karkaamaan isäni huoneesta, sai minun ulos autioon maailmaan. Olut ja mennyt on se aifa. Miksi wanhoihin haawoihin kosket?“

Ilon leimaus leimusi sairaan kirkkaista filmistä. Hänen kaswonsa walistuiwat.

„Niin on wiimeinen toiwoni maailmassa tähtetty“, fanoi hän.

Sowinto weljesten välillä oli täydellinen, ainakin sairaan puolesta. Sairas

puhui kuluneista, puhui tulewista ajoista; ja kuluneista ajoista kun hän puhui, puhui hän silloin enimmäen Amandasta, suloisesta waimostaan, mutta kun hänen ajatukseensa juoksu sai hänet tulewaisuuteen silmäämään, näkypä hän enimmäen waan Kaarle, pientä iloista poikaansa.

Konrad antoi hänen haaweksia. Eipä ollut warmaa, että hän kuuntelikaan mitä fairas puhui. Hän istui sywiin ajatukseensa waipunena, waikka hän oli kuulewansa welsen toiwelauseita, waikka hän wäliin koetti sairaalle hymyilläkin. Aina wäliin nousi hän ja meni affunan luo, josta kauwan filmäili merelle. Sieltä ei nyt kumminkaan enää mitään näkynyt. Jolhan Marin wene oli kadonnut niemen taakse suurelle lahdelta, joka eroitti Ryttilän Koivikosta, kapteeni Konrad Kornman'in tilasta.

Mutta fairas puhui yhä waan pojastansa. Hän uskoi hänen, sanoi hän, so-witetulle welsjelleen, jonka hän käski ynnä prowastin pitää silmällä, ettei pieni Kaarle poikkeisi pois awujen tieltä. „Minä olen tehnyt testamenttini“, lisäsi hän. „Minä panin pienen Kaarlen prowasti Wernin huostaan; sinun wihasi, Konrad, esti minun uskomasta hänet sinulle. Mutta nyt, walwofaa yhdesä hänen tulewaisuuttaan. Ryttilän ja kaiken omaisuuteni olen minä hänelle antanut; ne olivatkin hänen, sillä ne olivat minun äitini. Walwofaa, ettei rikkaus saa Kaarleä pilata“.

Näitä sanoja kuuli Konrad, se nähtiin warmaan, sillä omituiseen hymyyn wetäysivät hänen huulensa, kun fairas puhui omaisuudestaan. Mutta hymy katosi pian, ja wawalla äänellä lupasi hän tehdä, woiמיensa mukaan, mitä weli häneltä waati.

„Sywin teit“ — sanoi hän — „kun prowastille uskoit pienen; minusa ei ole lapsen kaswattajaa; minä siihen lisässi en kauan menezty maalla. Jos olisit tahtonut pojastasi merimiestä, olisin minä jon-

kun vuoden perästä woinut ottaa hänet merelle, mutta minä tiedän, että sinä ka-moksit merta“.

Wielä kotwan aikaa puhui fairas, mutta wäsymys alkoi jo woittaa hänet. Hänen puheeseensa sekauksi haaweksimisia, ja sanansa osoittiwat nyt tuon-tuostakin, että kuume oli anastanut hänen sielunsa woimat. Prowasti hawaitti tämän. — „Hywää yötä! Te tarwitsette lepoa“ — sanoi hän. „Teidän hoitajaanne tahdon käskää. Tulkaa kapteeni Kornman!“

Konradin käsi makasi taas sairaan welsen käsissä. „Hywästi!“ sanoi hän. Kamarissa wallitsi melkoinen pimeys; mutta pimeydenkin läpi tunkeusivat sairaan silmäilykset. Konrad tunsi sen. Oli hä-nestä kuin olisivat ne polttaneet häntä. Wärisypä hänen ruumiinsa kun sairaan jäähywäiset kaifuwat hänen korwissaan: „Hywästi, Konrad! Walwo pienen Kaar-len tulewaisuutta!“

Kun Konrad tuli toiseen huoneeseen, huokasi hän sywästi. Oli kuin olisi suuri kuorma wyörynyt hänen sydameltään.

„Suofoon Jumala, että wihanne wi-meisetkin tähteet oliswat kuoleuneet!“ — sanoi prowasti Wern hiljaan.

Konrad ei wastannut mitään. Hänen filmänsä oliwat käännettyt pieneen wooteeseen, missä pikkuinen kaks-wuotinen poika nukkui. Pieni Kaarle ei tietänyt lapsuutensa wiattomuudessa aawistaa mitä hän juuri nyt oli kadottamaisillaan. Hän nukkui lapsen rauhallista, makeaa unta. Prowastikin huomasi hänen: „Pieni raukka! Niin nuori ja kohta aiwan orpo maail-massa!“ sanoi hän hiljaan.

Konrad, joka muutama filmänräpäys oli nukkunna katsonut, läski kiiruusti. Prowasti, kun näki hänen menneeksi, lausui itelleen:

„Jumala tietää...!“

Mitä hän ajatteli, kun hän nämä sanat lausui, sitä ei hän ilmoittanut. — Hän sinasi pientä nukkunna.

III.

Nikos.

Kun herra Kornman tuli kotiinsa, oli jo yötä kotwan kulunut. Kynntilä paloi hänen kamarissaan ja keski-ikäinen nainen istui sen walossa, sukkaa kutoen. Tämä nainen oli warsin uninen; monesti oli hän säikähdyksellä herännyt unelmistaan. Kun hän wihdoin kuuli owea awattawan ja näki Konradin astuwan sisään, huokasi hän: „ Jumalan kiitos!“

Konrad iski häneen epäilewän silmäilyn. „Onko kukaan käynyt minua tapamassa?“ kysyi hän synkällä äänellä.

„On, käsi puolinen merimies on teitä jo kauan odottanut“.

„Ei kukaan muu!“

„Ei!“

„Käske hänen tulla puheelleni!“

Nainen meni ja Konrad kulki pitkillä askeleilla edestakaisin kamarissaan. Hänen pienistä filmistään wälkkyi nyt lujuus semmoinen, joka ei tiedä muuta kuin maaliana. Hän seisahui aina wäliin filmänröpähkyksesi ja tirkisteli näillä kummallisen rohkeilla silmillään erästä pientä lipasta, joka oli thönnetty kamarin pituuseinän wieresessä olewan sohwan ja syrjäseinän wäliin. Mutta tämä seisahumien oli niin pitäinen, ja Konrad alkoi taas sen niin kiiruusti kulkuansa, että tuskin olisi huomattukaan hänellä tässä pienessä lippaassa olewan jotakin, jota hän mielti. Wihdoin aukeni ovi ja unisena astui Jolsan Matti huoneeseen.

„Sinä olet minua kauan odottanut“ — sanoi Konrad. „Oletko vielä sama mies kuin ennen?“

„Melkeinpä, luulisin ainakin“ wastasi tullut ja nauraa irwisteli rumasti.

„Waiikka olisitkin kysymys asioista, jotta

tawallisesti saawat hellätunteisia wapisemaan?“

„Waiikka! Mutta puhukaa suunne puh-taaksi, siitä saanen tietää, mitä tahdotte ehdoitella. Talwi on tulossa eikä Jolsan saarella eletä, ellei ole millä elää“.

„Ole siitä huoleti...“ Ja Konrad meni muutamia askeleita Mattia lähemmäksi, katsoa tuijotti häntä terävästi silmiin ja kysyi kowalla äänellä: „Painaisko salamurha raskaasti miehen omaatuntoa?“

„Salamurha!... Herra kapteeni, mitä toki mietitte?“

„Temmata pois tieltä weli puoleni poj-
jan, joka kieltää minulta Nyttilän maan“.

„Se on, sanon ma, suora puhe ja si-
hen vastaan minä suoraan: en rupee sem-
moisiin... Mutta“, lisäsi hän wäliin ajan
kuluttua — „mitäs antaisitte?“

„500 helisewää kolikkoa on palkkasi“.

„Entäs welsenne...?“

„Hän sairastaa, niinkuin tiedät, keuhko-
tautia; minä olen wasta käynyt häntä
katsomassa. Hänestä tekee kuolema lopun
ilman meidän awuttamme“.

Jolsan Matti ei wastannut mitään tä-
hän, hän waan siinä seisoo töllisteli...
Konrad alkoi taas sen kulkuansa. Hän tunsi
miehen, jolle oli ehdoituksen tehnyt; hän
tiesi, että kytewä säkene, kun se saa pa-
laa omia aikojansa, wihdoin sytyttää ilmi-
tulen.

Hän ei tässä pettynytäkään. „500 ko-
likkoa! Milloin saan minä ne, jos —?“

„Niin pian kuin poika on kadonnut“.

Taasen kului kotwan aifaa, jona ei
fumpikaan puhunut.

„Mutta jos joudun kiini, niin koskee se
päättäni“, lausui Matti wihdoin.

„Se on sinun oma asiasti; juuri waaran tähden on palkkasi niin suuri.“

„Ja te saatte waiwatta, waaratta Rhytilän kartanon.“

Herra Konrad ei ollut kuulewinansa tätä lausetta. Hän filmäili kelloa. „Sano ajatuksefi, päätöksesfi pian; aika on tärkeä.“

„Kuinka pian poika olisi. . .?“

„Ennen huomis-auringon lastua. Ja jos sukkelasti ja hyvästi asiasti teet, saat siitä erittäin 50 ruplaa.“

„Ennen huomis-auringon lastua. . .“ mutisi Matti ajattelewasti, ikäänkuin olisi kysymys ollut warfin tawallisesta, vähäpätöisestä asiasta. „Aurora laiva tulee warmaanin kotiin näinä päiwinä, silloin on aina wähin minunkin ansaittava saarella. . . Mutta 550 ruplaa! Tosin on patroni, weljenne, ollut minulle warfin hyvä, mutta 550 ruplaa — — — Herra kapteeni, minä suostun kauppaan, mutta en ennen kuin on patroni kuol- lut.“

„Ennen huomis-auringon lastua. Nyt on maanantai-aamu, siis ennen tiistain, huomis-päiwän iltaa olen minä Rhytilän herra, jos sinun on mieli saada palkkasi.“

„Perhana! herra kapteeni, te panette minut lujalle. Toinen oli laita Espaniasa, siellä ei muuta kuin olkoon menneeksi. . . Mutta tämä, joka nyt on tielänne, on lapsi vielä. Hyi! iletää!“

„Ei pitkiä puheita nyt enää. Mitä waadin, sen tiedät; palkkasi saat tästä“, — ja kapteeni awasi arkun, jossa Matti näki runsaasti hopeaa. — „Nyt mene, ja jos keskiviikko-aamuuna todistat, että työ on tehty, niin owat rahat omasi“.

Matti tunsi arwattawasti ennaltaan kapteenin, sillä hän ei enää sanonut mitään. Hän filmäsi kumminkin, ennenkuin lähti, arkua. — —

Yö oli folkko ja pimeä. Kylmä tuuli puhalsi ja syntistä pilwistä oli wettä ruwennut pisarvoimaan. Herra Konrad ei ajatellut aikaa. Hän yhä jatkoi kulkuaan ja wiserteli hiljaan, niinkuin hänen tapansa oli, kun joku miete weti hänen huomionsa.

„Seuraus olkoon, mikä tahansa“ — mutisi hän. . . „Jos poika katos tietämättömiin, ei woi tukaan, ei edes pro-wasti Wern, minusa aawistaa hänen kadottajaansa; mutta jos hän huomataan murhatuksi? . . . No, se, joka elää, näkee“. Ja kapteeni meni hiljaan lähimmäiseen huoneeseen, mihin nainen, jonka wasta näimme, oli wetäinnyt. Mutta kapteeni tuli kohta takaisin ja mutisi itselleen; „hän nukkui tofi; kummapa, etten woi tottua warowaisuuteen; maallakin luulen olewani laimwasani“.

Tällä wälin oli Matti kulkenut ulos sateesen. Weneensä wieresä seisoi hän mietiskellen olisiko lähteminen saarelle waijääminen mannermaalle.

Kolkko yö ei miestä pelättänyt; sate, joka wähitellen kasteli wanhaa ruumista, ei häntä saanut wilustumaan; efitys, minkä hän wasta oli kuullut, ei häntä hämmästyttänyt. Tämä efitys ajoi hänen ajatustiansa milloin minnetin, mutta aina palasivat ne kapteeni Konradin rahaliypaasen, ja usein kuului miehen huulilta nuo lumoawat sanat: „550 ruplaa!“ Mutta Matti ei siinä kumminkaan ollut taistelussa omantuntonsa kanssa; omaatuntoa oli hänellä tosin kerran ollut; mutta sen ääni oli jo aitoja tafaperin waiennut; se ei häntä enää misään estänyt. Yhmiä löytyy maan päällä tarpeeksi asti, jos toinen tahi toinen ennen aikaansa kuoleekin — oli hänellä tapa sanoa; mutta nyt oli kysymys lapsesta, joka tuskin vielä oli eloon ehtinyt. Efitetty rivos siis Mattia ilette, niinkuin hän wasta oli efitäjälle lausunut. Mutta toiselta puolelta loistivat hopea-kolikot niin kauniilta. Rauan seisoi Matti siinä kahden waiheella. Useita kertoja oli hän syöshyt weneensä wesille, mutta jälleen taas wetänyt sitä maalle. Tämmöisesä pulassa ei ollut Jolsan Matti koskaan ennen ollut.

„Tempo tässä seisokoon!“ mutisi hän wihdoin. „Pieni tempu wään, ja minä olen rikas mies, tahi. . . jos jätän tempun tekemättä, jään köyhäksi kuten ainakin. Iletää tosin perhanaasti, mutta. . .“

narrihan minä olisin, jos thöntäisin pois työäni tuon suuren summan.. Sitä en tee, en lempo soikoon". — Ja Matti työnsi wihboinkin taasen weneensä weskille ja alkoi soutaa kaiken woimansa tafia, jott'ei tuo päätös enää pääsisi horjumaan.

Matka Koivikolta Ryttilään oli jotenkin pitkä maatse, mutta sitä wastoin wettä kulkein hywin lyhyt. Ulos mereen pistää kolme nientä; toisella, äärimmäisellä näistä on Koivikon yhsinäinen ja wäyhäinen talo, toisella, waikka toista Suomen wirstaa rannalta, Ryttilä; keskimmäinen niemi on osittain muokattu pelloksi, osittain niityksi. Matti kun myötätuulta oli päässyt tämän keskimmäisen niemen päähän, lakkasi soutamasta ja katseli ympärilleen. Jolsan saarta ei nähtynyt; siitä hän toki ei ollut millänsäkään; pimeässä ennentkin oli hän sinne osannut. Mutta Ryttilän howin affunoista hohti rhytimaan nyt jo lehdtimäin puitten wälistä wälskeä. Matti tuijotteli kauan sinnepäin ja lieneepä jotakin johtunut hänen mieleensä, sillä hän, kun taasen tarttui airoihin, alkoi soutaa wastatuulta Ryttilää kohden, min jaksoi.

Mitä olikin hänellä mielessä?

Jos olisi joku häneltä tätä kysynyt, ei hän olisi siihen woinut wastata, ja kumminkin eli hänessä, waikka wälä himmeänä ajatuksena, syy mintähden hän Ryttilää kohden nyt souti. Tämä ajatus, aina kuta lähemmäksi hän tuli, sai aineellisemmän muodon, ja kun wihboin wene puski rantaan, puhkesi se sanoihin: „Silmäily ei haittaa", jonka ohesa kummallinen walo lensi hänen filmästään, mikä, jos sen ken olisi nähnyt, olisi sanonut: „Zahka sopiisi nyt jo?"

Matti oli siis päättänyt nälewin silmin tarttua siihen koukkuun, minkä kapteeni Kornman oli hänelle syötiksi pannut. Palkka, tuo suuri rahasumma, hehkui ukon mielessä.

Hän katseli ympärilleen. Walo yhä hohti Ryttilän howista; hän katsoi taivasta, huomatafsen min werran yötä oli kulunut. Puolet matkaa Koivikosta oli hä-

nellä ollut myötätuulta; toisen puolen matkaa oli hän wasta-tuulta melonut, ja siihen oli kulunut aikaa, — sillä Matti oli, niinkuin muistamme, käsi puoli. Tämä, joka esti hänet rupeemasta enää warfinaiseksi merimieheksi, oli usein ennentkin, semminkin alussa, tehnyt hänelle hänen kalastusretkillään häiriötä, mutta Matti oli wähitellen oppinut toisen kätensä afemesta käyttämään milloin jalkojansa, milloin hampaitansa, milloin mitäkin.

Taiwas oli yhäti pilwessä; ilma samallinen kuin Matin lähtiesä Koivikosta. Hänen oli mahdotoin aawistaa-kaan, min werran yötä oli kulunut. „Samapa se", mutisi hän, kun, wedettyhänsä wenettään rannalle, alkoi hiljaksen kulkea käytävää Ryttilän howiin.

Täällä oli afema mellein samallinen, kun kapteenia siinä nähdesämme. Howin isäntä, patroni Kaarle Kornman makasi kuumeellisessa unessa. Paikalla, misä wasta Konrad oli istunut, istui nyt wanhapuolinen ukko. Hän ei ollut näitä palkattuja potilaan-hoitajia, jotka odottawat kitunan kuolemaa ja omaa runjasta palkkaansa. Ryttilän Gewa oli ollut jo entisen patronin aikana kartanon emännöitsijä; hän oli keinutellut sylissään pientä Kaarlea, jonka kuolinwoteella hän nyt istui. Hän ei nukkunut: hänen filmänsä olivat alati käännetyt nukkumaan, eikä wähsinkään wäre tämän kaswoiksja jäänyt Gewalle nähtymättä. Gewan filmisä wälkky siihen lisäksi aina tuon tuostakin khynele, joka paremmin kuin lujimmat wakuutukset sanoi, että sairas oli hänelle rakas.

Että sairas unesfansakin kärski, sen sanoivat hänen kaswonsa, mitkä aina wäliin osoittivat tuskaa. Ei siis kumma, ettei hellä-sydämminen ukko muistanut eikä huomannut mitään munta kuin häntä, joka woteella makasi. Jos hän olisi kääntänyt filmänsä affunaan päin, olisi hän nähnyt jotakin outoa. Mutta hän ei kääntänyt. Ja kun hän wihboin nousi, juuri kuin kello lähimmäisesjä huoneessa löi 2, ja meni pöydän luo — jonka wieresjä seisoen Konrad muutamia tunteja ennen

oli järveltä nähnyt Jolsan Matin — ja lääkärin määräyksen mukaan kaasi lusikkaan rohtoja, sairaalle annettavaksi, — niin ei hän enää mitään nähnyt. Ja waikkapa hän vielä olisi nähnytkin mitä outoa ihan wasta oli ollut nähtävänä, niin tuskinpa hän olisi onia filmiänsä uskonut; hän olisi, taika-uskoinen kuin oli, luullut näkönsä aawaitten kuvaamaksi.

Mutta mitä olisikin hän nähnyt?

Eipä muuta mitään, kuin affuna-pie-luksen wieresessä, affunan alimaisella reu-nalla, wahan miehen tukkaa, wahan miehen ottaa ja poskea, mutta kokonaisen filmän.

Se näkö oli ollut siinä nähtävä ainoastaan filmänräpäyksen — sitten oli se kadonnut. Mutta se, jonka filmä oli, oli nähnyt filmänräpäyksesä, minkä tar-witti.

Cewa kun oli kaatanut rohtoja lusikkaan lähestyi hiljaan sairasta ja tiputti warowasti, jottei hän häntä herättäisi, hänen suuhunsa lusikan sifällön.

Dwi lähimmäiseen kamariin oli wahan raollansa. Siinä kamarissa makasi, niinkuin tiedämme, sairaan ainoa perillinen, nuori poikainen. Hän nukkui lapsen wiatonta unta.

Samaan aikaan kun Cewa kaasi rohdot patronin suuhun, tirkisteli filmä kamariin, missä pieni Kaarle, kuoleman ainoa lapsi, makasi. Se näkyi tässä enemmän aikaa nyt, kuin wasta sairaan kamarin affunassa. Mutta se katosi kumminkin pian.

Cewa istui taasen patronin wuoteen wieresessä ja filmäili häntä surullisesti. Hän näki selwästi, että patronilla oli viimeiset hetket käsissä; hän mielti pitäisikö hänen lähettää promastille sana, jota tämä, kun tähtymyksestä lähti Kyttilästä, oli waatinut, wai pitäisikö hänen antaa promasti nukkua. „Ehkä elää patroni vielä kun päivä waalenee“. Mutta promastin läskyhä muistaen, nousi hän wiuhdoin ja oli juuri menemäisillään pienen Kaarlen kamariin, kun sairas awasi filmänsä ja hiljoan lausui: „Minä näin hä-

nen, minun rakastettuni. Hän kutsuu minua“.

Sitten loi sairas filmänsä uskolliseen palkolliseen. „Wai istut sinä täällä, Cewa! Kohta saat sinä nukkua, kohta, sillä minä olen nähnyt hänen ja minä saan pian yhdistyä hänen kansansa. Mutta . . . viimeiset, tuoreimmat terweiset tahtoisiin minä sanoa hänelle pieneltä Kaarlelta . . . Mene ja tuo hän tänne“.

Juuri kun patroni awasi filmänsä ja alkoi puhumaan, oli toisesta huoneesta kuulunut ikäänkuin olisi owi porstuaan awattu, ja samassa oli puoleksi tukahuttettu uifutus sattunut Cewan formiin. Hän ei kumminkaan tästä mitään pitänyt. Hän kuunteli rakkaan isäntänsä puhetta loppuun saakka ja oli jo walmis astumaan pienen Kaarlen luo, kun hän tunsti raollaan olevasta owesta kylmän wiiman. Luullen jonkun palkollisista tulleen toiseen kamariin, suuttui eukko, ja täyttämään isäntänsä tahtoa, mutta myöskin kowasti torumaan waromattomaa tulijaa, kiiruhti hän ulos.

Pienen Kaarlen kamarissa ei ollut ketään, jota hän olisi woinut torua; mutta joku oli siellä käynyt, sillä owi kylmään porstuaan oli heitetty auki. Cewa kätti torat, antaaksensa ne wuokralla syhylliselle sopiwasja tilaisuudessa. Hän weti kiiruusti owen porstuaan kiinni ja meni pientä Kaarlea herättämään.

Mutta Kaarlen pieneessä wuoteessa ei ollut ketään. Sia, missä hän oli maannut, oli vielä lämmin.

Eukko seifoi siinä suu auki eikä tiennyt mitä ajatella.

„Tuo tänne pikku Kaarle!“ kuului sairaan ääni toisesta huoneesta.

„Herra Zumala, missä on poika!“ — huudahti wiuhdoin eukko ja sänkästi ulos. „Hän on ehkä kulkenut unisnaan“.

Cewa oli unohtanut, ettei pieni Kaarle ensinkään olisi ylettynyt awaamaan owen lukkoa. Hän oli, kun ulos juoksi, itse unohtanut työtätä kiinni owen, jota wai porstuaan. Ja kun hän tuon huutonsa päästi, ei hän muistanut sairasta. Mutta kuole-

wainen kuuli huudon, ja se wäristytti häntä.

„Kaarle, tuo Kaarle tänne!“ huusi hän.

„Kaarle, pieni Kaarle!“ vastasi eufon huuto ulkoa.

Mutta pieni Kaarle ei wastannut.

Kenen silmä tirkisteli ensinnä sairasta, sitten pientä Kaarlea alkunasta, arvaa luki; mistä syystä pienoisen wuode oli tyhjä, kun Gewa meni sen luo, ei myöskään ole lukielle salaisuus, mutta Gewan oli mahdotointa ymmärtää, mihin poika oli kadonnut. Jos hän olisi tiennyt, missä pieni Kaarle nyt oli, olisi hän rientänyt polkua merelle ja polulla olisi hän tawannut Jolsan Matin ja tämän sylissä sen, jota hän kaipasi.

Mutta hän ei sitä tiennyt.

Unen hörörfiesä olewaa pientä kanto Matti poweensa litistetynä. ; hän riensi kiiruusti weneensä luo. Uusi ajatus, ajatus, joka sai käsi puolisien pian iloiseksi, oli hänesä herännyt; ajatus: „minun ei tarvitse wuodattaa pienosen werta“.

Tämä ajatus sai hänet yhä enemmän kiiruiseksi. Pian oli hän weneensä luona, eikä aikaakaan ennenkuin ihmiswaras uhrinensa oli ehtinyt Jolsan saarelle.

Eipä paljon puuttunut, ettei Jolsan Matti olisi kiittänyt Jumalaa siitä, ettei tarwinnut ruweta salamurhaajaksi.

Leenan wuoteesen heitti Matti pojan, joka sinä itki kunnes nukkui; sitten kantoi hän humalapäisen eufonsa sisään ja asetti hänet mahaamaan lapsen wiereen.

Kun aurinko nousi ja Jolsan saarella vielä kaikki nukkuiwat, oli asema ihan toisella puolella. Patroni Kaarle Kornman oli kuollut, saamatta wiedä terweisiä ainoiselta lapseltaan rakastetulle puolisolensa.

Mihin pienonen oli kadonnut, ei woinut kukaan ymmärtää. Hänen waatensa, mitkä Gewa illalla oli asettanut tuolille wuoteen wiereen, oliwat myöskin poikesa; ei missään nähtynyt mitään, joka olisi sanonut hakijoille suuntaa, mistä Kytilän auni patroni oli haettava.

Me tiedämme missä hän oli — poika parla! Taimi, joka oli istutettu hywään maahan, oli siitä wäkiwaltaisesti wemittynyt ylös ja heitetty rikkaruohon tietämättömiin. Taimi juurtui siellä uubestaan, mutta mitkä hedelmät on se kantawa?

IV.

Warpuset.

Me puhuimme tämän kertomuksen alussa muutamia sanoja Suomen merimiehistä yleensä. Me sanoimme, että useimmat heistä ovat rehelliisiä, ja pian lapsellisiakin olentoja, joiden sydämet ovat wapaat kaikista rikofista; mutta me lisäsimme: ei ruista, missä ei rikkaa.

Erään tämmöisen rikkakaswin Suomen merimiesten seasfa olemme me nähneet. Mutta monta semmoista ei toki löydy. Totta on että merimiehet näkywät meille raa'oilta, että me hämmästymme heitä, jos

tapaamme heitä esimerkiksi kapatoisissa. Ken siellä kuulee heidän puhettansa pullon ääressä, saa usein aihetta kauhistukseen. Mutta kumminkin ovat useimmat ne seikat, jotka tätä kauhistusta herättäwät, maan pintapuoliset. Julmia sanoja me kuulemme, ja arwaamme niitä, joista nämä julmat sanat lähtewät, julmitsi miehtsi, — mutta useimmasti erehdymme tuomiossamme. Julmalla sanalla ei ole juurta sanojan sydämesä. Ulkonainen tapa on raaka, on koleisen fiwen pinnan kaltainen.

Mutta koleisen kiven sisästä voi väliin puhdasta kultaa löytyä. Niinpä usein merimiehissäkin. Heidän suunsa on usein täynnä törkeyttä, mutta suuta syvemmälle ei tämä törkeys ole päässyt laskeumaan. Rinnaassa asuu miehuus, miehuudessa useinkin lapsellinen wiattomuus. Kova työ on kouluttanut heitä; kova työ saa aikaan kovia tapoja; työt ja tawat muodostavat miehen. Mutta näissä töissä, näissä taivoissa ei löydy mitään, joka saastuttaisi sydäntä. Ja senpä tähden asuukin usein merimiehen kovan kuoren sisästä sydän, jossa lapsellinen wieheys ja hellämielisyys wallitsee, — waikka pinta on karkea kuin pohjoisen pakkasen.

Kullakin ihmisellä on eri luonteensa. Toiseen koskee kipeästi mitä toinen ei tunne ensinkään. Toinen muistaa kuolinpäiväänsä saakka loukkaawan sanan; toinen ei loukkaavasta sanasta loukkaa ensinkään. Toisessa elää koston-himo, joka pimittää hänen elämänsä ilon, toisessa leimuaa tämä himo salahmana tuleen, mutta katoa ja sammuu niin nopeasti kuin salahma; toisessa vielä ei saa mitään koston himoa syntymään.

Lujimmissa luonteissa elää muisto kärsitystä wääräydestä unohtamatta. Lujaluonteinen voi tosin hillitä itseänsä, jottei katkera muisto muodostu kostonpyhynnöksi; mutta itse muistoa ei hän voi tufehuttaa. Se kalvaa niinkuin ruumiinmato häntä yhä, sitä katkerammasti kuta syvemmälle hänen sydämeensä kärsitty wääräys koski. Omituista onkin nähä hellän, rakastettavan, jota olemme oppineet kunnioittamaan rauhan sanansaattajana, äkkiä muuttuvan, kun hän muistaa jotakin, joka, jopa aikoja takaperin, haavoitti hänen sydäntänsä. Mepä hämmästyimme niinkuin se, joka laumista tarua lukiessaan, käännettyä kirjasia lehden, lukee jotakin, jota hän ei olisi woinut aawistaa. Niinpä on ihmis sydänkin kirja, jossa löytyy monta lehteä. Mikä kirjoittaa niihin; niiden täbellistä lukiaa kumminkaan ei löydy maan päällä. Mutta jo niistä muutamista riweistä, mitkä me ihmiset woimme saada

selwille, saamme me aiheita hämmästyksen.

Eräänä syksy-aamuna oli rivi, jommoista ei olisi lukaan woinut uskoa löytyvän kirjoitettuna Lauri Warpusen sydämen kirjassa, luettava suurilla kirjaimilla; nämä oikeen loistivat ikäänkuin isonnuks-lastien tafaa; mutta isonnuks-lasit oliwat Lauri Warpusen suuret silmät. Wastikään, kun nyt esillä olewa lehti sydämenkirjassa vielä piilousti toisten lehtien tafana, wälkkyiwät näitten isonnuks-lastien tuolta puolen sanat: wiattomuus, rakkauts, ystävällisyys, hiljämieisyys, rehelliisyys, uutteruus, miehuus. Mutta kun lehti käännettiin, luettiinpa toiselta siwulta: wiha kuolemaan saakka, kostonpyhentyö ijanikaikkisuuden rajoja ulommalle.

Lauri Warpusen oli pienen tilan omistaja, joka asui lähellä K—n kaupunkia. Hänkin oli nuorena ollut merimies. Mutta merimieheksi, joffi hän oli ruvennut syystä, ettei hänen kodsiansa häntä tarwittu, siellä kun oli neljä häntä wanhempaa welijestä työtä tekemässä — merimieheksi ei hän keltwannut; siihen oli hänen luonteensa liian tulinen. Hänen ensimmäinen ja ainoa meriretkensä oli kestänyt kaksi wuotta; maailmaa oli hän saanut nähä, mutta vielä enemmän oli hän saanut tuta laiwaturia, milloin syystä, milloin syhyttömästi. Kun hän kahden wuoden kuluttua jälleen pääsi kotiinsa, wannoi hän ei sinä ilmoisna ikänä enää menewänsä merelle, ja sen walansa oli hän pitänyt. Mutta iloinen poika, joka merelle oli lähtenyt, toi sieltä maalle muasfansa muiston, joka alati pyhyi hänen mielesfänsä niin eläwänä kuin hetkenä, jona se oli alkunsa saanut. Lauri oli syhytetty warlandesta ja siitä saanut warlaan rangaistuksen, waikka hän oli syhtön. Waras oli hänen syhyttäjänsä, tuomari oli hänen oma kapteininsa, joka — siitä oli Lauri wakuutettu — tiesi hänen wiattomuutensa. Tämä kähtös Lauria kohtaan piirthi hänen sydämeensä kirjaimilla, mitkä liian sywälle painuivat, jotta aika olisi woi-

nut ne kuluttaa pois. Muisto tästä sai Laurin elämän pimeäksi, ja samalla kun hän huomasi, että häntä hänen welsensä ja entiset towerinsa hylkivät, samalla lueni kalliin kowaksi hänen sydämessään wiha hänen syyttäjäänsä ja hänen tuomariansa vastaan.

Hänen syyttäjänsä oli Jolsan Matti.

Hänen tuomariinsa ja kurittajansa kapteeni Konrad Kornman.

Toistakymmentä vuotta oli kulunut siitä päivästä, jona tämä tapahtui; Lauri Warpunen oli tämän ajan kuluessa woittanut jälleen yleisen luottamuksen ja arvon; puhe hänen rikofsestaan ja rangaituksestaan oli hiljennyt; sitä ei muistanut enää kukaan muu kuin yksi ainoa.

Ja tämä ainoa oli Lauri itse.

Hän oli niinkuin jo sanoimme ahkera, siivo ja hyvän-säwyinen mies, joka ei kenellekään wähintäkään pahaa suonut, joka aina piti wiattoman puolta. Mutta jos joku hänen seurassaan sattui mainitsemaan Jolsan Matin tahti kapteeni Kornman'in nimeä, niin silloinpa joutui Matti wimmaan, joka ei rajoja tiennyt. Tämän omituisuuden Laurissa oli hänen waimonsa ja naapurinsa pian huomanneet, ja senpä tähden ei Jolsan Matista eikä kapteenista eikä myöskään Laurin merivetkestä mitään puhuttu. Josko he ensimmäisinä vuosina muistiwatkin tätä, unohtivat he sen wihdoin kokonaan.

Lauri eli nyt pienellä torpantilalla, tawallansa onnellisena vielä, nuoren waimonsa ja neljän lapsensa kanssa, joita hän hellästi rakasti. Peltola oli torpan nimi, mutta siksi sitä harwoin kuultiin mainittawan. Sen tawallinen nimi oli Warpula ja sen asukkaat kutsuttiin kylän kesken Warpuliksi.

Peltolan eli Warpulan torpassa olivat kesätyöt loppuneet. Lauri ja Anna, hänen waimonsa, olivat riihtä puimassa. Riihtä omaa ei heillä toki ollut; semmoisen olivat he saaneet lainata Mattilan isännältä, joka omisti maan, millä Lauri torpparina asui. He olivat anti-aikuisesta aamulla olleet kowassa työssä, kun

eineen aikana moniaat kyläläiset kokoon-tuivat riihen owelle kummia kertomaan. Mutta eipä siinä sen kummempaa kerrottu kuin mitä lusia jo tietää. Puhuttiin näet Ryttilän patronin kuolemasta ja pienen perillisen takoomisesta, ja tästä viimeksi mainitusta tapauksesta aprifoiittiin jos mitä. Niinkuin ainakin nähtiin siinä noitumista, ja miten se noituminen oli poistettava, sitipä nyt neuwoa hierottiin. Eräs kielokas eukko tiesi sanoa, että pitäisi kadonnutta soitettaman, niin hän kohta tulisi nähtyihin. Niinhän oli Jusilan Ryllikki ja Wariksilan Muurikki löytynyt; kaffi woikkoa olivat ne olleet tietämättömissä, mutta niin pian kuin erään tietäjän neuwosta kirkonkelloa oli soitettu, seisoiwat Ryllikki ja Muurikki kaikkein kummaksi kottiwainiolla, misjä surullisesti ja nälkäisinä ammoiwat. Oliwa sekin ihmeellistä, että kaffi suurta tiweä, jotka wainiolle ilmausiwat kun lehmät katosiwat, kohta katosi kun kirkonkellon ääni oli kolmasti kuulunut; mutta ihan samassa oliwattin lehmät wainiolla nähtäwät. Lehmät olivat tietysti olleet noidutut ja samaten oli nyt nuoren patronin laita. Jos ei matka Ryttilän hoviin olisi niin pitkä — koko wiisi peninkulmaa — niin tekisipä eukon mieli kulkea sinne antamaan neuwoansa ja samalla woittamaan tuo suuri palkinto, minkä kapteeni Konrad Kornman oli lapsen löytäjälle luvannut.

Näin höpisi eukko ja olisi ehkä kauankin vielä saanut höpistä. Wäki seipoi kuunnellen ja uskoi wahvasti mitä eukko puhui. Mutta kun eukko sattui mainitsemaan kapteenin nimen, niin keskeyttipä häntä Lauri äkkiä.

„Mene sinä Ryttilään, kylä sinä palkintoa saat” — ilweili hän.

„Eilen kuulutettiin kirkossa, että se, joka pojan löytää tahti hänestä tietoa woi antaa, saa 50 ruplaa” — wastasi eukko — „sen on kapteeni luvannut”.

„Hän on luvannut sinulle 50 sellään”.

„Sulle hän ne säästää, Lauri”, arjasi eukko suutuksissaan.

Eipä muuta tarwittu. Lauriin, jonka

weri oli ruwennut kuohumaan, kun kuuli kapteenin nimeä mainittawan, koski eufon muistutus menneistä ajoista kipeästi. Hänen kaswonsa, jotka olivat harmaat riichen tomusta, waaleniwat. Waaleus tosin ei näkynyt, mutta tuli, joka leimusi hänen silmistään, näkyi, ja turhaan koetti Anna lepyttää häntä.

„Korjaa sorrkasi täältä“, huusi Lauri kielekkäälle eufolle vihasta wapisewalla äänellä, „tahi, Sumal auta, en tiedä mitä teen“.

„Mattilan on maa ja riihi!“ arweli eukko itsepäisesti.

Lauri seisoi kotwan aikaa sanaa sanomatta, sitten rupesti hän työhön niin kiiwaasti kuin olisi hän hengen häädäsä ollut; jywät pirisiwät, akanat pölysiwät hänen päänsä ympäri ja olet meniwät mäsäksi hänen istuistaan. Hän koetti täten saada kuohuwaan wihaansa sammutetuksi. Anna autti häntä.

Riichen owelle kokoontunut joukko seisoi kotwan aikaa katsellen Laurin ja Annan työtä; wihoihin hylästyiwät he tähän ja lähtiwät. He olivat närkästyneet eukoon; jos olisi Lauri ja Anna wähäksikään aikaa herenneet työstään, olisimat he kuulleet miten joukko puolusti entistä merimiestä.

Tuskin huomasi Lauri olewansa kahden kesken waimonsa kanssa, ennenkuin hän heittäysi pitkäkseen mäsäksi surwotuille olille. Syvä huokaus puhkesi hänen rinnastaan, hänen huulensa warisiwät ja hänen nyrkkinsä olivat kowasti puristetut.

„Sumala armahda minua!“ huokasi hän.

Olipa omituisia nähä suomalaisen talonpojan tuollaisessa tilassa. Wiha, ääretön wiha raiwosi hänen sisänsään; hän toki kaitin woiimin saada se tufehutetuksi — mutta hän ei sitä woinut.

Hän hypähti äkkiä ylös. Hän mumisi jotakin, jota ei Anna, joka hämmästyksellä häntä katseli, woinut kuulla, ja läksi kii-ruhusti riihestä.

Oli, niinkuin jo sanoimme, einen aika. Lauri ja Anna olivat aina ennen ehtineet eineeksi päästä riihestä, jonkatähden ei heillä

ewästä ollut mukanaan. Nyt oli wii-meinen lattia puitawana; tunnin kuluttua olisi se ollut puitu ja jywät wiskattu ja puhdistettu; mutta nyt keskeytyi työ. Anna kun näki miehensä, joka ei hänen kysymyksiinsä mitään wastannut, kulkewan kotiin päin, seurasi häntä.

Lauri kulki sanaa sanomatta kii-ruusti kotiinsa. Kun hän sinne tuli, heittäysi hän wuoteelle, tomuisena, nolksena kuin hän oli, ja puristi kowasti kästiansä rintansa vastaan, itäntuin olisi hän pelännyt sydämen puhkeewan. Hän kärsi siinä äärettömästi, kärsi vielä enemmän kuin päivänä, jolloin hän oli warlaudesta rangaistu.

Anna tiesi, ettei häneen tälläisnä hetkinä mikään waukuttanut. Hän pani ei-nettä pöydälle ja odotti Laurin asettumista. Lapset olivat kaikki ulkona. Wanhin tyttö Lowiisa kantoi nuorinta puolikuotista sifartaan.

Silloin astui wanha kerjäläis-akka Pel-tolan torppaan, pieni lapsukainen sylissä. Ryyhyihin oli ämmä, ryyhyihin lapsi puettu, ja päänsä ympäri oli eukko monin kerroin käärintä wanhan wuodepiteen, jotta hänen kurjuutensa vielä enemmän pisti esiin.

Hän pyysi suruisella äänellä ruokaa, sanoi kulkeneensa pitkät matkat etelästä, sanoi vielä saawansa kulkea pitkät matkat, ennenkuin ehtisi mieswainajansa welen luo; hän kertoi kielekkäästi pieniä uutisia, aina tuon tuostakin walittaen nälkäänsä ja kurjuuttansa.

Annan käwi eukkoa, mutta etenni lasta sääliksi. Pienen poikaisen kaswot olivat aiwan ruwesä, jottei niissä muuta eheää ja terwettä paikkaa nähty kuin huulet ja silmät. Siihen lisäksi näkyi lapsi kituwan jotakin sifällistä tautia, sillä hän ei jaksanut tuskaansa itkeä, ainoastaan hiljaisesti wuitella.

„Rykää tänne muori syömään“, sanoi helläsydäminen Anna. „Tahka Lowiisa tulee sisään, annetaan pienoiselle welliä“.

Eukkoa ei kahdesti tarwittu käskeä. Hän pani, lupaa siihen kysymättä, lapsensa An-

nan nuorimman lapsen kättyeseen, missä wäshnyt pieni wähitellen lakkasi waiteroimasta ja waipui uneen.

Tämä tapaus oli saanut Laurin ajatukset hajoomaan. Hänen kuohuwa wewrensä rupesti wähitellen asettumaan ja kotwan ajan kuluttua kelpasi hänelle leipä, piimä ja silakka, mitkä Anna oli pannut eineeksi pöydälle.

„Mitäs on wieraan nimi?“ kysyi hän, kun eukko oli syönyt ja kiittänyt ruoasta.

„Dmpahan waan Katrina Tanhuan suu, Apeli Tanhuan suun leski“ — wastasi eukko.

Ei siinä sitten paljon enempää puhuttu. Lauri muisti nyt, että hänellä oli riihi wielä kesken. Hän meni sinne, mutta Anna jäi nyt kotiin lehräämään.

Stapuolen päiwää, jolloin rupinen lapsi, joka nyt makasi pentillä, jälleen oli uneen waipunut, läksi wieras ulos, sanoen käywänsä taloisja pyhämäsä wähan ewästä matkalle. Lowiisa lupasi syöttää pientä Heikkiä, jos tämä heräisi. Lauri oli mennyt saunaan ja Anna waawutteli pientä lastaan uneen.

Staa kului. Pieni Heikki oli syötetty ja jälleen nukkunut; Lauri oli jo aikaa tullut saunasta ja laskeunut wuoteelleen; torpan takasja paloi walkea, jonka walosja Anna ja Lowiisa lehräsivät. Ämmää ei kuulunut palaawaksi.

Staa kului yhä enemmän. Perhe oli jo illallisen syönyt; pieni wieras oli asetettu makaamaan uunin päälle, siellä olisi mufa lämpimämpi; walkea takasja oli sammutettu; Anna, Lauri ja Lowiisa rupestiwat jo maata.

Eukkoa ei kuulunut.

Torpan wäki tuota ihmetteli, mutta eipä tuosta sen enempää puhuttu kun oli Anna lausunut: „Arwattawasti oli eukko wäshnyt, josta syystä on jäänyt Mattilaan yöksi. Nuomenna ennen päiwän nousua on hän taasen täällä“.

Kaikki torpasa nukkuiwat sitten yönä rauhasja, paitsi Lowiisa, jonka aina wäliin oli tähtynyt hyräillä eukon pienelle pojalle, saadaksensa häntä leppymään. Amu

koitti, koko perhe oli herännyt; isäntä ja emäntä oli jo jalkeilla. Runmaa: eukkoa ei näkynyt.

„Distko hän kääntynyt kipeeksi?“ arweli Anna.

„Se on mahdollista; muuten kai olisi hän jo palannut lapsensa luo“, wastasi Lauri.

Päiwää kului. Mattilasja oli eukkoa kysytty; muistakin naapureista oli häntä etsitty, mutta häntä ei ollut kukaan nähnyt. Sepä kaikista warsin outoa. Naapurit riensiwät Warpusten luo katsomaan poikaparkaa. Kaikki surkutteliwat häntä. „Ei hänelle ole monta päiwää jälellä“, arweliwat he. Ja sen ohesja arweltiin pojan äidistä kaitenlaisista. Uskalsipa tuo ämmä, joka eilen riiteli Laurin kansja, puhua jostakin noitumisesta, tietäjisjä käymisestä ja muuta semmoista, ja wäki olisi ollut warsin taipuwainen suostumaan eukon tuumiin, elleiwät Lauri ja Anna olisi panneet jäykästi vastaan, ja wakuuttaneet, että kadonnut ämmä eilen oli stunannut ruokaa niinkuin kristityt ihmiset ainakin.

„Mutta mihin hiiteen olisi ämmä joutunut?“ kysyi Mattilan isäntä.

„Siitäpä juuri nyt on kysymys, ja minä sanon, sanokoot muut mitä tahansa, että eukko, joka lapsensa tänne jätti, on kun onkin noita“ — lörpötti kielekäs ämmä.

„Mutta entäs on eukko tiellä kylään kuollut johonkin ojaan?“ arweli Lowiisa. — „Niinpä käwi wiime talwena kauppa-Eskon“.

Ukot tuota mietettä kuullesjaan, kysyiwät päätään ja arweliwat, että olisi se semmoinenkin tapaus saattanut tapahtua.

Mitäpäs siitä! Lowiisan arwelu nähti aina, miten mietittiin, todenmukaisemmalle ja wihtooin päätettiin lähteä kadonnutta hakemaan, „sillä eihän eukko ole woinut maan päältä kadota“.

Kielekäs ämmä ei puhunut enää mitään; hän waan puubisti päätänsä, ikännkain arwellen: „hakekaa waan, mutta ette niin mitään löydä“.

Ja siinä oli ämmä ihan oiteasja. Kadonnutta haettiin päiwä, toinen, mutta

häntä ei nähnyt, ei kuulunut. Wihdoin viimein arvasi Lauri totuuden, kun oli kolme päivää haettu. „Turhaan haemme; minä pelkään, että ukko on karannut päästänsä lapsestaan wapaaksi“, arweli hän.

Tämä lause waukutti kummia wäessä. He olivat tässä tapauksessa nähneet jotakin ihmeellistä; he olivat obottaneet sa-

wansa nähä eufon kuolleena tahti murhattuna ja nyt — olisiko hän waan olutkin pahajuoninen kerjäläinen, jolle lapsensa elättäminen tuli tukalaksi? He laskivat kohta hakemasta ja menivät kiroten kotiin.

Mutta Wapuset olivat lisääntyneet yhdellä hengellä.

V.

Nytilä saa uuden isännän.

Ymmärrettävä on, että nuoren Kaarle Kornman äkinäinen katoaminen herätti mitä suurinta huomiota. Jo samana yönä kun se tapahtui, laitettiin siitä tieto Nytilästä sekä pappilaan että Rowikkoon kapteenin luo, ja molemmat sekä kapteeni että prowasti hämmästyivät kertojan uutisista: „patroni on kuollut; nuori patroni on kadonnut“. Molemmat kiiruhtivat kohta Nytilään, mistä joitakuita tunteja ennen olivat lähteneet; molemmat tapasivat jälleen teijensa nuoren Kaarlen kamarissa, misjä wanha Cewa wäänellen käsiänsä tuli heitä vastaan.

„Herra kapteeni Kornman, misjä on welsenne poika?“ oli prowastin ensimmäinen kysymys ja sitä seurasi filmäily, joka tunkeusi, tahti ainakin tahtoi tunkeutua kapteenin sydämmen pohjaan.

„Siihen kysymykseen voisitte te paremmin wastata kuin minä; misjä on hollottawanne? Te lähditte täältä myöhemmin kuin minä“.

Prowasti heitti häneen ylönkatseellisen filmäilyksen; hän oli wakuutettu siitä, että rikos tässä oli tehty, hän myöskin warmaan tiesi, kuka rikoksen oli tehnyt; mutta rikoksen laatua hän ei uskaltanut ajatellaan.

„Te tiedätte misjä poika on“ — sanoi hän kowasti. „Olkaa warma siitä, että tällainen rikos, waikka se kuin salaisesti olisitin tehty, tulee ilmi“.

„Te olette joko hullu tahti tulette ja puhutte uisfanne, prowasti. Poika jäi nukkumaan, kun minä läksin; sen te itse tiedätte yhtä hywästi kuin minä. Mutta tässä seisominen ei tuo poikaa takasin. Päiwä on jo nousumaisillaan, siis kadonnutta etsimään laikki“.

„Mä'ön wuoksi“ — muunisi prowasti.

„Prowasti, teidän sananne owat loukkaaneet minua“, wastasi kapteeni närkästyneenä; „jos teillä wähänkään kunnian tuntoa on, niin hymärrätte sen. Te luulette, että se wiha, mikä minuissa muinoin waltitsi welipuoltani vastaan, on hänen kuolemallaan muuttanut hänen wiattomaan poikaansa. Ja kumminkin olitte te wasta ikään todistajana minun ja welseni sowingoon. Prowasti, minä annan teille anteeksi teidän loukkaawat puheenne ja wakuutan, sillä minä kunnioitan teitä, jolla oli weli wainajani luottamus, että minä antaisin 10 ikäwuosistani, jos nyt poika astuisi eläwänä sisään“.

Kapteeni oli puhunut, niinkuin se puhuu, joka on wäärhyhdellä syytetty. Prowasti loi filmänsä häneen, kapteeni kesti tämän filmäilyn.

Mutta ennenkuin prowasti ennätti mitään sanoa, kuului hirmuinen kolina huoneesta, jossa kuollut makasi. Kapteeni waeleni, mutta prowastiin lensi ajatus: „ehkä on poika siellä“ — Ja kiiruusti astui hän wainajan kamarin.

Turhaan etsi hän siellä pienoista; tämä ei ollut huonehehka. Suuri seinätaulu, kuolleen patronin puolisoainaan kuva, oli pudonnut seinästä kuolleen rinnalle; siitä kolina.

Kapteeni seifoi maaleana ovelta. Kun hän huomasi syyn kolinaan, huolasi hän syvään. Prowasti nosti pois taulun ja lausui:

„He näkewät mitä täällä tapahtuu!“

„Uskotteko sitä?“ — mumisi kapteeni ja wetäysi kiiruhusti toiseen huoneeseen. Siellä, mihin nyt muutamia talon miehistä oli kokoontunut, tointui hän wähitellen. Hän pyyhki kylmän hien otsaltaan ja woitti wäksin tykkiwää sydäntänsä.

Prowasti awasi oven ihan auki. „Täällä lepää nyt hywän isäntänne kylmennyt ruumis“, fanoi hän wäen kuullen; „hänen poikansa on kadonnut. Minä, kapteeni ja wanha Gewa olinme viimeksi täällä iltapuoleen yötä; joku meistä on syypää pojjan katoomiseen ja — — tietää misfä hän on — —“ oli prowasti aikeysfa sanoa, mutta hän hillitsi puheensa ja sanansa kuuluiwat: „ja minä wannon, etten ole syypää siihen; ettei syh ole Gewan, sen me näemme, siis woifo kapteeni . . .“

Mitä prowastilla oli mielesfä sanoa, sen ymmärsi kapteeni. Hän oli taika-uskoinen, ja prowastin melkein warmuudeksi muuttuneen luulon kapteenin syhllisyhdestä saanee lukea syhksi omituiseen, kowaan leinon, jolla hän tahtoi kapteenia kufistaa. Eikä olekaan warmaa, miten olisi käynyt — sillä prowasti tunsi hywin kapteenin taika-uskoisuuden ja oli tiennyt juuri sen hellimpään paikkaan koskea — ellei ihan samassa Gewa olisi keskeyttänyt hänen sanojansa ja heittäytyen ruumiin päälle huutanut:

„Minä, minä olen syhllinen, minä yhsin; minä en katsonut poikaa!“

Prowastin hywä aifomus oli rauennut tyhjään. Hän ei enää woinut waatia kapteenia walalle; hän olisi silloin samalla lausunut selwän syhtöksen kapteenia wastaan, ja sitä hän ei tahtonut tehdä. Sen

sijaan sai hän nyt, miten taissi, lohbuttaa Gewaa, joka ei ensinkään tahtonut wastaan-ottaa mitään lohbutusta.

Kapteenin neuwosta, joka kaikin mofomin tahtoi päästä pois prowastin waurallisesta likisyhdestä, saatiin nyt toimeen kolme hakia-kuntaa, joita kapteeni itse innoikkaasti otti ohjatafseen.

Prowasti antoi wäen mennä. „Nä’ön wooffi“ mumisi hän taas.

Ja siinä oli hän oikeassa. Sillä kun miehet puolipäiwän aikana palastiwat kotia, ei niin jälkeä kadonneesta misfään. Nimismiestä oli sillä wälin käyty noutamassa Ryttilään, ja prowastin pyhnnöstä alettiin nyt täyhellinen tutkinto. Mutta siinäpä ei tiennyt lukaan muu kuin wanha Gewa sanoa mitään, ja seuraus tutkinosta oli, että asiasta ei entistä enemmän selwää saatu.

Prowasti oli ennen wäen takafin tuloa puhunut nimismiehelle armeluitaan, ja nimismies tekikin nyt useita kysymyksiä kapteenilta. Mutta päiwä oli waloinen, yön hoimu ei enää hirwittänyt kapteenia; tunnotonna seifoi hän kuolleen weliwainajansa wieresfä. Kapteenia wastaan ei prowasti saanut, ei niin syhllisyhden warjoakaan. — Prowastilla ei ollut muuta tehtäwää kuin patroni-wainajan testamentin nojassa ruweta kadonneen pojjan holhojaksi ja Ryttilän wäli-aikaiseksi isännäksi.

Tämän ilmoitti hän julkisesti, samalla kuin hän luki patronin testamentin, johon kapteeni lausui: „Minä olen tobittaja siihen, että se oli weli-wainajani tahto“.

Kadonnutta etsittiin wälä kauan; suuret palkinnot luvattiin sille, joka woiffi hänestä mitään tietoa antaa; tästä kuulutettiin ensinnä likeisesfä, sitten kaukaisemmissa kirkoissa; mutta kadonneesta ei niin jälkeä huomattu.

Jolsan Matin käynti kapteenin luona yöllä, joka käynti oli tullut prowastille tiedoksi, selitettiin niin, että Matin Deena oli kapteenille kutonut werkkoja, ja ettei Matti tahtonut palata palkkaa saamatta Jolsan saarelle takaisin.

Muutamia viikkoja kului. Ympäristössä ja vielä loitommallakin puhuttiin tuosta Ryttilän kummallisesta tapauksesta, ja siihen koetettiin jos jollaisiakin selityksiä. Josko alusja kapteeni olivat kovasti epäluulon alainen, niin hajoisi tämä epäluulo aina enemmän, miten aikaa kului; sillä kadonnutta hahkessa oli kapteeni innokkain kaikista, innokkaampi ainakin kuin prowasti, joka ei vielä ollut tehnyt mitään, ei ainakaan näkyväistä, kadonneen löytämiseen. Prowastilla oli, niinkuin tiedämme, omat ajatuksensa tässä asiassa ja niistä ei kapteeni voinut saada häntä luopumaan.

Kapteeni ei ollut sen kovemmin käynyt Ryttilässä; siellä hallitsi prowasti isäntänä. Kuinka kauan tämä asiain tällainen olo kestäisi, sitä oli vaikea sanoa. Meisesti tiedettiin että, ellei kadonnut löytyisi, oli kapteeni Ryttilän perillinen. Mutta kuinka kauan oli kadonneen ilmaantumista odotettava? Tuosta puhuttiin ja mietittiin, femminkin kuin prowastin sanottiin wakuuttaneen ettei hän antaisi Ryttilää kapteenille ennenkuin täydellisesti oli toteen näytetty, ettei nuorta patronia enää ollut maailmassa olemassa.

Kapteeni ei ollut tähän saakka tehnyt mitään voittoaikansa Ryttilän. Hän, joka ei ennen ollut ketään pelännyt, hän pelkäsi nyt prowastia, ja hän pelkäsi häntä yhä enemmän, kuta enemmän prowasti saalisti aikeitaan ja ajatuksiaan. Kapteeni näki selvään, että prowasti hänessä tiesi pienen poikasen katoomiseen syhllisen; hän tiesi myöskin, että prowasti ei laiminlyönyt mitään, saadaksensa selkoa tähän hämärään. Hän oli, niinkuin tiedämme, syhyä pienen Raarlen katoomiseen tahi surmaan; mutta että Matti niin pikaan telisi tehtävänj, sitä ei ollut kapteeni osannut ajatella. Matti oli saanut luvvatut rahat. Kapteeni oli antanut ne hänelle, uskaltamatta kysyä, miten surma oli tapahtunut; sillä siitä, että poika oli surmattu, että hän oli mereen upotettu, — siitä oli kapteeni wakuutettu. Hän oli — sen tiesi hän — nyt Ryttilän herra.

Mutta warowaisuus waati, että hän vielä odottaifi.

Oli, kuten sanottiin, muutamia viikkoja kulunut. Kaikki tunni, mikä maailmassa tapahtuu, jääpi wähitellen unohtuiksi. Ihmiset haluawat aina jotakin uutta. Tuon tiesi kapteeni hywin. Hän oli hakenut kadonnutta innokkaasti alusja; hakemisen turhuus wäsytti häntä wähitellen ja viimein lakkasi hän kokonaan. Mutta niin kauan kuin Ryttilä pysyi prowastin käsissä, kyti muisti kummallisesta tapauksesta kansassa ja aina wäliin puhuttiin siitä. Se puhe oli saatava hiljentymään; itse muisto oli sammutettava. Miten?

Siten, että kadonnut oli löydettävä.

Eräänä päivänä seisoo taasen Zoljan Matti kapteenin kamarissa. Niinkuin viimeinkin käy kapteeni suoraan astiansa.

„Mistä on poika?“ kysyi hän.

„Tallella on“ — wastasi Matti.

„Meren pohjassa?“

„Syltä wettä päällä“.

„Woitko saada ruumis sieltä ylös?“

Zoljan Matti katseli pitkään isäntäänsä. „Ettäkö se löydetäisiin?“ — kysyi hän.

„Kiin!“

Matti raapi korwan taustansa. — „Kyllähän se ei olisi mahdotointa.. mutta..“

„50 ruplaa on palkkasi!“

„Niinkuin kuulutuksessa... Mutta.. en minä rupea sen löytäjäksi..“

„Ei sinun sitä tarvitsekaan“.

„No silloin ei estä mikään poikaa tulemasta päivän waloön taasen“.

Ei siinä sen enempää puhuttu. Kapteeni ja Matti tunsimat toisensa.

„Mivan oikeen — — niinkuin armafin“ — ajatteli Matti. „Mutta vielä siinä Ryttilän isäntänä saat minulle muutamia kolikoita tästä maksaa“.

„Se mies olisi walmis tappamaan minuakin, jos waan kukaan siitä mitään maksaisi“ — mielti kapteeni.

Seuraavana päivänä, kun prowasti istui kamarissaan ja mielti miten saisi epä-

luulonsa toteen nähtytyksi, tuli hänen waimonsa kiiruhusti kamariin. Että jotakin oli tapahtunut, sen näki prowasti kohta rouwan muodosta ja käytösfestä. Mitäs nyt? kysyi hän.

„Rabonnut on löydetty” — huusi rouwa, „Sormarin muori on hänen löytännyt”.

Prowasti hypähti ylös. „Mistä? milloin?”

„Merestä, läheltä meidän rantaa”.

Prowasti waipei jälleen tuolilleen. „Minun olisi pitänyt se arvata. Jumala! kuin kauan sallit sinä wääräyden, rikoksen riemuta?”

Sormarin muori tuli nyt kamariin ja lawerteli, miten hän vannalta oli nähnyt jotakuta kääryhyn tapaista uiskenteleman meren pinnalla. Hän oli ottanut weneen, soutanut luokse, ja suureksi hirmukseen nähnyt, että kääryssä olikin aivan tuntemattomaksi mädännyt ruumis. Waatehista oli hän kumminkin kohta tuntenut, että tämä ruumis oli patroni wainajan pojan jäännökset.

„Mitkos, sinä riemuitset, mutta kuinka kauan?” — huokasi prowasti.

Mitä tällaisessa tapauksessa oli tehtävä, tehtiin nyt. Nimismies haettiin. Pienosen kuolleen ruumis tarkastettiin, eikä ensinkään ollut syytä epäilemiseen, ettei Sormarin muori ollut oikeassa, kun hän sen kohta tunsi Ryttilän nuoreksi patroniksi. Mutta miten poika lämpimästä wuoteestaan oli joutunut kylmän meren uhriksi, sitä oli mahdotoin ymmärtää.

„Meri on antanut talaisin saaliinsa; ihmisyhdämet antawat talaisin salaisuutensa —” sanoi prowasti, joka ei ensinkään woinut epäillä mitään petosta tässä löhnyissä. — „Parasta kentiesi oli sinulle, että pääsit pois katoowaisuudesta isäsi ja äitisi luo; mutta woi sitä, joka

sinun elämäsi nuoran katkaisi!” Ja kuolleen kaulasta otti hän pienen medaljongin, jossa pienosen äidin kuva talteusi.

„Tämän pidän minä muistona sinusta ja onnettomasta surustasi” — sanoi hän.

Sormarin muorin löytyö tuli pian tunnetuksi. Pienosen katoaminen oli siis saanut selityksensä. Mutta yhtä himmeää oli, millä lailla pienonen oli mereen joutunut. Joka oli hänen sinne uuvuttanut, siitä ei ollut eri mieltä; yleinen ajatus mainitsi kapteenin hänen uuvuttajaksensa, mutta siihen ei mitään todistusta löytenyt. „Wiisaasti on hän astoitansa ajanut, jälkensä ummelleen lafaisut” — sanottiin. Ja kapteeni tiesi itse, että näitä tällaisia puheita hänestä puhuttiin, mutta hän ei niistä ollut millänfäkään. Hän sanoi niinkuin prowasti: „Salaisuus tulee ilmi kun joutuu, ja silloin nähdään loka syyllinen on”.

Prowastilla ei enää ollut mitään oikeutta holhojana hallita Ryttilän maata. Pieni Kaarle, Ryttilän oikea ja laillinen omistaja oli kuollut, siitä ei epäillyt kukaan. Hänelle tehtiin kuoleman kiitos R—joen kirkossa ja samalla oli Ryttilän kartano menewä hänen perillisellensä. Mutta se perillinen oli hänen setänsä, kapteeni Konrad Kornman.

Samana päivänä, jolloin pieni Kaarle haudattiin äiti- ja isä-wainajansa wiereen, muutti kapteeni Konrad Kornman isäntänä perittyyn kartanoonsa. Siitä inhosta, millä häntä katseltiin, siitä nurinasta, mikä kuului hänen ympärillensä, ei hän ollut millänfäkään.

Tämä epäluulo oli hinta, jolla hän oli ostanut Ryttilän maan. Epäluulo ei tapa. Pää-asia oli, että kapteeni oli woittanut, mitä oli tahtonut woittaa. Hän oli nyt ainoa suwustansa maailmassa.

VI.

Rauhallisia vuosia.

Pieni orpo oli tuonut siunauksen Warpusten alhaiseen mökkiin. Laurilla oli nyt hewoinen ja kolme lehmää, ja torppari, kellä sen verran elukoita on, on waralliseksi kutsuttawa. Tosin oli Lauri alussa ollut pahoillaan perheensä äkinäisestä, odottamattomasta lisäyksestä, mutta eipä käynyt syöfseminen pientä wiatonta maantielle, sairasma ja pian kuoleman kourissa kun oli. Naapurit antoivat Laurille apua, saipa hän sitä pappilastakin, jotta Lauri jo ens'wiikolla huomasi, että hän oli saanut monin wertaisesti enemmän kuin poika hänelle maksoi. Raikki mitä Lauri taissi, teki hän saadaksensa tietää, mistä poika oli, kuka hänen oli näin armottomasti jättänyt, mutta eipä siihen mitään selitystä saatu. Dmituista oli monen mielestä, itsepä Laurinkin, että tämä orpo tuli tietämättömistä hänen mökkiinsä samaan aikaan, jolloin Ryttilästä oli nuori patroni kadonnut. Tuo oli saanut aikaan kaikenmoisia mietteitä, ja oliwatpa muutamat arwelleet, että löytölapsi kenties saattaisi olla Ryttilän kadonnut isäntä. Mutta ken tätä tällaista arweli, hänen ei tarwinnut muuta kuin käyda Peltolassa näkemässä pientä Heikkiä ja arwelunsa hajosi; sillä mahdotointa oli, että tämä sairas, kituwalapsi, joka pian päästä kantapäähän saakka oli yhtenä रुपena, saattaisi olla Ryttilän patroni-wainajan poika; hänpä oli kadotessansa ollut ihan terve, lihawa ja siihen lisäkki löytölasta paljon pitempi. Ja etteiwät nämä seikat olisi saaneet arweluita kuolemaan, taufosivat kumminkin pian kaikki puheet tähän suuntaan, kun saatiin tietää, että pienen Kaarlen ruumis oli löydetty. Se seikka esti huhun, joka jo löy-

tölapsesta oli ruwennut lewiämään, pääsemästä naapuri-pitäjään R—joelle.

Pieni Heikki — sifsi oli tuo ilkeä akka, joka pojan Peltolaan jätti, häntä nimitänyt, jäi siis ottolapsena Warpusten luo. Lowiisa, Laurin wanhin tytär, piti hänestä äidillisen murheen, Laurin yhä odottaessa, että pienonen tautiinsa kuolisi.

Mutta pieni Heikki ei kuollut. Hän tointui Lowiisan hoidolla; hän parani wähitellen. Ja waikka hän wäähän liitkasi, waikka ruwet oliwat hänen kaswoihinsa jättäneet sywät arwet, waikka ne oliwat saaneet toisen silmän toista wäähän pienemmäksi — kun hän tautivuoteeltaan uunin päällä nousi, niin oli hän pian ihan terve. Lauri kun ei saanut pienoisesta hautaan sulkea, ei sanonut mitään. Päiwä seurasi toista ja Heikkiä pidettiin Peltolaan kuuluwana.

Siunaus oli, kuten jo sanoimme, hänen kansansa käynyt Warpusten luo asumaan. Waikka Lauri oli hywän-säwlinen mies, olisi hän kumminkin joskus nureffinut löytölapsen elättämistä; mutta sitä hän ei tehnyt koskaan, ja parhain este siihen lieinee ollut juuri se, että hän Heikin tähden sai runsaita lahjoja. Anna oli hänelle tästä puhunut, ja Lauri oli myöntänyt, että waikkapa pojasta oli kyllä waiwaa, se waiwaa oli runsaasti palkittu saaduilla antimilla. Sittemmin, miten aikaa kului, osoitti Anna miehelleen, miten ihmeellisen hywälle kannalle heidän elämimensä oli kääntynyt siitä päiwästä, jona löytölapsi tuli mökkiin. Olipa kuin olisi tulot enentyneet ja menot wähenneet, ja selityksen tähän luuli Anna löytäneensä Pyhästä Raamatusta, josta oli lufenut:

joka köyhälle antaa, hän antaa Sumalalle. Lauri ei siihen nytkään sanonut juuri mitään. Mutta kun hän eräänä syksynä kävi kaupungissa ja sieltä palasi omalla hevosijallaan, silloin sanoi hän: „Anna, sinä olet oikeassa. Heikki on tuonut sinun lampaan mökkipöytä. Nyt kun meillä on viisi lasta, käy elämämme kahta kertaa paremmin kuin silloin, jolloin me kahden rupeimme taloa pitämään“.

Hewoijellansa ansaitsi nyt Lauri paljon rahaa. Anna ja Loviisa ynnä tämän nuoremmat sisarukset hoitivat Peltolan taloutta. Heikkikin oli heillä tässä avullinen, sen mukaan kuin ikänsä sitä jalli. Hän oli hyvänluontoinen poika, joka kaikissa koetti, jo nuorimmasta lapsuudesta, osoittaa kiitollisuuttaan Laurille ja Annalle. Tämä hyvänsävyisyys antoi hänen runille kasvoilleen jotakin jaloa, jotakin, joka teki, että häntä mielihyväällä, jopa rakkaudella näki. Hänen käsityksensä oli sukkela, hänen hymärryksensä selvä ja hänen oppihaluja suuri. Monesti sai Lauri ihmetellä hänen sukkelia tuumiaan, kummastella hänen selityksiään ja aivanpa usein joutua pulaan, kun Heikki tyhji semmoisia asioita, mitkä ilmoittivat hänen ajattelemaisuuttaan, mutta joista Lauri ei ensinkään ollut mitään miettinyt. Raikkia, mitä hän kuuli, pani hän muistiinsa, ja varsinkin, jos missään kuuli jotain luettavan, siinä oli hän aina hiljaisena, uteliaana kuulijana ja tiesi aina sitten selkeästi kertoa, mitä oli kuullut. — „Hänestä voisi tulla pappi“ — sanottiin. Ja kun hän ensimmäisillä lufukinkeilla oli, taputti pastori häntä pääläelle ja sanoi: „Sata, niinkuin olet alkanut, tyllä eibistyt“.

— Siitä lauseesta oli Heikki onnellinen. Näin oli aikaa kulunut kymmenen vuotta. Mitään erityistä ei ollut niiden kuluessa Peltolassa tapahtunut; rauhassa ja rakkaudessa oli eletty; ja rauhan ja rakkauden välittäjänä oli Heikki ollut, semminkin Laurin nuoriimpain lasten kehuudessa. Mutta nyt, kun yhdestoista vuosi oli kulunut, tapahtui seikka, joka sai löytölapsen elämän-aluksen, mikä tähän saakka

hiljaista myötätuulta oli uinut rauhallisesa lahdelmassa, ulos myrskyjemmille ja awarammille aloille.

Eräänä päivänä tuli Susi, Mattilan isäntä, Warpusten luo Peltolaan ja pyysi, että Lauri hänen sijasaan lähtisi Raasilaan hollin tekoon. Oli nyt Susin vuoro, mutta hänellä olisi nuuta tärkeempiä toimia.

Lauri oli usein ennen tällaisissa tomissa ollut Susille avullinen, mutta nyt sattui hän olemaan pitkästä matkustuksesta väsynyt ja vieläpä vähän sairas, jonka tähden hän ei tällä kertaa ensinkään tahtonut suostua isännän pyyntöön. „Hewonen tyllä joutaisi, mutta ei ole ajoniestä“ — mietti Lauri, — „sillä Antti, wanhin poika, tarwitaan kotona“.

Suuri kun ulot tästä puhelivat ja Mattilan isäntä jo oli aikeessa lähteä jonkun muun naapurin luo, tuli Heikki tupaan. Hän kuunteli tarkoin, mitä siinä puhuttiin, ja tahtoen aina olla kaswate-isälensä mieliksi sanoi hän:

„Pantaa minut Raasilaan, tyllä minä hewosta katson“.

Heikki oli, ehkä vielä warsin nuori, jotenkin pitkä ikäänsä nähden, jotta hänen olisi paljoa wanhemmaksi uskonut. Wiime vuonna oli hän useissa ajotöissä ollut, mutta tällaisessa, josta nyt oli tyhmyys, ei koskaan vielä. Lauri sentähden ajatteli kotwan aikaa ennenkuin wastasi.

„No, jos luulet woivasi kyyhitä, niin lähde, mutta katso hewoista, ettei liian kowaa ajeta. En juuri mielelläni poikaa siihen pane“ — lisäsi Lauri Susille, „mutta joutaa hewoinen muutamana kopeikkaan ansaita, ja luulensa, että pojasta on kyytipojaksi siinä, missä toifestakin“.

Tämä lupaus ja semminkin Laurin kehuminen olivat erittäin Heikille mieleen. Hän juoksi paikalla talliin hewosta hewoilemään. Sitten söi hän vähän, sai ewäslautun rattailleen ja läksi kolmesti päivää Raasilan kestitewari-taloon. Lapellinen ilo ja uskallus loisti hänen silmistänsä, kun hän lähtiesään huusi Loviisalle: „Nyt mennään!“ — Poika parla meni — tietämättömiä kohtaloita kohti.

VII.

Ensikerran kyydisä.

Kaasilan kestikiewaritaloon oli Belto-
lasta puoli Suomen peninkulmaa; se oli
ifon waltatien warrella, joka R—joen pi-
täjän läpi läwi R—n kaupunkiin. Tässä
kestikiewarisfa tuli Mattilan isännän syh-
syin kewäimin käydä kyytiä kolme wuoro-
kautta kummallakin ferralla.

Suurta waltatietä wulettiin wahwasti;
mittä kulkiwat kyydillä, mittä omilla he-
woisillaan. Ja siitä kyyistä olivat kesti-
kiewari-talot ja etenni Kaasila alati wä-
keä täynnä. Täällä oli, semminkin syh-
syin, milt'ei joka päivä pienet markkinat,
eläimiä kun alati oli kaupittawina. Tämä
wäen paljous sai aikaan jos jommoisista-
fin rettelöitä, sillä tässä, jos misfään, oli
seurafunta sefalainen.

Tänne Kaasilan kestikiewari-taloon saa-
pui pieni Heikki holliin päivänä, jona
sattui olemaan tawallista enemmän mat-
kustawaisia liikkeellä. R—n kaupungissa
olikin parin päivän perästä kyyhsmarkki-
nat pidettävät. Wäkeä oli näitä warten
kokoontunut läheltä ja kauaa. Heikki kun
pihalle pääsi, sai hewoisensa eräisen suo-
jaan, jossa jo sitä ennen oli kaksi hewoista
ja suuri niinimatoilla peitetty kuorma.
Sieltä, kun oli hewoisen marhaminnasta
sitonut kärryjen pyörään, meni hän pi-
halle, misfä hän, joka kaikkin tälläisiin
oloihin oli harjaantumaton, ihmeekseen kat-
seli wäkeä.

Toista meni, toista tuli ja olisipa Heikki
pian saanut piisalle asti tästä, ellei wäen
seurasfa olisi ollut mies, joka weti kait-
kien, etenkin nuorten huomion. Itsesfä
miehesfä ei ollut mitään erityistä katsel-
tawana, waikka hän oli nuukalainen, mutta
hänellä oli erinomainen soittofalu, jonka

tapaista ei Heikki ainakaan ollut ennen
nähty, ja tämän soittofalun päällä hyppi
pieni eläwä, jonka Heikki ensinnä peläs-
tyen luuli pieneksi piruksi, mutta pian sai
tietää olewankin marakatin. Tämäpä nyt
oikeen Heikin mieleen. Hän tunkeusi soit-
tofalu, jonka kuuli positiiwiski kutsutta-
wan, niin lifelle kuin pääsi, ja kysymyk-
siä olisi hänellä ollut, jos millaisia tehdä,
jos waan soittofalu olisi osannut taiffo wii-
sinyt niihin wastata. Mutta waikka ei
Heikki wastauksia saanutkaan, ei hän sitä
pahaksi pannut; pientä eläwää ihmettelä
hän niin, että tuskin tiesi, mitä kysyi. Su-
paista oli hänen etenni nähdä, miten pieni
apina naurettawalla tawalla kiitti, kun joku
hänelle lantin antoi. Jos Heikillä olisi
lantteja ollut, olisi hän ajattelematta an-
tanut ne marakatile; mutta kaikkefi on-
neksi ei hän wielä ollut kyytiä wulettanut,
ja senpä tähden oli kulkaronsa, minkä hän
Eiisalta oli saanut, ihan tyhjä; muuten
— tiesi miten olisi kyytirahojen käynyt.

Heikki oli kauan tätä kummaa katsonut
ja hän hyppähti oikein ilosta kun joku an-
toi marakatile kiven taifi puun-palafen
rahan afemestä. Marakatti käänteli ja
wäänteli kiweä ja puun-palasta, koetti sit-
ten kelpaisiko tuo syötäwäksfi, ja heitti sen
sitten, kun mitättömäksfi huomasi, irwis-
tellen ja kummallisesti hyppien kauas ty-
köään. „No, ei tässä maailmasfa kum-
mempaa!“ huusi Heikki taitamatta iloansfa
hillitä.

Tämä huwi oli jo kestännyt toista tun-
tia. Heikki oli unohtanut, mitä warten
hän oli kulusfa, oli unohtanut hewoifensa
ja misfä oli. Marakattia, marakattia waan
hän katseli. Hän oli uskaltanut sille tehdä

pittää noffaa, ja kas kummaa! Heikin suureksi iloksi oli marakatti myöskin tehnyt pittää noffaa, ja oikein takajaloillaan; ja sitäpä ei Heikki olisi ollut mies tekemään. Poika tuli tästä uskaliammaksi, jotta nyt vihdoin tohti marakattille tarjota vähäisen leipäpalan. Marakatti sitä katseli ja käänteli; mutta luultavasti ei se ollut hänen mieleensä, sillä hän, kun oli maistanut sitä, heitti sen inholla ja irwis-tyksellä kauas pois. Heikki nyt tarjosi puupalasen. Mutta tätä tarjotesaan, satui hän, joka ei ensinkään tiennyt pelätä marakattia, sitä ihan lähelle. Hän tah- toi samalla koettaa kädellensä, miltä pie- nen elävän turkki tuntuisi, mutta sitäpä hän sai katua. Pieni elävä, joka ehti kauan oli tälläistä tilaisuutta odottanut, puri äkki-arvaamatta Heikkiä formeen ja hypähti samassa hänen päähänsä, an- toi hänelle useita torwapuusteja, ja siep- pasi muistoksi hollipojan tukasta aika jou- kon hiuksista. Tämän oli apina tehnyt silmänröyppäyksensä ja mitä naurettawim- malla tavalla; mutta mitäpä hyvää siitä Heikille; eipä hän, poika parka, sitä itse saanut nähdäkään. Wäen nauraessa we- täysi Heikki ifosti itkien kauas pois, hu- olimatta katsella, miten marakatin omistaja nyyhkyksi ketjua, jolla pieni elävä oli pos- titiivisja kiini, ja kuvitti muutamalla is- kulla pahankurista, joka nyt irvistelemi- sillään nähtyi, ettei hänen mielestänsä kuri tässä ollut oikeen paikallansa.

Heikki oli saanut kyllinsä marakattista. Hänellä oli paksu, tuuhea tukka, siitä oli kyllä waraa kourallisen siepata, mutta for- mestaan, siitä ei ollut waraa mitään ot- ta; se oli pieni jo ennestään. Tosin ei ollutkaan marakatti siitä mitään otta- nut, mutta eipä paljon puuttunutkaan, sillä etuformen päässä oli haawa, pieni, mutta syvä, ja sitä pakoitti äärettömästi. Itkien ja koettaen saada weren juoksun lakkaamaan, wetäysi Heikki suojaan hewoi- sensa luo. „Minä olin paha, se oli oi- keen minulle“, tunnusti hän itselleen.

Suojaassa, maaten heinissä kärryissään, olisi hän kentiesi kauantkin itkenyt, ellei

utelaisuus olisi saanut hänet äkkiä pi- halle jälle. Yhden istuttawat kääsit, joi- den toisessa aiasassa oli heleästi soiva kello, oli pysähtynyt wieras-huoneen eteen. Kääseistä hypähti kesti-ikäinen mies ja huusi komentawalla äänellä: hewosta.

„Minnekä nyt on Ryttilän patronin kiire?“ kuuli Heikki wäen seassa jonkun kysywän. Mutta hän ei siinä ehtinyt kauan uteliaana seisoa, sillä isäntä huusi, että Mattilan hewoinen oli lähtewä pa- tronin wiemään.

„Tässä minä olen“, huusi Heikki was- taukseksi.

„Sinunko Mattila on holliin pannut; eikö hänellä parempaa ollut? Mutta yh- den tekewä; waljasta pian hewoisesi“.

Heikki juoksi suojaan ja sai pifaisesti hewoisensa waljaisin, waikea kipeää formea julmasti pakoitti. Sitten ajoi hän kärry- nsä wieras-huoneen eteen, ihan samassa kun Ryttilän patroni sieltä astui.

„Miks'ei ole minulle hewoista annettu?“ kysyi patroni, äreästi kääntyen isäntään, joka juuri tuli wäen tuwasta.

„Tässä on hewoinen“, — wastasi Heikki.

„Oleto hullu, poika“, — huusi isäntä. „Etkö näe että patronilla on omat kää- sinsä“ — ja ennenkuin Heikki tiesi wä- hintäkään olla warallansa, oli hän saanut aika kowapuustin, wielä wankemman kuin wasta marakattilta, joka yhä wielä pihalla ilweitänsä teki.

„En minä tiennyt“ — sanoi poika itkien ja käwi kädellään lyötyä paikkaa.

„No tiedä nyt se, äläkä siinä töllistele“, — ärjäsi isäntä.

Heikki waljasti hewoisensa kääsien eteen. Omat rattaansa olisi hän halunnut sytätä suojaan jälle, mutta hän ei sitä uskaltanut, kun patroni samassa nousi kääseihin.

Heikki oli ani harwoin ajanut suurta maantietä. Rylätie, jonka likishydesä Pel- tola oli, oli huono ja sitä ei ensinkään ajettu lauffaa. Heikki, joka nyt ensi ker- ran oli kyybisä, ei siis osannut ajatella- kaan, miten kyybidillä ajetaan, semminkin jos matkustawaisella on, tahi jos hänellä

on olewinansa kiirut. Heikki oli tuskin ennättänyt hypätä taka-istuimelle, kun Warypusten Laurin ruuna sai maistaa ruoskaa ja outona tällaiselle tervehdykselle lähti laukkaamaan wauhtia semmoista, että Heikin oikein päätä pyörytti. Mutta tämäkään wauhti ei nähnyt tyhdyttävän patronia, sillä aina wäähän takaa iski hän uudelleen ruunaa ruoskalla.

Näin oli matkaa lyhyessä ajassa kulunut 5 wirstaa, kun Heikki huomasi, että ruuna oli ihan walloisessa waahdesa. Hän muisti nyt kaswate-isänsä waroitussanat: katso ettei liian kowasti ajeta. Tosin pelkäsi Heikki herraa, joka kääseisä istui, mutta vielä enemmän pelkäsi hän, että ruuna tärwääntyisi, ja siitpä sai hän rohkeutta.

„Älkää ajako niin kowaa, isä kielsi“ — sanoi hän hiljaan.

Herra kääseisä ei wastannut mitään, iski waan uudestaan ruoskalla ruunaa.

„Älkää ajako niin kowaa“ — rukoili Heikki uudestaan.

Nyt kääntyi herra poikaa päin. „Suus kiinni!“ huusi hän, ja taasen sai ruuna maistaa ruoskaa, waikka se laukkasi sen kuin kawioista lähti.

„Älkää Jumalen tähden ajako niin kowaa“ — uskalsi Heikki vielä rukoilla; mutta hän oli tuskin saanut nuo sanansa sanotuksi, kun tunsi polttawan kuumeen isännän kormapuustista ajettuneessa postessaan ja samalla malasi hän törriestyneenä maantiellä. Eipä paljon puuttunut, ettei poika olisi mennyt tainnuksiin. Nyt oli hänellä kumminkin niin paljon mieltä että hän huusi.

Mutta herra kääseisä ei kuullut hänen huutoaan, ja Heikki näki pian matkustawaisen tien mutkassa latoowan.

Tälläistä päiwää ei ollut Heikki koskaan ennen elänyt. Hän, joka ei koskaan ennen ollut maistanut kuria, oli nyt wähäsiä ajassa saanut kolme kowaa kormapuustia, joista viimeinen oli antarin; herra kun häntä oli ruoskan warrella hönnyt wasten naamaa. Mutta kummaapa kyllä, Heikki ei nyt itkenyt.

Pojan tulewa luonne astui siinä nähtyihin.

Kun marakatti häntä pahana piteli, itki hän, sillä hän piti rangaituksen oikeana; samati itki hän kun kestikiewarin isäntä häntä löi; hän piti itsensä silloinkin syyllisenä, waikka hän tietämättömyydessä oli rikkonut. Mutta nyt, nyt sanoi hänelle omatuntonsa, että hän oli syytön, että herra oli häntä syyttömästi hönnyt, ja sentähden hän ei itkenyt. Hänen postensa pakoitti ja werta juoksi hänen nenästään; mutta näitä kipuja hän tuskin nyt tunsi. Wakuutus siitä, että hän oli syytön, lieiwitti kiwut.

Puoliwäliin oli taipale kulunut, kun Heikki tyhönnettiin kääseistä pois. Hän lähti nyt juoksemaan kadonneen matkustajan jälkeen. Hän ei enää pelännyt kääseisä istujaa.

Heikkiä oli, sen mufaan minä hän muisti, nyt ensi ferta wastoinkäyminen elämänsä kohdannut. Se foetus käwi kipeästi häneen.

„Ja kumminkin tein minä oikein, aivan oikein“ — sanoi hän itselleen.

Kun hän tuli Mannilan kestikiewariin, oli herra jo aikaa sieltä lähtenyt. Heikki tapasi ruunan sidottuna aidan seipäsen pihalla; se wärisi vielä koko ruumiisaan ja hirnui surullisesti kun tunsi nuoren hoitajansa. Heikki taputteli sitä ystävällisesti ja kysyi sitten isäntää, kyytirahat saadaksensa. Mannilasja oli wäkeä pihalla yhtäpaljon kuin Kaafilasja, ja kun Heikki viimein tapasi isännän ja hänelle asiansa sanoi, sai hän wastaukseksi: „Oleno minä sinun kasjahoitajasi, mahdoit itse ottaa maksu kyyhistäsi“.

Nyt rupefi Heikki itkemään.

Rowinta kowuutta olisi hän woinut itkemättä, walittamatta kärsiä, kun waan itsesäänsä tiesi syyttömyytensä; syytön häntösin oli tässä, syytön ettei hän rahojansa saanut, mutta rahat eivät olleet hänen, ne olivat hänen kaswate-isänsä. Lauri oli joutunut hänen kauttaan waihinkoon — se sai kyyneleet Heikin silmiin.

Bihalla oli wäen seassa joukko poikaisia. Eräälle näistä, joka taiksi olla noin Heikin itäinen, kävi itkiää saaliksi; hän lähestyi häntä ja sanoi:

„Mä itke, minä näin että Mannilan Zaska sai herralta rahaa sinulle annettawaksi“.

„Se on wale“ — huusi joukosta noin 18 wuotinen poika. „Se on sula wale, lienet itse saanut rahat ja syytät muita“.

„Tiedätkö huutia hunswotti!“ ärjäsi isäntä, — „teetkö poikani warkaaksi?“

„Minä näin, että herra antoi“ — wakuutti pieni poika.

„Se on Zumal' awita walhe“ — huusi Zaska, — „katsotaanpas lakkariisi, saadaan nähdä kumpi waras on“. — Ja Zaska, suuri ja wäkewä, samosi kerjäläispojjan päälle, joka turhaan koetti puolustaa itseänsä.

Painiskelu siinä nyt syntyi, joka wihdoin loppui niin, että Zaska sai käsiinsä kerjäläisen ryyhyistä pienen, wanhan kulkaron, jossa oli noin neljättäkymmentä hopeikkaa rahaa.

„Entös minä sitä sanonut! Itse on hän waras ja syyttää muita“, — huusi Zaska, heittäen kulkaron Heikille. „Tuossa on kyytirahasi ja kulkaro vielä kaupan päällisiksi. Riitä nyt minua.“

„Mä usko häntä!“ huusi kerjäläis-poika itkien. — „Ne rahat olen minä kaupungista kerjännyt fairaalle äidilleni“.

„Pidä suusi taikka korjaa sinua nimismies“, ärjäsi Zaska ja töyhtäsi niin woihallisesti poikaa wasten leukaa, että tämä kaatua kolahti pihalle. „Tuossa saat sen mokoma kerjäläiswaras“.

„En minä ole waras!“ huusi kulkunsa täydeltä poika; „sinä rahat sait!“

Onpa waikea sanoa, miten tämä rettelö, joka jo rupesti wäessä herättämään huomiota, olisi loppunut, ellei wanha herasmies olisi poikain tappeluun sekaantunut.

„Siivolla pojat!“ huusi hän ja kulti suoraan tietä Zaskan luo, joka kerjäläispojjan viimeiselle huudolle oli walmis wastaamaan aika potkautjella.

„Prowasti!“ mumisi Zaska hämmästyen ja koetti hiipiä pakoon wäen sefaan.

Mutta prowasti tarttui häntä kaulukseen kiini. „Kuinka lehtaat sinä“, — sanoi hän kowalla äänellä, — „walehdella ja toista — semminkin köyhää kerjäläispoikaa — syyttää warlaudesta, johon itse olet syyppää? Meitä oli kolme, jotka näimme, että Ryttilän patrona usko sinulle kyytirahat annettawaksi kyytipojalle, joka oli tielle jäänyt. Meitä oli kolme, jotka sen näimme: minä, tämä kerjäläispoika ja Zumala. Sinä poikani siis“ — sanoi prowastiksi kutsuttu Heikille — „anna rahat takasin sille, jolta isännän poika ne ryösti; ja sinä iltio“ — jatfoi hän kääntyen Zaskaan — „jos sinä tahdot lainkäyntiä wälttää etkä ansaittua rangastustasi saada, anna sinä paikalla kyytipojalle minkä patroni sinulle usko.“

Iloisella mielellä täytti Heikki prowastin käskyn ja vielä iloisemmalla otti kerjäläispoika vastaan mitä omansa oli. Mutta harmitti ja häwetti Zaskaa kun nyt suuren wälijoukon nähden täytyi antaa rahat Heikille ja siten tunnustaa ja julkisesti näyttää, mimmainen hän oli. Wäen pilkan ja naurun alaisena pääsi hän wihdoin piiloumaan häpeäänsä.

„Ole aina rebellinen ja puolusta totuutta, niin Herrä auttaa sinua niinkuin nyt“ — sanoi prowasti kerjäläispojalle.

Tämä tapaus koski kummallisesti Heikkiin. Hän seisoi siinä liikkumatta, huomaamatta, että prowasti häntä kauan ja wakarasti filmaili. Hän ei woinut huomartaa todelliseksi mahdollisuudeksi semmoista käytöstä kuin Zaskan wasta. Niin paljon pahuuatta ei hän ollut tiennyt awistaakaan maailmasa löytyvän. Wihdoin tointui hän ja oli juuri menossa ruunansa luo, kun kuuli prowastin kshymän:

„Kyytipoika! Mistä sinä olet? kuka on isäsi?“

Heikki oli kohta kun prowastin nähti tuntenut erinomaisista kunnioitusta häntä kohtaan. Nyt kun prowasti häneen kääntyi wakaralla kshymyksellä, luuli hän

saawansa nuhteita siitä, että oli ottanut vastaan rahat, mitkä Zaska oli kerjäläispojalta ryöstänyt. Hän purskasti itkuun ja sanoi: „en minä tiennyt, että rahat olivat pojan.”

„Sen minä kyllä hymmärrän” — wastasi prowasti. „Se oli luonnollista, että sinä uskoit mitä kerkkewarain poika todisti; mutta minä kysyn sinulta tuka on isäsi, ja mitä on nimesi?”

„Heikki on nimeni ja isäni on Warypusen Lauri Mattilasta”, wastasi poika nyt lohduitettuna.

Prowasti katseli vielä vähän aikaa poikaa, sitten huokasi hän syvästi ja meni wierasutupaan jälle.

Mutta Heikki, joka nyt oli jäänyt kahden kesken kerjäläispojan kanssa, meni häntä liki, tarttui hänen käteensä ja sanoi: „Anna anteeksi, että minä rahasi otin vastaan Zaskalta. Mitä on nimesi?”

„Antero Kalwin on nimeni”, wastasi kerjäläispoika.

„Jos aiot matkata Raasilaan päin, saat istua ruunan selässä, kun ruuna on saanut vähän lewähtää.”

Kotwan ajan takaa ajoi prowasti poikain siwu, joista toinen — Heikki — kulki ruunan wieressä, toinen Antero istui ruunan selässä.

Kun poikaset saapuivat takaisin Raasilaan, oli aurinko jo mennyt mailleen. Raasilan kerkkewari-talossa ei nyt ensinkään ollut wäkeä siihen määrään kuin päiwällä. Useimmat olivat lähteneet; tiellä olikin matkustajia tullut kosolta poikia wastaan. Ne, jotka vielä olivat kerkkewari-talossa, joko äskeisiä tahi wastatulleita, olivat menneet lewolle. Pirtin lattia oli makoajia melkein täynnä.

Heikistä ja Anterosta oli tiellä tullut erittäin hyviä ystäviä. He olivat puhuneet, mitä wiattomat hymnienuotiset tawallisesti puhuvat. Heikki oli kertonut Anterolle Warypusta ja olostansa Peltolessa, ja Antero puolestaan oli kertonut että hänellä R—joella oli köyhä sairas äiti, joka ei häntä jaksanut elättää, jonka

tähden hänen oli täyhtynyt lähteä kerjäämään. Hän olikin hywin tässä onnistunut, sillä hänellä oli likimäärin puolen ruplaa rahaa, minkä summan hän nyt tahtoi wiedä äitillensä.

Näin puhellen olivat pojat tulleet kerkkewari-taloon. Heikki wei kohta ruunan entiseen suojaan, missä huomasi wieläkin olewan äskeisen niinimatoilla peitetyn kuorman. Antero oli sillä wälin käynyt pirtissä, mutta hän palasi pian ja ilmoitti towerilleen, että penkit ja lattia olivat täynnä wieraita, jotta ei heillä siellä sijaa ollut. „Woimmehan maata tässä” — ehdotteli hän.

Käräyt wedettin nyt suojaan; niiden alle, suojan lattialle lewitettiin vähän heiniä, ja pojat menivät makoamaan. „Käräryjen alla on lämpimämpi” — oli Antero sanonut. Mutta ennenkuin ueneen waijuivat, tarjosi Heikki towerilleen ruokaa ewäspusistaan, vähät muistaen, että pusissa oli waan ruokaa yhdelle hengelle kolmeksi päiwää. Kun olivat syöneet, luki Heikki sunauksen, jota Antero kummastellen kuunteli. Tämä olisi armattomasti antanut aiheita keskusteluihin yhä pitempiin poikasten välillä, mutta wäsymys woitti ja poikaiset nukkuivat.

Mutta Heikki heräsi pian. Hän ei ollut tottunut tällaiseen yösijaan. Hän oli julmaa unta nähnyt. Hän heräsi ja huomasi, että häntä wilustutti. Siihen lisäsi pakoitti hänen formeansa, joka molemmin puolin haawaa oli kowasti ajettunut. Heikki mietti jo nousta, mutta juuri kun hän oli nousemaisillaan, kuuli hän outoja sanoja, jotka pidättiwät häntä käräryjen alla. Hän kuunteli, hän koetti nähdä, mutta yö oli pilkkosen pimeä.

„Hän makaa sisimmäisessä wieras-kamarissa... Parempi olisi ollut kohdata häntä metsässä, mutta käynee se täälläkin laatuun.”

„Toko on waate terwattu? Perhana kuin pimeä... Mä jätä mitään paikkaa terwaamatta...”

„Mutta jos hän herää ja rupeaa watarintaa tekemään?”

„Kyllä siihen aina joku neuvo saadaan“.

„Jos aiot hänet tappaa, niin minä luovun koko yrityksestä, sen sanon. Hän on pappi ja hän on kastanut minun“.

„Kuka perhana on aikonut häntä tappaa!.. Kastanut sinun!.. Työnnä sinä terwarvyysh hänen suuhunsa, jos hän rupeaa ääntämään“.

Heikki oli tämän keskustelun kuullut. Hän ei siitä paljon hymärtänyt. Sen huomasi hän waan, että tässä mahtoi olla kysymys jostakusta rifolsesta. Ja mitä laatua tämä rifos oli selweni hänelle vähin, kun hän kuuli toisen puhujista kysymän:

„Oletko ihan warmä, että prowastilla on rahat muasansa?“

„Niin warmä, kuin että sinä olet suuri pelfuri. Neljä tuhatta ruplaa on prowastilla kapusälisään, osittain helisewässä hopeassa, osittain hywisä papereissa“.

Sana prowasti sai Heikin kuuntelemaan vielä tarkemmasti.

„Affunan wieresä sinä kumarrut, painat lujasti pääsi seinää vastaan; minä nousen niskoillesi, sowitan terwarvyyshn affunalasille ja rifon sen. Jos terwalla on entinen omaisuutensa vielä, ei äännä affuna.. Dikeen, luulenpa, että nyt ollaan walmiit. Etuhuonehesja makaa wanha rouwa... Onko puukkonni tupesaan?.. No nyt...“

Miehet lähtiwät. Heikki näki pimeässä heidän hiipiwän ulos ja omen suulta silmäilewän pihaa. Sitten kuuli hän toisen sanowan: „Kaikki nukkumat.. joudutaan nyt“.

Kun miehet olivat lähteneet, uskalsi Heikki hengittää wapaasti. Hänen ensimmäinen työnjä oli herättää Antero. Tämä nukkui siteästi, jotta Heikki ainoastaan suurella waiwalla sai hänet hymärtämään mistä kysymys oli. Mutta kun Antero sen wihdoin käsitte, hypähti hän kohta ylös. „He tahtowat ryöstää prowastin rahat. Manuilassa kerrottiin, että prowasti on käynyt kaupungista noutamassa suuren rahajumman, jolla R - joen unsi kirrko on rakennettawa“, — sanoi hän.

„Mitäs nyt teemme.. Jos ne meidät näkee, tappawat he meidät“.

„Pelkäätkö sinä sitä?“

„En juuri pelkää, sillä oikeuden edestä pitää ihmisen heittämän waikka henkensä, sanoi pastori viime lukufinkereilla, ja oikeenhan se on, ettemme anna roswojen warastaa. Eikö ole Antero?“

„On kaikei. Mene sinä affunan taakse, josta miehet pyrkiwät wieraswuoneesen, minä juoksen pirttiin herättämään wäleä“.

Antero antoi neuwon, ja olipa se neuwo aikamiehen neuwo, eikä hymmenwuotisen pojän.

Siinä ei kauan mietitty. Heikki ei enää tuntenut, että formeansa pakoitti, hän ei tuntenut wilua. Pimeässä hän hiipi wieraswuoneen luo. Pihaan puolella ei ollut ketään. Kaikki oli hiljaista.

„Roswot pyrkiwät taka-affunasta sisälle“, sanoi Heikki itselleen. „Mitä jos koettaisin herättää prowastin“.

Mutta juuri kuin hän tätä mieltä, kuuli hän että wieraswuoneessa jo oltiin herkeillä. Heikki juoksi sentähden huoneen toiselle puolelle, sillä arwattawasti oliwat miehet jo ehtineet sisään.

Wieraswuoneessa oli kolme suojaa, porstuasta tultiin suureen saliin ja salin takana oli kassi kamarä. Salissa nyt ei maannut ketään, mutta pihaan puolimäsesä kamarissa nukkui prowasti ja wieresä olewasja kamarissa eräs wanha rouwa.

Kun Heikki ehti huoneen takapuolelle, ei hän siellä ketään huomannut. Wuoneestakaan, mistä wasta oli ääni kuulunut, ei nyt enää kuulunut mitään. Roswot olivat armaamattoman wähäsä ajassa päässeet sisään, sen huomasi Heikki, sillä toinen saliin wiewistä affunoista oli rikki.

Hän säikähti suuresti. Dietämättä, miettimättä, mitä teki, oli hän juuri kurkkunsa täydeltä huutaa: Roswoja, warkaita! Otitakaa kiini.

Mutta ennenkuin hän sai ääneen, huomasi hän, että pieni kapusälki heitettiin ihan hänen wiereensä ulos affunasta. Ajatussen nependella tarttui hän siihen. „Roswoja, warkaita! Otitakaa kiini!“ huusi hän

nyt ja lähti samassa kapusätkineen juotsemaan pihalle.

Zulma kirous kuului huoneesta.

Antero oli sillä välin saanut henkiin ihmiset tuvasa. Wäkeä tölmäsi jo wierashuoneen luo, kun Heikki pihalle pääsi. „Ottakaa kiini, aikkunasta takapuolelta karraawat“, huusi hän.

Samassa awattiin owi wierashuoneen porstuasta ja sama ääni, minkä Heikki päivällä oli kuullut Mannilasassa, huusi: „Ottakaa kiini, ottakaa pois kapusätki!“

„Se on jo tallessa“ — vastasi Heikki ja kiruhti kapusätki kinalossa prowastin luo.

Nyt saatiin kynttilöitä sytytetyksi ja wäkeä samosi wierashuoneeseen. Puoli-kuoleena pelosta makasi rouwa kamarissansa. Roswoista ei näkynyt niin jälkeäkään. Paikka aikkunan ulkopuolella tarkastettiin; että roswoit siitä olivat hypänneet ulos, samalla kun Heikki huusi, oli aiwan warmaa; mutta mihin olivat ne kadonneet, kutka olivat ne? Wäkeä oli Naasilassa paljon; roswojen kaswoja ei ollut kukaan nähnyt, pimeässä funa olivat tyhönä toimittaneet.

„Näenstä ne tunnen“ — wakuutti Heikki. — „Eikä ne mahda kausana olla“ — arweli Antero.

„Ja sitten mahtaa heillä olla terwaifet kädet“ — lisäsi Heikki, joka muisti äskeistä puhetta.

Kauan sinä nyt mietittiin mitä tehdä. Yö oli pimeä, roswoja hakeminen nyt olisi siis melkein turvaa; siihen lisäksi ei kellään ollut sanottawaa halua siihen. Pilempin tutkinto jätettiin sentähden huomiseksi. Se waan nyt huomattiin, ettei kellään, mitkä wieras-huoneeseen olivat koloontuneet, ollut terwaifia käsä.

Wäki wetäysi wähitellen jälleen pirttiin, mutta rouwan pyynnöstä tuli saliin taksi Naasilan trengeistä. Prowastin tehoituksesta jäiwät sinne myöskin Heikki ja Antero, mitkä nyt saivat tarkasti kertoa, miten olivat woineet estää roswojen aiotua warlautta.

Eipä lewoista enää tänä yönä tahtunut tulla mitään. Amupuoleen yötä heräsi Heikki lhyhystä unesta ja meni suojaan ruunaa katsomaan. Silloin huomasi hän kummakseen, että niinillä peitetty fuorma oli poikesa.

„Woi minua hupsua!“ torui hän itseään. „Tuon fuorman omistajat, nepä juuri warlaat oliwatkin. Minä hupsu, kun en muistanut yöllä puhua fuormasta mitään“.

VIII.

Kassin toweria.

Noin 40 vuotta takaperin olivat olot useassa suhteessa Suomessa mitä lainuullaisjuonteen tulee toisellaisit kuin nyt. Vielä nytkin tosin koettaa pahan-illisyys ja oman woiton pyhntö, misä waan taitaa, rikkoa lakia; mutta silloin — noin 40 vuotta takaperin oli tilaisuus lainriffomiseen ainakin muutamilla aloilla suurempi kuin meidän aikanamme. Eräs tällainen ala, jolla lain woima oli melkein wäyhäinen, oli meriliikkeen. Kussakin kau-

pungissa löyhti tullin-hoitaja, jonka welwollisuus kantaa tullimaksu tawaroista, joista laki määräsi tullia, mutta näitä tullimaksuja maksettiin, miten sattui, miten sopi; ja warmaa oli, että useimmiten ei sopinut niitä maksaa läheskään täydellisesti. Kunhan waan tullin-hoitaja wuositittain maksoi waltiolle jonkun määräsunnan, niin eipä kysytty, mitä hänen oikeutta myöden olisi tullut maksaa. Kauppamiehet ja tullin-hoitajat olivat hywässä

hystävyydessä ja kumpaisellakin oli tästä hystävyydestä hyötynsä. Näistä kuluneista ajoista lienee perintönä meidän aikoihin säilynyt se tapa, että kauppiat antavat vuosittain tullinhoitajalle milloin suurempia, milloin vähä-arvoisempia lahjoja, waikka ei näillä ensinnä mainituilla ole mitään sanottavaa etua siitä nyt.

Mutta puoli sataa vuotta tätä ennen taisivatpa nämä lahjat tehdä monenkin tullinhoitajan silmät vähänäiviksi. Tullaamattomia tawaroita myytiin siitä syystä ainakin saman verran kuin tullattuja. Miten tullaamattomia tawaroita maalle saatiin, olemme jo tämän kertomuksen alussa nähneet. Tullinhoitajat useimmasti tiesivät tästä, tiesivätpä vielä usein misjätawarat milloinkin säilytettiin, mutta eivät olleet siitä tietävinään. Niinpä olivat ne tawarat, mitkä Solan saarelle piiloitettiin, onnellisesti siinä säilyneet, kunnes ne yhtä onnellisesti sieltä saatettiin R—n kaupunkiin, misjätitten suurella voitolla myytiin.

Nämä tawarat olivat kauppias Karlgrénin. Hän oli R—n kaupungin mitä rikkaimpia miehiä. Millä lailla tämä rikkautensa oli koottu, sen arvaa edelläsanotusta. Kolme laivaa, jotka kaikki olivat hänen omansa, toi hänelle tawaroita kaikista maailman ääristä, mutta mitätawaroita, sitäpä tulliluettelot waan puoleksi ilmaisivat; tuskinpa puoleksikaan.

Kauppias Karlgrén oli yhtä raaka kuin rivas. Hän oli puotipojasta alkanut, oli jo nuoruudesta oppinut että se edistyy, joka omaa etuansa katsoo; ja tästä opista piti hän niin kiini, ettei huolinut, josko oman etunsa tähden toisien etuja loukkasi. Kun hän omaksensa pääsi, oli hänellä waroja; eipä soimannut häntä hänen omatuntonsa siitä, että hänen isäntänsä oli ihan juuri sillä summalla köyhtynyt, jolla hän, Karlgrén, kauppaansa alkoi. Mutta omaksensa päästyään, teli hän, mitä ikänä taissi, wälitäkänsä samankaltaista wahinkoa, jota isäntänsä muinoin hänen kauttansa oli kärsinyt. Miten hän tässä onnistui, saamme wasta nähdä.

Kapteeni Kornman oli kauan kuletannut milloin mitäkin kauppiaan laivoista. Näiden molempain herrain välillä oli luja hystävyys kaswanut, jos semmoista tunnetta, semmoista pyrintöä, jolla omaa etua waan koetetaan toinen toisensa awulla katsoa, saa hystävyydeksi kutsua. Kapteenin kautta oli kauppias woittanut suuria summia, warsinkin, jos siinä huhussa oli perää, joka tiesi kapteenin tahallaan ajaneen suuren, mutta wanhan ja korkeasta summasta wakuutetun, kaupiamiehelle kuuluvan laiwan karille. Jos tässä huhussa oli perää, niin warmaapa on ettei kapteeni sitä ilman palkintoa tehnyt. Kapteeni ja kauppias olivat tähän aikaan — vähä ennen kuin Nytilän nuori perillinen katosi ja isänsä kuoli — warsin hystäviä, mutta tämä hystävyys oli nähtävästi sitten hylmennyt, sillä harwoinpa nähtiin kapteenia, sittenkun hän oli pääsyt Nytilän omistajaksi, R—n kaupungissa Karlgrénin tykönä, — aikain kulussa aina yhä harvemmin. Mutta entinen hystävyys oli äkkiä leimunut ilmituleen jälleen. Kapteeni kulti taasen usein kauppiaan luona ja yhtä usein nähtiin kauppias Nytiläessä. Seuraus tästä uudistuneesta hystävyydestä oli, että R—n kaupungin likisyydessä ruvettiin rakentamaan uutta laivaa, ja että R—n satamaan eräänä syyspäiwänä purjehdi suuri priki, minkä kauppias ja kapteeni yhdessä olivat ostaneet. — Se oli erällä näillä reisuillaan kaupungissa, kuin kapteeni Kornman kohtasi Warpusen pientä Heikkiä, niin kuin wasta olemme nähneet.

Tämä hystävyys kapteenin ja kauppiaan välillä oli saanut vielä lujemman siteen kun kapteeni samana vuonna, jona nusi laiva rakennettiin, oli wienyt Nytilään nuoren emännän, kauppias Karlgrénin sisaren. Tätä awioliittoa kummasteltiin suuresti, sillä Wappo Karlgrén ei ollut ensinkään nuori, eikä kaunis. Totakin syhtä, minkä tähden kapteeni nai, mahtanee löytyä, — sanottiin; mutta olivatpa useimmat kapteenin työt ja toimet niin eriskummallisia ja selittämättömiä, ettei

hyvämpiä syitä tähän naimiseen mietitty. Moni, joka tunsi Wapon, mutta joka ei tuntenut kapteenia, naurovi tälle, sillä Wappo oli ankara waimo. Eikä ollutkaan hän taan Ryttiläsä, ennenkuin häntä wer-rattiin Jolsan Matin eukfoon, Leenaan. Mutta ne taasen, jotka tunsiwat kapteenin, arveliwat, että kyllä se, joka Ryttilän emännäksi pääsi, tietää olewansa naimisissa. Olkoon nyt tämän asian kanssa miten tahansa, warmaa on, että Wappo ja kapteeni Kornman nähiwät sopiwan hywästi yhteen ensimmäisinä vuosina.

„Mitä kutakin“ — sanoi prowasti Wern huواتen, kun Ryttiläsä uuden emännän tuliaisfet suurilla pidoilla wietettiin. Ukko muisti aikoja, jona entinen patroni tänne oli tuonut nuoren kauniin, hywän ja hellän rouwansa. Prowasti ei ollut siitä päivästä, jona patroni Kaarle Kornman haudattiin, käynyt Ryttiläsä. — Mutta hän oli kaukaa pitänyt silmällä kaikfia, mitä kapteeni teki, ja moni näistä teoista oli sitä laatua, että prowasti olisi woinut astua waarallisena kantajana oikeuden eteen, jos hän olisi sitä tahtonut. Prowasti ei sitä tehnyt, asiat eiwät koskeneet häneen, mutta hän oli, tarkkaamalla mitä kapteeni teki, yhä enemmän tullut wakuutetuksi siitä, että murha ei ensinkään pelättänyt kapteenia, että hän ilman oman tunnon joimausta olisi woinut hukuttaa welsensä pojan, jos ei hän olisiakaan sitä tehnyt — josta prowasti kumminkin itesfään oli wakuutettu.

Näin oli kolmetoista vuotta kulunut siitä päivästä, jona kapteeni Kornman tuli Ryttilän kartanon omistajaksi. Neljä vuotta oli Wappo Karlgrén emäntänä ankaralla kowuudella pitänyt emännän ohjat käsissfänfä. Yksi perillinen oli heille syntynyt, pieni Amanda. Ja sanottiinpa, että päivänä, jolloin tämä syntyi, oli kapteeni nauranut. Sitä hänen ennen tehneen ei muistanut lukea. Se tobisti, — niin sanottiin, — siitä että kapteenilla kumminkin oli wähdän sydäntä, se tobisti, että hän rakasti pientä Aman-daa.

Kolmetoista vuotta oli kapteeni ollut Ryttilän herra, kun hän eräänä kesäpäiwänä sai kirjeen asiakumppaniltansa Karlgrénilta. Tämän kirjeen tähden lähti hän kiireesti K—n kaupunkiin. Kaasilan kes-tikewarisfa ei nyt ollut Heikki kyyditfijänä, Mannilassa ei Jaska enää ryöstänyt kyytipokain rahoja. Jaska oli ehtinyt kullunsa päähän ja istui nyt, 21 wuotifena, Wiaporin linnassa. Kapteeni oli tunnettu, häntä ei wastustanut lukea, ja enemmän kuin Heikin hewoinen wiimeffi Mannilassa, wapiifi se waahtoinen hewoisparfa, joka kapteenin saattoi kaup-pias Karlgrénin pihalle.

Kauppias Karlgrén oli, niinkuin jo sanoimme, raaka mies. Ystfänfä eli hän; naimisfiin mennä — siihen ei hänellä ole ollut aikaa — sanoi hän. Saituri oli hän. Konttori-kamarisfa oli hänellä asuntonsa. Huonekalut täsfä kamarisfa oliwat: konttoripöytä, rautainen kassa-arkku, pari kolme tuolia ja wuode. Kauppias Karlgrén oli kookas, lemeärintainen, wanffa mies. Mutta jo useampia vuosia oli hän suuresti waltittanut jotakin fifällistä tautia, johon hän turhaan oli apua hankkinut. Terwehtensä eteen olisi kauppias ollut walmis pane-maan puolet omaisuudesta, sillä kuolla hän ei ensinkään tahtonut.

Kapteeni Kornman astui konttoriin.

Olipa kummaa nähdä näiden herrain terwehdystä. Ei siinä paljon sanoja tuh-lattu, eikä heidän filmistänfäkään suuresti woitu lukea sitä ystäwyyttä, joka jo monta vuotta oli toinen toiseen sitonut. Useimmat sanat, mitkä lähtettiin, oliwat kirouk-fia. Kapteenin filmäilykset oliwat kiinitetyt kauppiaan raha-arkkuun, sillä aikaa kun hän kuunteli ystäwänfä ilmoitukfia.

„Nyt owat kaikki lemmit ja hiidet yhtyneet meitä vastaan“ — alkoi kauppias. — „Konfordia on onnellisefi saapunut Englantiin . . . mutta asiamiehemme kirjoittaa, että walitetaan tawaraimme huonoutta. Piti on huonoa, kirjoittaa hän — kirjoittaa hän; monessa terwatynnyrisfä on huomattu olewan terwanukuista eikä termaa; siihen lisäffi fifältää moni

potaska-astia enemmän tuhlaa kuin potaska . . ."

"Kuka perkele käski Ankferman'in wiedä laiman Hulliin!" huusi kapteeni . . .

"Dikein, weli, oikein, mutta laiwassa oli näitä walitettuja warsin wähän, jotta en usfonut . . ."

"Sinä saat meidät wielä maantielle, Karlgren, mitättömällä ahneudellasi. Taa-fen lienee joku terwatynnyri ja potaska-astia . . ."

"10 tynnyriä kehnoa kaikkiansa; mikä lempo arwasi, että ne tulisiwat ilmi".

"Ja niitten tähden jää lasti myymättä . . ."

"Eipä niinkään; lasti on myyty. Ankferman ei kaikeksi onneksi tiennyt petoksesta, jonka tähden hän suuttui syytöksestä; kaikki tawarasto tarkastettiin, ja mitättömät tynnyrit hyljättiin. Mutta siihen kului aikaa. Ankferman, Konfordian kapteeni, on saanut kärsiä pilkkaa, jonka tähden hän, kun kaupahuone M. Waafasta on hänelle tarjonnut Anna-laiwansa, luopuu Konfordiasta. Mistä nyt saadaan toinen kapteeni?"

Kapteeni Kornman kulki pari kertaa konttorin poikki. "Kuule Karlgren!" janoi hän wihdoin. — "Jos et walalla wanno heittäwäsi pois noita wäähäpäätöisiä tujeitaasi, jotka saawat meidät häwryn alaiseksi, niin perhana olkoon sinun kumppaliksi. Saamme kiittää onneamme, ettei laiwaa otettu takawarikkoon . . . Mitä luulet, että muut kauppiaat tästä sanowat?"

"Sanofoot mitä sanowat, minä olisin ansainnut . . ."

"Joitakuita ruplia?" huusi kapteeni julmalla firouksella.

"No noh! Mutta nyt ei ole siitä kysymys, koskei siitä voitosta tullut mitään . . . Nyt on kysymys, mistä saataisiin uusi kapteeni?"

"Sitä perkelettä ei koske mitään . . ." mumiisi kapteeni. Rowaa sanoi hän: "Siihen kysymykseen on pian wastattu: minä tahdon lähteä merelle wielä kerran toetamaan onneani."

"Sinä!"

"Niin minä!"

"Mutta samasta palkasta kuin kapteeni Ankferman?"

Ylökatseellinen hymy laskeusi kapteenin huulille, mutta se katosi kun hänen kätensä sattui koskemaan raha-arkun kantta, jonka päällä hän istui. "Minä en tahdo mitään palkkaa, muuta kuin laillisen osani lastista".

Kauppiaan silmät juureniwat. "Et palkkaa! Sinä olet, lempo wietöön, tunnon mies, laukoni!"

Rangoffi nimitti kauppias kapteenia, kun hän oli oikeen hywällä tuulella.

Keskustelu näitten arwoisten towerien välillä olisi wielä kestänyt ken tiesi fuinka fauan, ellei riita ja huuto olisi kuulunut wieressä olewasta puodista ja puoti-poika samalla syöksynyt kiirunsti kontteriin, huutaen:

"Hän janoo, että kahwisa oli kiwiä, ja tahtoo wäkiä, että otamme kahwia takaisin".

"Kuka lempo?" huusi wastaukseksi kauppias ja kiirehti puotiin.

Ytsinään konttorissa kun oli, koetti kapteeni nostaa kassa-arkkua toijesta päästä. Hän ei sitä jaksanut, — hän hymyili.

IX.

Puoti-poika.

"Kyllä on kuultu ja nähty, mimmoisia kaluja täältä saa", kuuli kauppias erään

waimon huutawan, kun hän astui puotiin. "On, Sumal'awita, saatu kaiten-

laista, mutta eipä vielä kiviä kahwina. Ja mitä tupakkaa sitten! Lempo soikoon! Antti wanoi, että tupussinsa tulee suolalle eikä lakerille. Onhan niitä muita puoteja K—n kaupungissa!"

"Kuta täällä elämää pitää? Mitä tämä on?" kysyi kauppias Karlgrén.

"Oh, patroni itse! Jumala nähtöön! Ei toiste kiviä kahwina osteta, sen sanoo Mäkiöisten Kaisa".

"Mitä, onko kiviä kahwisja?"

"Kysytää onko kahwia kivijsä! Tuosja! Tämäö kahwia! Eipä niin papuakaan!" Ja eukko kaasi tötterönsä, mintä oli pitänyt kädesfänjä, pöyhälle.

Kauppias silmäili kahwejanja, otti muutamia kahwipapuja kouransa. "He! Mitä hittoa... kiviä! Antero!" — huusi hän puoti-pojalle, "mistä, riwattu, olet nämä ottanut?"

"Meren rannalta nouhin eilen, niin kuin patroni käski", wastasi Anteroksi kutsuttu totisesti.

"Nyt sun perhana korjaa", huusi kauppias ja tarttui puotipoikansa tulkaan.

"Olenko minä käskenytt sinun panna kiviä kahwiin? Wastaa ei! sinä lemmon sikiö".

"Ei!" wastasi puotipoika. "Mutta sanoihan patroni eilen, että minun pitäisi panna joka kahwileiwiskään naula pieniä liwimukuloita".

Kauppias pudisti poikaa, niin että tämä oli henkensä menettää. "Ja jos olisin käskenyttkin — minkä walehtelet, niin onko tässä kiviä naula leiwiskälle... Was-taa?..."

"Ei, ei... Mutta minä ajattelin, että... te ansaitsitte enemmän rahaa, jos minä panisin naulan kahwia liwileiwiskälle..."

Kauppias työnsi wihansa waimalla pojan kouas tyköään nurkkaan, punniitti itse eufolle naulan kahwia ja antoi hänelle vielä koko kourallisen kaupan päälle. "Niinkuin näet, eukko, oli tässä suuri erehdys", sanoi hän. Tämä lepytti eukkoa. Hän katseli tarkkaan, mitä nyt tötterösäään oli: "Dikeita kahwia, kiitoksia!" — sanoi hän.

Kun eukko oli mennyt, lähestyi kauppias hynnäräpuu kädesfänjä puoti-poikaa, joka yhä nurkasmaan oli seisunut. "Kyllä minä sinun opetan!" huusi hän, ja oli walmis hynnäräpuunllaan näyttää, miten hänen tapansa oli opettaa.

"Kuulkaa, patroni kuulkaa!" huusi poika itkewällä äänellä.

"Kuulla sinua!.. No, pian! mitä on sinulla fanomista?"

"Minä luulin tekewäni niin hwyästi" — wastasi puoti-poika suruisella äänellä.

"Minä ajattelin: kun on kahwi loowasta myyty, woin minä wiedä rahat patronille ja sanoa: tässä on rahat... 100 ruplaa yhdestä leiwiskästä... Ja nyt aikoo patroni minua lyödä... Onhan patroni aina sanonut, että jos talonpoika tulee puotiin ja näyttää tuhmalle, niin pitäisi minun ottaa kassinkertainen hinta... Antatakaa anteeksi patroni kulta... toiste otan waan puolen hintaa".

"Suus kiini! — Puolen hintaa!.. Jos sen telkist, jos rusinankaan ilmaiseffi antaisit, niin tästä palkkasi", ja kauppias nosti keppiään.

"No mutta sanokaa patroni kulta" — rufoili puoti-poika kädet ristisjä — "kuinka minun tulee tehdä? Tietäähän patroni, että minä teen, niinkuin te käskette, waikka kästifitte minua panna omia hiuksiani harjasten sekaan."

"No, no Antero! Tällä kertaa tahdon antaa sinulle anteeksi, sillä minä tiedän, että olet uskollinen ja tottelewainen; mutta muista toiste, ettet pane enemmän kiviä kahweihin kuin naula leiwiskälle... Äläs vielä! Tulewalla wiikolla et saa panna enempää kuin 1/2 naulaa kiviä, pienoisia, hwyin pienoisia kiviä; sillä enkko luultawasti puhun kaitille äskeisestä tapauksesta... Minä joudun täten wahinkoon, suureen wahinkoon, mutta ei auta", lisäsi hän huoaten.

Ja nämä hwyät neuwot annettuansa, meni kauppias jälle konttoriin kapteeni Kornmanin luo. Tämä oli kuullut ja nähnyt mitä puodissa oli tapahtunut. Hän hymyili kummallisesti, kun kuuli

kauppiaan neuvoja. Hän filmaili tarkasti puoti-poikaa ja mutisi itsekseen: „Tuo poika on joko tyhmin tyhmistä, tahi on hän suurin weijari. . . Mutta se ei koske minuun“.

„Erittäin uskollinen tämä minun nykyinen puoti-poikani“ — sanoi kauppias, kun kapteenin kanssa taasen olivat kahden kesken konttorissa.

„Mistä olet tämän helmen saanut?“ kysyi kapteeni.

„Omasta puodistani. Pari vuotta takaperin oli hän kerjäläispoika. Hän seisoi minun puodissani ja näki erään eufon warastawan kourallisen suoloja suola-laatikosta“. „Kas warasta!“ huusi hän. Siitä saakka on hän minun luonani ollut. Toinen edellinen puoti-poikani oli waras. Tämä. . . ei maksu minulle mitään. Hän tyhtyy leipään ja weteen. . . On kerjäläisistä kumminkin jotakin hywää“.

„Antero Kalwin!“ vastasi kauppias.

Juuri kun Anteron nimi konttorissa mainittiin, luki hän kauppapuodissa kowalla äänellä nauvoja eräälle ostajalle: „Yks naula, kaks. . . kymmenen. . . kaksi kymmentä, kaksikymmentä yksti. . . kaksikymmentä. . . kaks neljättä, kolme neljättä j. n. e. aina sataan asti. Ostaja meni; hän luuli saaneensa 100 naukaa, mutta kun kotiansa tuli eipä ollutkaan niitä kuin 70.“

Syyttäkö kauppias kiitti puoti-poikaansa?

Antero Kalwin! Warmaankin olemme joskus ennen nähneet häntä? Niin! Sehän se on sama poika, mikä Kaaslan kestitiewari-talossa noin 4 vuotta takaperin Tanhuan-suun Heikin, Warpusen Laurin kaswatuspojan kanssa pelasti promasti Wernin rahat, mitkä jo olivat warakaitten käsissä. Sehän se on! Ja kauppias Karlgren oli oikeassa siinä, kun sanoi hänen kerjäläisenä tulleen K—n kaupunkiin. Anteron äiti, jonka edulsi hän ensimmäisen kerjuurekkinsä oli tehnyt K—n kaupunkiin, on kuollut; poika parka on nyt yksin maailmassa. Mutta hänesä on, jos saa uskoa kauppias Karlgrenin

tobistusta, oimaa kauppiamies-alkua. Hän palweli juoksupoikana kauppiamiehen luona ensin toista vuotta, sitten korotettiin hän puukhollarin wirkaan. Ja hywää tobistane se, että kauppiamies julkisesti tunnustaa hänellä ei ennen olleen kansanaan niin rehellistä puukhollaria. Toinen on asia, mitä kauppiamies Karlgren rehellisellä puukhollarilla ymmärtää. Kauppiaan katsanto-alalta katsoen oli edellisenkin puukhollari ollut rehellinen aina siihen päivään saakka, jona rupeesi wanhakaan taktiansa, päällisen ja wuorin wäliin, kotoilemaan eheimmät setelit, mitkä tulivat kauppiaan puodin raha-laatikoon. Kaikki myönsiwät, ettei tuo ollut rehellisesti tehty. Mitä taasen Anteroon tulee, niin oli kaupungissa yleinen ajatus se, että hän oli rehellinen, mutta että itse kauppiaan rehellisyyden laita oli niin ja näin.

„Antero olisi hywä ja oimaa poika“ — sanoi kauppiamies usein. „Hänellä on waan se wika, että hän on liiaksi tottelwainen, ja että hän aina poostawin mukaan tekee mitä hänelle tehtäväksi uskotaan“. Kauppias oli kerran wihapäissään hänelle huutanut: „Mene helwettiin“, ja poika-parka oli itkussa silmin kysynyt, mistä sinne tie käwisi. — „Tuo“ — arweli kauppiamies — „osoittaisi tyhmyyttä, ellei Antero kauppoissa usein olisi näyttänyt, että hän on oikea kauppa-nero“. Tämän neronsa oli Antero monen monituisella lailla osoittanut. Kiwiä osasi hän, niinkuin olemme nähneet, panna kahwin sekaan, mutta osasipa hän panna kiwiä ryyneihin. Sen konstin oli hän itse keksinyt, ja mieläpä senkin, että kun nuuskaa tultiin ostamaan, saatiin maksaa nuuskan hinta porosta, jota poika oli tiennyt taitawasti nuuskaan sekoittaa, samate kuin kimröökkiin aina wäjä takanokia. Kun tähän Anteron arwo-luetteloon lisäämme, että hän oli hywä-puheinen, kuuliainen ja nopea ymmärtämään mitä kauppiamies tarkoitti, niin tähtyne meidän myöntää, että Antero oli ensimmäisiä puukhollareita.

Kun naulojen ostaja oli lähtenyt, oli Antero yksin puodissa. Noin satunnalta

lähestyi hän konttorin ovea, minkä kauppias oli pannut kiini jälkeensä. Owen wiereksä oli sillitynnyri. Kalat siinä pani Antero hymään järjestykseen. Hän oli luultavasti wäsynyt, poika parka, sillä hän painoi päänsä kowasti ovea vastaan. Eihän se ollut pojan syy, että kormanasa sattui vastaamaan juuri omen rakoa, ja että hän kuuli yhtä ja toista, mitä kamarissa puhuttiin. Tuo ei kumminkaan nähnyt wähintäkään koskewan häneen; se nähti siitä, että kun hän kuuli kauppiamiehen aselia konttorissa, juoksi hän kohta suolalaatikon luo ja tähtti kapau-mitan, „jotta se olisi valmiiksi tähtetty, kun ostaja tulisi“.

Semmoinen erinomainen mies oli 15 wuotinen puotipoika Antero Kalwin! Ihan toisellainen kuin se Antero, minkä näimme

Mannilan ja Kaasilan kestifiemari-taloisensa. Mutta olipa Antero silloin waan kersäläispoika; nyt on hän rikkaan Karlgrenin pää-puuthollari.

Se waan kummaa — ja olipa se oikeinkin kumma kauppiaan mielestä —, että waikka Antero oli näin wiipas ja nerokas myyjä, joka osasi talonpoikain kansa jutella ja niin kehua tawarointansa, että silmänsä se sai auli pitää, joka tahtoi eroittaa kiwiä kahwiasta — niin ei kauppiaan puoti nyt wuodessa tuottanut niinkään paljon kuin sen puuthollarin aikana, joka kotoeli eheät setelit takkiinsa. Tuota kummaa ei kauppiamies ymmärtänyt. Ja hänen täytyi uskoa, kun Antero wakuutti, että kauppias warmaankin oli luvunlaskusansa erehtynyt, semminkin kun ostajia nyt oli puodissa enemmän kuin muulloin.

X.

Wanhat tuttawat.

Antero oli tähttänyt suola-mitan, kun konttorin owi aukeni ja kapteeni ja kauppiamies astuivat ulos puotiin. He olivat menossa ulos kaupungille.

„Katso tarwasti puotia, äläkä anna mitään kaupan-päille“, sanoi kauppias jäähywäiseksi.

Antero katsoi kauan puodin portaalta heidän jälkiään. Hän näki, että isäntänsä ja hänen wieraansa meniwät tullinhoitajan luo.

„Nyt on heillä taasen jotakin puvulista tekeillä“ munnisi hän itselleen ja oli juuri wetähtyvä takasin puotiin, kun kadulla näki nuoren miehen, jonka hän tunsi.

„Heikki!“ huusi hän.

Heikki, Tanhuanjuun eli Warpusen Heikki se oli, joka Karlgrenin puotia lähestyi, kun kuuli nimeänsä mainittawan. Hänkin tunsi pian entisen ystäwänsä.

„Wai olet sinä kaupungissa!“ alkoi

Antero puhetta, kun oli Heikki puotiin astunut. „No mitäs teille kuuluu?“

„Ei juuri iloisia... Mutta sinä, mikä sinä olet nyt?“

„Niinkuin näet, minä olen puuthollari“.

„Wai puuthollari! No sepäs kummaa. Sinulla on ollut onni“.

„Mina wähan“ wastasi Antero. „Mutta kerro nyt, mitä sinä olet kulusja?“

„Se on pian kerrottua“ — wastasi Heikki. „Kaks wiikkoa takaperin joutui isä Lauri Mannilasja, khybisjä kun oli, tappeluun, ja Jolsan Matti löi häneltä jalan poikki. Antti ja minä toimme hänen kaupunkiin tohtorin luo... Siinä asia... Minä aion nyt hakea palvelus-paikkaa täällä“.

„Wai oli Jolsan Matti taasen liitkeellä... Mutta min tähden et sinä enää wiihdy Warpusen luona?“

„Mitäpä minulla enää Warpusella on telemistä? Tila on pieni, siinä on wäkeä jo yltäkylän nyt, kun Lowisa on naitu ja Antti ja Liisa jo omat aika-ihmistä, mieläpä Gewakin. Minä woin Lauria paremmin outtaa, jos hänestä tulee raajarikko, siten että annan hänelle osan palkastani. Sano, tiedätkös ketään, joka renkiä tarvitsee?“

„Sitäpä en nyt woi sanoa, — kysytään kauppiaalta, kun hän tulee kotia. . . Wai joutui Golsan Matti ja Lauri tapeluun! — — Miten? fero se minulle?“

„Eipä siinä ole paljon kertomista. Olenpa siitä saakka kuin rupefin mitään muistamaan, huomannut ettei ole Warpusen Lauri sietänyt kuulla Golsan Mattia, eikä Nytilän patroniakaan nimitettävänkään, joutumatta julmimpaan wihaan. Arwattavasti ovat nämä joskus maailmassa hänelle tehneet jonkun ilturi-työn — niinkuin patroni minulle muutamia woosia takaperin. — Nyt tapasi Lauri Mattin lestikiewari-talossa; Matti lienee muistuttanut Lauria entisistä ajoista. Lauri siitä julmistui ja löi Mattia suitsi-perillä wästen suuta, niin että kuolaimet murssiwat käsipuolelta nenän. Matti kun wäihän tointui, tarttui halkoon ja löi sillä Lauria polween, niin että lumppilo irtausi ja Laurin jalka meni polwesta poikki. — Ajattelin ensinnä mennä promostin luo, mutta kun Lauri arwattavasti saa kauankin täällä wiipyyä, niin arwelin, että woisin täällä olla hänelle hyödyksi. Mutta täällähän sinulla on oikeen hyvä olla! Kunpa minä saisin samallaisen paikan!“

„Tahtoisitko? Kyll' on paikka hyvä, ei sowi muuta sanoa, jos sitä kaukaa katsoo“, lausui Antero hymyillen. „Täällä saa rahaa, jos mistä. . . Odotas. . .“

Kaksi miestä astui samassa puotiin. Toisen näistä tunsiwat pojat kohta. Hän oli Golsan Matti, suuri laastari-tilffu nenällä.

„Onko tupakkaa? — 2 naulaa antakaa!“

Antero antoi Matille kaksi rullaa.

„Pitäis Leenalle ostaa puoli naulaa kahwia.“

Antero punnitfi puolen naulaa. „Wieläkö muuta. . . Tarwinneehan Leena wäihän nuuskaakin; meillä on sitä oivalista.“

Matti otti tötterön nuuskaa Leenalle. „Armaappas mitä Matti nyt sai?“ kysyi Antero nauraen, kun oli Matti mennyt. „Tupakka-rullassa oli kynnärän weran terwapampypua, kahwissa enemmän kuin toinen puoli kiwiä, nuuskassa toinen puoli poroa. Niin sitä meillä kauppa tehdään.“

„Mutta sehän on wäärin“, sanoi Heikki kummastellen.

„Eipä niinkään“ — wastasi Antero. „Minä olen oppinut kauppiaalta, että se on ihan luwallista ja oikeen kaupassa. Miäsi eiwät ostajat katso, mitä saawat — sanoo kauppamies, ja minä sanon samaa. Kuotjalainen sananlasku sanoo sen petturiksi, joka antaa pettää itsensä, — samaa sanon minäkin, ja minä olen huomannut, että semmoinen mielipide, kun sitä työssä seuraa, on warsin edullinen — — sekä kauppamiehelle että muillekin.“

„Mutta se on wastoin Jumalan sanaa“ — arweli Heikki yhä enemmän kummastuneena.

„Eipä olekaan. . . Kuulisit waan kuinka kauppamies minulle saarnaa: „Olekaa wiekkaat kuin käärmet, seisoo Raamatussa, mutta tämä kansa on so'aistu, näkewin filmin eiwät he näe, kuulewin korwin eiwät he kuule — — ja meidän kauppatapamme on heille opiksi, jos tahtoisiwat oppia“. — Niin sanoo kauppamies. Minä en ensinnä tahtonut sitä uskoa, mutta kuta enemmän olen sitä miettinyt, sitä paremmin ja selwemmin olen huomannut, että hän on oikeassa, josta syystä olen ruwennut samaa ohjenuoraa seuraamaan, ja se on ollut minulle erittäin suureksi hyödyksi.“

Heikki seisoi kauan aikaa suu auki ja kuunteli Anteron puhetta. Wihdoin lausui hän: „Sano mitä sanot, niin wäärin se sittenkin on ja syntiä, — — onpa suoraan warfautta“.

Antero nauvoi. „Warfautta! Se on

warfautta jos jotakin joltakulta luvattomasti otan ja joudun siitä kiini; se on warfautta, ja siitä saa rangaistuksen. Mutta jos en tule kiini, niin enpä olekaan waras. Laki on waan se umoifia warten, jotta joutuvat kiini warfaudesta. Sanoohan laki, että se, joka warastaa, saa selkäänsä; — noh, jos jotta luvattomasti otan, enkä saakaan selkääni, niin enhän olekaan waras, enkä olekaan warastanut."

"Sinäpä kunnia saarnaat. En sano mitään siitä, että Matille annoit terwapampun tupakan asemesta, se oli oikeen . . . mutta . . ."

"Elei se ollut wäärin, että Matille annoin, niin ei se ole wäärin, jos sitä annan waikka sulle".

Heikki ei ollut koskaan ennen kuullut mitään tällaista. Hänellä ei ollut mitään vastaamista Anterolle, mutta sywällä rinnassa sanoi hänelle ääni, että Anteron puhe ei saattanut olla oikeaa. Hän seisoi kauan aikaa ja mietti mitä oli kuullut, vastaamatta mitään.

Antero purskahi nauruun. "Sinä huomaat jo, lullen, että minä olen oikeassa", sanoi hän. "Minä wähänsä ajassa ei kauppias minua woittanut".

"Sinä et ole minua woittanut", wakuutti Heikki. "Minä tunnen, että olet wäärässä, mutta en voi sanoa millä lailla".

Antero lakkasi nauramasta ja muuttui wafawaksi. "Sinulla on oikeen; minä olen wäärässä; minä tunnen sen itsekini. Mutta olisit ollut, niinkuin minä, joitakuita vuosia kauppiaan luona, niin taakaan, että yhtä ja toista olisit ruwennut miettimään. Tiebätkö Heikki, että rehelsyhtä löytyy warfin wahan maailmassa!"

Heikki katsoi ystäväänsä yhä enemmän kummastellen. Äskeistä puhetta hän ei ymmärtänyt; mitä Antero nyt puhui kuului hänelle yhtä oudolta. Heikki oli elänyt yhtäläistä, aina hiljukaista elämää Warpusten luona; mitään muuta kummaa ei hänen elämänsä aikana ollut tapahtunut, kuin tuo tapaus Kaasilassa.

"Tahdot ehti, että minä puhun selwemmästi" sanoi Antero, kun Heikki häntä yhä kummastellen waan filmäili. Tuollaista kauppa kuin wasta ikään näit, ei ole tähän saakka Karlgrenin puodissa nähty. Ei, päin vastoin. Kauppias kiittää minua hywäksi ja hänellä on syhtä siihen, sillä hänen kauppansa on enentynyt ja hän on myynyt paljon enemmän kuin ennen. Se tulee siitä, että minä annoin kalut puolesta siitä hinnasta, minkä kauppiasies oli niille määrännyt; waikka hän luuli, että minä seurasin hänen neuwojansa. Hän oli iloinen suuresta liikkeestä ja toiset kauppiaat tadehtiwat häntä. Mutta samalla oli hän äkäsihänsä minulle siitä, että liikkeesen nähden tuli wähän rahoja. Pari wiihkoa takaperin antoi hän minulle selkään siitä. Hän näki näet, että minä annoin eräälle eufolle wähän kaupan-päällisiä. Mutta siitä päivästä rupefin minä toisellaista kauppa pitämään. Kauppias tekee wääryyttä, missä waan saattaa, ja tahtoo että minunkin pitäisi tehdä wääryyttä; siihen lisäksi, jos joku wääräys, minkä hänen kästystänsä olen tehnyt, tulee ilmi, sanoo hän itsensä syhtömäksi, ja koko syh lankeaa minun niskoilleni. Senpä tähden olen ruwennut toisellaista kauppa pitämään. Minä teen wääryyttä, missä waan taidan, wieläpä missä en taidakaan. Mutta koska kauppias tahtoo minua ostajia pettämään, niin on minusta ihan oikeen, että minä puolestani häntä petän. Toisfa päivänä kun hän korjasi puotilasfan ja huomasi, miten wähän kaluja oli myhty, loowassa olewiin rahoihin nähden, ihastui hän suuresti ja sanoi: „näet nyt itse kuinka hullua on kaupan-päällisiä antaa . . ." Hän ei tienynyt, ukko parfa, että minä rahaloowasta olin korjannut omaan talteeni 20 ruplaa. Sitä ei minun omatuntoni sano warfaudefsi, sillä kaluistansa on kauppias saanut runsaan maksun, ja hänpä se on, joka pakoittaa minua wääryyttä tekemään ostajille. Häntä siis sopii syhllä syhttää wääryydestä, eikä minua, joka waan teen,

mitä isäntäni käskää. Niin olen minä ajatellut ja minusta tuntuu, että olen oikeassa tässä. Onhan kauppias itse sanonut, että se on petturi, joka antaa itsensä pettää, eikä se, joka pettää. Hän siis on petturi ja mun täytyy tunnustaa, että hän todellakin on petturi, vaikka hän on minun isäntäni. Nyt olen sinulle puhunut suoraan miten minä kauppaan teen. Jos luulet, että olen väärässä, niin sano kaupiamiehelle. . . Minun käy ehkä silloin niinkuin edelliselleni puukhollarille kävi, ja sinä kentiesi saisit minun paikkani".

Tämä Anteron puhe toi tuhansia ajatuksia Heikin päähän. Anteron käytöstä ei hän woinut hywäksyä, eikä myöskään hänen puhettaan. . . mutta kumminkaan ei hän woinut sitä niin wääräksikään sanoa, semminkin ei Anteron käytöstä kaupiamiestä kohtaan. „Mutta sinä petät syhtömiä ostajia" — sanoi hän wihdoin — „se ainakaan ei ole oikeen".

„Ei ole, sen tiedän", wastasi Antero. „Mutta mitä luulet, että tästä seuraa? Seuraus on, näetseen, että kun ihmiset näkewät itsensä meillä petetyksi, he wihdoin lakkawat meillä käymästä. Kauppiaan kauppa wähenee, kentiesi loppuukin; ja se on hänelle oikeen. Moni on jo käynnyt walittamassa, että on saanut mikä liian wähän, mikä huonoa tawaraa. Se minua waan ihmetyttää, ettei suurempaa meteliä ole syntyinyt. — — Minusta on oikeen, jos semmoinen kuin kauppias Karlgren menee häwiöön".

Tämä keskustelu oli pannut Heikin pian pyörälle. Hän ei enää tiennyt, mikä oikeen oli. Hän ihmetteli Anteroa ja hän luuli wihdoin Anteron olewan aivan oikeassa, mitä enemmän hän mietti, mitä oli kuullut. Hänen mieleensä ei ensinkään pistännyt kertoa kauppiaalle, mitä oli kuullut.

Olipa todellakin tämä keskustelu kahden poikaisen välillä, mitkä wasta olivat täyttänyt 14 ikäwuotensa, kummallinen. Elämän kowassa koulussa kysyy nuurukainen pian, semminkin kuin hän itse saa

tuta seurauksia kaikesta, minkä hän tekee. Hätä opettaa, näikä on paras kouluttaja — sen oli Antero usein saanut tuta, ja hätä ja näikä olivat karkoitaneet lapsuuden ja tuoneet miettiwäisyyttä ja ajattelwaisuutta sijaan. Lasten leikit ja iloiset huwit, mitkä eiwät muuta mieli kuin nyhystä hetkeä, eiwät tyydyttäneet Anteroa ja sentähden ei häntä, joka ikäänsä nähden vielä oli lapsi, lasten kansa seurusteleminen miellyttänyt. Nuorukaisen intoisuus uneksi vielä hänesä, se ei vielä ollut herännyt hakemaan semmoisia huwia, joita nuorukainen, joka mieheksi on muuttumaisillaan, rakastaa. Senpä tähden oli Antero nyt lapsuuden ja miehuuden välisessä tilassa, semmoisessa, jona ei lapsi lapsista huoli, jona mies ei miehille kelpaa. Ja juuri tätä tuli Anteron kiittää niistä awuista, joiden tähden kauppias Karlgren hänestä niin suuresti piti. Antero pyysi aina, aamusta iltaan, illasta aamuun, pyhäpäiwinäkin, kotona ja tämä oli kauppiaalle etenkin mieleen.

Kauan olivat poikaiset kahden kesken keskustelleet. Wihdoin oli Heikin aika lähteä. „Kun kauppias tulee kotiin, kysy häneltä tietäisitkö hän paikkaa minulle kaupungissa" — pyysi hän —, „ja tule sitten suutari Punnoselle, jossa olemme kortteeria, minulle sanomaan, mitä hän wastaa, — tahi tulenko minä tänne?"

„Kyllä minä käyn Punnosella kun puoti pannaan kiini; minäkin tahtoisin tauria tawata".

Heikki meni kaswate-isänsä luo. Hän oli kuullut jotakin outoa. Matuksia, jonkaltaisia ei hän ennen koskaan ollut ajatellut, nousivat hänen mieleensä ja waativat punnitsemista. Ne 20 ruplaa, mitkä Antero wiikon kulussa oli korjannut kauppiaalta, ne hööri ja pyöri Heikin ajatuksissa. Korjaukseksi kutsui hän Anteron käytöksen tässä, ei warkaudeksi. Oliko ystävänsä tehnyt oikeen wai wäärin — siinä kysymys, johon hän kahdenlaisella wastauksella wastasi. Sepä waan kumma, että jos hän wastasi: „Antero teki wäärin", niin toi toinen ääni hänesä

aina esiin erään „mutta!“ Ja samaten tävi, jos hän vastasi: „Antero teki oikeen“. Sanalla sanoen: Heikki nyt enserran elämässään ei tiennyt, mikä oikeen oli.

Tuota mieltä hän kun suutarin talossa Laurin vuoteen wieresä istui. Tohtori ei vielä ollut Laurin luona käynyt, oli luvannut tulla Lauria katsomaan vasta seuraavana aamuna. Antti, Laurin poika, oli lähtenyt kaupunkia katsomaan. Heikkillä siis oli aikaa tuossa mieltiä, semminfin kun Lauri oli waipunut uneen.

Myöhään iltasella tuli Punnosen taloon Antero ystävätänsä tapaamaan. Lauri

oli herännyt useita kertoja, oli taasen nukkunut. Antti oli tullut kotiin ja molemmat nuorukaiset istuivat nyt sairaan vuoteen wieresä, kun Antero astui huoneeseen. Lauri nukkui houreellista unta.

„Noh?“ kysyi Heikki kun näki Anteron.

„Minä puhuin kauppiaalle sinusta. Hän ei tiennyt sinulle paikkaa, mutta kapteeni, Ryttilän patroni, sanoi: „käskä poika huomenna minun luokseni ja jos hän on semmoinen kuin sinä olet kertonut, niin kenties saa hän sijan minun luonani“.

„Ryttilän patronin luona?“ huusi Heikki. „Sepä olisi kummaa!“

XI.

Anteron neuwot.

Lutija on ehkä kummastellen luenut, mitä olemme kertoneet kapteeni Kornmanista. Kaitseja, misjä hän on kertomusessamme ilmestynyt, on hän astunut esiin konnamaisena petturina, jopa murhaajanakin. Mimmoinen oli tämä mies oikeastaan? Me olemme nähneet, ettei hänelle löytynyt mitään pyhää. Miten oli hän tälle tielle, jota hän nyt kulki ja jota lauan oli kulkenut — miten oli hän tälle tielle joutunut? Meidän olisi kenties nyt welwoisuus puhua hänen edellisestä elämästään ja osoittaa, mikä kehoitin hänen oli saanut semmoiseksi, kuin hänet olemme oppineet tuntemaan; mutta vielä tahdomme jättää tämän osan kertomusessamme vastaiseksi, kunnes saamme kuulla hänen elämänsä vaiheet kerrottawan mieheltä, joka hänen tuntee — kerrottawan miehelle, jolle hän on tehnyt enemmän pahaa kuin ihmisen luulisi woivan ihmiselle tehdä.

Nuorukainen Heikki Tanhuanjuu, jolli Lauri Warpusen ottopöytänsä hänen äitinsä

jukunimellä kutsuttiin, oli saanut palveluspaijan kapteenin luona. Parempaa isäntää olisi Heikki tahtonut; hän ei ensinkään, ollut mieltynyt siihen mieheen, joka häntä niin oli kohdellut kuin kapteeni. Mutta Antero oli kehoittanut häntä vastaan-ottamaan tarjottua palveluspaikkaa, ja kun mitään muuta paikkaa ei ollut Heikkille tarjona, oli hän suostunut ja luvannut seuraavana päivänä mennä patronin puheelle. Tätä asiaa keskusteltiin Laurin vuoteen wieresä Punnosen talossa; mutta Lauri ei tiennyt, mistä kysymys oli. Hän nukkui houreellista unta. Warmaa on, että jos olisi Lauri kuullut, mitä hänen kaswatteensa aikoi, ei hän ensinkään olisi siihen suostunut; mutta nyt ei osannut Heikki ajatellaakaan, että Lauri saattaisi olla sitä vastaan, semminfin kun ei Heikki tiennyt syhtä, minkä tähden Lauri oli patronille wihassa.

Heikki oli siis seuraavana aamuna astunut kauppias Karlgrenin puotiin, walmiina rupeemaan tarjottuun palveluspojan

ammattiin. Antero oli hänelle awannut konttorin owen, missä patroni ja kauppias oliwat. Patroni oli kauan ja tarkasti katsellut Heikkiä ja kysellyt häneltä yhtä ja toista ja Heikki oli todenmukaisesti wastannut. Tämä tutkinto oli epäilemättä ollut patronille mieleen, sillä kun Heikki konttorista palasi, oli hän patroni Kornmanin juoksu- eli palveluspoika.

„Hän on rehellinen, mutta yksinkertainen“ — sanoi patroni itselleen, kun Heikki oli lähtenyt konttorista.

Heikki ei ollut juuri iloinen siitä, että oli saanut paikan Nytilän patronin luona, mutta sitä iloisempi oli Antero. Kun Heikki astui puotiin ja ystävälleen ilmoitti, että hän oli kelwannut patronille, loistipa ilo Anteron filmistä, ilo semmoisen, että patroni, jos sen olisi nähnyt, olisi ajatellut asiaa enemmän, kuin nyt teki.

„Kello 6 tän'iltana alkaa palvelukseni“ — sanoi Heikki surullisesti. Silloin pitää minun olla täällä, sillä patroni lähtee vielä tän'iltana Nytilään“.

„Kuules!“ sanoi Antero ja wei ystävänsä niin kauas kuin tila myöden antoi konttorin ovesta. „Kuules Heikki, mitä nyt sanon sinulle! Kapteeni eli patroni, miksi hänet kutsun, sinun isäntäsi on, samaten kuin kauppias Karlgren, minun isäntäni, suurimpia konnia maailmassa. He ovat jo monta vuotta pettäneet tullinhoitajaa. Tuo tosin ei taida olla niin vaarallista, sillä samaa tekewät muutkin kauppiaat; mutta he owat myöskin pettäneet köyhii ja owat yksisä neuvoin warastaneet monen köyhän viimeiset äyrit. Nyt on heillä joku pirullinen työ tekeillä; sen tiedän warmaan, sillä aina on jostakusta pirullisesta kysymys kun patroni käy meillä, tahi kun kauppias käy Nytiläsä. Pidä silmäsi auki, niin kenties voisimme estää toista köyhii joutumasta wahinkoon, niinkuin viimeksi estimme warkauden Raaslasassa“.

„Minun olisi kumminkin pitänyt kysyä prowastilta ennenkuin Nytilän palvelijaksi rupeisin“, mietti Heikki, kun Anteron wiime

fanoista prowastin hyvyys johtui hänen mieleensä.

„Sinä et ollut tuollainen“ — sanoi Antero katkerasti — „wiimein kuin Raaslasassa olimme. Nyt voit estää pahaa tapahtumasta, mutta nyt et enää tahdo“.

„Mitä pahaa?“ kysyi Heikki.

„Sitä en vielä tiedä“, wastasi Antero wakavasti; „mutta sen tiedän, että jos kassii aikoo jotakin pahaa tehdä ja kolmas saa siitä tiedon, pahaa aikowain sitä tietämättä, niin tämä kolmas woi tehdä pahahan-ilkisten wiisaimmatkin wehkeet turhaksi. Siis, pidä auki silmäsi! Vielä tahdon antaa sinulle toisen neuwon: opi kirjoittamaan ja kirjoitusta lufemaan. Ellen olisi sitä oppinut, en tietäisi mimmoinen mies isäntäni on“.

„Wai osaat sinä kirjoittaa!“ huusi Heikki ja katsoi pitkään ystäwätään. „Mutta miten minä woisin sitä oppia, kuin ei ole kuka opettaa?“

Antero antoi Heikille kaawalirjan, paperia ja kyniä ja näytti Heikille mitenkä kirjoitetaan. Tämä lahja nähyi olewan Heikille erittäin mieleen.

„Kiitos!“ sanoi hän iloisesti. „Nyt on minulla millä loma-aikaani wietän. Minä tahdon kirjoittaa sinulle“.

„Aiwan niin!“ wastasi Antero. „Mutta et saa kirjoittaa mitään semmoista, joka woiisi olla meille wahingoksi, jos sitä satuisi kukaan näkemään.“

Heikki lupasi tämän, ajattelematta sen pitemmältä astaa. Kaikki, mitä Antero oli hänelle puhunut edellisenä ja tänä päivänä, oli hänestä warsin kummaa. Hän, poika paria, ei tiennyt vielä mitään maailman pahundeista, — hän ei siis ensinkään ymmärtänyt mitään siitä, mitä oli kuulut. Hän sanoi nyt, kun wäkeä tuli puotiin, jäähywäiset ystävälleen ja läksi kaswate-isänsä luo.

Lauria oli sillä aikaa, kun Heikki antausi patronin palvelukseen ja sitten juteli Anteron kanssa, lääkäri käynyt katsomassa. Antti kertoi Heikille, kun tämä palasi, että tohtori oli pubistanut päätään ja antanut sairaille rohtoja, joiden

walutuffesta Lauri oli kotwan aikka walwonut ja sitten waipunut lewollisempaan uneen. Siihen lisäsi oli tohtori sanonut että apua tuskin olisi muusta kuin siitä, että jalka murtunutta polvea myöden otettaisiin pois.

„Mitäs sanoi isä, kun sen kuuli?“ kysyi Heikki hätäisesti.

„Hän ei ensinnä sanonut mitään, mutta lausui wihdoin: „tehkää, mitä parhaaksi luulette“.

Heikki kertoi nyt kaswate-weljellensä että hän oli ruwennut trenkipojaksi Nyytilään. Antti katsoi pittään häntä, kun tämän kuuli. „Sitä ei olisi isä sallinut“ — sanoi hän, „sillä isä on aina ollut wihasja Nyytilän patronille“.

„Sen minä tiedän: mutta tiesihän isäsi, että minä tänne tulin hakemaan palveluspaikkaa. Eipä hän neumonut minua, mihin mennä. Ellei Nyytiläsä ole hywä olla, pääsenhän minä sieltä pois“.

„Paljonko saat palkkaa?“

„4 ruplaa vuodessa ja maatteet“ — wastasi Heikki.

Samassa tuli tohtori ja hänen seurasansa eräs toinen herra. Pojat wetähsiwät toinen vuoteen päähän, toinen jalkapuolelle. Lauri nukkui vielä. Tohtori tarkasti häntä kauan ja puhui jotakin, jota eiwät nuorukaiset ymmärtäneet, kumppalinsa kanssa. Wihdoin otti hän esille pie-

nen sahan, koko joukon weitsiä ja muita aseita, ja pani ne pöydälle. Sitten käski hän poikain mennä ulos ja wasta tunnin kuluttua tulla takaisin. Mutta tätä käsktä jäi hän kahdesti ja oikein käskemällä lausua, ennenkuin pojat tottelimat. Wastahakoisesti wetähsiwät he ulos.

„Soljan Matti on käsiapuoli, nyt tehdään isästä jalkapuoli“, sanoi Antti suruiseksi.

„Ja kun ei isä nyt enää woi työtä tehdä, tulee meidän tehdä sitä hänen edestänsä“, wastasi Heikki.

Antti katsoi kaswate-weljeensä filmään ja rupefi itkemään.

„Kun minä palkkani saan patronilta, tuon minä sen teille Peltolaan“ — lisäsi Heikki. Kun hän tämän sanoi muisti hän, miten Antero oli saanut 20 ruplaa wiikossa. Se pisti häneen kipiästi, kummalliseksi, tuo muisti; mutta sitten muisti hän wähdän siitä, mitä Antero oli hänelle wast'ikään sanonut, ja taasen nousi hänen rinnassansa kysymys: „Onkohan Antero oikeassa?“

Nyt kuului hirwittäwä huuto huoneesta, missä Lauri, tohtori ja hänen towerinsa olivat. Pojat ryntäsiwät owelle, mutta omi oli sisältä lukittu kiini.

Waaleina seisoiwät pojat siinä ja kuuntelivat. Mutta he eiwät enää kuulleet muuta kuin hiljaisia uikutuksia.

XII.

Mitä matkalla Nyytilään tapahtui.

Kello 7 saman päivän illalla seisoi Heikki taasen kauppias Karlgrenin puodissa.

„Nyt sinun paha perii“, huusi Antero hänelle terweiseksi. Patroni on kahdesti sinua kysynyt, hän on julmasti wihoisansa sinulle“.

„Minä...“

Heikki ei ehtinyt sanoa muuta kuin tuon

ainoan sanan, sillä samassa astui patroni puotiin ja enmentuin Heikki tiesi mitään pahaa aamistaa, oli hän saanut formapuustin, tuollaisen, joka hänen neljä vuotta takaperin heitti patronin rattailta maantielle.

„Onko kello nyt 6?“ — ärjäsi patroni.

„Minä en tiedä mitä kello on?“ — wastasi Heikki kynniesä silmin. Hän

tunsi itsejäsnsä, että hän oli tehnyt wäärin. „Minä en muistanut kelloa“, — lisäsi hän, „isäni jalka sahattiin poikki.“

„Isäni! kuka on isäsi?“

„Warpusen Lauri!“ vastasi poika.

„Warpusen Lauri!“ kertoi kapteeni kummastuneena. Sitten oli hän kotwan aikaa waiti. Näyttipä kuin olisi hän jotakin mieltänyt. „Warpusen Lauri! Onko hän sinun isäsi? — Miksi eilen walehtelit minulle?“ huusi patroni walmiina kurruttamaan Heikkiä walheesta.

„En minä walehdellut!“ kiirehti Heikki huutamaan, „ette minulta isääni kysyneet“.

„Lauri Warpunen!“ kertoi patroni, „ja hänen jalkansa on leikattu poikki, sanoit? Kuka leikkasi ja miksi?“

„Tohtori leikkasi. Jolsan Matti löi isää halolla polveen, niin että polwi meni mäsäksi, sentähden tohtori nyt on leikannut pois koko jalan“.

„Jolsan Matti!“ kertoi kapteeni nyt yhä enemmän kummastuneena. „Ja misä se tapahtui?“

„Kaasilan festikiemarisä. Se joutuiwat riitaan. Isä löi Mattia suitsiperillä wastoin naamaa, niin että Mattin nenä meni mäsäksi, mutta sitten löi Matti isää, niin että polwi murtui“.

„Ja siitä syystä olet sinä wiipynyt?“

„Niin, minä odotin, että saisin isälle sanoa jäähyväiset, mutta ei tohtori sitä sallinut. Ei ole moneen tuntiin lukaan saanut käydä isän huonehesä, muu kuin tohtori ja hänen towerinsa“.

„Kuka toweri?“

„En tiedä, mikä hän on, herra on hän. Toki joka tohtoria on auttanut“.

Patroni ei sanonut siihen mitään; mutta hän otti esille kuffaronsa ja antoi Heikille kokonaisen hopea-riksin.

„Nyt lähdetään paikalla“ — käski kapteeni ja wetäysi konttoriin.

Heikki seisoi hopearaha kädessä hymyrtämättä, miksi hän sen oli saanut. Anterokkaan ei sitä hymärtänyt, hän tuota ihmettelä vielä enemmän kuin Heikki.

„Noh!“ huusi patroni ja awasi owen.

Heikki juoksi ulos. „Hywästi Antero!“ huusi hän. Sitten heitti hän hopeariksin puotipöydälle. „Anna se isälleni, Lauri Warpuselle!“ olivat hänen viimeiset sanansa.

Antero otti hopearahan ja katseli sitä tarkasti. „Onko se oikeakaan?“ kysyi hän itseltään; niin ihmeisään oli hän. „Ensin korwapuusti, sitten hopea-riksi, — se ei ole kapteenin tapoja“ — mumihi hän.

Samassa kuului kääsien kolina kadulta. Antero juoksi owelle. Kapteeni lähti. Kääsien takana istui kyytipoika ja Heikki, joka Anteroa jäähyväiseksi filmäili.

Kapteeni ajoi kiivaasti. Heikki muisti, kääsien takana kun istui, hywin sitä päiwää, jona hän viimeiseksi kapteenia seurasi. Hänen ei nyt tehnyt mieli puhua mitään ajosta, eikä kyytipojankaan, jota nähtävästi tunsi entuudesta kapteenin. Heikillä oli hywä aika siinä mieltä viimeisiä tapauksia kaupungissa, sillä kapteeni ei puhunut sanaakaan. Ja Heikki mietti. Hän ajatteli Anteron neuvoja. Hän ajatteli oliko kapteeni todellakin semmoinen mies kuin Antero oli sanonut. Yhä aina soi hänen korwissaan: „sinun isäntäsi on, samaten kuin minunkin, suurempia konnia maailmassa“. Mistä tiesi Antero tuon? Siitäkö, että hän osasi kirjoittaa ja lukea kirjoitettua? Heikki siinä mieltä ja yhä mieltä, ja viimein tuli hän siihen päätökseen, että Antero kumminkin oli tehnyt wäärin, warpinkin siinä, kun petti kaupassa ja itse korjasi rahoja omaan talteensa. Heikki muisti, mitä prowasti wiime lufukinkereillä oli puhunut, kun oli kysymys wanhemmista. „Pitäkää heitä filmänne edessä“ — oli prowasti kakkimuksen sanoilla waroitannut lapsia. Se on: „älkää tehdä heidän poisja“ollessansa mitään, jota ette woisi heidän nähtensä tehdä“. Ja sitten oli prowasti muistuttanut heitä siitä, että wanhemmilla tässä ei hymärretä ainoastaan isää ja äitiä, maan myöskin isäntiä ja muita, „jotka meistä isällisen huolen pitävät“. Antero teli siis wäärin, kun otti isäntänsä rahoja, sillä sitä ei hän olisi uskaltanut

tehdä kauppiaan nähden. Mutta kauppias oli käsenyt Anteron pettää, ja sitä uskalsi Antero tehdä isäntänsä nähden; siis piti hän kauppiasta tässä ilmäinsä edessä. Tuota mielti Heikki ja hänen omatuntonsa sanoi, että molemmat, sekä kauppias että Antero, siinä tekivät väärin, ja hän ihmetteli itesfään kuinka hän oli saattanut olla kahdella päällä tästä.

Kapteeni ajoi, min hewoinen juosta jaksoi. Hänkin mielti, mutta hänen mieltimisenfä olivat ihan toista laatua kuin Heikin. Hänestä oli kumma, miten juuri hän oli sattunut saamaan Laurin pojan trengiffeen, sillä Laurin pojaksi luuli hän Heikin. Heikki ei, hämifsänsä kun oli, ollut tertonut, että hän oli Laurin kaswate, ettei Lauri siis ollut hänen oikea isänsä. Kun Heikki mainitsi Laurin nimen, oli kapteeni muistanut entisfä aikoja, jolloin hänellä oli ollut tekemistä Laurin kansa. Hän muisti, mistä Lauria oli syytetty, muisti että hän, waikka tiesi Laurin syyttömässi, oli rangaisut häntä syyllisenä. Hän muisti Jolsan Mattia, ja hän puri yhteen hampaansa. Jolsan Matti! — Se nimi sai tuhansia muistoja kapteenin ajatuksiin. Ja tämä Jolsan Matti, jonka tähden Lauri Warpunen oli saanut syyttömästä kärsiä, tämä Jolsan Matti oli nyt tehnyt Laurin raaja-rikoksi, jalkapuoleksi! Tätä mielti kapteeni, ja se oli hänestä kumma, sillä hän oli viime aikoina ruwennut wähän arwelemaan, mitä usein oli kuullut pro-wastin sanowan: „syyllinen tulee pikemmin tahi myöhemmin ilmi ja saa rangaisutuksensa“. Syyllinen ei ollutkaan tullut ilmi, ja syyttöntä oli nyt tuollainen julma rangaisutus kohdannut. Tuo ajatus oli kapteenia hywittänyt. Se oli antanut hänelle uuden wakuutuksen siitä, josta hän ennen oli ollut wakuutettu, tahi ainakin luullut olevansa wakuutettu, — mutta jota wakuutustaan hän viime aikoina oli wähin ruwennut epäilemään — siitä, ettei Sumalaa ensintään löytyisi. „Sillä“ — mielti hän nyt — „wuosikymmeniä on kulunut siitä kuin Lauri kärsi syyttömästä rangaisutuksen wäärhy-

bestä. Olisthan jo aika että Sumala toisi ilmi syyllisen ja wapauttaisi syyttömän. Mutta nyt oli syyttön taasen saanut kärsiä, ja syyllinen oli vielä salassa“. Tuo ajatus oli juolahtanut kapteenin mieleen jo puobissa, kun hän kuuli Heikin puhowan Laurin onnettomuudesta, ja se oli saanut hänen wiiansa leppymään. Se olihin ollut syynä hänen anteliaisuuteensa, siihen, että hän antoi Heikille hopea-riksin. Nyt kulkiessaan ajatteli hän yhä tuota, ja hän tunsi itsensä lewollisemmaksi kuin ennen. Tuo ajatus, ettei kaikki-tietämää kostajaa löytyisikään, se rauhoitti hänen tunteitansa, mitkä viime aikoina olivat ruwenneet heltymään. Tuo ajatus oli hänelle mieluumpi kuin ne uudet wehkeet, mitkä hän kauppiaan kansa oli tatonut ja joita muodostamaan kaluksi kapteeni nyt oli aikeessa.

Miin oli kulettu pari peninkulmaa. Raasilan kestikiewaritalo nähti jo.

Ruta lifemmässi sitä tultiin, sitä enemmän muuttuimat Heikin ajatukset. Hän lähestyi lapsuutensa kotsa. Menisikö hänen simutse sanomatta sille jäähywäisensä. Ei! Pitäisikö hänen käyda Warpulasfa kertomasfa miten Lauri woi, kertomasfa minumoisena Anna saisi odottaa miestänsä kottiin.

Kun kapteeni seisahutti Raasilan wierasten huoneen eteen, uskalsi Heikki ensi kerran puhua isännälleen.

„Kotoni on tässä ihan lifellä, saattaisinko saada pitäyda siellä“ — rufoili hän. Roma „ei!“ kaikui hänelle wastaukseffi.

„Rah tuossa on poika, joka pelasti pro-wastin rahat!“ huusi samassa Raasilan isäntä, joka oli tullut ulos katsomaan wierasta.

„Mittä rahat?“ kysyi kapteeni äreästi. Kestikiewari kertoi nyt lyhyesti syys-hön tapaukset neljä wuotta takaperin. Kapteeni muisti ennen kuulleensa niistä.

„Wai siinä se olit“, sanoi hän, „joka pelasti rahat!“ ja hän katseli nyt Heikkiä tarkemmin kuin eilen pestatesjansa häntä.

„Minä ja Antero“, — vastasi Heikki.

Siihen puhe keskeytyi, mutta itsessään ajatteli kapteeni: „taisin tehdä hywänkin laupan“.

Heikki huokasi sywään, kun tulettiin tienhaaran siwu, joka vei Mattilaan ja Peltoaan. Kapteeni kuuli sen huokauksen.

„Jos tahdot palwella minua mieliksi, niin oma tahto pois, ja tottelewaisuus, joka ei mieta eikä wastusta, sijaan“ — ärjäsi hän.

Heikki ei enää huo'annut. Rhynteltä, joka oli purkautua hänen filmästään, wastusti hän, ja se onnistui hänelle. Heikki oli ens'kerran eläissään tulkenut koti-tienhaaran siwu.

Ilta oli yöksi muuttumaisillaan. Heikki oli wäsynyt, mutta hän tiesi, että kapteeni ei pysähtyisi yöstä wiettämään misään, ennenkuin oltiin ehditty Nyttilään. Häntä rupepsi nukuttamaan. Tämän ja eilispäiwän toimet olivat olleet niin erilaiset muitten päiwäin toimista. Hänen päänsä horjui unen hörröissä milloin sinne, milloin tänne, ja sattuiwa väliin niin, että hänen otansa pusi kapteenia jelskään. Hän hypähti silloin aina ja pelästyi. Mutta olipa niinkuin olisi lyijyä wällettu hänen filmäinsä päälle. Hänen oli mahdotoin pyyhä walweella.

Niin oli pian neljä peninkulmaa ehditty. Matka Nyttilään ei enää ollut pitkä. Wiimeisestä kestikiewarista oli lähdetty.

Mutta nyt painoi uni Heikin filmiä enemmän kuin koskaan ennen. Hänen oli waikea pyyhä taka-istuinmellaan. Hän oli, pyyhäksensä walweella, asettaunut istumaan niin, että aina kuin hän nukahti, hänen päänsä käwi kääsien laitana.

Siinä erkausi tie waltatiestä Koivikkoon, kapteenin entiseen asumaan. Siinä, tien syrjässä, oli kanto, jonka päälle joku oli heittänyt walloisen riewun. Yön hämärässä nähti se kummalliselta. Heikki oli sikeämmästä kuin ennen nukahtanut. Hän löi päänsä kowemminkin kuin ennen kapteenin jelskään. Hewoinen juoksi täyttä laukkaa.

Kapteeni, joka myöskin oli sywiin ajattuihin waipunut, hawahti, kun Heikin

pää kowasti häneen pusi. Hän säpsähti, jättähti niinkuin se ainakin, joka pahaa mieltii. Ja harwoinpa oli kapteeni mitään hywää miettinyt. Hän kääntyi ja kowa sana oli jo lentämäisillään hänen huulistaan, hänen kätensä oli jo nostettu, kun hewonen pelästyi tuota walloiseen puettua kantoa ja sänkäsi tien syrjälle — tieltä pois.

Silmän-räpäykksesä oli se tapahtunut. Hewonen ja kääsit makasivat ylös-alaisin ojasja. Kapteeni, joka ei kääseistä pääsyt, niinkuin pojat takana, lentämään ojan toisella puolella olewalle nummelle — jalkanahka kun oli napeilla kiini hänen molenmilla puolillaan — makasi ojasja kääsien alla.

Kapteeni ei wähästä hämmästynyt. Hän tointuikin samaasa filmän-räpäykksesä, jona onnettomuus oli tapahtunut. Hän tunsi polttawan kiwun toisesja lädesänjä ja niskasansa. Hän huusi ja kirosi julmasti.

Kielstä kuului walittawa ääni. Se oli pienen khytijojan. Wauhti, jolla hewonen juoksi kun kääsit kaatuivat, oli heittänyt hänen useita syliä nummelle. Hän ei ollut loukkaantunut, mutta pelästys sai hänen isoksi aikaa liikkumattomaksi, jotta hän ei kuullut kapteenin huutoa.

Kapteeni oli turhaan koettanut irroitaa itseään. Hän ei sitä woinut; jalkanahka esti hänet siitä, ja sitä hän ei woinut saada napeista auki. Hän oli kauan huutanut ja kironnut, ennenkuin pieni khytijoika itkien saapui hänen luokseen. Mutta khytijoikakaan ei woinut kapteenia päästä pulasta. Siihen oli hänellä liian wähan woimia.

„Leikkaa puukolla poikki nappihina“, käski kapteeni.

Poika, joka, niinkuin aikamiehet aina näillä seuduin, oli warustettu puukolla, teki niinkuin kapteeni käski ja tämä pääsi wihdoin wiimein pulastaan. Hän nousi maantielle ja tunnusteli jäseniänsä. Hän huomasi, että ne kaikki olivat cheät, waiikka toinen käpi oli jotenkin hellä ja samaten niska. Tätä wiimeksi mainittua oli Heikki, kun taka-istuimelta lensi, loukannut.

Kapteeni kiirehti hewosen luo ja huusi, firoten samalla, wasta pestattua rentiään. Hewoinen oli kurostunut; sen huomasi kapteeni kohta, kun kyytipojan puukolla oli saanut rinnustimen poikki leikatuksi. Tätä onnettomuutta kirosi hän vielä julmemmasti ja huusi kurtkansa täydestä Heikistä.

Mutta Heikkiä ei kuulunut. Hän matkasi kannon wieresessä tainnuksissa, ja kannon päälle heitetty walkoinen waate oli punainen hänen werestään. Heikki oli pää edellä lentänyt kopiksi kantoon.

Wäristen hämmästyksestä ja pelosta kuuli kyytipoika kapteenin julmia kirouksia ja näki, miten kapteeni jalallaan potkasi pyörtynyttä poikaa.

Keski-yön oli aika, mitä tehdä?

Kapteeni tunsi seudun. Tästä käwi tie hänen entiseen kotiinsa Koivikkoon; mutta sinne oli puolen peninkulmaa matkaa. Paljoa lähempänä, pienen kowumetsän takana lahden pohjussa oli torppa. Sinne lähetti hän kyytipojan.

Yö oli lämmin ja kaunis. Sen hiljainen juhlallisuus ei tuonut kapteenin rintaan minäänlaisia juhla-tunteita; päin wastoin! Kuta enemmän hän mielti wasta tapahtunutta onnettomuutta, sitä enemmän wihastui hän. Heikki oli syypää kaiktiin. Hänen töyhtäyksensä oli saanut kapteenin läänymään, jottei hän huomannut, kun hewoinen pillastui, ennenkuin ojasja maattiin. Tuota kirosi kapteeni istuessaan ojan reunalla, odottaen kyytipojan tuloa.

Hän sai kauan odottaa; kyytipoikaa ei kuulunut. Kapteenin wiha yhä ylti. Hän ei itse tahtonut mennä tuohon torppaan, siitä syystä, että se oli Jolsan Mattin ja hänen waimonsa asunto. Ja kapteenin ja Jolsan Mattin wäli ei ollut enää käskijän ja käskyläisen. Mutta kun kyytipoika liian kauan wiipyi, täytyi hänen nousta ja mennä torppaan.

Jolsan Matti oli, kun Jolsan saarelta toistatymmentä vuotta takaperin muutti, kaikkien kummaffi ostanut wähäisen maan. Mutta sitä maata ei hän kauan jaksanut pitää. Muutamien vuosien kuluttua oli se palosta myyty ja siitä saakka oli Matti

olekellut milloin misäfin. Noin 6 vuotta takaperin oli hän ruvennut pitämään pikkukauppaa, kullien talosta taloon; mutta paremmin kuin kaupallaan eli hän iltitöillä ja warkauksilla. — Niin ainakin luultiin, waikei mitään tällä kohdalla warruudella tietty. Jolsan Matti osasi niin wiisaasti lakaista umpeen jälkiään. Mitään wakiinaista asuntoa hänellä ei mo- neen wuoteen ollut, kunnes hän, syksynä ennen kuin wasta ylempänä mainittu onnettomuus kapteenia kohtasi, oli omin lupinsa ottanut asuntonsa Kana-Annan tölissä, josta Anna muori kesällä oli muuttanut hantaan. Täällä asui hän nyt Leenansa kanssa, joka oli jo jotekin wanha, mutta vielä täydessä woimassa ja — luonteeltaan sama kuin ennen. Täällä asui Matti — tahti paremmin sanoaksemme: tänne pistäysi hän silloin tällöin; enimmäkseen ajat oleskeli hän milloin misäfin.

Kun kapteeni nyt lähestyi Jolsan Mattin asuntoa, oli Matti niinkuin tavallisesti pois. Me tiedämme että hän oli kaupungissa. Mutta Leena muori oli kotona ja häntä oli kyytipoika juuri saanut herätettyksi, kun kapteeni astui huoneesen.

„So hoo! Mistä päin nyt tuuli käy!“ — huusi Leena muori, kun tunsi kapteenin, joka kyykistyneenä käwi matalasta owesta sisälle. „Joko taas tarwitaan Jolsan Mattia? Siitä on kauan, kun kapteeni Kornman hänet wiimeksi muisti. Onko Unda-laiwa joutunut kaille, wai onko Felixissä nostokaluja, silkkiä, wiiniä.“

„Suus kiini, sinä sammakko! Misä on Matti?“ huusi kapteeni, joka tiesi, ettei hän Mattin eufolle sanasodassa piisannut.

„Niin: Matti, Matti! kun hän tarwitaan. . . Mutta: mene helwettiin, kuonaa! kun häntä ei tarwita. . . Matti! tiedänkö minä misä Matti on? Se lempo ei huoli enkostansa enemmän kuin rhyssyistä wirsuistaan. Kieleni kuiwaa kurtkuun; en ole märkää maistanut koko kesänä. . . Mutta mitä hän siitä huolii, lemmen luoma! Matti! Häntä en ole wiikon päiwiin nähnyt. . .“

Kapteeni oli tottunut kaikenlaisiin; mutta tämä näty, tässä hänen edessänsä, oli niin törfeä, että häntä iletti. Ryyhi-
sesä hameessa, joka tuskin peitti ruu-
mista, seisoi eukko noessa silmin, haja-
hiuhsin wuoleen wieressä, minkä ruofotto-
muutta ei käy kertominen. Kapteeni tiesi,
niinkuin jo sanoimme, että eufon kanssa
kielimerkin oli werrattawa wafikkojen kanssa
hyppäämiseen; mutta hän tiesi tuulen-
puustan, joka sai eufon myötätuuliseksi.

„Suus tiini!“ huusi hän. „Tule nos-
tamaan kääsit ojasta, niin täytän pohjat-
toman suulitaksi wäkewimmällä wiinalla.“

Eufon silmät sätenöiwät. Sana wiina
tulehutti kielitulwan — tahti paremmin
— ohjasi sen toiseen uraan. Leena hy-
pähti ulos huoneesta: „Missä kääsit, missä
wiina?“ — huusi hän.

Kapteenin oli waikea seurata eukkoa,
niin tiiruusti juoksi tämä. Mutta eufon
juosteessa juoksi kumminkin kielenä wai-
kellammasti.

„Wiinaa! Wiinaa! Tiesinhän minä,
että on siinä kapteenissa kuntoakin. Hän-
nen käy sääliksi muijaa, joka ei ole saa-
nut kastettakaan wiinaa . . , joka tuskin
enää muistaa, miltä tuo jumalien juoma
tuleeään.“ Tähän tapaan löpötteli nyt
ämnä, ja entistä wauhtia pieksi hän kiel-
tänsä, silläitkaa kun hän kapteenin awulla
nosti kääsit ojasta maantielle.

Kapteeni oli kokonaan unohtanut nuorta
rentiään. Heikki makasi waikea liikkumat-
tomana kannon wieressä. Nyt kun kää-
sit olivat maantielle wedyt ja kapteeni
niitä tarkasteli, ja julmalla kironksella
huomasi, että toinen pyöristä oli pilalle
rikkoontunut, silmäili eukko ympärilleen ja
koetti haju-aistimillaan hawaita, missä ko-
merossa kääseissä kapteenilla oli wiinaa.
Ätkiäpä hawaitti hän nyt kannon wieressä
makaawan, jota hän alussa ei ihmiseksi
eroittanut.

„Lempo wieföön! siinä makaa ihminen
murhattuna!“ — huusi hän, kun liseni
kantaa.

Kapteeni muisti nyt trenkipoikaa, kun
kuuli eufon huudon. Hän kulki kannon

luo ja tarkasteli makaawaa. „Hänestä
ei minulla ole paljon apua!“ — mumisi
hän, kun näki, miten pahasti poika oli
haavoitettu. „Mutta henkipä hänessä
wielä on“ — lisäsi hän, kun oli laske-
nut kätensä Heikin rinnalle.

Näin monta sanaa yhtä jaksoa ei ol-
lut kapteeni wuosikausiin kiroomatta pu-
hunut.

Heikki oli pahasti loukkaantunut. Hän
oli lentänyt päälaki edellä kanton. Kes-
kellä päälakea oli hänellä sywä haawa;
myöskin otsansa oli johonkin sattunut, sillä
nahka oli siitä ikäänkuin willetetty pois.
Wähemmistäkin kolauksista olisi mies pyör-
tynyt; saatikka sitten wiidennellä toista
olewa poikainen.

„Tämän sinä saat ottaa tölliisi“ —
sanoi kapteeni ja wiittasi pyörthyttä.
„Elei hänelle ole sattunut suurempia wa-
hingoita, kuin mitä näemme, ollee hän
jontun päivän kuluttua niin terve, että
woi ilmautua Nytiläsä.“

„Ho, hoo!“ ilweili eukko pilkallisesti.
„Entäs lefferi? . . Ei Leenasta ole enää
nuorten poikain katsojaa.“

Kapteeni heitti inholla Matin wai-
molle rahan. „Tuossa, osta sillä!“ —
ärjäsi hän.

Leena muori punnitsi rahan kädessänsä,
ikäänkuin arwollen tyytyisikö hän tähän,
kun Heikki sywään huoaten rupesti tointu-
maan. Peläten, että poika woiisi kapteenia
seurata, ja että hän kadottaisi wasta saadun
rahan, käwi eukko pikaisesti toimeen. Hän
repi ryyhiestä paidastaan palasen ja
kääri sen Heikin pään ympäri. Sitten
tunnusteli hän wähitellen tainnuksista pa-
laawan jäseniä ja huomasi, ettei niistä ol-
lut mikään rikkoontunut.

„Käy minun tölliini, poika parha“ —
sanoi hän äänellä, minkä koetti tehdä sää-
liwäksi.

Kapteeni oli kahdella päällä, mitä tehdä.
Nytilään ei enää ollut pittä matka, mutta
olipa siinä matkassa kuitenkin kyläksi wä-
shyeneen miehen käydy. Muuta neuwoa ei
kapteenilla kumminkaan ollut, ellei hän
tahtonut ruweta lepäämään Leenan töl-

lissä. Ja siihen ei hänellä ollut sanot-
tawaa halua. Kun siis Heikki, joka sur-
keasti walitti haawojansa, oli talutettu
eufon tölliin ja kääsit syhdytty tien syr-
jään, lähti kapteeni hiljaan kulkemaan ko-
ttiinsa päin. Hän oli sitä ennen kummin-
kin ottanut kääseistä pienen lippaan, jonka

hän warowasti tallensi rinnallensa. Muut
kääseissä olemat kalut oli hän huomiseksi
kantanut eufon tölliin, johon jätti Heikin ja
pienen kyytipojan, mikä peläten isäntäänsä
hewostansa itki.

Murinko nousi kun kapteeni ehti Ryt-
tilään.

XIII.

Mitä Kapteeni Kornmanin aiottu lähtö merelle waikut- taa Jolsan Matissa.

Kapteeni Konrad Kornman oli mies,
jolla ei ystäviä ollut; eikä hän niitä ha-
lunnutkaan. Ryttilässä oli hänen aikansa
nähty wieraita warsin harwoin. Hän tah-
toi olla ja elää itseksensä. Puheet hä-
nestä ja arwelut siitä, miten hän oli saa-
nut Ryttilän, olivat aikojen kuluessa wä-
hitellen hiljentyneet; mutta waikutukset
niistä pysyiwät kaikissa, mitkä tunsiwat
kapteenin. Tämän huomasi kapteeni hy-
win; se teki hänet vielä jyrkemmäksi ja
sai hänen yhä enemmän wetäytymään it-
seenjään. Sydäntä ei hänessä löytnyt;
kuka waan joutui hänen kanssa yhteyteen
tahi asioihin, sai sen tuta. Kapteeni oli
riitaantunut koko maailman kanssa. Tämä
waikutti toiselta puolen, että kapteeni sai
elää, niinkuin hän tahtoi, itseksensä; mutta
toiselta puolen waikutti se myös, ettei ku-
kaan häneen luottanut. Tuo epäluotta-
mus oli monesti koskenut kipeästi häneen,
sillä se teki usein hänen aikeitaan tyhjäksi.
Mutta kapteeni ei woinut muuttaa, ei ul-
konäköifestikään, tapojaan.

Ei löydy sitä ihmistä maailmassa, joka
ei tarwitse toisen apua. Ihmiskunta on
yhtenä suurena masinana pidettävä, missä
kullakin ihmisellä on erityinen wirkansa,
samalla kuin kukin tarwitsee kaikkien mui-
ten apua, woidaksensa täyttää maailmassa

erityistä tehtävänsä. Tämän oli kapteeni
usein huomannut; mutta nyt kun hän kaup-
pungista palasi, tunsi hän tämän totuuden
sywemmästi kuin ennen. Hänen ja kaup-
pias Karlgrenin kauppatoimet ja käytök-
set näissä oliwat herättäneet yleisempää
huomiota, kuin kapteeni olisi tahtonut.
Sillä aina kun joku kauppahuoneen Karl-
grenin ja kumppanin laivoista tuli ko-
tiin, lewisi huhuja milloin mistäkin kon-
natyöstä ja suffeludesta, semminkin kun
kauppahuoneen laivoissa aina palveli wä-
keä, joiden maine oli huono. Tästä syystä
katsottiin aina kauppahuoneen laivoja epä-
lewillä silmillä, ja ainoastaan pafosta ja
kun ei muita laivoja ollut satamisessa, käy-
tettiin niitä. Tämä oli tuottanut wahin-
goita kauppahuoneelle, ja kapteeni Korn-
man oli fiksi wiisas, että huomasi syyn
näihin wahinkoihin. Hän huomasi, että
ellei tätä epäluuloa saataisi sammumaan,
niin olisi pa paras, että hän luopuisi kokonaan
kauppatoimista, ja sitä hän ei ensinkään
aionut. Hän tiesi keinoja, joilla hän woisi
suurikin summia woittaa, kenenkään sitä
aawistamatta, — mutta tähän oli laiva-
liike wälttämätöin.

Ryttilän patronilla ja kauppialla oli
useita laivoja, ja näiden laivojen kaptee-
nit oli Kornman taibolla walinnut. Ne

olivat suurimmaksi osaksi semmoisia, jotka jyrkästi täyttivät Kornmanin antamia kassahyvä, huolimatta siitä, olivatko nämä kassat oikeita. Totuuden nimesä täytyy meidän tunnustaa, että edellisinä aikoina löytyi tällaisia kapteeneita, mitkä eivät muuta pelänneet kuin taika-uskoisia haaweffimistiaan, enemmän kuin nyhy-aikana. Kun fähkölennätintä ei ollut, kun asiat yleensä kävivät paljon wikkalijemmasti, kuin meidän aikanamme, oli näillä kapteeneilla tilaisuutta tehdä töitä, mitkä eivät koskaan tulleet ilmiöön, ja jos tulivat, niin olipa jo aikaa kulunut niin paljon, että jo toiset asiat olivat astuneet näiden edellisten sijaan. Kehellijemmätkin kauppiat eivät pitäneet minään rikoksena, jos luwattomia kaluja maahan toivat, tai jos umpisilmään pettivät tullimiehiä. Tällä lailla lienee moni kauppa huone, joka vielä nyt on juurisissa waroissa, saanut ensimmäisen pohjarahjan rikkaustillensa. Ainakin oli kauppias Karlgren sillä lailla alkanut, ja samaa tapaa yhä seurattiin sittenkin hän oli yhtynyt kapteeni Kornmanin kanssa.

Rikkaalle annetaan tawallisesti aina arwoa, olloon ihmisenä mimmoinen hywänsä. Mutta löytyypä tällakin kohdalla raja, waikka ei niin aiwan jyrkkä. Jos rikas on saitur, säälimätön ja siihen lisäsi pettäwä, niin wetäytyypä kehelliset ihmiset aina yhä enemmän näistä tällaisista, ja niitä jääpi kunnioittamaan ainoastaan ne, mitkä luulewat kunnian-osoituksesta saawansa jotakin hyötyä. Kapteeni Kornman oli huomannut, että hän oli joutunut näitten tällaisten rikkaitten wer-taiseksi. Hänestä paloi halu parantaa mainettaan ainakin siihen määrään, että hänen liikkeensä tuottaisi enemmän kotiseudussaan. K—n kaupungissa löytyi Ankferman niminen laiwuri, jolla oli niin hywä maine, ettei hänestä hänen wihamiehensäkaan woineet pahaa sanoa sanoa. Mutta tämä kapteeni oli ollut onneton. Useat laivat oli, hänen ollessansa laiwurina, joutuneet haaksirikoon, ja siitä syystä oli hän saanut huomata, kun ei hänelle enää laiwaa usottu, ettei hywä

maine yksin elätä. — Gräänä päivänä sai kapteeni Ankferman tarjoumuksen kapteeni Kornman'ilta ruweta kauppa huoneen Karlgren'in ja kumppanin omistaman, Konfordia nimisen laivan kulettajaksi. Waikka kapteeni Ankferman ei ensinkään luottanut tarjoojaan, otti hän tarjoumuksen ilolla vastaan, semminkin kun Kornman ei tehnyt minkäänlaisia wälipuheita, mitkä olisivat wastustaneet oikeutta. Tämä tapaus waukutti mitä Kornman oli sillä tarkoittanut. Ankfermanin tähden katosi ainakin osa sitä epäluuloa, jolla kauppa huonetta oli kohdeltu.

Mutta kapteeni Ankferman huomasi pian mimmoiset hänen isäntänsä olivat. Hän oli usein joutunut riitaan näitten kanssa, ja wihdoin oli hän ilmoittanut wieraasta satamasta, että hän luopui heidän palveluksestaan. Tämän asian tähden oli kapteeni Kornman kiireesti matkustanut kaupunkiin, ja siellä oli silloin kauppiaan ja hänen wälillänsä päätetty, että asialle annettaisiin semmoinen ulkomuoto, kuin olisi Ankferman eroitettu, syystä että kapteeni Kornman itse halusi ruweta Konfordian kulettajaksi. Tuota uutista ihmeteltiin suuresti kaupungissa, sillä olipa Kornman jo wanhanpuolinen, ja olipa jo koko joukon toistakymmentä vuotta kulunut siitä, kun hän viimeksi laiwaa kuletti. Ei tiennyt kukaan kumminkaan oikeaa syystä, minkä tähden Kyttilän patroni nyt waihtoi lewollisen ja huolettoman elannon kauniissa kartanossa waiwaloiseen toimeen merellä. Se asia oli myöskin niitä salaisuuksia, joista oli kumppanusten wälillä päätetty. Ja löytyipä tähän vielä kolmas syy, josta ei tiennyt kukaan muu kuin kapteeni itse.

Kun kapteeni nyt oli päättänyt lähteä merelle, oli hänen ensimmäisiä toimiansa saada mukaansa perämiehen, johon hän taiksi luottaa, ja fajuutin-wahdin, sillä entiset luopuivat laiwasta samalla kuin kapteeni Ankferman. Tämä viimeksi mainittu oli näet, kun ruwesi kauppa huoneen palvelukseen, tehnyt ehdon, että itse saisi walita nämä; ja kapteeni Kornman, joka tunsi perämiehen, minkä Ankferman hä-

nelle esitti, oli siihen suostunut; lajuutin-wahdistista ei hän pitänyt mitään lukuja. Löytyipä useita perämiehiä, jotka ennen olivat kulkeneet Kornmanin kanssa, mutta ne, mitkä hän mieluummin olisi walinnut olivat mitkä wanhennut, mitkä ijäksi, sanonut jäähywäisensä merelle. Tosin löytyi yksi R—n kaupungissa, joka ehkä olisi vielä kerran seurannut wanhaa kapteeniansa, mutta kun kapteeni häntä ajatteli, niin tunsipa hän rinnassansa jotakin, joka ei miellyttänyt häntä. Heillä oli liian paljon yhteisiä muistoja retkistä, joita olivat yhdessä tehneet, eivätkä nämä muistot juuri olleet iloista, sillä niihin sekausi koston huutoja ja wähän wertalin. Siihen lisäksi oli tämä perämies komentanut erästä laiwaa, joka oli korkeasta summasta wakuutettu, ja joka kohta sen jälkeen, kun oli waluutus tehty, oli mennyt lastineen päiwineen haaksirifkoon. Haaksirifot merellä ovat jotenkin tawallista, mutta tämä oli ollut erilainen muista siinä, että — ainakin miten puhuttiin — se oli tapahtunut perämiehen tahdosta. Tätä ei tosin woiu toteen näyttää, mutta — sitä puhuttiin ja se puhe oli pilannut perämiehen maineen.

Niinä päiwinä, jona Heikki, jonka haawat olivat hänet panneet kuumewuoteelle, sairasti Karwa—Anna wainaan töllissä, mielti kapteeni Kornman näitä asioita. Ja miten hän niitä mielti, kysyi hä-

nesä wihdoin se päätös, että niihin toimiin, mitkä hänellä nyt oli tekeillä, ei kelpaisi lukuun muu hänelle auttajaksi, kuin perämies Turf, tuo entinen tuttuwansa. „Sanofoon yleisö, mitä tahtoo“ — arweli kapteeni. — „Enemmän pahaa kuin jo minusta puhutaan, ei taideta puhua — jos minä puheista huolisin“. Ja kapteeni päätti tarjota perämiehen wirran Konfordia—laiwasia entiselle tuttuwalleen Turkille.

Kapteenin aiottu lähtö tuli pian tunnetuksi Kyttilässä ja R—n kaupungissa. Wappo, rouwa Kornman, ei sitä vastaan pannut; kapteenin ei myöskään ollut waikea erota hänestä. Mutta pienestä Amanbasta, — se oli kapteenille waikeampi. Kun hän, lähtö mielessään, syleili pientä tytärtään, niin tuntuipa hänestä kuin uhkaisi hänen armasta lastaan — ainoata elwää, mitä hän maailmassa rakasti — joku suuri waara.

Päiwä hänen lähdölleen oli jo määrätty. Perämies Turf, wanhä 60 ikuinen ukko, oli luwannut vielä viimeferran koettaa seuraisiko wanhä onni häntä. Heikki, kapteenin wasta pestattu palweluspoika, oli haawoistansa parannut, ja hänen oli kapteeni päättänyt ottaa mukaansa lajuutin-wahtina. Heikki ei vielä tästä kapteenin päätösfestä tiennyt mitään. Hän oleskeli vielä Leena muorin asunnossa.

VX.

Wiittauksia.

Dlemme tässä tertomuksessa kulkeneet ihmiskunnan alhaisempia komeroita, misä saastaisuus ja ilkeys, mustaan woippaansa pukeuneina, piilowat. Dnyp ihminen, ruumiine sieluineen, kummallinen olento! Aurinko loistaa, päiwä on kaunis, kirkas ja pilwetön. Meren pinta on thyni kuin

peili, ja tähän pintaan kumautuu taivaan selkeys, kukoistawat rannat kauniine kulkineensa, kaswuineensa, mitkä näkywät hymvän sywyhden sywässä, niinkuin onnellisen morsiamen kuwa sulhon antamassa peilissä. Peilin takana wäijyy hämähäkki tomuisesta piilostaan uhriansa; me-

ren kauniin, sileän pinnan alta wäijyy ahnas meren peto saalista. Siinäpä kuwa, joka ihmiseenkin sopii — ainakin tawallansa. Hänen kaswonsa owat tyhnet, hänen puheensa makea, hänen käyttöksensä hiljainen; mutta hänen stelunsa pohjalla piiloupi sywän sywällä piru, joka wäijyy hywää, joka kutoo pauloja, mitkä eiwät päivän waloa siebä, joka miettii tekoja, mitkä owat riettauden ja rifosten tehtäviä. Ja riettauden ja rifosten pahat, langenneet enkelit, ne walwowat aina, walmiina myllärdöimään tyhnegttä, häiritsemään hiljaisuutta — niinkuin yössä wangittu myrsky odottaapi wapauteen pääsöä, woidaksensa raiwoowalla woimalla meren sileydestä tehä waahtoifia laineita.

Mutta pirut ihmisyhdämisiä ne yhä wainowat, wäijywät toifiansa loppumatomasfa sarjassa.

Kun K—nkin pienessä kaupungissa jokapäiwäistä, hiljaista elämää eletään, kun kulin asfareisiansa askaroitfee, eikä silmäimme woi eroittaa muuta kuin tyhtywäijyyttä ja onnellisuutta; tafowatpa ihmisyhdänten pirut sywyhedsänsä töitä, mitkä eiwät ole päivän. Kun kauppias Karlgren ja patroni Kornman tullinhoitajan kamariissa istuiwat ja kaikessa ystävyydessä jutteliwat meri- ja kauppaasioista, niin miettiwätpä pirut heidän yhdämisänsä pauloja ja peitteitä, joiden suojissa woifiwat, pimeitä töitänsä tehdesä, piiloutua; ja kun kauppias ja patroni sitten päästiwät, kahden kesken kun oliwat, nämä pirut ääneensä neuwoa pitämään, miten tulliherraa parhaiten petettäisiin, niin mietittiinpä ihan samassa heidän kumpaisinkin sydämesä mietteitä, mitkä, jos olisiwat nähtywäiseen muotoon astuneet, olisiwat ryntäneet toinen toistanfa vastaan wihollis-sotalaumojen muotoifena. Ja wieläpä juuri ihan samaan aikaan, jona kauppias ja patroni neuwotteliwat asioistaan, neuwoipa puoti-pojan Anteron sydämen pohjalla piilouwa paholainen tälle, miten hän parhaiten woifi soaista filnät isännältään, ja käsi-puolifen ajatukfissa sepittiin aarre-arkkua, minne

patroni Kornmanin wäärhydellä saabut rahat muutettaisiin. — Mutta tämäpä waan on muutama mutka loppumatomasfa sarjassa, joka kietoi si ja kääri si kaikki pauloihinsa, joka wetäisi ja painaisi omasta painostaan ihmisyhden ja ihmiskunnan pahunden ijäti walottomaan pimeyteen, ellei jotakin löytyisi, joka alati pyrki si paljastamaan, kehittämään ja särkemään sen mutkat.

Leena-muori, Zolzan Matin waimo, oli huono sairaan hoitaja. Ettei hänestä ollut lapsen ammakki, olemme me tämän kertomuksen alussa nähneet. Tustin oli hän saanut rahan ja nähnyt kapteenin lähtewän, niin hän jätti Heikin mökkiin ja meni waittamaan rahan wiinakki.

Kahdesti oli Heikki fattunut kapteenin seuraan ja kumpaisellakin terralla oli häntä onnettomuus kohdannut. Tämä nyhkyinen onnettomuus, eipä sille woinut edellinen wertoja wetää.

Leena oli hänen heittänyt makaamaan wuoteesensa. Siinä waiteroitfi poika-parha kipujaan. Hän ei osannut selwästi ajatella. Kolahdus, minkä hän oli saanut, oli ollut ylön ankara. Mikä kului, Heikki ei sen kulusta tiennyt. Nurinko loisti mökin rikkiinäisestä alkunasta jo, eikä wieläkään kuulunut Zolzan Matin waimoa palaawakki. Poika-parhaa janotti, niinkuin ainakin kuumeessa makaawaa, mutta ei hänellä ollut älyä hantkia itselleen juotawaa nyht.

Pieni kyytipoika oli jo aikaa lähtenyt festikiemariin kertomaan onnetonta tapusta. Kapteenin oli maksettawa hewonen, sen hän kyllä tiesi, mutta kuitenkin pelkäsi hän.

Uamua oli kotwan kulunut, kuin Heikki huomasi, että mökin owea awattiin. Tullipa nyt Nytilästä mies noutamaan patronin säretyttä kääsejä. Mies kun Heikin wuoteessa näki, kysyi jotakin, mutta eipä liene Heikki nähin kysymykfiin mitään wastannut, sillä hän itse ei ainakaan sittemmin muistanut mitään tästä. Ja mies oli pian, säretyt kääsit rattailaan, lähtenyt.

Päitä oli jo pian puolessa kun Leena vihdoin palasi. Hänellä oli muassansa vähän ruofaa ja suurenmoinen pullo viinaa. Tästä oli hän tiellä jo maistanut, se nähtiin selvästi, sillä Leena oli jo jotenkin humalassa. Miten olisikaan eukko-raiska saattanut minuuttikaan pitää lädesänsä viinapulloa, tunnustelematta, miltä tuo herkku maistuisi! Mutta juomasta itsensä umpi-humalaan, siitäpä esti hänet pelko. Hänellä oli, näet, hyvässä muistissa min näköinen hän oli ollut, kun Jolsan saarella heräsi humalasta, mihin oli nukkunut Zumalan taiwaan alla. Tämä tapaus oli saanut eukon warowamaksi, jotta hän siitä saakka aina, kun onni hänelle sen verran hänen herkkujuomaansa salli, että se hänelle riitti, oli hakenut turwa-paikkaa, misä hiwukset säilyisivät.

Mökkinsä, mihin hän nyt astui, oli, niinkuin jo olemme sanoneet, mitä ruokottomimmassa siwossa. Suuri taffa, jota oli jotenkin rapistunut, otti siitä lähimmäs puolen tilaa. Takan päällisellä oli ryhysjä, vielä likaisempia ja retuisempia kuin wuoteessa.

Eukko ei ollut matkallaansa muistanut Heikkiä. Se nähti selvään siitä kummastuksesta, minkä hän osoitti, kun hän pojan näki.

„Wai sinä! No niin! Jopa muistan“, änkytti eukko. „Siirrys vähän poikani“ — ja eukko istahti wuoteen laidalle. „Ehkä riittää tästä vähän sinullekin... vähän, vähän waan“.

„Wettä!“ rukoili Heikki matalalla äänellä.

„Wettä! Oletko riiwattu, poika! Wettä! Kuka kehtaa wettä mainitakaan, kun on tätä laatua tarpeeksi. Oh hoh! Sepä humajaa!“ — ja eukko otti aika kulausjen pullosta. „No maista sinäkin...“ — ja hän kallisti pulloa Heikin huulille.

Enserran eläisjään maistoi Heikki nyt ihmiskunnan myrkkjuomaa. Hän irwisteli hirmuisesti. Wiina poltti hänen suutansa, hänen kurkkuaansa, hänen rintansa. Hän oli nielaisjut koto suullisen.

Hän rupesti huutamaan. Hän ei lipujaan nyt tuntenut. Hän luuli juoneensa tulta. Hän hyppähti ylös wuoteeltaan. Hän taishi tuskin hengittää.

Eukko katseli häntä kummakseen. „Hiljaan, hiljaan poikani! Kuka perhana osasi aawistaa, että sinä niin siitä pidät... Sitä ei enää riitä sinulle... Eikö ollut hyvää? Mutta hywäpä, että nousit. Wanhus tarwitsee maata... Jos sinä tahdot lewähtää, niin nouse uunille“.

Heikki tointui wähitellen. Poltto hänen sisustisiansa herkesi. Hän tunsi itsensä paljoa terveemmäksi; hän muisti nyt selvästi, mitä hänelle oli tapahtunut. Mutta tätä tilaa ei kestänyt kauan. Duto wirkeys tuntui hänen suonisiansa, kaikki näkyi hänelle niin ihmeelliseltä. Hänen päänsä tuntui raskaalta. Häntä rupesti nukkuttamaan. Hän filmäili uunia ja tietämättä tarkoin, mitä hän teki, nousi hän ja heittäysi ryhysiin makaamaan uunin päälle.

Eukko oli sillä wälin tyhjentänyt pulloensa sisällön likaiseen kalja-astiaan. Siitähän oli sopiwampi juoda. Huolimatta laisinkaan pojasta, piti hän nyt omia aitojaan kestää.

Puolisen aikana wallitsee äänettömyys Jolsan Matin mökisä. Näkyala siellä on mitä inhottawin. Eukko mafaa ryhysijällä wuoteellaan; lattialla wuoteen wieresä seisoo kaljatuoppi. Wanhuus waiwaa eukkoa. Hän ei ole jaksanut sitä tyhjentää. Pöydällä nähdään pari leipää, woita wälissä; mutta wiina-himossaan on eukko syömisen unohtanut.

Poika-parla nukkui uunilla. Hän on niin ryhysiin kääriynyt, ettei häntä näy ollenkaan.

Semmoinen on asema mökisä kun kaffi miestä astuu Leenan asumaan. Toisen näistä me jo tunnemme. Hänellä on kaffi tulkoa lädesä. Hän ehtii asettaa ne pöydälle, ennenkuin huomaa wuoteessa makaawan.

„No Zumal' awita!“ huusi hän kun Leenan näki. „Mistä perhanasta on eukko saanut wiinaa?“ Ja hän töyttäsi aikalailla

nukkuaa tylkeen. „Hän on humalassa kuin sika”.

„Ja on tällä kertaa ollut kohteliaampi kuin muinoin ennen, sillä hän on säästänyt vähän meillekin”, janoi toweri, kun huomasi kaljatuopin vuoteen vieressä.

„Sepä ihmeellistä!” mumisi Volsan Matti — sillä hänpä se onkin toinen näistä miehistä. — „Mistä riivatusta on eukko saanut wiinaa? — Ja ruokaakin?” lisäsi hän sitten. „Sepä nyt meille tarpeellisempaa... Anna wiinan olla, Kalle!” huusi hän, kun huomasi toisen aikovan maistaa eukon jäännöksiä. „Tänään ei tippaakaan, ennenkuin on työ tehty”.

„Voitele sinä sillä nokkaasi jos tahdot, mutta minun kurkkuni tarvitsee vähän kastetta” — vastasi toinen Kalleksi kutsuttu ja oli juuri viemässä kaljatuopin laidan huulilleensa, kun Matti äkkiä sieppasi astian hänen käsistään.

„Oletko todellakin riivattu!” huusi hän. „Jos pääsivät makuum, et herkeisi ennenkun pohja sisältä olisi yhtä kuiva kuin ulkopuolelta. Ja miten sitten aikeemme kävisi?” Ja Matti kaasi astian mökin liikaiselle lattialle.

Toinen, kun tämän alkiaaraamattoman, vähänsä ajassa tapahtuneen teon huomasi, päästi julman kirouksen ja oli vähän mailla rynnätä kästipuolisen päälle.

„Pysy nyt alallaasi!” ärjäsi Matti. „Jos olisit ollut ihmisittain, olisi wiina säästynyt, siksi kun työmme on tehty. Duko sinulla tiirikut kaikki tallella?”

„Mitä saakeli ne olisi meiltä wienyt!” karjasi kumppani vihaisesti.

„Tuosfa, syö nyt palanen... Kello on nyt kohta wiisi... Perhana! Muutama tunti vielä”.

Kalle otti vastaan tarjotun leipä-palasen, silmäillen vihaisilla, mutta samalla himoisilla silmillä wiinasta märkää lattiaa. „Pitänen ja musta kun tunkio”, mumisi hän, nähtävästi jotakin mielesfä.

Matti ei enää sen kowemmin huolinut toweristaan. Hän otti vähäisestä laulukusta, minkä seläsfänjä oli kantanut, nuora-

täärin ja katseli sitä. „Et peijakas niinkään pian lähde kuin luulet”, mumisi hän. „Olit, sen mokoma, lähteä, sanomatta minulle sanaakaan! Ellet hyvällä, niin pahalla... Se on hienoa, mutta se kestää” — lisäsi hän ja pani nuoran pöydälle.

„Dtetaanko henki, ellei muu auta?” kysyi Kalle.

„Ei henkeä; se ei meitä ensinkään auttaisi. Elosfa ollen hän meitä paremmin hyödyttää. Katso kalujasi. Urkku on wasta raudasta”.

„Olkoon waikka timestä, tämä pystyy”, ja Kalle wiittasi pientä koiran-leukaa, minkä otti pussistaan.

„Hyvä se; mutta luulenpa, että hän hyvällä taipuu; hän tuntee Volsan Matin tempun”.

„Ja minä tunnen hänen; hän on oikea pää-piru!” mumisi Kalle.

Matti oli pistänyt piippuunsa ja istenyt tulusneuvoillaan tulta. Sitten meni hän vuoteen luo, missä Veena humalaista untansa kuorsasi; katseli pulloa, joka tyhjänä takalla seisoi, ja mietti itsesfään paljonko wiinaa se oli sisfältännyt, ja ihmetteli yhä mistä eukko oli sen saanut. Hän tiesi, kun pari päivää takaperin kotonansa kävi, ettei mökisfä löyhtynyt niin äyriäkään rahaa, tiesi myös, ettei lukaan Veenalle uskoisi jumpruakaan wiinaa. Mutta turhat olivat hänen mietintönsä.

„Olisi se heittiö nyt selwillä, niin sanoisi, onko hän hankkinut weneen koiwiston rannalle, niinkuin Susfille panin kästyn”, janoi hän.

„Mitä weneellä tekisit?” kysyi toinen uteliaasti.

„Weneellä on Nytilään parempi kulkea; wai etkö ole saanut kyllifefi vielä jalkapatifasta?” vastasi Matti ja samalla kiljasi hän julmasti, sillä epähuomiosfa oli hän sattunut loukkaamaan murtunutta nenäänsä.

„Sen saat minulle vielä maksaa, Lauri!” huusi hän julmalla kirouksella, „kunhan waan Nytilän patronin raha-aitat ensinnä owat tyhjennetyt”.

Miehien näin puhellessa ja melutesa oli päivää iltapuolelle kulunut. Matti, joka nyt oli kotonansa, rupefi vähän koti- töitä toimittamaan. Molemmat menivät he vihdoin ulos mökistä pihalle.

Taasen wallitsi hiljaisuus mökissä; mutta ainoastaan muutama minuutti miesten mentyä.

Muurin päältä kuului ensinnä hiljainen ruiutus, sitten nähti sieltä jalka ja vihdoin seurasi koko ruumis.

Heikki oli miesten tullen tupaan herännyt. Hän tunsi tuntuvasti kipujaan. Beri oli hyyhtynyt haavaan ja hänen kasvoilleenkin. Hänen päätänsä pakoitti, hänen koko ruumiinsa oli hellä. Hän oli juuri aikeessa ääntää, kun hän tunsi Jol-san Matin äänen. Hän ei ääntänyt, hän pysyi liikkumattomana paikallaan. Hän kuunteli mitä puhuttiin, hän muisti tapausten festikewaritalossa ja hän hymäräsi pian, että tässä oli kysymys samallaisesta rikoksesta.

Vihdoin selwefti hänelle kuka nyt oli uhrifsi katsottu. Hänen oma ifäntänsä oli ryöstettävä. Tosin ei tämä huomio häntä niin iletännyt, kuin viimefsi Jol-san Matin aikomus prowastia kohtaan; mutta kumminkin siihen määrään, että hän päätti, jos suinkin taitaisi, tehdä tyhjäksi Matin wehkeet. Hän ei tiennyt, miten tämä woifsi tapahtua, mutta hänellä oli piisalle asti aikaa sitä siinä, misjä mafasi, miettiä. Ja kun miehet vihdoin läffiwät ulos tuwasta, luuli hän woivanfa nousta huonolta mafuusijaltaan.

Hän seifoi lattialla; hän katsahti ulos rikkinäifestä owesta. Hän näki miesten tulkewan Koivistoon päin, luultawasti katsomaan, oliko wene rannassa. Hän awafi hiljaan owen ja kulki, niin kiiruusti kuin taifsi, maantielle.

Heikki parka oli onnellifesti pääsfyt sutfien luolasta. Hän oli, kun hän kuunteli mitä miehet puhuiwat, ofannut ajatella, ofannut miettiä, että tässä oli pahhan-ilkisten ihmifien aikeita tyhjäksi tehtäwänä. Waino ajoi hänet, kun hän näki ulospääsfön wapaakfi, ulos. Onnellifesti,

kenenkään huomaamatta, oli hän pääsfyt maantielle. Pelko oli saanut hänen kulkemaan niin kiiruusti kuin se hänelle oli mahdollista. Mutta kun hän maantielle tuli, katofsi pelko. Hän huokafsi sywään ja huomafsi nyt, etteiwät hänen jalkansa tah-toneet häntä kantaa. Hänen ajatuffenjakin sekaufwat; maa pyöri hänen filmäinsä edessä. Sumalan raitis ilma oli tämän waikutannut. Hänellä oli kiirut, sen hän tiesi; mutta mihin ja mitä warten, se sekauft aina yhä enemmän haawefkillifsin unen-muotoifsin mietteifsin. Hän kulki kumminkin eteenpäin; hän kulki horjuellen, kunnos hänen woimanfa loppuiwat. Silloin, tarkoin tietämättä mitä teki, istuutui hän tien syrjään. Siinä ummistuiwat hänen filmänsä; hän waipui tainnoksellifeen uneen.

Koswot, sillä fen nimen woinee kenenkään vastaanfanomatta antaa Jol-san Matille ja hänen towerilleen, olimat sillä wälin ulkona toimineet, mitä heidän oli toimitettawaa. Wene, jota Matti hafirannalta, löytyi siinä, pieni, yhden soudeettawa wene. „Eukko on ollut toimesfa“ — fanoi Matti kun weneen näki. „Nyt ei muuta kuin odottaa yötä“.

Ja tätä odottamaan palafiwat towerit jälle tupaan.

Owen oli Heikki, kun tuwasta karlafi, heittänyt auki. Miehet eiwät sitä huomanneet. Siitä oli tupaan pääsfyt wirkeämpää ilmaa, ja se oli waikutannut nukluwaan. Leena rupefi wähitellen tointumaan ja hänen kätensä haperoitfi wiinaastiaa, minkä hän oli pannut woteensa wiereen. Mutta haperoitfewa käfi ei ta wannut kaljatuoppia, ja tämä seifka fai eufon äkfiä awaamaan filmänsä. Hän ei kuullut Matin kysymyksiä; hän oli nähnyt, miten wiina-astianfa oli lähnyt. Kästäkö lattialla ja tuoppi, joka oli potkaistu owen suuhun, fanoiwat hänelle fen. No, tästäkö eukko wimmaan; ja ellei hän olifi muistanut, ettei Matin kansfa ollut tulkenuotalle meneminen, olifi mökissä kummia nähty. Nyt kuultiin siellä waan Leenan julmia firouffia, mitkä eiwät sitten-

kään tahtoneet hiljentyä, kun Matti nyrk-
känjää näyttämällä oli täskentyn hänen olla
waiti. Tämä waitutti tosin, mutta enem-
män toki Matin lupaus, että Leena seu-
raavana päivänä saisi herku-juomaansa
kotonaisen ankkurin. Leena asettui nyt
ja vastasi miehensä tyhjyyksiin, niin sel-
keästi, kuin otran jymä, joka kihelmöitsi
hänen silmänsänsä, teki sen hänelle mah-
dolliseksi. Hän jutteli muun muassa kap-
teenin onnettomuudesta, ja kun Matti sen
kuuli, kirosi hän julmasti. „Perhana, etten
ollut kotona“, huusi hän, „se olisi hu-
jentanut, jopa tehnyt tarpeettomaksikin ai-
komuksemme.

Matin näin manatesa oli eukko muis-
tanut Heikkiä. Hän nousi vuoteeltansa,
josta laidalla hän oli istunut, ja kiipesi
turkistelemaan uunille. Hän käänsi rhy-
syt siellä, mutta — poika ei enää ollut
siellä.

„Lempoko hänen on korjannut! huusi hän.“

„Kenen?“ kysyivät yksin suin miehet.

Eukko, joka puhuen kapteenin onnetto-
muudesta, oli unohtanut lausua mitään
Heikistä, kertoi nyt täydellisemmästi, mitä
hän tiesi. Matti kuunteli uuteliaasti.
Mutta kun eukko pääsi kertomuksensa
siihen kohtaan, jossa poika kiipesi uunille,
niin silloinpa säntäsi Matti eukkoonsa ja
oli kivistä hänet.

„Tiedätkö, sen lempo! mitä olet tehnyt?“
huusi hän julmistuneena. „Poika on uu-
nilla kuullut ja arwannut aikeitamme. Nyt
sun p—ru korjaa elämästä!“

Waikaa on tietää, miten tämä kiista
olisi loppunut, ellei nyt Kalle olisi men-
nyt väliin.

„Alä toki!“ sanoi hän ja tarttui tove-
riinsa. „Kentiesi on poika jo aikoja en-
nen meidän tänne tuloamme pötkinyt tie-
hensä. Ämmä on arwattavasti jotenkin
kauan maannut pöhnäsä, koska nyt vasta
heräsi!“

Tämä muistutus sai Matin asettumaan,
sillä hän tiesi, ettei ämmä niin kohta he-
rännyt, kun oli juonut tarpeensa. Hän
mumisi itselleen kirouksia, mutta päästi
eufon.

Kovaa menettelyä antyhti tämä wäähän
aifaa. Tuosta kapteenin onnettomuudesta
keskusteltiin sitten yhä, ja miten siinä kes-
kusteltiin, tulipa ilmi, että kapteenin ri-
kotut kääsit vielä olisivat siellä, mihin
heidät oli ajasta nostettu.

„Sen sinä, lempo wie, walehtelet!“ är-
jäsi Matti, kun eukko tämän ilmoitti.
Täällä ei likimainkaan ole minkäänlaisia
kääsejä“.

Tuo oli toinen kumma, jota eukko ei
woinut ymmärtää. „Poika hiidesä, kää-
sit poisä!“ huusi hän suu auki. „Su-
mal' awita! Tätä en minä ymmärrä!“

„Sinä! Sitäkö mitään ymmärtäisit,
sika!“ ärjäsi Matti. Sitten mietittyänsä
wähän aikaa, lisäsi hän: „Niin kait se
mahtaa olla: Kääsejä on noudu ja War-
pulan Laurin ottopoika on niiden kansa
lähtenyt“. Ja Matti oli nähtävästi lep-
pynyt kun tämän sanoi.

Mutta nyt oli ämmän wuoro:

„Warpulan Laurin ottopoika!“ huusi
hän. „Kuka, misä on hän, Warpulan
ottopoika!“

„Mitä sinä hänestä tahdot? Warpu-
lan Laurin ottopoika oli juuri sama mies,
minkä sinä määräsit uunille ja mikä nyt
on hiidesä“, wastasi Matti, joka wäähän
kummasteli eufon kiihystä kysymystä.

„Wai niin, wai oli se poika Warpu-
lan ottopoika! Mutta totkohan tiedät kuka
tuo poika oikeen on?“

„Poikako!“ wastasi Matti; „mitäpä
hänestä nyt! Nytilän patroni hänen pes-
tasi trengikseen kaupungisä kun eilen käwi“.

„Trengikseen! No, sepä kummien kumma!
Nytilän patroni oman itsensä trenki. Sen
sanon minä koko maailmalle nyt, että War-
pulan Laurin ottopoika on Nytilän patroni-
wainaan kadonnut poi...“

Leena ei ennättänyt lopettaa. Matti,
joka aina oli warullansa, ymmärsi, mitä
eukko aikoi julkaista ja jo oli julkaisut-
kin, waikkei saanut viimeistä tawuuta sa-
notuksi — Matti keskeytti Leenan pu-
hetta antamalla nyrkkinsä wäensä takaa
pubota eufon pääläelle. Sitten katseli hän
pitkään Kallea, huomataksaan oliko tämä

mitään eufon puheesta ymmärtänyt. Mutta Kalle sanoi waan kun näki eufon kaatuwan: „Nyt sun p—ru korjaa, kun tapoit affasi!“

Jos Kalle eufon puheesta oli jotakin ymmärtänyt, osasi hän sen kumminkin niin salata, ettei Matti, waikka kuinkakin häntä silmäili, tullut tuota wiisaammaksi.

XV.

Murtowarkaus.

Kahden poikki, millä toista-hymmentä vuotta takaperin näimme Jolsan Mattin hämärässä melowan, kulkee taasens yössä wene. Kaksi miestä nyt siinä istuu. Weneen keula on nyt samaten kuin silloinkin käännetty Nyttilään päin.

Soutaja on wahwa, wancka leski-ikäinen mies. Hänen laswonja osoittawat typeryyttä, mutta samalla on niissä jotakin niin konnamaista, että herättävät inhoa. Hänen silmäilyksensä owat tylsät, niistä voitaisiin lukea ajatus: „kaikki on minulle yhtä“, — jos warmaa olisi, että mies mitään ajattelisi. Hänen nimensä on Kalle Kontio. Hänen elämänsä on hamasta hänen nuoruudestaan saakka yksi suuri rivos. Itänsä ei hän ole koskaan nähnyt, äitiänsä ei hän muista. Kahdeksan-wuotiaana warasti hän; sitä enemminkin oli hän jo oppinut walehtelemaan. Liti kuritti häntä; kuri ei ollut riittäwä tahti oli se liian myöhäinen. Miten lie neekään, Kalle ei siitä parannut. Hän karkasi kotoaan ja siitä päivästä saakka ei hän ole äitiänsä nähnyt. Kerjäläisenä kullki hän talosta taloon; walehteli aina, warasti milloin sai tilaisuutta. Mieheksi kun laswoi, rupesti hän trengiksi; mutta työtä inhoi hän. Siitä syystä osaa hän nyt luetella wähintäinkin sata taloa, joissa hän trenkinä on, misä kuukauden, misä wiikon, misä wielä wähemmän aifaa palwellut. Kruunun leivää syönyt ja wettä juonut ja kaksertaa on hän kruunun piiska maistanut.

Kaikkinaisiin toimiin on häntä käytetty ja hän helpaakin kaikellaisiin, Matti tun-

tee hänen ja tietää, ettei hänellä ole ensinkään tuota tuntoa, joka omaksitunnoksi kutsutaan. Matti tietää, että Kalle wiinana warten elää.

Ei siinä paljon puhuta. Wene kulkee kiiruusti. Käsi puolinen pitää perää, itseksen tuon tuostakin kivoillen, sillä hänen nenäänsä waloittaa. Eipä haawaa olekaan puhdistettu siitä saakka kuin Matti kaupungissa sai siihen laastaritilkun.

Jo laskee wene rantaan. Näillä paikoin ei Matti ole käynyt siitä yöstä saakka, jolloin hän poika sylissä karkasi Jolsan saarelle.

Silloin eli hän kapteeni Kornmanin kansa ystäwyksin. Mikofestansa sai hän runsaan palkinnon; mutta siitä ei hänellä ole enää jälellä muuta kuin muisto. Usein on hän sittemmin, kuin rahansa loppuivat, waatinut kapteenilta enemmän, mutta kapteeni on häneen tyllästynyt, eikä ole viime aikoina ollut tuntewinansakaan häntä. Ja kapteeni on kumminkin se, miltä Matti jonkinmoisella oikendella woi apua odottaa. Nyt on kapteeni walmis lähtemään pitkälle matkalle. Sitä ennen on Mattin käyminen hänen puheellaan. „Ei kapteeni hywällä anna, täytyy hänen pahalla antaa“. Siinä lunnasfana.

Ja se mielesfä kulkee nyt Matti yksin käytäwää Nyttilään. Kalle on jäänyt rannalle weneen luo odottamaan. Matti on melkein warmaa siitä, ettei hän ilman Kallen awutusta pääse aikeittensa perille; siitä syystä on hän käsenyt Kallen olla walmiina ryhtymään wäkinäisiin toimiin.

Matti tietää, että kapteeni wasta myöhään

illalla, puoli-yön aikana panee levolle, että usein koittawa päiväkin tapaa hänen walmomasta. Hän on siis warma siitä, että hän ketään herättämättä saa tawata entisen kapteeninsa.

Hän seisahdtti Ryttilän hovin eteen. Hän näkee patroni Kaarle Kornman wainaan kamarisfa jonkun kulkewan edestakaisin; hän tuntee kulkiessaan Ryttilän nyhtyisen isännän.

Hiljaisilla askelilla lähestyi Matti samaa affunaa, josta hän viimein, kun Gewa walwai patroni Kaarlea, oli kurtistellut kamariin. Hän huomasi, että patroni Konrad nyt oli yksinänsä tässä kamarisfa. Hän mumisi itselleen: „Mitä tuo tuossa kummituksena kulkee? Luulisi hänen, kun on, mitä ikinä haluaa, onnelliseksi“.

Hän koputti hiljaan affunalle. Hän sai koputtaa kowemmasti, ennenkuin kapteeni Konrad sitä kuuli. Kapteeni kuuli wihboin ja seisahdtti affunan eteen. Hän silmäili ulos.

Siinä seisoi mies, jonka hän tunsi; mies, josta hän ei enää tahtonut tietää mitään nyt, kun hän ei häntä enää tarwinnut. Hän oli kyllästynyt tähän mieheen; hän wihasi häntä, mutta samalla pelkäsi hän häntä. Hänen oli tähtynyt silloin tällöin antaa Matille wäghän sitä, mitä tämä pyysi; sillä hän pelkäsi, että rikoskumppaninsa käyttäisi tietojaan hänelle wahingoksi; mutta yhtä usein oli hän närkästyneenä ajanut tyköään waatiwan kerjäläisen. Mutta mitä kapteeni olikin antanut, wäghäisenä, wittättömänä piti Matti kaiken sen. Sallaisuudet, mitkä Matti tallensi ja woosikausta oli tallentanut, oliwat hänen mielellänsä suuremmasta arvosta, kuin ne wäghäiset rowot, mitkä kapteeni oli hänelle ylönkatfeellisesti heittänyt.

Leuotoinna, saamatta unta oli kapteeni tulkenut weliwainajansa kamarisfa edes takaisin. Hän oli miettinyt asioitansa, miettinyt miten hän suuremmalla woitolla woisi niistä selwitä ja samalla pyyhä ainakin siinä maineessa, misä hän nyt oli. Hän

oli tähtynyt tunnustaa itselleen, että hänessä itfessään oli jonkunmoinen muutos tapahtunut; tämän luuli hän huomawansa siitä, että hän, joka ennen ei laisinkaan lutua pitänyt muiden puheesta, nyt ei sietänyt, että hänestä pahaa puhuttiin. Hän oli tänä iltana, sen werran kuin hänen kaltaisensa ihminen sitä taifi, pitänyt tutkintoa oman itsensä kansfa ja huomannut, että tähän muutokseen oli syhnyä tyttärensä Amanda. Tämä kaswoi kaswamiestaan ja häneen oliwat kapteenin tunteet kiutyneet. Hän rakasti tyttärtänsä. Minoa merikultu wielä, ja kapteeni päätti irtaantua kumppanuudesta Karlgrenin kansfa, sekä ruweta funnon ihmisenä elämään Ryttilässä tyttärensä eteen. Tähän päätöksensä oli syhnyä sekin, että asiat hänelle, hänen ollesjansa kumppanuudessa Karlgren'in kansfa, eiwät ensinkään olleet niin onnistuneet, kuin hän oli sitä itselleen, liittoon yhtyesjansä, kuwaillut. Hän tiesi siihen lisäksi, että Karlgrenin itaruutta naurettiin, että häntä pidettiin typeränä, sekä että hänelle, kapteenille, tuli ofakki wäghän tätä naurua. Hän oli rainut Wappon, kauppiaan sisaren, omanwoiton-pyhinnöstä, mutta koko hänen woittonsa tästä awoliitosta oli ollut rauhatoin koti-elämä. Hänen tähtyi tunnustaa itselleen, että Wappo se olikin, joka nimen-omaa isännöitsi Ryttilässä, ettei hänellä ollut uskalusta eikä woimaa tätä olentoa wastustaa. Päästäksensä wäghäsilään aikaa wapaaksi awoliiton lujista siteistä, oli hän päättänyt lähteä merelle. Sitten enemmän mietittyhänsä asiaa, oli hän huomannut oman hyötynsäkin sitä waatiwan. Merellä, misä hän taasen oli entinen kapteeni Kornman, saifi hän ehkä miehutta, jotta kotiin tultuansa taitaisi taloutensaikin ohjat pitää, kuten laiwan komanttoa merellä. Totta on, etteiwät kapteenin ajatukset tällä alalla olleet oikeen selwät, mutta se ei häntä huolettanut. Aikaa tutaikin, ajatteli hän.

Kapteenisfa oli, jos sywemmälle hänen selunsa pohjalle filmäilemme, tapahtunut, aina wäghin, toinenkin muutos. Samalla

kun hän tunsi, että hän tyttärensä vakasti, tunsi hän myöskin jotakin outoa, jotakin tähän saakka tuntematonta sydämesfänfä. Hän oli kokonaan unohtanut, mitenkä hän oli päässyt Nyttilän omistajaksi, mutta nyt kun rakkauden tunteet hänessä pääsivät henkiin, tunkeusi tuo muisto aina wäliin hänen mieleensä. Se ei ollut häntä juuri sanottomasti raftittanut, mutta se ei häntä ensinkään miellyttänyt, ja hän koetti sentähden päästä siitä vapaaksi. Nyt kun hän weliwainansa kamarisfa kulki, missä kaikkien olisi pitänyt häntä muistuttaa siitä, ei hän sitä muistanut, ennenkuin hän näki Jolsan Matin alkunan takana seisowan. Mutta silloin tunkeusi muisto kaikesta, mitä hänen ja käsipuolisen wälillä oli tapahtunut, filmän-räpähfessä häneen.

Sanotaan, että kaikkein paatuneinkin ihminen, joka ei pelkää Sumalaa eikä ihmisiä, kun saa hiljaisuudessa rikollisfanfa mieltä, jopa haawanlehden liitunnostakin hämmästyhy, kun äkki-arwaamatta kuulee sen suhinan. Niinpä käwi kapteeninkin kun hän näki Jolsan Matin. Mitä toi tämän nyt tänne; mikä sai hänen häiritsemään kapteenin ajatuksia ihan hetkenä, jona kapteeni ajatteli palata pahoilta teiltään?

Äkki-arwaamaton näkö kuluneista ajoista herättää muistimme kaikki ne seikat, jotka owat yhdistyksesfä tämän näön kansfa. Ystävän kun näet, jota et vuosikausiin ole nähnyt, herääwätpä usein muistiisi sen hetken tapaukset, jolloin tämän ystävän wiimeksi näit. Miten herääwät nämä muistit, mikä tekee ne sitä eläwämmiksi kuta omituisemmat seikat oliwat, joina tapaukset tapahtuiwat? Tähän kysymyksen en ota wastatakseni. Mutta että niin on, sitä ei epäile kukaan.

Silmänräpähfessä wilahti eläwänä muistona kapteenin sielusfa koikki, mitä oli tapahtunut yöllä, jona hänen welsensä kuoli. Jolsan Matti, joka alkunan takana seisoi, kutsui nämä muistot esille. Hänen muotonfa pyyhki pois aikojen pilwet, mitkä kapteenin sydämen pohjalla peittiwät mitä sanottuna yönä oli tapah-

tunut, ja kapteeni muisti nyt tämän yön tapahtumat niin selwästi kuin oliswat ne ihan juuri nyt tapahtuneet. Hän luuli näkewänsä welsensä, joka tarjosi hänelle kätensä ja kysyi, minkä tähden hän häntä wihasti; hän oli näkewinänsä promastin, joka läpituksewilla filmillä häntä filmaili. Hän ei ollut osannut olla warullansa; tämä näkö oli filmänräpähfessä paljastanut kapteenille mtä hän vuosien kuluesfa oli tokenut saada itseltänsä yhä enemmän unohtumaan. Hän hypähti pian kohoffi, kun hän näki sen, jota hän kaikkein wä-hinnä olisi tahtonut nähdä, jonka hän mielellänsfä olisi syössyt sywimpään helwettiin.

„Mitä sinä tahdot?“ ärjäsi hän, kun tuo muistien filmänräpähys oli kulunut ja hän jälleen oli tointunut ja saanut kuluneiden aikojen aawet kootuksi ja luituksi entiseen piiloonsa. Mutta samalla muisti hän kaiketi, että hän, jos näin kowalla äänellä puhuisi, woisi herättää waimonsa, sillä hän kääntyi ja katseli ympärilleen, huomataksaan olisiko ketään liksyydesfä. Hän pelkäsi Jolsan Mattia — sentähden ei hän uskaltanut huuntaa, hän ei ensinkään tahtonut, että kukaan näkisi Jolsan Mattia, sen tähden kertoi hän hiljemmalla äänellä kysymyksensä.

Jolsan Matti lienee hymmärtänyt, mitä kapteenin mielesfä liikkui, kun tämä kääntyi ja katseli ympärilleen, sillä hän hymyili. Mutta hänkin oli samasta mielestä kuin kapteeni, että, näet, kahden keskustelu, josta ei kukaan kolmas mitään tietäisi, olisi heidän wälillänsfä nyt sopiwin — sentähden wastasi hän niin hiljiaan, että kapteeni tuskin kuuli hänen sanojansa: „Päästäkää minua kamariinne“.

Sopimattomammalla ajalla ei olisi Jolsan Matti woinut tulla kapteenin puheelle. Kapteeni kun kuuli Matin wastauksen, seisoi kotwan aikaa tietämättä mitä tehdä. Jos hän olisi ollut naimaton, niin kyllä hän olisi sen tiennyt; — mutta nyt? Matti odotti, että kapteeni tekisi, niinkuin hän oli käskenyt, mutta kun kapteeni ei liikahtanut, kertoi hän kowemmalla ää-

nellä: „Päästääkö minua lamariinne, minulla on teille tärkeää sanottavaa“.

Nyt liikkui kapteeni. Hän wittasi formellaan ometa ja astui sitten ulos toiseen kamariin, siihen misä wiimeksi näimme patroni Kaarle wainaan nuoren pojan nukkuwan yönä, jona hänen isänsä kuoli. Siinä meni hän etuhuoneeseen ja awasi owen. Siinä odotti häntä jo Matti.

„Hiljaan!“ käski kapteeni.

He astuivat sisään patroni-wainaan kamariin.

Siinä seisoiwat kumppanukset, towerit, ystävät — miksä heidät nimitämme — wastatusten; mutta eiwätpä nyt ystävään filmillä toisiaan filmäilleet. Kapteeni, kun nyt oli vapaa-ehdoisesti päästännyt suben omaan luolaansa, oli woittanut talaisin entisen urhoollisuutensa. Hän seisoi siinä, niinkuin ainakin komentaja komennettawan edessä. Hän filmäili käsi puolista päästä jalkoihin asti ja odotti, että tämä sanoisi asiansa.

Mutta käsi puolinen ei nyt ollut sama nöyrä hymyniska kuin ennen. Hän oli, kuta piukemmalla kapteeni piti kulkaron suun, sitä enemmän oppinut waatimaan. Entinen kunnioitus oli kumminkin tähän saakka jotenkin pitänyt kahleisja tämän waatiwaisuuden; mutta nyt hymärvi Matti, että jos tämä tilaisuus jäisi käyttämättä, ei toista tilaisuutta niin pian tarjoutuisi; ja sen tähden woitti waatiwaisuus. Mutta hänkään ei tahtonut alkaa puhetta; hän tahtoi ensinää kapteenin sanoista kuulla, miltä kannalta asiansa oli ajettava.

„Sano asiaasi“ — ärjäsi wihdoin kapteeni. „Jos rahoja taaskin tulet kistomaan, niin on kulkusi tänne ollut turha“.

Kapteenin ääni ja hänen sanansa suuttuivat Mattia. Hän oli saanut tietää, miltä kannalta asia oli ajettava.

„Minä tulin, niinkuin arwasitte, rahjoja“, sanoi hän jotenkin sohteliaasti. „Mahdotointa on minun Sumalan ilmasta elää. Ne rowot, jotka olette suuhuni tulkineet, niinkuin nälkäisen koiran, eiwät ole olleet mistään armosta, warfinkin kun ne wertaan Nhytilän omaisuus-

teen, minkä omistaja te olette, niinkuin tiedätte, minun kauttani“.

Kapteeni oli antanut Mattin puhua, mutta hänen kaswoinsa waleus ojoitti, että wiha, hillitsemätöin wiha hänessä kuohui.

„Ja paljonko tahtoisit?“ kysyi hän kamalan kolkolla äänellä.

„Tuhammen ruplaa kerrassaan, tahti sitoumussen, että maksatte minulle kassijataa ruplaa wuodessa kuolin-hetkeeni saakka“.

Kapteeni kulki pari kertaa edestakaisin kamarisjaan; sitten asettausi hän seisomaan Mattin eteen ja katseli häntä kauan sanaa sanomatta.

„Ja ellen anna sulle äyriäkään?“ sanoi hän wihdoin.

„Niin luowutte te ennenkuin kuulausi on loppuun kulunut Nhytilästä, sillä“ — ja Matti kuisiasi hiljaan — „sillä patroni Kaarle-wainaan poika elää“.

Kaikkisja oli kapteeni Konrad ollut, mutta ei pä ennen semmoisessa tilassa kuin nyt. Tuo uutinen, jonka hän nyt kuuli, tunkeusi hänen syhämensä pohjaan saakka ja mylläröitsi siellä kaikki ylös-alaisin. Hän ei enää muistanut Mattin häwyttöntä pyhntöä. Sanat: „patroui Kaarle-wainaan poika elää“ — joiwat yhä hänen korwissaan.

Mutta ei pä ollut kapteeni niitä miehjä, miltä ensi ryntähjessä woitetaan. Hän, kuten ainakin, kun jotakin outoa liikkui hänessä, alkoi kulkea edestakaisin kamarisja, ja kulkiessaan koetti hän ääretömällä woimalla saada tafapainoon ne tunteet, miltä uutinen oli hänessä herättännyt. Nyt sai hän kulkea kauan ennenkuin tämä hänelle onnistui.

Matti oli odottanut jotakin aiwan toista. Hänellä oli walmis taru kerrottawa kapteenille, jos tämä, niinkuin Matti luuli, olisi huutanut: sinä walehtelet!

Mutta kapteeni ei sanonut sanaakaan, kulki yhä waan edestakaisin. Hän mielti mitä tästä uutisesta, jos siinä olisi perää, jos poika, Nhytilän oikea perillinen, todellakin eläisi, woisi seurata. Mutta kuta enemmän hän asiaa mielti, sitä yhä

enemmän wakaantui hän siitä, että Matti walehteli, että hän tällä lailla koetti onkia rahoja kapteenin herkkä-luuloisuudelta. Mutta kapteeni ei ollut herkkä-luuloinen.

Hän lopetti kulkunsa ja asettausi taas sen Matin eteen. — „Hyvä on, että hän elää; misä on hän, tuo hän tänne“, sanoi hän.

Tätä tälläistä ei ollut Matti osannut aavistaakaan. Hän typerthi, eikä oikeen tiennyt mitä wastata. Kapteeni huomasi kohta tämän ja hän oli nyt warmu, ihan warmu siitä, että meliwainansa poika oli toisessa maailmassa. Kapteenin luonteessa ei ollut mitään leikkilistä, mutta kumminkin, kun hän luki petettyä toivoa Matin filmistä, ei hän woinut olla iwaa laskevista hänen kansansa. Hänen tunteensa olivat nyt tapainosja.

„No misä on hän, tuo hän tänne. Minä annan hänelle mielelläni takaisin Nyttilän“ — jatkoi kapteeni. — „Mutta, Matti parha, mitenäs sinun käy silloin?“

Matti ei ollut koskaan kuullut kapteenin laskevan leikkiä. Hän ei siis semmoiseksi hymmärtänyt kapteenin lausetta. Hän typerthi yhä enemmän. Hän ei edes huomannut, että hänen rikoksensa oli yhtä salassa kuin kapteenin, että jos toisen pahat työt tulisi ilmi, tulisi toisinkin, ja ettei kapteeni ensinkään woinut mitään kantaa hänen päällensä.

Mutta kapteeni yhä jatkoi: „Ja tästä uutisesta sinä tahdot 1,000 ruplaa — niinhän sanoit?“

„Niin!“ mumisi käsi puolinen.

„Niinkuin sanoin, ei äyriäkään“, ärjäsi kapteeni. „Mene matkoihisi ja tuo huomenna kuolleesta herännyt tänne“. Ja ennenkuin Matti ehti mitään ajatella, mitään tehdä, oli kapteeni tarttunut hänen käteensä ja saattanut hänen ulos. Ja ennenkuin Matti ehti mitään miettiä, tapasi hän itsejensä seisomasta porstuan owen ulkopuolella, ja porstuan owi oli lukittu hänen takanansa.

Hän kääntyi porstuaan päin, kynnien korwantaustansa. Hän odotti että kap-

teeni jälleen awaisi owen, sillä eikä ollut hän, Matti, vielä saanut puhua niin mitään siitä, mitä hänellä oli puhuttavaa. Mutta owi pysyi kiinni, eikä kapteenia nähnyt.

Matti suuttui, suuttui itselleen. Kapteeni oli häntä kohdellut niinkuin lasta, ja hän oli antanut itseään siten kohdella! Hän raapi korwiansa, aina yhä enemmän suuttuneena, kuta enemmän hän asiaa mielti. Wihdoin lähti hän hiljaan astuskelemaan rannalle päin takaisin.

„Sen saat minulle vielä maksaa“ — mumisi hän. „Semmoiset owat rikkaitten kiitoset!“

Kalle Kontio oli sillä wälin odottanut rannalla towerinsa tuloa. Hän oli pannut maata weneensä wiereen ja nukkui siellä unta, kun Matin pottakuksesta heräsi. Hän katsahdi ajattelemattomasti toweriinsa.

„Noh, miten käwi?“ kysyi hän ja haukotteli niin, että leukaluut natisiwat. „Tapaistko ketään?“

„P—run itse!“ — ärjäsi Matti.

Kalle tirkisteli Mattia kummittulena, eikä muistanut sulkea suutansa haukotuksesta.

Mutta Matti ei enää ollut se typerthynyt, joka wasta ei osannut toisen lauseen mitään wastata. Hän oli niin pian kuin pääsi kapteenin näkyvästä, niin pian kuin suuttumuksestaan osasi miettiä, ruwennut miettimään; ja waikka hänen miettimisensä ei wienyt mihinkään warmuuteen, hymäräsi hän, että hän oli äkki-armaamattomalla salaryntäyffellä (höty); että aseet — mietteet kapteenin aiwoissa — olivat sukkellamat ja teräwämmät, kuin tuo tuuma, jolla hän oli aikunut saada kapteenin hywällä antamaan hänelle rahaa. Hän oli tullut siihen päätöfseen, että jotakin pirullista salausi kapteenin mielessä. Sillä kuta enemmän hän asiaa mielti, yhä mahdottomammalta näkyi se hänelle, että kapteeni saattaisi wapaa-ehdoisestisesti luopua Nyttilästä. Kun Matti ei woinut hymmärtää, mitä kapteenilla oli mielessä, päätti hän olla sitä ajattelematta ja sen sijaan ryhtyä tuohon toiseen keinoon, jolla pa-

remmalla menestyksellä saisi mitä tarvitsi, — kapteenin rahoja.

Matti oli, kapteenin kamarissa kun seisoi ja ennenkuin hämmästyhi hänen lauseestaan, tarkoin katsellut ympärilleen ja pannut muistiin kaikki, mikä voisi wiedä menestykseen, jos hänen täytyisi rohtyä tuohon toiseen keinoon. Hän oli huomannut ulkopuolella affunaa kun seisoi, että toinen affunan vuorilaudoista oli jotenkin löyhällä, että jos se otettaisiin irti, kävisi hyvästi nostaminen affuna sarranoilta pois. Tämä ajatus mielessä istahti hän nyt Kallen wiereen menettä wastaan, ja ikäänkuin olisi tässä ollut tshymys warsin jokapäiwäisestä asiasta, pisti hän piippuunsa ja iski tulta tulusneuvoillaan.

Kauan aikaa istui hän siinä ja Kallen tshymyksiin wastasi hän waan: „Odotetaan, kunnes pääjee kapteeni uuneen“. Kalle ei ollut juuri utelias, hän oli siihen liian laista, mutta katsoipa hän kummastelewilla silmäilyksillä toweriansa tuosfa. Matti taasen mielti siinä, woisiko hän jollakin lailla hywäksensä lähtää tuota uutista, minkä hän oli kapteenille kertunut.

Miin kului, kuten jo sanoimme, aikaa wähän ja Kallekin, waikkei hän syntyimestään saakka ollut koskaan muulloin kiirrutta tehnyt, kuin ainoastaan semmoisissa tiloissa, misjä korjaamalla luunsa oli luullut woiwansa pelastaa selkänsä, rupefi jo tuslastumaan tätä omituista rannalla istumista, kun Matti wihdoin nousi ja fanoi:

„Nyt on aika“.

Kahden lähtiwät nyt miehet hiljaan käwelemään howia kohti. Ei näkynyt eläwää niin misfään. He hiipiwät hiljaan yrkkitarhaa, lähtämää, asuinhuoneen luoja — pysähtywät affunan alle, misjä Matti wasta ikään oli seisunut. Warowasti kurtisteli Matti tästä affunasta kamarisiin. Siinä ei nyt näkynyt ketään. — Wiisaasti oli Matti tehnyt kun odotti, sillä kauan oli kapteeni, kun oli saanut hänet ulos, kullenut juuri tässä kamarissa, lattiaa mitaten, mieltien, ennenkuin oli lähtenyt sieltä.

Affunan vuorilautaa, misjä faranat istuiwat, tarkasteli nyt Matti tarkemmin. Se oli melkein irti. Hän tunnusteli sitä, hän huomasi, että sen saisi irti ilman aseetta.

„Ota wastahan“ — fanoi hän Kallelle, joka yhtä lewollisena, kuin olisi ollut tshymys aivan tawallisesta, luwallisesta asiasta, oli tshjentänyt lakkariinsa ja ruohoiselle kentälle laatinut koko joukon aseita ja tiirikoita. Kalle katsahti Mattia ja sitten affunaa, ja näyttipä siltä, kuin olisi hän ollut wähän pahoihansa, kun näki, ettei tässä, ei ainakaan kamarisiin pääsemiseen, tarwittu mitään aseetta. Hän kun tuon näki, korjasi jälleen aseensa lakkariinsa.

Peukalonsa pisti Matti vuorilaudan ja seinän wäliin. Wähäinen nyhkkäys, vähäinen napsaus ja lauta oli irti. Kalle tuli nyt awuksi. Huokeasti käännettiin affuna vuorilautoineen. Sitä kokonaan irtaantumasta eiwät pidättäneet muut kuin haa'at, ja kun affuna niistä nostettiin, olipa kuluu vapaa patroni Kaarle-wainaan kamarisiin.

Matti, kun oli affuna hiljaan asetettu kentälle, loi filmänfä Kalleen. Epäilemättä mielti hän kumman heistä oli meneminen awatusta aukosta sisfään. Matti ehkä arweli, että kamarisiin menewä tarwitsisi kassi kättä. Mutta epäilemättä luotti hän enemmän ainoaan käteensä kuin Kallen molempiin, sillä hän kuistasi nyt: „odota ja ota vastaan“ — ja hiipi ilman Kallen awutta huoneesen.

Sinnut alkoiwat puistosfa aamuwirksänfä laulaa. Taiwas oli kirkas ja selkeä, ruosottawa hohde ennusti päiwän tuloa; ilma oli lämmin ja ihana. Kaikki ennusti kunnista päiwää. Mutta olitko miehillä — Matilla ja Kallella — aikaa huomata mitään semmoista!

Uudestaan, toistamiseen seisoi nyt Matti samana yönä patroni Kaarlen kamarissa. Hän oli nyt yksin siinä. Kaikki, mitä siinä löytyi, oli hänen.

Hän filmäili ympärilleen ja kuunteli. Ei kuulunut mitään muuta kuin lintusien

äämuwirsä, — mutta ne eivät Mattia pelottaneet; ei nähtynyt elävää muuta, kuin Kallen ilkeä naama, joka alkuna-aukosta turkisteli. Mutta kumminkin nähti Matti yht'äkkiä säpjähtävän. Hän, kun katseli ympärilleen, näki seinällä patroni Kaarle-wainaan emännän kuwan; ja sen filmät seurasi häntä, jos mihin hän liikkui kamarissa. Tuo näkö pisti Mattiin. Hänenkin stelunsa läpi kulki muistoina entiset eleyt aifansa, jolloin hän nuorena, eikä näin kauas pahuuden tielle ehdinnyttä, näki elävänä sen, minkä kuwa nyt häntä waroitti — waroitti! Niin, sillä jotakin waroituksen tapaista tunsi Matti sydämensä pohjalla liikkuvan. Mutta se piste kadotti paikalla, filmänräpähjesä kärkensä, jo ennenkuin Kalle ennätti ruweta ihmettelemäänkään; — se kadotti kärkensä, sillä Matin filmät näkiwät nyt, mitä ne oliwat hakeneet. Siinä wuoteen — saman wuoteen, mihin patroni Kaarle oli kuollut — ja seinän välissä seisoi lipas, tuo, jonka Matti hywin tunsi, sillä siitä oli hänelle palkkansa maksettu, kun hän kapteenille ilmoitti, ettei Ryttilän nuori patroni enää ollut olemassa.

Nyt ei hän enää wiipynyt. Hän kullu lippaan luo ja koetti nostaa sitä. Hänen filmänsä säihkyiwät ilosta. Hän tiesi, että tässä pienenlaisessa rautalippaassa tallensi kapteeni niitä tawaroita, joita war-ten hän oikeestaan oli elämänsä tähän saakka elänyt. Hän tarttui lippaasen, koettaen nostaa sitä. Se oli raskas, se ei liikahtanut. Matti ponnisti woimiansa. Ei, lipas ei liikahtanut. Hän kyykistyihsen nyt sywemmästi katselemaan aarre-arkkua, ja hänen kaswoistaan katosi ilo. Lipas oli neljästä kohden isletty kiini laattiaan, ja siinä piti sitä kiini seinän puolella kaffi munalukkoa. Matti, kun tämän huomasi, kiroi hiljaan julman kirouksen, mutta hän ei ollut niitä, mitkä aiottua työtä kesken heittäwät. Hän meni Kallen luo ja kuis-kasi hänelle sanan, ja Kalle tyhjensi nyt lakkarinja Matin käsin. Pian sen jäl-keen makasi Amanda wainaan kuwan alla patroni Kaarlen kauniilla peitteellä pei-

tetyllä wuoteella wafarat, hohtimet, tiiritat ja wähäinen foiranleuta.

Nyt altoi työ. Lipas oli, jos miten, irti lattiaasta otettava, sillä sen kantta särkeminen ei käynyt; se olisi saanut koko talon wäen jalkeille. Siinä nyt tarkas-tettiin lattiaan isketyt rautalewyty; niitä ei käynyt katkominen. Raspinaulat oli-wat puufolla irroitettawat, leikattawat lat-tiasta.

Hiljaan siirrettiin wuode. Polwilleen lasteusiwat miehet lippaan eteen ja hifi heidän otastaan osoitti pian, että tässä tehtiin työtä suuren päiwäpalkan edestä. Ne-elistulmaista palaista, jonka festellä raspinaula oli, leikkaili lattiasta Kalle. Matti koetti puralla isontaa reikää toisen raspinaulan ympärillä. Jos nämä saataisiin irroitetuiksi, sitten olisi pohja lippaasta leikattawa. Matti, näetsen, tiesi, että pohja oli puinen. Koko lipasta irroitta-minen oli mahdotointa, sillä munalukkoihin ei päässyt aseilla; ne oliwat liian li-kellä seinää.

Työ käwi sukkelasti ja hiljaan. Miehet oliwat tälläisiin tottuneet. Wihdoin nousi Kalle. Hän oli tehnyt osansa. Sa-rana, jolla rautatisko oli lippaassa kiini, kääntyi, kiston toinen pää, joka oli ollut lattiasa kiini, nousi ja sitä seurasi tuu-man kantiikulmainen pala lattiasta.

Reikä, jonka naula oli tehnyt lattiaan, isoni Matin puratesa yhä enemmän. Hän painoi wafaran kantapuolella puraa, jota sitten hohtimen avulla wäänsi ympäri.

Sinen työ nähti miehille onnistuwan. Päät toisesanssa kiini oliwat miehet työskennelleet, toinen toisestaan huolimatta. Mutta kun Kalle oli saanut tyhönä loppuun ja sarana wäähäisen äänsi, kun hän sitä käänsi, käänsi Matti päätänsä katsellakseen, mitä Kalle oli saanut aikaan. Se liikunto oli onneton.

Kalle, joka oli polwillaan seisonut, ot-sa milt'ei laattiasa kiini, nousi nyt äkkiä, niinkuin jo sanoimme. Mutta samallapa käwi hänen päälakensa kowasti Matin naamaan, ihan juuri siihen kohtaan siitä, joka oli hellin. Me muistamme, että Ma-

tin nenä tappelusfa Warpusen Laurin kanssa oli mäsäfsi murtunut. Suuri tähän pakoittawaan kohtaan naamasta sattui towafti Kallen pää.

Se käwi kipeästi. Matti ei ollut hel-lä-ihoinen, mutta tämmöistä kolausta hän ei woinut kärsiä. Muistamatta paikkaa, misä oli, päästi hän julman ulwonnän. Ajattelematta mitään, syöksyi hänessä hänen wihansa tyhnen miettimisen rajoja ulommalle, ja ennenkuin Kalle, jota yhteensattumisesta jälleen oli waipunut pol-willeen, ehti nousta, oli Matti wasaralla, joka hänellä oli lädesä, iskenyt towe-riaan päähän. Se istu oli wihan, tu-lisen suuttumisen, ja se semmoinen istu ei ole leikintekoa. Wasaran kärkipuoli oli pian reiftiään asti uupunut Kallen aivoi-hin. — Ja Kalle waipui, sanaa sano-matta, ääntä päästämättä lippaan päälle.

Silmänräpähtsesä oli se tapahtunut. Matti, kun tekonsa näki, tyhntyi. Hän hymmärsi kohta, ettei hänellä enää autta-jaa ollut. Hän nousi seisalleen ja kat-seli ympärilleen, mutta filmäilyksillä, joista järki oli kadonnut. Hän puristi kättänsä äärettömästi pakoittawaa murtunutta ne-näänsä vastaan.

Niin seisoj hän kauan. Wähitellen tointui hän. Hän tarttui toweriinfa, pani hänen mahaamaan lattialle. Kallesta oli jo henki lähtenyt. Kuwan filmät seinällä feurastiwat murhaajaa.

Matti tointui kokonaan. Hän osafi ajatella tekoaan. Hän hymmärsi asemansa. Hän kuunteli, mutta vielä oli kaikki hil-jaieta hänen ympärillään. Hän muisti mitä warten hän tässä huonehesa seisoj. Hän loi filmänsä lippaasen. Wähän vielä, ja aarre olifi hänen.

Jos olifi ihmisilmä osannut nähä mitä Matin sydämesä nyt liikkui, olifi se nähnyt jotakin, jota ei hirmuisinkaan tuwaus woi tuwailta. Siinä sydämesä ei ollut enää minkäänlaista tasapainon tapaistakaan. Ahneuden piru waltafi; wi-han piru karsoitti, sanasfa määräsä kuin ruumiillinen tuska ja kipu waiwasi Mat-tia, katumuksen kauas, kauas pois.

Hän katseli puolitekoista työtä ja — hän päätti sitä jatkaa. Alkunasta käwi hiljainen tulen henki yhä, likemmälle lä-hestymän päiwän enne; auringosta alfoi jo reuna näthä taiwahan rannalla.

Hän katseli vielä kerran ympärilleen. Hän lähestyi owea, joka wei saltiin. Hän salpasi sen. Ja sitten palasi hän työ-hönsä.

Hän isonfi reikää raspinaulan ympä-rillä. Hän teki raiwoisfaan työtä. Nyt, nyt oli saalis saatawa, woitto woitettava — tahi ei koskaan. Sama kurjuus, kuin tähän saakka, jäisi hänelle osaksi, ellei hän nyt onnistuifi. Wanhan merimiehen kaikki ajatukset oliwat kiini työsä. Murtunutta jäsentä ei pakoittanut nyt; hän ei aina-kaan tuntenut sitä.

Hän teli kiiruutta. Mita oli kallis, hän tiesi sen. Hän olifi antanut puolet lippaan sisällestä, jos hänellä nyt olifi ollut toinen kätensä tallella.

Mutta kulkipa se työ yhdeksäkin kä-dellä.

Kulki, mutta hitaasti. . . Se kulki kum-minkin, ja jo irtaantui raspi. Se liikkui reijäsä, se löyhtyi löyhtymistään. Wäänne vielä ja — se oli Matin lädesä.

Hän pyyhki pois hien ofaltaan. Hän nousi ja katseli ympärilleen, hän katseli tuollutta. Aurinko oli milt'ei kokonai-suundesfaan näkywisä. Ei lewolle aittaa, nyt työhön jälle.

Hän nosti lipasta; se nousi. Se oli waan munalukoista kiinni enää. Se nousi, niinkuin arkun kansa nousee, kun sitä nos-tetaan. Hän kaasi tuolin ja työnsi sen lippaan ja lattian wäliin. Ja nyt tart-tui hän puukkoonsa. Lippaan pohja oli au'aistawa.

Hän wiilfi sauman pitkin lippaan poh-jaa. Puutto pystyi hywin; vielä wille ja suuri palanen puuta lohkesi pohjasta. Hän iloitsi, mutta samalla, kuta enemmän työ loppua läheni, sitä lewottomammaksi meni työmies. Hän wapiifi joka jäse-nesfään.

Muutama filmänräpäys vielä ja patroni Kornmanin rikkaus on Jolgan Matin käsifä.

Mitenkä! Onnistuuko murhaajan ja roscon työ? Aurinko, joka valaisee hänen kasvojansa, eikö se herätä ketään keskeyttämään ilkurin aikeita? — Ei! Linnut ne laulavat puissa, ja taampaa kuuluu meren ykstoikkoinen läykky rantaa

västään. — — — Muuta mitään ei kuulu Jolsan Matin ympärillä.

Hänen työnsä onnistuu siis, hän saa perää Kontion Kallentin osan — —?

Saamme nähdä.

XVI.

Prowastin perhe.

Me heitimme Heikin nukkumaan houreellista unta tien syrjään, joka wie Karwan Annan asunnosta Ryttilään. Poika parka ei kestänyt sitä ponnistusta, jossa wiimeisenä vuorokautena oli ollut. Hän makasi siinä tien syrjässä. Kulkioita tiellä ei puuttunut; mutta katajapensaan syrjästä, misjä hän makasi, ei tiennyt häntä tukaan hakea.

Päivä kului kulumistaan ehtoolle. Yhäti makasi siinä poika. Väliin oli hän illan puoleen wäihin herännyt, koettanut nousta, mutta aina waipunut jälle takaisi kesäiselle kentälle.

Kiin oli hän maannut kauan. Aurinko rupesti jo laskeamaan. —

Mutta silloin heräsi poika. Hän tunsi, että joku häneen koski, että joku häntä nuuski. Ja samalla kuuli hän, että koira hänen wieresfänsä haukkui.

Hän awasi silmänsä. Suuri koira seisoi hänen wieresfään ja nuoli hänen kasvojansa, mihin werta oli hyyhtynyt. Hän koetti nousta, mutta hän ei jaksanut. Hän oli liian heikko siihen. —

Paitka, misjä hän makasi, oli ihan tien syrjässä. Kun hän nosti päätänsä, kuuli hän tiellä ääniä. Siitä siwn, misjä hän makasi, kulti joku.

Tämä kulkewa oli jo koiran käytöfsestä huomannut, että jotakin outoa oli tien syrjässä. Hän oli jo pysähtännyt henosen, kun näki, että katajapensaan wieresfä ihmisen pää pistihe efin ja jälle katosi. Hän meni pensaan luo.

Siinä makasi Heikki. Koira seisoi hänen wieresfään ja heilutti ystävällisesti häntäänsä. Wanha mies kyykistyi makaamaa katsomaan. Wanhus ei tuntenut Heikkiä; mutta Heikki tunsi wanhusen.

„Prowasti!“ — sanoi hän hiljaan.

Prowasti se olitin, prowasti Wern, joka palasi kotiinsa sairaan tyköä. —

„Kuka sinä olet, poika, ja mistä tuommoisessa tilassa?“ kysyi hän ja kyykistyi vielä alemmaksi pojan luo.

„Warpulan Heikki!“ wastasi Heikki hiljaan.

Nyt tunsi prowasti hänen. Tahikka paremmin sanoaksemme, hän muisti nimestä, jonka kuuli, tapauksen kesikiewaritälössä.

„Sumalan nimeen poika! mitä sinua on kohdannut!“ huusi hän.

Heikki kuuli kysymyksen. Hän koetti wastata, mutta samassa kun hän muistutteli itselleen, mitä häntä oli kohdannut, mitä warten hän äsken oli niin kiiruttu tehnyt, selausiwat hänen ajatuksensa. Hän luuli näkewänsä Jolsan Matin wieresfänsä ja hän huudahti kowasti, ja hänen päänsä waipui jälle alas. Heikkous oli wieläkin woittanut.

Prowasti huomasi nyt, ettei hän Heikiltä, siinä tilassa, jossa tämä nyt oli, woiisi saada mitään tyydyttämää selitystä. Poikaa ei myöskään läynyt tänne jättäminen. Prowasti koetti sentähden nostaa houraamaa, saadaksensa häntä kääseihin.

Se hänelle wihdoin, waikka suurella wai-
walla onnistui.

Ja prowastin sylissä yhden istutta-
wisja tääseisjä saapui Heikki puolen tun-
nin kuluttua pappilaan. Ryttilän siwu
siinä ajettiin juuri kuin aurinko alkoi las-
kea. Wastahan tulioille, jotka kummastel-
len katsoivat prowastia ja kysymyksiänsä
tekiwät, ei prowastilla nyt ollut aifaa
mitään wastata. Hän kun Ryttilän siwu
ajoi, oli aikunut sinne wiedä sairaan haa-
woitetun, mutta jotakin hänesä, jolle ei
hän itse woinut selitystä antaa, esti häntä
sitä tekemästä. Pappilaan oli tosin wä-
hän pitempi matka ja sairaan tila epäil-
tämä — mutta kumminkin oli fairas siellä
paremmasja turwasja. —

Prowasti Wern oli wanha, rehellinen
mies. Mitkittään suureksi maailmasja ei
häntä ollut aiottu. Hän hoiti wirkaansa
uskollisesti ja auttoi, missä näki apua
tarwittawan. Hän ei kantanut nurjaa
mieltä tetään vastaan — sen osasi hän,
kun tutkinnoille oman itsensä kansja rupesti,
tunnustaa — mutta löytyipä yksi ihminen,
jota hän inhoi. Tämä ihminen oli kap-
teeni Kornman. Min tähden hän häntä
inhoi, sitä hän ei kellekään sanonut; hän
hämmästy, kun hän tätä itsessään ajat-
teli — mutta hän ei woinut inhottawasta
tunteesta päästä, kun hän näki kapteenin.
Hän tiesi itsessään että hän tiesi enem-
män kapteenista kuin kukaan muu, waikka
ei hän woinut toteen näyttää näitä tieto-
jaan. Se filmäily, jolla kapteeni oli pa-
troni Kaarle Kornman wainaan pientä poi-
kaa filmäillyt yöllä, jona läksiwät kuole-
waisen kamarista, se filmäily muistui
usein prowastin mieleen ja se sanoi hä-
nelle sanoja paremmin, mitä kapteenin sy-
dämessä liikkui. Kun sitten poika katosi
ja hänen ruumiinsa löydettiin, uskoipa pro-
wasti tosin että patroni wainaan ainoa peril-
linen oli eläwitten joukosta kadonnut, ja
sitä uskoansa ei hän salannut, mutta jos
joskus tuli kysymys siitä kuka tämän pie-
noson oli häwittänyt, niin silloinpa salasi
prowasti wastauksen. Hän muisti silloin
filmäilyä, minkä kapteeni oli welsensä poi-

kaan heittänyt, ja se filmäily sanoi pro-
wastille, mitä prowasti ei muille ker-
tonut. —

Prowasti oli, niinkuin sanoimme, jo
ijäkäs mies. Hänen perhettään hoiti hä-
nen sisarensa, — leskirouwa Renner; per-
hettään! — niin jos hänellä olisi per-
hettä ollut. Prowasti oli naimaton; hä-
nellä siis ei perhettä ollut, waikka hän
useinkin perheestään puhui. Mutta sii-
hen luki hän tämän sisarensa ja hänen
kaksi tyttärtään. Näitä rakasti prowasti
niinkuin omia ainakin rakastetaan. Anna,
wanhempi leskirouwan tyttäristä, oli jo
useita vuosia päälle kahdentymmenen. Hän
oli tiwuloinen ja siitä syystä sedän lem-
mitty; nuorempi tyttö Liina sitä vastaan
— kolmetoista wuotinen hemppukka — oli
terwe, raitis ja kaunis, kuin kedon kukai-
set, joita hän siisoihensa kutsui, oli iloinen
kuin lintu wapaudessaan, oli hellä niin-
kuin laupeus itse — ja näistä syistä oli
hän sedän lemmitty. Itäwäksi oli pro-
wasti tuntenut päiwänsä ennenkuin rouwa
Renner hänen luokseen muutti asumaan!
Tämä oli tapahtunut wiisi wuotta niitten
seitkain jälestä, jotka oliwat yhdistyksesjä
patroni Kaarle Kornmanin kuoleman kansja.
Liina oli silloin pieni 3 wuotias lapsi.
Mutta siitä päiwästä, jona Liina pappi-
lasja enskerran keinui setänsä polwella,
oli ukon itäwä kadonnut. Prowastin
riemu oli siitä lähtein pitää filmällä,
mitenkä tyttö kaswoi, miten hänen kau-
neutensa kehkeyty; miten hyvien awujen
alkeet hänen sydämesjänsä päiwä päiwältä
työnsiwät juurensa aina yhä sywemmälle,
samalla kuin ne jokapäiwäisesjäkin elä-
mässä näyttiwät hedelmiänsä.

Pappilan matalalla portaalla istuiwat
sisaret. Äiti, rouwa Renner, pani työtisjä
palkollisille ewästä, kun näiden huomenna
oli mentävä johontin ulkotyöhön etään-
mälle kotoa. Anna nojasi päänsä nuoremman
sisarensa rintaa vastaan ja nuorempi si-
sar leikki formillaan wanhemman sisaren
palmikkojen kansja. Se odottiwat siinä
armaan setänsä kotiin-tuloa. Liinan wie-
ressä makasi siija vielä auki; siitä oli

hän vasta luenut. Anna oli luettanut häntä ja Piina osasi läffynsä. Piinan päivät olivat jaetut kahtia; toinen puoli niistä oli äidin omaisuus; se puoli kului kotoisissa asareissa. Toinen puoli prowastin ja se kului lukemisissa. Prowasti oli itse ottanut kehittääkseen niitä tiedon taimia, mitkä Piinan terävässä huumärhyksessä jo olivat siemenestänsä puhjenneet. Ja Piinan iloisimmat hetket olivat ne, jolloin setä hymysuin ja helmin silmin taputti hänen kullankeltaisia siheriä hiwukkaansa ja kiitti häntä, kun oli "wettä walain" osannut osattawansa.

Nyt odotti Piina tälläistä hetkeä. Hän oli jo kauan sitä odottanut; olipa itäwisään vielä terran ja taasen vielä terran luenut läffynsä. Mutta nyt pani hän pois kirjan eikä uhannut enää katsoakaan siihen tänä iltana.

Anna, joka sanomattomasti rakasti si-fartansa, painoi hänen päänsä rintansa vastaan. Rouwa Kenner tuli työkistä ja lausui, että nyt oli hän työnsä lopettanut. Silloin huomasiwat Piinan silmät ensiksi, että hänen armas setänsä tuli.

Hän nousi ja juoksi tullutta wastahan. Mutta kun hän näki, että prowasti nyt ei yksin tullut, että hänellä oli sylisjansä poika, jonka pää lepäsi prowastin olkapäätä vastaan, silloin huudahti hän.

Mutta prowasti läski erään palkollisista, joka pihalla seisoi, luolseen ja tälle uskoi hän tainnoississa olewan nuorukaisen.

Ei nyt tullut Piinan luettelemisesta mitään. Hän ja rouwa Kenner koettiwat kaitin tavoin saada nuorukaista wirteämään.

Semmaista huolta kuin äiti ja tytär tässä osoittiwat orwolle, ei ollut kukaan ennen osoittanut.

Hän oli kannettu työkkimariini; siellä oli hänelle wuode laitettu ja siinä, ihan outojen hoidettawana, makasi nyt Waryulan Laurin ottopoika.

Ihan outojen, sanoimme. Mutta eipä Heikki niin ihan outo ollut enää pappi-

lan wäelle, kun oli prowasti heille ilmoittanut tenen hän oli taloon tuonut. Kaikki muistiwat, minkä hyvän työn Heikki ja Antero olivat prowastille ja koko pitäjälle tehneet Naasilassa muutamia wuosia takaperin.

Ei kummaa siis, että Heikkiä tavallista hellemmin hoidettiin. Hänen päälakeansa, jossa hiwukset olivat hyyhtyneeseen mereen takertuneet, pestiin, ja taitamalla lädellä asetti rouwa Kenner sywille haawoille suuren laastari-tilkun. Heikki, kun tätä tehtiin, ei oikeen tiennyt mitä tapahtui. Wasta silloin kun päänsä oli puhtaaksi pesty, ja kun Piina oli kaatanut hänen suuhunsa pitarillisen wiiniä, tointui hän täydellisesti ja silmäili kummastelewin silmin ympärilleen.

Ja taasen muisti hän viimeiset tapaukset, ja kun hän ne muisti, eipä paljoa puuttunut, ettei hän olisi ruwennut haaweffimaan.

Syvä hoito piti hänet kumminkin toimessa. Ja nyt kertoi hän rouwa Kennerin, Piinan ja prowastin kuullen, mitä kaikkea hän oli nähnyt, missä kummisissa ollut viime wuorokauden kulussa. So mainitsipa hän tätä kertoellessaan, mihin hänen matkansa meni, kun hän pyörthi tien syrjään.

Prowasti kuuli hirmustuen Jolhan Matin aikeita, joita Heikki nyt kertoi sen mukaan kuin hän näitä Matin suusta oli kuullut. Ei ollut siinä epäilemistä, ett'ei Nytilässä murtowarkautta tapahtunut ja ihanpa juuri samana hetkenä, jona Heikki sitä kertoi.

Me tiedämme, ettei prowasti ollut kapteeni Kornmanin ystäwiä. Mutta nyt, kun hän kuuli kapteenin olewan waarassa, unohti hän sitä inhoa, jonka hän muuten aina tunsi, kun kapteenin nimeä waan mainittiin. Hän päätti kohta lähteä Nytilään, jos vielä mahdollista olisi, estämään aiottua rikosta. Hän pelkäsi, waikka kiirottakin tekisi, kumminkin myöhästywänsä, sillä yötä oli jo koko joukon kulunut.

Kaikki talonwäki tuli liikkeelle. Kolmen

rengin kanssa oli prowasti, mitä pikemmin ehti, lähtenyt murtowarkautta estämään. Pelkoon jäivät Liina, Anna ja rouwa Renner, sillä Solsan Mattia pelättiin; pelkoon, waikka prowasti oli käskentynyt heidän olla pelkäämättä. Heikki, kun oli nähnyt, minkä vaikutuksen kertomuksensa oli tehnyt, nukkui wäsyneenä, heikkona raitistuttavaa unta.

Uunton-huoneen rappusilla istuvat taas sen Anna, Liina ja rouwa Renner. Dwihtöttiin ja työstistä työstikamariin on auti, jotta kuultaisiin, jos Heikki heräisi ja mitään tarwitssi.

Siinä istuvat he, mutta nyt on Liina kokonaan unhottanut kirjojansa. He odottavat pelwolla prowastin tuloa. Niinhän se on. Kun tiedämme jotakin olewan tekeillä, olemme me lewottomia; mieleemme kumautua kaikemmoista welon ja kumitusten tyhäämiä kumia, joita emme saa poistumaan, jotka päin wastoin yhä yltymät ja wasta silloin katoowat, kun olemme saaneet kuulla, mitä on tapahtunut.

Siinä nyt istui prowastin perhe ja odotti isännän kotiin tuloa. Yö oli kaunis ja lämmin. Aurinko oli jo vähän nousnut, kun prowasti läksi; se nousi nyt nousemistaan. Linnut lauloivat pappilan wiereisessä lehdistössä, mutta eipä Liinalaan nyt ihailnut niiden laulua. Kuta edemmäksi aamu ehti, sitä tarkemmin silmäili hän tietä, mitä prowastin oli tuleminen, ja wihdoin, kun odotuksensa häntä liiaksi rupefi rasittamaan, täytyi hänen lähteä kulkemaan setäänsä vastaan.

Hän kulki pitkän matkaa, hän palasi jälle omainsa luo. Hän käwi Heikkiä katsomassa. Nuori poika lepäsi lewollisesti. Liina lähti toistamiseen setäänsä vastaan.

Uusi päivä oli alkanut. Naapuri-talosen wäki oli nousnut, walmiina ryhtymään uuden päivän toimiin. Mutta aina sen mufaan, kuin wäki ennätti herätä ja nousta, käwipä prowastin lähtö uutisena miehestä mieheen.

Seinäkello oli lyönyt 9 prowastin kamarisja, kun odotettu wihdoin palasi. Liina

juoessi häntä vastaan, mutta hän waaleni, kun näki wanhan setänsä walwomisesta ja liikutuksesta kalpeat kaswot. Ja tshymys: „Mitä on tapahtunut, setä?“ joka jo oli luiskahtaa hänen huultensa yli, jäi tshymättä.

Liina näti ja osasi arwata, että jottaikin hirmuista oli Ntytiläsä tapahtunut.

„Wiha on perintönä jäänyt Ntytilään pienen Kaarlen katoomisesta“ — sanoi prowasti kun omainsa pariin oli ehtinyt. „Kirous ajuu siellä!“

Ja sitten kertoi prowasti hirmustuwille kuulioille, mitä Ntytiläsä oli viime yön kuluesja tapohtunut.

Me tiedämme jo osan siitä. Me jätimme miehen, jonka rinnassa ei sydäntä löytnyt, taikka paremmin, jonka rinnassa kaikki tunteet oliwat kiwettyneet — kuolleen murhatun towerinsa wiereen. Me jätimme hänen toimeen, jolla hän luuli saawuttawansa sitä, minkä piti maallisen onnen wortonaisena, yffin-omaisena pulwäänä. Rahaa, rahaa, paljon rahaa! huusi hänessä ääni, joka ei wähhän wähhäistätään lufuun ottanut keinoa, millä tätä saataisiin.

Hän oli tehnyt työtä, tehnyt uutterammin kuin koskaan ennen koko elinaikansa. Jo oli työ palkkansa saawa. Lippaan sisältö alkoi tulla nähtyihin aina yhä enemmän. Hän otti wuoteesta lakanan, sen lewitti hän lattialle, ja siihen lateli hän mitä lippaasta sai.

Suuria setelipalkkoja oli hän laadellut lakanalle. Hänen syntät kaswonsa kirkastuivat. Hän oli jo rikas, sillä kenen muun kuin hänen oliwat pakat lattialla? Yhä kiiuunmasti käwi hänen toimensa. Jo tunsi hän, kun tätensä lippaasen pohjasta pisti, että oli siellä astiakin. Hän isonfi wähhän reikä pohjassa ja nyt tuli esiin ympyräinen astia. Matti nosti sen kannen. Nyt oli hänen työnsä täydelleen palkittu! Kauniita hopeariksä oli astia täysi!

Nyt oli työ loppunut. Nyt lähtö.

Matti khylistyi polwilleen, kääntäaksen lakanan aarteensa ympäri. Kasfi lakanan

kulmaa oli jo lujilla solmuilla solmittu, vielä oli toiset kaffi solmittavat.

Mutta nyt polwillansa kun oli, kuului jotain. Matti nosti filmänsä ja näki näön. Hän jäi muutamaksi filmäräpähykseksi polwillensa seisomaan. Hän olisi mieluummin nähnyt pirun kuin sen, minkä hänen filmänsä nyt näkivät. —

Prowasti oli ehtinyt Ryttilään. Miehesä, joka rauhan sanaa saarnasi, oli tiellä liikkunut vaihtelevia tunteita. Hän oli miettinyt, mitenkä hänen tulisi käyttää itseänsä, hän oli neuvotellut miestensä kanssa ja kun hän Ryttilään oli ehtimäissillään, olivat he päättäneet.

Ellei murtowarfaudesta tänä yönä tuluttaan mitään, olisivat he, jos tullessaan kohta melua nostivat, turhaan herättäneet ja peloittaneet Ryttilän talon väkeä. Ja kiittämättömyys olisi olewa heidän palkkansa. He sitoivat sen tähden hewoisen kiini ulkopihalle ja lähestyivät hiljaan howia. Täällä nukkuiwat vielä kaitki, eikä mitään epäluulon tapaista kuulunut. Prowasti päätti jo, että poika, kun aiotuista murtowarfaudesta kertoi, joko oli uneksinut tahi wäärin käsittänyt miestten puhetta Karwa-Uunan töllissä. Hän oli jo walmis palaamaan, kun erään miehenjä neuvosta päätti howia tarkastaa meren puolelta. Hän kulki hiljaan polkua, joka takapihalta wei merelle, ja kun hän pääsi howin meren-puolista siwua näkemään, näki hän että poika oli ollut oiteassa. Alkuna eräästä huoneesta oli otettu irti ja asetettu seinää wastaan.

„Me olemme myöhästyneet“, oli prowastin ensimmäinen ajatus, kun tämän näki. Mutta huolimatta tästä, kiiruhti hän kumminkin nuorukaisen innolla alkun luo, ja nousi katselemaan huoneesen.

Waikaa on sanoa kumpifo enemmän hämmästyi, prowasti siitä, minkä näki, tahi Matti, jonka filmät, kun hän päänsä kohotti, huomasiwat sen, minkä hän viimeksi kaitista olisi osannut awistaa täällä tapaawansa. Matti ei näköänsä aaweeffi uskonut, mutta kuitenkkin ei hän woinut

uskoa filmiänsä. — Seuraawa filmäräpähs sanoi hänelle, etteiwät ne pettäneet.

Matti oli mennyt ansaan, ja ansa heittäyhi umpeen, juuri kun hän oli saanut työnsä walmiiksi. Mutta Matti oli jos mil-läisissä ennenkin ollut; hän siis ei kadot-tanut toimeansa. Hänen oli mahdoton ymmärtää, lufa prowastin oli lähettänyt häntä häiritsemään, mutta hän ymmärsi, ettei prowasti ollut yksinänsä. Matti rastaisti eninnä kaitista maailmassa rahaa, mutta hänelle oli oma henkenjä melkein yhtä rakas, ja siis — koska oli nyt mahdoton forjata työnsä hedelmät, päätti hän forjata oman henkenjä.

Hän awasi kiireesti toiseen kamariin wiewän owen ja filmäili siitä alkunasta pihalle. Siellä seisoi eräs prowastin miehistä. „Huone on ympäröity“, ajatteli hän ja hänen luottamuksensa itseensä oli kadota. Hän awasi owen porstuaan, mistä ulos-wiewän owen kapteeni illalla oli sisältä-päin sulkenut. Hän filmäili porstuaasa ympäri. Siinä oli raput, jotka weiwät huoneen yllikertaan. Hän juoksi niitä ylös. Siellä oli owi, joka wei huoneen yllisille. Hän juoksi sinne ja nyt pelkäsi hän. Hän oli kaitissa ennen ollut, tällaisessa pulassa ei koskaan. Jos nyt olisi ollut yöään, pimeä — — mutta ei! nyt oli waloinen päivä! —

Hän haki piilopaikkaa, hän lunli löytäneensä semmoisen eräässä waate-arkussa, joka puoleksi oli täytetty waatteilla. Sinne kyykistyi käsipuolinen makaamaan, ja päästi hiljaa alas kannen ja — siinä sai hän aittaa miettimisiin.

Hän kuuli pian, että talon wäki oli herännyt. Hän kuuli, miten owia awattiin ja suljettiin. Hän kuuli äöniä ja fetä nämä äänet hursiwt; sen hän tiesi, ja hän wapisi. Hän kirofi toweriansa, Kontion Kallea; tämä oli hänelle walmistanut mojan Siperiasssa.

Siinä arkusfansa malasi hän tauan. Yhä likemmältä kuuluiwat äänet. Hän erottikin niitä wäliin.

„Se on mahdotonta!“ kuuli hän sanottawan.

„Hän ei ole tullut ulos“ — kuuli hän — „Arkunasta ei, ja owi porstusta oli, niinkuin illalla sen suljin, kiini“.

Mäistä viimeisistä fanoista tunsi hän kapteenin.

Toivo pelastuksesta heräsi Matisfa. Ja niin pian kuin tämä heräsi, rupesti hän ajattelemaan turhaa waiwansa näköä. Niin lähellä maalia; muutama minuutti waan, ja hän olisi ollut rikas mies! Hän olisi ijäksi jättänyt Suomen ja nuissa maisfa nauttinut tawarointansa — mutta nyt, kuinka toisin! Nyt makasi hän tässä; tämä pieni arkku oli hänen maailmansa.

Toivo pelastuksesta heräsi Matisfa aina sen mukaan, miten äänet kuuluivat etäämmältä tahti lifeummältä. Useita kertoja oli hän kuullut suljettawan rappusissa, mittä weiwät ylisille, mutta sinne ei ollut vielä kukaan tullut.

Mutta nyt kuului ääniä, jotka ilmoittiwat, ettei ylinenkään jäisi tarkastamatta. Ja Matti arkustaan, missä makasi, tunsi nimismiehen äänen.

Toivo pelastuksesta katosi Matisfa. Hän tuskin hengitti. Näin, tällaisessa pulassa, kuin nyt, oli hän enskerran eläessään. Hän oli kiini, niinkuin hiiri anlassa.

Askeleita kuului; ne lähestyiwät hänen piilopaikkaansa. Ne lähestyiwät hiljaan, mutta kumminkin niin kohti suoraan piilopaikkaa, kuin olisi kulkija tiennyt, mistä etsittäwä oli löydettävä.

Matti kun ylisille ehti ja siellä etsi itselleen piilopaikan, ei ollut huomannut, että lattia siellä oli tomuinen. Moneen aikaan ei ollut kukaan ylisillä käynyt.

Hänen jälkensä nähyiwät tomusfa — ja näitä jälkiä oli nimismies huomannut jo rappusilla. Matti oli ollut awojaloim.

Arkun luokse, missä Matti makasi, pyhästyiwät askeleet. Matti tunsi nyt, että hän oli hukassa.

Ja tämä tuntonsa ei häntä pettänyt.

Siinä seisoi arkun wierasfa nimismies ja kapteeni Kornman sekä vielä kassin taalon trengestä, kun arkku awattiin.

Siinä makasi mies!

Mutta Jolsan Matti ei ollut tawallisia miehiä. Hän kun warmaksi näki, että piilopaikkansa oli löydetty, nousi siitä itse. Arkus, jota wasta oli saanut hänen wapisemaan, oli nyt kadonnut. Hän oli tosin wähän waaleampi nyt kuin ennen, mutta äänestään ei ilmoittainnut minkäänlaisista pelkoa, kun hän fanoi:

„Tässä on mies!“

Waikaa on fanoa, mitä kapteeni Kornman ajatteli, kun näki entisen liittolaisensa tässä tilassa? Mitä tarfoittikaan tuo filmäily, jolla murhaaja häntä filmäili. Olipa siinä jotakin, jota taibettiin näin selittää: „Nyt minä olen kiini. Minulla on edessäni kuoleman tuomio; luuletto, että minä pidän salassa sinun työsi, sinun, jonka tähden minä nyt olen tässä tilassa?“

Kapteeni ymmärssi, että hänellä oli syytä pelätä Jolsan Mattia.

Siinä ei paljon puhuttu. Matin ainoaa täsi fidoittiin ja sitten astuttiin alas ylisiltä.

Nämä tapaukset, sen mukaan miten hän niitä käfitti ja ymmärssi, kertoi prowasti perheellensa. Ja hän lisäsi:

„Matti tuottiin alas kamariin, missä rikokset oliwat tapahtuneet. Siinä makasi vielä murhattu towerinsa. Matti sai nähdä tekonsa. Minä puhuin hänelle siinä muutamia fanoja, koettaen eikö hänen sydämessään löytyisi wähäistätkään paikkaa, josta Sumalan fana woisi päästä sisälle, mutta turhaan. Hän wastasi waan kirouksella“.

Ja sitten fanoi prowasti Heikille:

„Sinä olit wälifappale Luojan kädesfä; ilman sinutta olisi murha ja warlaus onnistunut“.

Heikki oli pehmeällä wuoteellaan, missä aamu-hönsä oli lewollisesti nukkunut, wixkistynyt. Hänen päänsä oli vielä raskas; hänen koko ruumiinsa hellä, mutta hän tunsi itsensä kumminkin melkein terveeksi. Hän hämmästyti suuresti, kun hän kuuli, mitä kaikkea oli Ryttilässä tapahtunut; mutta prowastin lause ihas-

tutti häntä, semminkin kun hän muisti, että hän — jos Matin kiini-saaminen todellakin oli hänen ansionsa — oli kostanut kaswatti-ifsänsä puolesta. Häntä ihastutti vielä enemmän uutinen, tahti paremmin sanoaksemme lupaus, minkä promasti nyt lausui:

„Tästä lähtien, poikani, on pappila sinun kotosi“. — Se ihastutti häntä, niin että hän unohti kaiken muun. Olla pappilasja, asua täällä ja palwella kau-

nista mamsellia, joka häntä oli niin lempeästi hoitanut, se jai ilon liekin leimuaamaan Heikin filmistä, warsinkin kun hän näki että wanha rouwa ja hänen tyttärensä mielihymällä kuuliwat tämän uutisen. Tämä lupaus waikutti Heikissä, mitä eiwät kaikki maailman rohdot olisiwoineet waikuttaa. Toista oli palwella pappilasja kuin Nyttilässä, toinen oli promasti ifsäntänä kuin Nyttilän patriini.

XVII.

Wähäinen keskustelu ja sen seuraus.

Tutkintoa murhasta ja warlaudesta oli pidetty Nyttilässä. Asia oli selwä; siinä ei ollut paljon tutkimista. Matti ei woinut kieltää, ja kun hän ei tätä woinut, pitipä hän kunnianaan tunnustaa rikoksensa semmoisilla sanoilla, mitkä hämmästyttiwät kaikkia. Siihen lisäsi hawaittiin hänen tunnustuksesaan wiittauksia, mitkä olivat kummalliset. Nämä wiittaukset koskivat rikos-asiaa, joka olisi tapahtunut useita vuosia tätä ennen. Mutta näitä wiittauksia ei hymmärtännyt kukaan muu kuin Nyttilän ifsäntä ja hän peltäsi nyt. Sillä nyt ei estännyt mitään Mattia puhumasta, mitä hänen ja kapteenin wäillä oli tapahtunut. Kapteeni mietti itsesjäsä puolustusta, millä telisi Matin syytöiset tyhjiksi, jos tämä tunnustaisi mitään häntä, kapteenia, koskewaa. Mutta Matti tyytyi wiittauksiin ja kun kapteeni tämän huomasi, hengitti hän wapaammasti. —

Tutkinto oli loppunut eikä nyt muuta kuin saattaa murhaaja turvalliseseen wanfihuoneeseen, tunnes käräjisjä hänen tuomionsa sanottaiksiin. Wanfikulettaja oli jo saapunut Nyttilään; nimismies oli kirjoittanut passin; lähtöä tehtiin.

Silloin pyysi Jolsan Matti puhua muutaman sanan kapteenin kansja. „Hän

oli minun ifsäntäni yhdesjä kun merta kulimme“, sanoi hän „ja siitä ajasta saakka on minulla jotakin sydämelläni, jota tahtoisin hänelle ilmoittaa“. Matti oli tämän pyyntönsä lausunut alakuloisemmalla äänellä, kuin wasta julman tunnustuksensa, ja tästäpä päättiwät kuuliat, että Matti oli ruwennut helty-mään.

Ei löytnyt minkäänlaista syytä kieltoon. Nimismies suostui pyyntöön ja taasen olivat kapteeni ja hänen entinen laiwamiehensä kahden kesken.

„Arwaatteko mitä minulla on sanomista?“ kysyi wanki, kun olivat owet suljetut. „Ellette arwaa, niin minä tahdon sanoa teille sen. Minä aion puhua käräjisjä asioita, jotka tapahtuiwat toistakymmentä vuotta takaperin“.

Kapteeni ei wastannut mitään. Matti tirkisteli häntä ilwenaurulla, joka wähitellen hytyi hänen huulilleen, kun hän lisäsi:

„Ja minä woin siihen hanfkia tobituksia, joita ette osaa arwatafaan. Missi tähän saakka en ole puhunut mitään, sen te hymmärrätte; ei koira toweriansa pure, ellei tarwis waadi. Mutta nyt owat asiat toisin. Minua uhkaa rangaistus ja tekö saisitte rauhasja nauttia tuon kirotn

lippaan sijällön! Ei kautta kaikkien p—jen, ei! sanon minä. Jos illalla olisitte antaneet, mitä pyysin, olisipa Kontion Kalle vielä elossa, minä en olisi tässä, ja teillä ei olisi mitään pelkäämistä. Mutta nyt on Kontion Kalle helvetissä, minä tässä, tämmöisessä tilassa, ja te olette joutumaisillanne samaan tilaan. Kuka on näihin syypää? Te ja teidän kirottu ahneutenne. Mutta eilismurkinoista ei ole puhumista? Siis kuulkaa nyt esitykseni: Ollette auta minua nimismiehen kästistä karhuun, niin eipä tarwinne sanoa, mikä siitä seuraa. Voitte sanoa waimollenne, että hän wieföön ylisille awiowuoteen ja teettäföön yhden maattawan wuoteen, sillä Nytilä ei tule näkemään mies-ikäntää, ennenkuin weliwainaanne poika on ajanut hitteen isänsä surmaaajan perheen“.

Tämmöistä puhetta entiseltä laiwa-mieheltään ei ollut kapteeni koskaan kuulut. Hän huomasi, että nyt oli tosi käsisä. Marin viimeiset sanat olivat muistuttaneet häntä siitä, joka hänelle oli rakas, pienestä työstään. Hän hymärsi, että Matti ei tyhjiä nyt puhunut.

„Ja miten minä woisin sinua auttaa?“ kysyi hän.

„Se on minun asiani“ — wastasi Matti. „Eitö Koskelan Antti ole täällä, ja hän on määrätty wiemään minua linnnaan. Sanofaa hänelle, että te suostutte täyttämään, mitä minä teidän puolestanne hänelle lupaan, jos hän päästää minun tarkaamaan. Minä tunnen hänen“.

Kapteeni mietti wähän aikaa.

„Mita kuuluu kästistä. Wastatkaa pian“.

„Minä lupaan. . . mutta miten. . .“

„Te lähette noin tunnin kuluttua kaupunkiin, ajatte meidän siwu, ja parilla sanalla on asia selwä. Jos tähän suostutte, niin woitte sen näyttää antamalla minulle nuo rahat, joita illalla pyysin. Te poikkeette tiellä Leenani luo ja sanotte hänelle, että hän warustaa ilaksi weneen vantaan, sekä annatte hänelle ra-

hat. Jos tuon teette, niin minä wannon kautta maan ja taiwaan, että Jolsan Matista ette enää kuule mitään. Ja nyt wastatkaa. . . pian. Joku tulee. . .“

Kapteeni ei ennättänyt siinä suuresti miettiä; mutta hän tiesi, että wastauksensa riippui paljo. Samaasa kuin waimonsa, joka ei woinut hymärtää, mitä Jolsan Matilla oli puhumista salaan hänen miehensä kanssa, awasi owen tyhdyttäföseen uuteliaisuuttansa, wastasi kapteeni hiljaan: „Minä lupaan!“

Ilon hohde lensi Marin filmistä. Mutta kun nyt rouwa astui huoneeseen, sanoi hän: „Tiesinhän minä, että sääliksi käy teille laiwa-miehenne onnettomuus. Minä kiitan teitä, että lupaatte pitää huolta Leenastani, jottei hän nälkään kuole“. — — —

Iltapuolella samaa päivää lewisi kummallinen huhu pitäjässä. Talosta taloon oli aamupäiwällä uutinen kulkenut murto-warfaudesta ja murhasta sekä Jolsan Marin kummallisesta kiinni saamisesta; mutta nyt — iltapuoleen samaa päivää — tiedettiin kertoa, että Matti oli Koskelan Antilta päässyt karhuun. Neljä miestä oli tielle äkki-arwaamatta tölmännyt metsästä, repinyt Antin pahan-päiwäisestä ja wapauttanut Marin.

„Sillä peijakkaalla oli liittolaisia“, — sanottiin, — „mutta kyllä hän ei kauan ole wapaana!“

Niin sanottiin; mutta eipä arwelu näkynyt toteuman. Päiwä kului, wiiikkoja kului, kuukausia kului. Jolsan Mattia waan ei kuulunut. Hän oli kuin maailmasta kadonnut. Ja mikä vielä kummempi, Leena, hänen waimonsa, oli myöskin kadonnut, ei waan Karwa-Annan töllistä, mutta myöskin koko sendusta. —

Nytilässä waltasi Wappo-rouwa. Kapteeni oli lähtenyt merelle. Mutta pappilasja eli Heikki uutta onnellista elämää.

Toinen osa.

Synlliset.

Printed by

W. G. & C.

I.

Kauppias ja hänen puoti-poifansa.

Kolme vuotta oli kulunut siitä hirveästä murhatapauksesta, josta viimeksi puhuimme. Vuodessa ehtii paljon tapahtua — jos vuosi tapauksille rupeaa, saatiikka sitten kolmesa. — Mutta kuluupa vuosi yhsityisenkin elämässä väliin niin rauhallisesti, ettemme voi sanoa juuri mitään merkittävää sen kuluessa tapahtuneeksi. Olot muuttuvat — sillä muuttuvaista on kumminkin kaikki maailmassa — niin vähitellen, ettemme sitä itse huomaa. Lapsi kasvaa, vanhus vanhenee — on sinäkin jo muutoksia, vaikka ovat nähyttömiä meille, jotka itse näiden muutosten keskellä elämme. Kuluupa väliin toinenkin, väliin kolmaskin vuosi — väliinpä vielä useampia ettei — niinkuin sanomme — ympäristössämme mitään tapahtu.

Niin oli ollut laita Pappilasassa, niin Nyltilässä, niin kauppias Karlgrenin talossa. Kaasilasassa ja Mannilasassa olivat isännät kuolleet; mutta eipä se minikään laista häiriötä muitten elämässä tehnyt. Mattilan isäntä oli saanut myllyssä oikean kätensä mäsäksi survoituksi, mutta sepä waara hänen oma asiansa. Warpulasassa emännöittää nyt Loviisa, joka näiden vuosien kuluessa on mennyt naimisiin. Anna on vanhentunut; suru ja ensimmäisen vuoden köyhyys ovat tehneet hänestä vanhan eufon, joka sydän-alatutinsa tähden polttaa tupakkaa, suurimmut ovat päinväistä istuen talalla. Lauri, näetseen, ei palannut kaupungista. Hänen jalkansa sahattiin pois, mutta jalan-jäänönöfseen pääsivät kylmän-wihat, ja ne kaasivat

parhailtaan olevan miehen hautaan. Se työ oli Jolsan Matin. Antti, Piisa ja Gewa auttavat fisartaan ja lanfoaan. Päivä kuluu, toinen tulee; ja jos Warpulasassa käwisit ja lshyysit nyt: Mitä kuuluu? saisit varmaankin vastaukseksi: Eipä juuri mitään. Mitä lieventää surut, lieventää kaikki; siispä muutokset, jotka ajan pitkään ovat tapahtuneet, ovat — mitättömiä? Jolsan Matista, jonka syhytobella luetaan Kontion Kallen ja Warpulan Laurin kuolema, ei ole sen koommin kuulunut mitään. Hän katosi, kuten jalama, nähyttömiin, tietämättömiin Leenanensa. Hänestä puhuttiin ensi aikoina paljo; mutta pianpa puhe hiljentyi, kun ei se uusia wiriitteitä saa; ja mistäpä näitä wiriitteitä saatiin kun Jolsan Matti oli kadonnut? —

On syhyinen, sunuinen päivä. Kauppias Karlgren istuu raha-arkkansa edessä. Ukko on näitten kolmen vuoden kuluessa vanhentunut. Hänen selkensä on kyrristynyt; hänen henkeänsä ahdistaa ja watsasfansa on hänellä miltei alituinen tusta. Warmaa on kaikille, jotka ovat oppineet ulkonäöstä tuomitsemaan ihmisen iän pituutta, että kauppiaan sitä tietämättä kuolema juuri paraka tarfistaa ja lopettaa hänen elin-kirjansa Tulot ja Menot. Mutta kauppias Karlgren ei ensinkään tahdo kuulla semmoisesta kirjan-pitäjästä. Hänelläkö nyt olisi aikaa kuulla, kun kaikki asiat käyvät pyörien edistymiseen päin, kenenkään tietämättä, kenenkään kuulematta, niinkuin hywin noideellut pyörät, mitkä eiwät ääntä anna. Hän ei tahdo

tietää kenestäkään toisesta puuhollarista kuin Anterosta, joka niin on voittanut ukon luottamuksen, jotta Antero on luopunut tuosta entisestä filosofiastaan ja heittänyt pois kotivarauden. Syynä tähän on itfensä asiassa se, että Karlgren on testamentannut Anterolle — „jos kuolisi, mistä Jumala warjelsoon“, — niinkuin sanat testamentissa kuuluvat — kaiken löysän ja irtaimen omaisuutensa. Tuo seikka waihatti Anterosia, mitä ei mitään muu olisi waihattanut. Hän näki, että kauppias suurilla askeleilla lähestyi sitä osea, jostei enää takaisin palata, ja nyt ansaitsi hän kauppiiaan koko luottamuksen. Kauppias rupefi nyt wasta näkemään, että Anterolla oli pää. Sillä Antero johti häntä nyt kauppa-asioihin, joista Karlgren ei ennen osannut aawistaakaan. Totta on, että Anterolla usein oli paljon tekemistä, etenni alussa, ennenkuin hän sai kauppiiaan ryhtymään uufiin asioihin, syynä siihen kun oli, ettei kauppias näitä asioita ymmärtänyt; mutta kun oli Antero ne selittänyt — wäliin niin tarkkaan, että niitä olisi pieni poikalakin ymmärtänyt, — ja kauppias oli huomannut, miten edulliset ne hänelle oliwat — niin ihastui hän Anteroon, ja juuri eräänä tällaisena ihastuksen hetkenä oli hän teettänyt testamenttinsa, josta hän jo sitä ennen — samate ihastuksen hetkinä — oli puhunut. Tuo testamentti oli olewa salainen, mutta eipä se niin aiwan salassa pysyntytkään, sillä Antero, joka piti huolenaan, että se laillisesti tehtiin, ei woinut olla siitä puhumatta. Huhu siitä lewisi ja nähtiinpä silloin eräänä päivänä kunnia kauppiiaan konttorissa. Wappo, Nytilän emäntä, Karlgrenin sisar, sai tiedon siitä, ja tämä tieto sai aikaan weljen ja sisaren wälillä kowan kiistan. Antero arwasi kohta, kun näki rouwa Kornmanin ajawan pihalle, mistä päin tuuli, ja ennätti parhaaksi kuisuttaa kauppiiaan korwaan: „Kieltäkää, ettette ole mitään testamenttia tehnyt“ — kun Wappo astui sifään. Miten sinä sitten kiisteltiin, tuli rouwa wihboin siihen päätöfseen,

että koko huhu oli waan — ilkurien seipittämä. Mutta kauppias ihmetteli Anteroa siitä päivästä vielä enemmän; sillä miten tiesi Antero Wapon asiaa? — Antero näytti rouwalle Karlgrenin kauppa-huoneen salaisen kirjan, jonka hän itse piti, ja josta siwumennen sopii sanoa, ettei kauppias itse paljon mitään siitä ymmärtänyt, waikei se juuri niin kaksinen ollut, se salainen kirja. Antero näytti, niinkuin sanoimme, kirjan rouwalle ja ilmeisesti hänelle, millä kannalla Karlgrenin kauppa-huoneen asiat oliwat. Ja rouwa, joka Anteron selityksistä huomasi, että weljensä oli monin werooin rikkaampi kuin kukaan oli osannut ajatellaan, ihastui kun Antero lisäfi: „Tämä kaikki tulee teille hywäksi ja vieläpä enemmän, jos kauppias saa elää“. — Sitten oli Antero vielä lausunut: „jos niin onnettomasti käwisi, että kauppiamies kuolisi, niin toiwon minä saawani nauttia uudelta isännältäni, Nytilän patronilta ja hänen waimoltaan samaa luottamusta, kuin olen nauttinut nykijhfeltä isännältäni“. — „Se on tietty“ — wastasi siihen rouwa, mutta itfeskään ajatteli hän: „Kunhan weli on kunnolla haudassa, niin kyllä sinä palffaksi saat“. — Ja mitä palffaa hän tarkoitti, sen kyllä ymmärfsi Antero.

Samassa määräsä kuin kauppiiaan luottamus Anteroon lisääntyi, oli hän ruwennut häntä kohtelemaan aiwan toifin kuin ennen. Karlgrenin käwi, niinkuin typerien ainakin, että hän — waikei itse sitä huomannut — muuttui puuhollariksi tahi kähyläiseksi, ja Antero muuttui isännäksi. Tutunkin oli mahdotointa tuota huomata, sillä Antero antoi kähyljensä wiisaasti: „Eitö niin?“ „Niinhän se on?“ „Eitö se ole ostettava?“ j. n. e. Ja samassa määräsä kuin kauppiiaan luottamus häneen nousi, kuului wastaus: „Niin aiwan!“ „Niin se on!“ „Ostetaan kaiketi!“ — jopa, waikei kauppias ymmärtänyt laisinkaan, miksi se niin oli, tahi miksi se oli ostettava.

Tämä luottamus kauppiassa Anteroon oli kaswanut, samassa määräsä kuin

tauti työtänsä teki. Eipä ole mahdotonta, että, jos kauppias olisi ollut terve, Antero, joka silloin olisi entistä kerssia purjehtinut — kauppiaan rahaloowan kautta — rikkauteen, olisi ennen pitkää joutunut salakaville ja käynyt haaskiriffoon lastineen päivineen. Mutta nyt ei niin. Antero oli hymnäntäväinen ja melkeinpä — kuten kauppias fanoi, kun oli eräästä Anteron toimimasta kauppa-asiasta raharkunsa saanut 1,000 puhdaista ruplaa — luotu kauppiaaksi.

Sanoimme, ettei kauppias Karlgrenin talossa ollut muutosta tapahtunut. Olipa suurikin; mutta se muutos ei nähtynyt; päivien kuluesja oli se wähitellen tapahtunut.

Kauppias istui — miten jo mainitsimme — eräänä lokkana syksy-päivänä raha-arkunsa edessä. Ranssi oli auki. Kauppias luki pantawaffi arkkuun koto joulun niinkutsuttuja lombarti-seteleitä. Niihin oli hän ruwennut waihtamaan rahansa. Sekin oli muutos ja sen muutoksen oli Antero saanut aikaan. „Sillä raha, joka ei kaswa, on kuollut, mutta raha, joka kaswaa, se elää”, oli Antero sanonut, ja sen oli kauppias hymnäntänyt. Nämä rahat oli kapteeni Kornman, joka yhä vielä oli merellä, lähettänyt ja samalla kirjoittanut: „Rahtipurjehdus käy hywin; mutta kumminkin aion minä tulla tänä syksynä kotiin, sillä Konfordia ei kelpaa enää muuhun kuin — — —”. Kirjeessä oli kolme wiivaa, mutta mitä kapteeni niillä tarfoitti, hymnäsi kauppias warfin hywin. Tästä wiivain merkityksestä oliwat kapteeni ja kauppias päättäneet jo ennen kuin edellinen merelle lähti; mutta päätöksen täyttämisen oli kapteeni lykännyt wastaiseksi, syystä että „rahtipurjehdus” kan iatti hywin. Se oli tobellakin kannattanut, ja kauppias oli siitä iloisiaan, samaten kuin kapteeni siitä ettei minkäänlaista pahaa mainetta kuulunut, ei, päin wastoin kaikkea hywää Karlgren'in kauppuhuoneesta.

Siinä istui kauppias ja mietti. Mitä nuo kolme wiivaa kirjeessä merkitsi, se

oli salaisuus kauppiaan ja kapteenin wälillä. Siitä ei tiennyt Anterokaan mitään. Kauppias mietti siinä pitäisikö hänen selittämän tämä asia Anterolle. Oli siinä kapteenin kirjeessä wäähän muutakin, ja se sai kauppiaan päättämään. „Tyhjennä molemmat rautamakasiinit, mutta niin, ettei sitä kukaan huomaa” — seijoi kirjeessä. Mutta miten woisi tämä tapahtua Anteron tietämättä, ja hän — eikö hän kyhsisi siihen syhtä? Kauppias ei epäillyt, ettei Antero tähttäisi kästyä, — mutta kuinka saataisiin tämä käsky salaisesti tähtetyksi, ellei Antero tietäisi syhtä? Tämä waitutti kauppiaasja sen, että hän huusi Anteroa puodista.

On kolme vuotta — kesästä neljättä — kulunut, siitä kuin wiimeksi näimme Heikin towerin. Hän on muuttunut! Pienestä, retuisesta serjaläispojasta on kaswanut pulsa, kaunis mies. Ja tobellakin kaunis olisi hän, ellei hänen silmissänsä olisi jotakin, joka rumentaisi hänen kauniita kaswojaan. Mutta nämä filmät, ne liikkuwat sinne tänne; niissä asuu ajatus, jota ei taideta selittää, mutta joka waituttaa samalla tawalla katsojaan, kuin kirkas jääpalanen waituttaa pieneen lapseen, joka ei jään kylmyyttä tunne. Antero on jotenkin hywästi puettu. Koko hänen muotonsa osoittaa, että hän pitää huolta ulkomuodostaan.

Hän on vielä nuori; mutta hän on elänyt kaiken aikansa, pienuudestaan saakka; hän on elänyt, jos elolla hymnäretään sitä, että ihmisen tulee itsestään huolta pitää. Hän ei kiitä wanhempia, eikä ketään toista kuin omaa itseänsä siitä, mitä hän nyt on. Ja ettei hän ajattele, lematta ole elänyt, sen me jo olemme nähneet. Hän on itseänsä kaswattanut, ja tästä, miten tämä kaswatus on edistynyt, huomaamme me, että hän pyrki eteenpäin maailmasja. Semmoisesta alusta kuin Antero oli, semmoisesta olisi woinut kaswaa ihmiskunnan kunnia, mutta nyt — —

„Minulla on sinulle asia puhuttawa, josta tahtoisiin kuulla, mitä armelet” —

fanoi kauppias, kun Antero oli astunut konttoriin. „Sinä tiedät, että Konfordia-laiwa on tehnyt onnellisia retkiä ja moninkertaisesti maksanut hintansa. Nyt kirjoittaa Kornman, että laiwa on niin mädännyt, ettei se enää mihinkään kelpaa. Hän ehdottelee, että se tuotaisiin kottiin. Mutta, jotta se vielä viimeiselläkin antaisi voittoa, esittää hän että — — rantamafasiinit tyhjennettäisiin — — salaisesti — — sinä hymärrät?”

Antero katseli pitkään kauppiasta. Hän ei ollut hymärtäwinään.

„Noh! nytpä olet tuhma! Laiwa on lastattu juotavilla aineilla ja muilla kallilla kaluilla — ne ovat saatavat rantamafasiineihin kenenkään tietämättä?”

„Ja miten?” kysyi Antero ätkä. Mutta hän lisäsi kohta: „Luultavasti on setä keksinyt jonkun sulkelan keinon? Asia olisi hyvä, jos se onnistuisi”.

„Että se onnistuu, siitä pitää kyllä Kornman huolen, kun sinä waan otat tyhjentääksesi mafasiinit”.

„Sen minä teen!”

„Ja sitten uppouu Konfordia lastineen päwineen. Ja sinä tiedät, että setä laiwa että lasti on wakuutettu”.

Kummastusta osoittawa „Haa!” oli juuri pääsewä Anteron huulilta, kun hän tämän kuuli; mutta hän söi sen kummastushuodon ja lausui mieltien: „Siitä on puhdasta voittoa ainakin 20,000 ruplaa, jos asia oikein ajetaan. — — Jos ei — niin — — —” Hän ei jatkanut. —

Hänessä ajoi toinen ajatus toista. Hän oli, jos mitään tapahtuisi, waaratta, mutta voittoa oli kumminkin hänen; mitään parempaa esitystä ei olisi lukaan woinut hänelle tehdä.

„Jos ei — — niin?” kysyi kauppias ja katseli pitkään Anteroa.

„Niin ei siitä wahirtoa, waikka laiwa meniisi waluuttamattakin haaksirikkoon”.

„Laiwan niin minäkin ajattelen” — lausui tyytymäisenä kauppias. „Mutta se onnistuu, se on warma asia; Kornman on ollut tuollaisissa ennenkin. Se on meidän välillämme sanottu” — lisäsi hän arasti.

„Se tietty!” vastasi Antero. Mutta itsesänsä ajatteli hän: „Hyvä on tietää”. Ja hän olisi epäilemättä koettanut saada ufkoa tätä kertomaan, ellei samalla joku olisi tullut puotiin.

II.

Maapuri-perheet.

Pappilasissa kuluiwat päivät hiljoilleen eteenpäin. Duni ja rauha wallitsi pienessä perheessä. Uusi jäsen siinä, Heikki, ei häirinnyt sitä.

Heikin asema pappilasissa oli kumminkin wähän omituinen. Hän oli siwistymätöin nuorukainen, joka ei herrasäädyn siisteydestä mitään tiennyt. Hän oli luonnon lapsi, joka onnensa waiheissa oli säilyttänyt, mitä omituista Vuoja oli hä-

nen luonteelleen antanut. Hänen siwistymättömyydessään ei ollut pappilan nuorille naisille seurastelijaa: hänen sanansa, mitkä hän laitesa wiattomuudessaansa puhui, loukkasivat usein. Mutta pian astui kaikkia nähtyihin hänen sydämensä, hänen tapojensa puhtaus ja hän woitti kaikkien suosion. Tämä taas sai aikaan, että häntä pappilasissa kohdeltiin wähän eritawalla kuin muita palkollisia, waikka hän,

Heikki, kohtaa niin pian kuin wammois-
tansa parani, asettausi palkollisten ri-
wiin.

Prowasti kohteli häntä niinkuin isä
lastansa kohtelee. Prowasti näki, että
Heikissä uinahteli kyly ja äly, jotta, jos
ne heräisivät, hänestä teliisivät oiwan
miehen; ja hän rupeesi näitä Heikissä
salautuvia omaisuuksia kehittämään. Hän
huomasi Heikillä halua tietoihin ja hän
käytti aina tilaisuutta wirittääksensä tätä
halua. Kuttajana hänellä tässä oli Piina,
joka raitilla iloisuudella elähytti Heikkiä.
Heikillä ei ollut mitään wartonaiستا tointa
pappilasja. Hän oli, miten lieneekin,
joutunut niin sanoaksemme koti-trengiksi,
joka aina oli walmiina tekemään jos mitä
häntä käskettiin, menemään, jos mihin
höntä lähetettiin. Loma-aikoinaan sai hän
lukea, ja Piinasta sai hän koulumestarinsa.
Ja olipa se omituisia nähdä täysikaswuisen
talonpoikais-nuorukaisen istuvan ja kuun-
telewan, mitä vielä kaswawa tyttö opetti,
kuuntelewan niin hartaasti, kuin olisi
hän maailman oppineimpaa miestä kuun-
nellut.

Näin oli muuan wuosi kulunut Heikin
tuloista pappilaan, kun herraswäen suu-
reffit ihmeeksi eräänä iltapäiwänä pappi-
laan tuli wieraita. Tuo nyt ei itsesjansä
niin aiwan kumma ollut, sillä prowasti
oli rakastettu mies, ja samoin häntä kuin
hänen sisarensa tyttäriä käiwät tutta-
wat milloin kiskisewuilta, milloin taampaa
katsomassa. Kumma oli tällä kertaa siinä,
että wieras oli pappilan lähin herras-
naapuri, joka ei ennen ollut pappilasja
käynyt. „Mitä Zumalan nimeen tahtoo
hän täältä!“ huusikin rouwa Renner, kun
Piina hänelle ilmoitti, että rouwa Korn-
man ja hänen tyttärensä oliwat tulleet.
Prowastiatkin kummastutti tämä käynti,
mutta hän ei kummastustansa näyttänyt.
Hän meni kohteliaasti tulleita vastaan-
ottamaan.

Rouwa Wappo Kornman oli noita nai-
sia, joiden kaswoista jo osataan, ainakin
alusja arwelulta, lukea mitä he oikeas-
taan owat. Koko hänen muotonja osoitti

lowuutta. Jos näemme naisella ohuen
ja terävän nenän, pienet tuikkaawat sil-
mät, pienen suun, joka saa muotonja waa-
leilta ohuilta huulilta, niin waiwuttawatpa
nämä samaa kuin sanat: „pysy alalasi!“
Ja jos nainen siihen lisäsi on pittä ja
laiha — niin onpa meistä kuin näki-
simme hänessä sen, jota vastaan ei ole
fanomista. Semmoisia tunteita, mitkä
eiwät ensinkään olleet iloisia, herätti rouwa
Kornman kaisissa, ja ne, jotka hänen tun-
siwat, taissiwat waluuttaa, etteiwät nämä
tunteet pettäneet. Nytiläsä piti hän ta-
lon ohjat kowilla kourilla, ei waan nyt,
kun patroni oli poisja, waan myöskin
kun patroni oli kotosella. Ja kun ei
patroni uskaltanut ruweta kowaa pane-
maan kowaa vastaan, mitenkä sitten muut?
Kaisissa oli Wappo-rouwan tahto laki,
jota oli parasta wastustamatta noudat-
taa, ja sitä noudatettiin, jotta Wappo-
rouwa todella taissi sanoa, että hänen
tahtonja Nytiläsä hallitsi. Sitä kyllä
ihmeteltiin, miten patroni Konrad oli hä-
net nainut, sillä eiwät tietty, emmekä me-
kään vielä ole saaneet kuulla niitä syitä,
jotka hänen saiwat tähän. Syitä löytyi,
ja sen jo woimme ennakolta sanoa, ettei
rakkaudesta ollut näitä haettawina. Wappo
oli näet niitä, joiden sydämissä ei rakkaus
tunnu, niitä, jotka eiwät koskaan woi-
toisessa herättää rakkautta.

Tällainen on wieras, joka nyt pappi-
laan tuli. Mutta oli siinä toinenkin hä-
nen wieressään, johon filmämme suurem-
malla mieli-hywällä kiintyy. Rouwa Wappo
ei tule yksinään, hänellä on muassaan
nuori tyttärensä Amanda. Ei omena
kaas puusta putoo — sanotaan; mutta
he, jotka äidin ja tyttären wieretysten
näkiwät, saiwatpa ihmetellä luonnon lei-
kiä heidän eriwäisyydessään. Tosin oli
Amanda wäghän äitinsä näköön, mutta
kuitenkin kuinka eriwä! Maalari kun
maalaa ihmismuodon, jonka rumaksi, jopa
julmaksikin sanomme, woi parilla penseli-
pöyhkäyksellä tälle rumalle muodolle antaa
warstin toisellaisen näön; pieni wiwa suu-
pielukseen ja kowuus muodosta katoa;

muutama wiiva äreihin filmiin ja kuwa hymyilee meille lempeyttä ja suloa. Amanda oli äitinsä näköinen, mutta nämä wiivat, jotka äreiden muuttawat suloksi ja kovuuden lemmeeksi — ne waihattiwat niissä, mitkä tyttären näiwät hänen äitinsä wieresä, ihastusta. Jos ulkonäöstä woi ihmisyhdämen siän tuomita, niin mikä eroitus äidin ja tyttären välillä!

Amanda oli Liinan ikäinen, kentiesi vähän nuorempi. Mutta hän näytti paljoa vanhemmalle. Liina oli iloinnut Sumalan wapaassa luonnossa, kaswanut tukkien kanssa. Amandan ympärillä oli äidin äreys warjostanut kaikki. Pakko ja kowa tähtymys, joka ei wapaudesta tienneht mitään, oli saanut Amandan sulkeumaan, aina sitä myöden, miten hän suuremmaksi kaswoi, omaan itseensä. Ja samaten kuin kukka, joka ahtaasen kamarin walosasta pihasta muutetaan, kuihtuu, tietämättä kumminkin, että sydämesä on tauti, samate kuihtui Nytilän suuresä hewisä Amanda. Tämä sairaus, jota hän ei itse osannut selwittää, antoi hänen muodollensa kärsiwän näön, joka waihatti katsojansa mieltymystä. Hänen filmisfänsä ajui jotakin haaweksiwaa, joka taas sen waihatti, että niihin ihastuksella katsoi; sillä haaweellisuus, juuri sen tähden, että sillä ylimaailmoisissa on kotonensa, wieshättää.

Liina kun Amandan näki, tunsu kohta sywintä myötätuntoisuutta; mutta käwipä kylmä wiima pitkin hänen ruumistaan, kun hän kuuli rouwan äänen, joka prowastin terwetulo-janoihin lausui:

„Herraswäki ehkä kummastelee, että naapurinne näette luonanne. Mutta asia on se, että Amanda tarwitfisi opettajaa. Senpä tähden päätin kysyä teiltä, herra prowasti, eikö tyttäreni, joka kohta on ripipikoukun iässä, saisi silloin tällöin käydä teidän luonanne?“

Se siis Wappo rouwan asti! Prowasti oli wäliin nähnyt Amandan, mutta tämä oli aina katsonut maahan silloin; prowastin mieli-alaa kapteenia kohtaan me tiedämme; siis ei ollut hän ennen ajatel-

lutkaan, ettei nuoren tytön asema Nytilässä saattanut olla huwittawa. Nyt loi prowasti filmänsä Amandaan, ja nyt näki hän, — ensi filmäily sanoi hänelle sen — että omena ei ollut aiwan puun wiereen pudonnut. Amandan filmiä luti hän rukouksen: „älkää kieltäkö!“

Tämä pyyntö tuli niin äkki-arwaamatta. Prowasti ei osannut siihen niin paikalla mitään wastata. Rouwa Kornman ei sitä waatinutkaan. Rouwa Renner koetti wieraallensa osoittaa kaikkea kunnioitusta; mutta olipa aina hänen mielestänsä kuin kylmä wirta olisi lainehtinut hänen ja heidän välillään. Liina wei Amandan katsomaan huonettansa ja — ystäwyys naapuri-mamsellien välillä oli syntynyt. Amandan mielestä oli Liina niin onnellinen, niin oikeen kahdehittawan onnellinen. Franzénin runot malasiwat Liinan pöydällä; Amanda filmäili niihin, ja tunsipa hän tuossa nyt samallaisen tunteen, mitkä kukka luultawasti tuntee, kuin häntä, joka kauan on kuivuutta kitunut, raittiilla wedellä kastetaan.

Kaks tuntia wiipyi Nytilan herraswäki pappilasissa. Heidän käyntinsä oli waihattanut eri tawalla kaikkiin. Rouwa Kornman ei ensinkään ollut siellä menestynyt. Hänen kovuutensa oli tähtynyt wähiin sulata lempeässä perheessä. Hän ei oikeen tuntenut itseään siinä. Kaikki, mitä hän siellä näki, soti aiwan jäykkään vastaan niitä tapoja, mitkä oliwat hänen omassa kodissaan ohjeeksi määrättyt. „Ihmeellistä on, että rouwa Renner femmoisella kaswatuksella on saattanut saada tyttäriänsä niin sujuwiksi“, muumisi hän, kun oli lähtenyt. Rouwa Renner taas rukoili itfessään Sumalaa, että tämä naapurien käynti olisi wiimeinen, niin totta kuin se oli ensimmäinen. Hän siis ei ensinkään mielihywillään kuullut welsensä wastauksen rouwa Kornmanin pyyntöön: „Amanda on terve-tullut aina, milloin waan tahtoo tulla“. Mutta mitä tämä prowastin wastaus ei waihattanut rouwa Rennerisfä, sen waihatti se Liinassa ja etenni Amandassa. Amanda kuiskasi wasta-

saadulle ystävälle, ettei hänellä koskaan ennen ollut niin iloista hetkeä kuin tänään, ettei hän ollut milloinkaan niin mieluista uutista kuullut.

Asia oli päätetty. Mutta siitä syntyi sitten, kohta vieraiden lähdettyä, pitkä keskustelu prowastin ja rouwa Rennerin välillä, rouwa kun enskerran elänsään ei tyytynyt welsensä toimeen. Mutta kun prowasti hänelle lempeästä sydämeistään selitti syhyt päätöksensä ja kun rouwa näki, miten iloinen Piina oli siitä, ei hän enää sen kowemmin wastustanut. Vielä siinä sitten ihmeteltiin syhtä, min tähden järkkä rouwa Kornman nyt tahtoi opetusta Amandalle. Siihen ei selwitystä saatu nyt. Wasta aikojen kuluttua saatiin tietää, että Wappo oli päättänyt saada tyttärelleen oikeen mahtawan miehen, että Amanda tämän tähden oli lähetettävä Tukholmaan. Mutta sitä ennen tulisi hänen oppia ainakin wäähän tutakin — sama mitä — jottei maalaisuus niin aiwan karkeesti pistäisi silmiin suuresa, wieraassa kaupungissa.

Tämä rouwa Kornmanin käynti uudistettiin pian. Hän toi, näetsen, tyttärensä pappilaan, missä prowastin kanssa nyt liemmin tuumailtiin siitä, mitä Amandan piti oppiman. Rouwa Kornman oli tässä asiassa aiwan samaa mieltä kuin prowasti, eli toisin sanoaksemme: rouwa Kornmanista oli ihan samaa, mitä Amandan oppi, kunhan waan jotakin oppi: rouwa Renner ei nyt sanonut mitään, mutta hän ikäwisti naapuri-rouwan kanssa, ja pianpa mieliharmilla ajatteli hän: ruwenneeko rouwa Kornman aina seuraamaan Amandaa pappilaan, niin onpa siitä koko wastus.

Miten kohteliaisuus waati, käwi pappilan herraswäki Nytiläsä wieraissisa. Sa siellä näki rouwa Renner selwään, ettei hänestä ollut seuraajaksi kapteenin rouwalle. Prowastintin mieltä painoi Nytiläsä ikäwät muistit, jotta hän, kun käynti oli tehty, sywästi huokasi ja ikäänkuin hengitti wapaammasti, kun jälle oli päässyt wapaasen ilmaan.

Näillä käynnillä oli seuraufsenä jonkinmoimen näennäinen ystäwyys naapuri-perheiden välillä. Amanda nähtiin tästä lähin melkein joka päivä pappilasfa. Rouwa Kornman ei enää seurannut häntä sinne.

Kaikkisfa oppi-aineisfa oli Amanda ystäwäänsä Piinaa paljon jälessä. Hän ei kunninlaan kadehtinut häntä, waan koetti kaikin tawoin hywäksensä käyttää oppi-aikaansa. Amandan käfitys oli sukela, mutta aatteen maailmaan jäiwät usein hänen ajatufsensa haaweksimaan, kun prowasti oli hänelle kristillisyyden pääkappaleita esittänyt; jopa usein prowastin puhuesfain lensiwät ne nykyisyhttä ulomaksi. Piina ihmetteli Amandaa; sillä Amandan kuwitus wiehätti häntä usein niin, että hänkin unohti warsinaisuuden. Amanda taafen ihmetteli Piinaa, jonka luonne aina oli iloinen ja aina loi onnea kaikisfa, minkä kanssa seurasteli. Täten syntyi tyttöjen välillä ystäwyys, joka pähä lujeni, jotta Piinalle tuli aika pitkäksi, jos, miten wäliin sattui, Amanda jonkun päiwän oli poisfa pappilasta. Anna oli nyt wuoteen oma; hän kärsi walittamatta, sillä hän tiesi että nuori elämänsä ehtoolle kului. Annan kamarisfa selitti prowasti nuorille kuulioilleen kristin-oppia. Siellä näinä hetkinä nähtiin kapteenin tytär ja Piina ja prowastin otto-poika Heikitin. —

Amanda oli Piinalta kuullut Heikin elämä-kerran, ja eläwällä kuwitufsellaan kuwaili kapteenin tytär itselleen ne omittuiset kohdat, missä Heikki oli ollut. Seuraus tästä oli se, että Amanda mielihywin näki Heikkiä.

Näin oli aika kulunut pappilasfa siihen päiwään saakka, josta kertomuksemme jälkimäinen puoli alkaa. Heikistä sopinee meidän sitä ennen sanoa, ettei Amanda ollut hänesä mitään waikuttanut; että hän päin wastoin piti Amandan käynnin pappilasfa häiritsewäisenä, sillä nyt ei hän saanut niin alituisesti olla Piinan seurasfa kuin ennen, ja — Heikki oikeen jumaloiisi rouwa Rennerin nuorempa a tytärtä.

III.

Vanha Gewa.

Samana päivänä, jona, miten olemme jo kuulleet, kauppias Karlgren awasi koko sydämensä Anterolle ja ilmoitti salaisuuksia, joista ei maailma mitään tiennyt, tapaamme prowastilla Ryttilän rouwan ja Amandan. Rouwa Kornman tuli kiittämään prowastia kaikesta hyvästä ja kysymään millä hän voisi kiittolisuuttansa näyttää, sillä nyt oli Amanda lähtewä, miten jo kauan oli mietitty, Ruotsin pääkaupunkiin. Kapteenilta oli myös nykyään tullut kirje, jossa hän kowasti torui rouwaansa siitä, että oli antanut Amandan seurastella pappilaisten kanssa. Tästä kirjeestä ei rouwa puhunut muuta kuin mitä kapteenin kotiintulon kuului, jonka kirje ilmoitti tapahtuaksii jonkun wiikon kuluttua. Amanda oli suruinen, Liina oli suruinen — sillä he rakastivat siisarellisella rakkaudella toistaan. Prowasti oli wastannut, kun rouwa Kornman kysyi, millä hän voisi hänen waiwan näkönsä palkita: „Se on minun paras palkintoni, jos Amanda pitää muistossa, mitä minä olen newonut, ja antaa sanani itää, kasvaa ja hedelmiä kantaa elämässä”. Rouwa Kornman oli pian sen jälkeen lähtenyt, luvaten tyttöjen pyynnöstä että Amanda saisi jäädä pappilaan täksi päivää, sekä, niinkauan kun hän vielä koti-seuduilla oli, aina tuon tuostakin käydä Liinaa tapaamassa. —

Nyt rouwan mentyä istui Liina ja Amanda pappilan pienessä ryytimaassa kauniissa ruohosohwasassa, minkä Heikki oli laittanut. Heikki istui vähän taampana. Hänen wieresfänsä ruoholla mafasi harawa,

jota hän walmisti Liinalle — sillä kaikki, mitä Heikki teki, sen teki hän Liinalle. Liina oli hänelle kaikki maailmassa. Amandan haaweellisuus oli Heikkiin tarttunut. Sillä usein saattoi hän nyt istua tuntikausia mitään tekemättä, mitään puhumatta — wieläpä mitään ajattelemaattakin. Ainakaan ei Heikki itse semmoisina tuntina tiennyt, mitä hän ajatteli. Itse siitä tietämättänsä oli hän semmoisina hetkinä ihana. Hänen filmisfänsä paloi silloin kummallinen walo; tämä walo kiihtyi niissä kiihtymistään, kunnes se äkkiä sumustui; ja niinkuin pilwet, mitkä kirkkaana kesäpäiwänä wäliin äkki-arwaamatta wetähyvät kokoon, mustenewat ja wihdoin puhkeewat fateesen, niin tunkeusi Heikinkin filmiin usein kirkkaat kyyneleet. Wasta kun nämä tuumana polttiwat hänen poskiansa, tahi putosiwat hänen käsilleen, heräsi hän. Mistä loisto Heikin filmisfä, mistä kyyneleet? Heikki ei osannut sitä selittää, eikä hän sitä koettanutkaan. Hän oli nyt niin hiljainen; ei kuultu hänen enää niinkuin ensimmältä uuteliaasti kysywän kaikkia; hän ei nyt kysynyt, hän tuskin wastastikaan, jos jotakin häneltä kysyttiin. Hän ei tiennyt, poika parka, että koko hänen olentonsa oli muuttunut rakkaudeksi.

Hän istui ruohosassa ja kuuli siihen aina wäliin jonkun sanan ryytimaasta. Mutta hän ei kuullut, ainakaan ei hänen sieluunsa pääsnyt tunkeumaan muun kuin Liinan sanat. Tytöt oliwat, ennen kun kahden lesken tuosja ruohosohwasassa istuiwat, iloinneet ja nauraneet, ja Liinan

nauru oli silloin saanut Heikkin huolet hymyyn, waikkei hän tiennyt, mille hymyily. Mutta nyt oli kohta tapahtuwa ero saanut tyttöt wafawiksi. Piinan sydän oli awoin kaikelle hywälle, mitä elämässä on warfinaista; hänen ajatuksensa ei tätä warfinaisuutta ulommalle ehtinyt. Hän tunsi eron suruisuuden. Hänen ajatuksensa ei kulkenut edemmäksi hetkeä, joka käsisfä oli. Toisin oli Amandan laita. Hänkin muisti, että eron hetki lähestyi, mutta hän ei puhunut siitä; hän unohti surun, jonka ero toisi, hän kuwaili Piinalle, miten he kirjeitä waihtaisiwa, miten he eläisiwät yhdessä, yksissä, silloinkin kun suuri meri eroittaisi heidät toisistaan. Hän oli innostunut kun hän tästä puhui; hänen ajatuksensa lensiwa tulewaisuuteen ja toiwat sieltä kumia, niin eläwiä, kuin olisiwat ne jo muistoja eleytyistä päiwistä. Amanda oli kaunis, kun hän näin tulewaisuudessa eli. Piina katseli häntä kummastuksella. Sillä Amandan ajatukset lensiwa nyt oloihin, joista ei Piina ollut osannut uesfakaan haaweksia. Amanda puhui, miten hän, kun toiste näki Piinan, näki hänen onnellisena, rakastetun nuorukaisen morsiamena tahti nuorena, suloisena rouwana. Piina punastui ja purskahti nauruun ja pani kätensä ystäwänsä suulle. Amandan ennustukset nähiwät hänelle niin ihmeen hulluilta. —

Tuo nauru sattui Heikin kormiin ja hänkin nauvoi, waikka sumuinen pilwi wastikään oli peittänyt hänen filmänsä walon ja puhjennut kirkaasen kyyneleesen. Hän ei tiennyt nytkään syhtä, ei nauruun, ei kyyneleesen. Amandan filmät oliswat wäliin olleet kääntyneet häneen päin, mutta näitä filmäilyksiä hän ei tiennyt.

Ei ollut kukaan nuorista huomannut, että wanha eukko sauwoihinsa nojaten oli wähäistä ennen seisahnut pihalle. Heikki kuuli vielä Piinan naurun, hän ei huomannut eukkoa, joka seisoi häntä aiwan lähellä; hän ei nähnyt, miten eukko nosti kätensä filmäinsä yli ja käden alta katseli häntä. Hän ei nähnyt, miten eukon kyytistynyt ruumis ojentihen:

mutta hän kuuli eukon huudon! „Kalle! pikku Kalle!“ Hän tunsi eukon kädet, jotka häntä syleiliwät.

Hän heräsi unestaan, johon auki olewilla filmillä oli uupunut. Hän nousi ja nosti ylös eukkoa, jota ruoholle oli waiupunut. Hän ei tuntenut eukkoa. Hän katseli häntä pitkään.

„Kalle, pikku Kalleni!“ kuuli hän eukon pakisewan. „Kalle, pikku Kalleni! kuinka isoksi olet kaswanut! Tiesinhän minä, ettet sinä ollut kuollut“ — ja taasen koetti eukko häntä syliinsä sulkea.

Tämä omituinen tapaus sai tyttöt tulewaisuudesta nyhyisyhteen jälle. Ne nousiwa ja katsoiwa kummastellen eukkoa. Ne lähestyiwät ja kuuliwa yhä enemmän kummakseen eukon sanoja.

„Ne sanoiwa että sinä olit kuollut, mutta minä en uskonut sitä; ne sanoiwa että sinä olit haudattu patronin hautaan äitisi wiereen, mutta minä en uskonut sitä; minä odotin sinua, minä ha'in sinua — ja sitten tuli pitkä, musta yö, jona en minä mitään nähnyt. Kauan olen minä nukkunut, kun sinä olet ehtinyt kaswaa noin suureksi, pieni Kalle poikani, jonka minä kannoin sylisfäni! Nyt osaat sinä itse käydä ja osaat warmaan puhuakin . . . Ei se ole totta, että sinä kuolit; kapteeni tahtoi tappaa sinua, mutta hän ei saanut sitä tehdä . . . Nyt mennään takasin Nytilään; siellä on sinun pikku wuotehesi vielä. Minä foudan sinua uneen . . .“

Näin pakisi eukko. Wuoret eiwät siitä mitään hymärtäneet. Mutta oli siinä kumminkin yffi, joka ihmetellen kuuli, mitä eukko puhui, ja joka patinan hymäräsi. Prowasti se oli. Hänen kamarinsa alkuna oli ollut auki. Kun hän eukon ensimmäiset sanat kuuli, lähestyi hän alkunaa ja melkeinpä samassa kun tyttöt ehtiwät Heikin luo, oli hänkin kamaristansa sinne ehtinyt.

Hän keskeytti eukon puheen. Hän katsoi häntä pitkään: „Cewa, mitä puhut sinä, mistä tulet sinä?“ kysyi hän kummastellen. Hän oli eukossa tuntenut pa-

troni Kaarle Kornman wainaan uskollisen palkollisen.

Eukko kääntyi prowastiin. „Prowasti!“ huusi hän. „Prowasti! sanokaa Kaarrelle, että minä olen Gewa, joka häntä lapsena kannoin siitä asti, kun hänen äitinsä kuoli. Hän ei tahdo uskoa minua.“

Prowastisia ajoivat ajatukset toinen toistansa. Gewa oli, pian kohta sen jälkeen kun patroni wainaan poika katosi, tullut mieli-wikaan. Hän oli ensinnä raimonnut hulluudessaan, mutta sitten wähitellen asettunut. Aina waan oli hän kadonneesta lapsesta puhunut, mutta hänen puheestaan ei ollut tukaan pitänyt lukua. Oliko tämä, mikä nyt tapahtui, seuraus tästä hulluudesta, wai...? Prowasti kun näin itsefänsä mietti, ei uskaltanut jatkaa. Että Heikki olisi patroni wainaan poika — — ihan hullulta se näkyi prowastille.

Hän koetti saada eukkoa tyyntymään; mutta sillä jai hän aikaan jotakin aiwan päinwastaista. Gewa kun huomasi, ettei prowasti uskonut häntä, joutui wimmaan, lankeksi polwilleen ja rukoili liifuttawasti, waikka epäselwästi, prowastia muistamaan, mitä oli tapahtunut yönä, jolloin patroni kuoli. „He sanovat, että pieni Kaarle löyettiin merestä hukkuneena“ — huusi hän — „se ei ole totta; taiwas ja maa on minun tobistajani wiimeisenä päivänä, että se on wale. Kaarle, minun pikku Kaarleni, joka seisoo tuossa, olisi hukkunut!“ — ja hän purskahti laikuwaan nauruun, joka kamalalta kuului. Gewa parla ei muistanut mitään siitä päivästä saalka, jona kaswattinsa katosi, mutta sitä selkeämmin muisti hän kaikki, mitä wainittuna päivänä ja yönä oli tapahtunut. Hän puhui nyt semmoisella wakarwuudella, ettei se woinut olla waiwuttamatta prowastiin. Prowastin mieleen johtui, hän ei itse tiennyt mistä, kaikki, mitä hän Heikistä tiesi, ja hän syytti itseänsä siitä, ettei hän ollut tarkempia tietoja hankkinut Heikin manhemmista.

Heikisä oli tämä äkki-armaamaton ta-

paus waiwuttanut kummia. Hän ei ensinnä hymärtänyt mitä tapahtui, keneksi eukko hänet luuli; mutta kun hän wihdoin tämän hymäräsi, käwipä kummallinen tunne, joka häntä wäristytti, läpi koko hänen ruumiinsa. Hänen ensi silmäilynsä lensi nyt Liinaan, mutta Liinan filmät oliwat kääntyneet Amandaan. Heikki oli kuullut puhuttawan Nytilän nuoren herran katoomisesta, ja hän oli aina, kun se asia tuli puheeksi, tuntenut jotakin outoa sydämesfään; sama tunne, mutta ennennethesä muodossa, kohtasi häntä nytkin, kun hän kuuli, että häntä itseään luultiin täksi kadonneeksi lapseksi. Hän ei tuota sen enempää nyt ensi filmäräpähkessä ajatellut; hän tahtoi Liinan filmistä lukea, mitä se Liinasfa waiwutti, tämä eufon sanoma. Mutta Liina ei muistanut nyt Heikkiä. Amanda oli saanut koko hänen huomionsa, sillä kapteenin tytär seisoi siinä waaleana kuin kuolema. Hänellekään ei, näetsen, ollut tapaus Nytiläsfä enren hänen syntymistään tuntematon. Hän oli kuullut äitinsäkin siitä puhuvan, ja hän oli usein itsefänsä ihmetyllä, mitenkä poika niin kenenkään tietämättä saattoi kadota. Että isällään tähän oli mitään osaa, sitä aawisti hän yhtä wähän kuin hänen äitinsä. Nyt kuuli hän syyttöksi isäänsä vastaan, kuuli ne ensi kerran, ja ne syytökset oliwat julmia. Tämä karvoitti weren hänen poskiltaan, sillä hänen äkkipikainen kuwituksensa oli hänelle eläwästi kuwannut öifestä tapauksesta hirweän tuwan.

Prowasti keskeytti ätkiä tämän omituisen kohtauksen tässä pihalla, sillä tänne lähestyi nyt ihmisiä; ja seikka, josta nyt oli kysymys, ei ollut yleisön kormia warten. Hän käski kaikkien astumaan sisälle, ja siellä wetäysi hän Gewan ja Heikin kanssa, josta ei eukko tahtonut millään luopua, omaan kamarisfa.

Mitä täällä prowastin kamarisfa heidän wälillänsä kolmen kesken tapahtui, oli nähtävä, kun he sieltä palaawat. Prowasti oli saanut Gewan asettumaan. Hän oli muodostanut puheensa eufon kä-

sitykseen ja saanut häntä usfomaan, että fuuri maara uhfafi Heikkä, jos tulifi yleifefi tunnetufki, että hän oli Kaarle. Pro= wafafi oli oikeen arwannut, että jos tämä ufko pääfifi juurtumaan Gewaffa, ei woififi mitäkään maailmasfa faada häntä lewit= mään tietojansfa patroni= wainaan pojafsta. Ja prowafafi onnistui täsfä waiwalla. Mutta prowafafi oli, kun nyt lifemmin tut= tifteli afiaa, tullut huomaamaan, ettei Gewa enää ollutkaan hullu, että hänen ollesfaan hulluna hänen järkfnsä oli teroittunut, ja prowafafi ei tiennyt oikeen mitä aja= tella, kun kuuli eufon wafuutufksen, että hän paikalla tunfi Kaarlen. Kuta enem= män prowafafi tätä ajatteli, fitä waikeam= mafsi näki hän eufon wafuutufksen kumoo= mifen, sillä olihan Heikki orpolapsi, jonka wanhemmifta ei niin mitäkään tiedetty. Mi= ten olifkaan, kolmen kofustelufsa oli pää= tetty, ettei mitäkään wiefä puhuttaififi täsfä afiafsta.

Liina ja Amanda oliwat wafäyheet edellifsen kamariin. Siellä oli, finne kun tuliwat, Amandan waafeus kadonnut; mutta famasfa kun weri jälle palafi hä= nen postihinsfa, pääfifi filmien hynel= fultu aufenemaan ja kapteenin tytär itfi — itfi ääneenfä. Omituifta oli, ettei hän wähfäiftäkään nyt epäillyt eufon fa=

nonien totuutta, että hän Heikköfä näfi fetäwainajansfa kadonneen lapsen, että oma ifänsä oli tämän lapsen työntännyt mieron= tielle. Hurjafsa mieliliikutufsesfaan nimitti hän Heikkä hellimmillä nimillä ja pyyfi häneltä anteekfi kaiken fen, mitä Heikki oli muka hänen futunsa tähden faanut kärftä. Turhaan koetti häntä Liina loh= duttaa; lohduutufsen fai Amanda wafsta filloin kun prowafafi tuli kamariin ja il= moitti, että Gewa oli huomannut ereh= dykfnsä. Amanda pyyhfifi filloin pois kyy= neleufsä, mutta kuinka fywälle tämä loh= dutus kapteenin tyttöresfä pääfifi wafutta= maan, fen hän waan itse tiefi. Ainakin kummastui Heikki fuurefti, kun wähfän ajan fuluttua tyttöt jälle tuliwat alas pi= halle ja Amanda mitäkään fanomatta ko= wafafi pudifti hänen kättänsä.

Gewa jäi nyt muutamafsi aifaa pappi= laan. Hän ei niin fanakaan puhunut patroni wainajan pojafsta. Mutta misfä hän Heikin näki, fiinä feurafi hän häntä filuillänsfä. Syhtä, mintähden Gewa oli tullut pappilaan, ei hän itfekään ofannut felittää. „Minä tahdoin twata pro= wafafia“ oli waftaufksensa, kun jofu hä= neltä tätä kfyfi. Gewa oli wanha, mutta eipä hänesfä enää mitäkään ofoittanut, että hänen mieleufsä nyt olifi ollut wiafsa.

IV.

Kapteenin tytär.

Uftapuoleen päiwää, jonka tapauftefta pappilafsa wafsta olemme kertoneet, palafi Amanda Ryttilään. Kummallifefsti oli eufon pakinat faanut hänen muuttumaan. Hän oli iloinnut, kun ajatteli että hän pääfifi suurta maailmaa katsomaan; iloin= nut niin, että hän kofiffansfa ei fuurefti muiftanuf furua, minfä eroominen Li= nafsta ja pappilafsta faifi hänelle. Mutta nyt ei hän Tufholmaa muiftanuf. Hän

wefäyfi huoneefsen, miftä pieni Kaarlo oli yönä, jolloin hänen ifänsä kuoli, kadon= nut. Ryttiläsfä ei ollut enää jälellä pal= kolliftefsfa täsfä ajafsta muu kuin ainoa piika. Tältä kfyfi Amanda tarkemmin, mitä fanottuna yönä oli tapahtunut. Sit= ten meni hän kamariin, misfä Kaarlon äidin kuwa wiefä feinällä riippui. Tätä kuwaa tirkifteli hän kauan ja miten hän fitä tirkifteli, niin faipa kuwa Heikin

muodon ja — taasen, miten ääken Viinan kamarissa, tähttyivät Amandan silmät kynnellillä ja hän lankefi polwilleen kuman eteen.

Muutos, koto olentoa läpitunkewa muutos oli Amandassa tapahtunut. Hän näki tästä hetkestä aina Heikin; hän ei ajatellut mitään muuta kuin Heikkiä. Hän ei olisi kenestäkään muusta kuin Heikistä puhunut, jos hän waan olisi sitä uskaltanut, mutta hän ei sitä uskaltanut; itse ei hän tiennyt miksi.

Amanda oli saanut kasvaa pian sanoaksemme mielivaltaisesti. Mitänsä tuli hänen, niinkuin kaikkien muittenkin Nyttilässä, totella; mutta eipä äiti muuta kuin kuuliaisuutta waatinut; ja kun Amanda oli jo lapsuudestaan tähän kuuliaisuuteen tottunut, sai hän kaikissa, missä ei äidin käsky eikä kieltosana ollut hänelle esteeksi, seurata omaa tahtoaan. Mitään johtoa hänen kasvatuksessaan ei löytynyt; mitään syvempää oppia hän ei kokiensa oltu saanut. Tuskin tiesi hän eroittaa oikean väärästä. Hänen asemansa oli pakollinen, se on tosi; mutta tätä pakollisuutta hän ei suuresti ollut tuntenut, ennenkuin hän rupefi pappilasfa käymään. Hänen kuituksensa oli elähyttänyt häntä, ollut hänen seurasteliansa, kun hänellä ei muuta seurasteliasa ollut. Näin oli Amandasta kaswanut innokkinen neiti, joka ei lainkaan tiennyt pitää kurissa sydämensä tunteita ja ajatuksia. Hän antoi niille päin vastoin wapaat ohjat, jopa kiihoittikin näitä tunteita, näitä ajatuksia juoksemaan nopeemmin.

Harvoin, ani harvoin oli mitään ulkonainen tapaus huomioon astuwampaa laatua tapahtunut Nyttilässä. Mutta jos joskus joku semmoinen oli tapahtunut, niin olipa se kowasti koskenut Amandaan. Miin oli esimerkkifi tapaus, jolloin Jolfsan Matti saatiin kiini, waihattanut Amandassa sen, että hän monta kuukautta sen jälkeen yhä waan näki warkaita ja murhattuita sekä walwoessaan että vielä enemmän unessaan. Onnellista oli hänelle, että hänellä oli äiti, joka ei lainkaan

ymmärtännyt muuta, kuin semmoista, jolla warkainaisuudessa oli peränsä; sillä minne saakka olisikaan Amandan kuitus wainnyt hänen, jos sillä olisi kokiensa ollut wähaistä rahtua wirikettä? —

Nyt oli tuollainen ulkonainen tapaus tapahtunut ja sille oli Amandan omassa sydämessä wastannut ääni, joka ei kielin woinut sisällystään lausua, tunne, jota hänen ei sanoin käynyt selittäminen. Tämä ääni, tämä tunne oli Amandan ollessa pappilasfa syntynyt; muodottomana oli se hänessä asunut, muodottomana kaswanut, muodottomana suurettunut; ja nyt oli tälle tunteelle, tälle äänelle hänessä, ulkonainen tapaus antanut muodon. Nuori haaweellinen, wieskeä tyttö rakasti. Hän ei tosin tiennyt, mitä rakkaus on, ei että hän rakasti, mutta hän tiesi, että hän Heikkiä alati muisti, ja että häntä muistaa, häntä ajatella oli wieskättävämpi kaikkea muuta maailmassa. Amanda oli ennenkin hakenut yksinäisyyttä, saadaksensa wiattomia unelmiansa uneksia: mutta nyt ei hänellä löytynyt Nyttilässä iloa, ellei hän saanut yksinäisyyttä. Jos häntä kukaan tässä häiritfi, niin olipa se hänestä, kuin olisi jotakin hänen sydämessään wettänyt kokoon ja jotakin siinä kiiruusti kätetty muille näkymästä; ja kun hän rupefi tutkistelemaan, mikä tämä kätetty oli, niin löysi hän sydämensä sywimmästä pohjukkeesta Heikin kuman. —

Tämä tapahtui hänelle ens kerran samana ehtoona, jona hän pappilasfa oli päiwällä kuullut eufon mietteet Heikistä. Aineet, mitkä alituinen seurasteleminen nuoren pojan kanssa, jonka elämän waiheet olivat olleet niin omituisia, oli nuoren neiden sydämeen foonneet, — olivat syttyneet tuleen. Tämä sai muutoksen neidesä; tämä sai hänen unohtamaan Nuotfin pääkaupungin, sai hänen unohtamaan kaikki maailmassa.

Seuraawina päiwinä oli hän jo aamusta saakka pappilasfa. Siellä muutos Amandassa ensiksi huomattiin. Amandalla ei ollut nyt mitään puhuttawaa. Hänen ajatuksensa juoksu oli seisahdunut. Hän

ei nyt Liinan tähden pappilaan tullut; hänen filmäilyksensä hakivat Heikkiä ja kun ne hänen näkiwät, niin leimahtipa kummallinen leimaus hänen filmistänsä. Mutta waikka muutos Amandassa hawaittiin, eipä woinut tukaan aawistaa siihen syytä — oikeaa syytä. Liinakin luuli, että eukon puhe oli sen waihtanut.

Se aika mikä nyt alkoi oli Amandan onnellisin elämässä. Hän sai haaveksia; hän sai aatteisjansa sulkea ruufuisia yrtti-tarhoja. Ei häiriinyt häntä tukaan, ei tiennyt tukaan kenen kanssa hän seurasteli; ei aawistanut tukaan hänen ihanaa salaisuuttansa, sillä hänelle oli tyhlin siinä, että hän sai nähdä Heikin. Hän ei tah-tonut, ei tarwinnut puhua hänen kanssansa. Liina ei häntä ymmärtänyt, tahi ymmärsi häntä nyt vielä vähemmän kuin ennen. Ja prowasti, joka haki syyn muutokseen Amandassa siitä, että neiti suri isäänsä luultua osallisuutta nuoren pojan katoomiseen — prowasti kunnioitti tätä muutosta.

Kapteeni odotettiin kotiin tulewaksi, mutta häntä ei kuulunut. Amanda ei häntä kaiwannut, sillä hän tiesi, että niin pian kuin isänsä tulisi kotiin olisi hänen lähteminen suureen maailmaan, ja sinne ei Amanda enää halunnut.

Sydämellä on oma lakinsa, jonka perus-aatteita ei vielä rikki-wiifainkaan lain-oppinut ole woinut selittää. Jos kotoisimme yhteen kaikki kirjat, mitkä ovat selittäwinään ihmis sydämen luonnon, niin saimmemepa melkoisen kirjaston; jos lukisimme mitä tämä kirjasto sisältää, niin huomaisimmepa pian ettemme olekaan saaneet mitään wastausta yleiseen kysymykseen: mimmoinen on ihminen, mitä oh-

jeita seuraa hänen sydämensä? Saimmemepa waan kuulla kertomuksia lukemattomista ihmis sydämistä, joista toiset tulewat toisiinsa, toiset taasen poikkeewat ihan alusta alkain pois kaikesta järjellisydestä. Niin on se ollut maailman alusta, niin tulee se olemaan maailman loppuun saakka. Eipä löydy ihminen, joka olisi ruumiinsa, kaswojensa ja muotonsa puolesta ihan saman näköinen kuin toinen. Kaikilla — ja ihmisiä on maailmassa jo elänyt satatuhansia miljooneja — on omi-tuisuutensa. Miten voitetaan siis sydämet — joissa juuri ihmisen pää-omituisuudella on pesä-paikkansa, olla yhtäläiset!

Tässä tungeitsen mieleeni ajatuksia, joita tällä sydämen alalla voidaan ajatella niin monia, kuin sydämiä maailmassa on — mutta nyt ei ole tässä tilaisuutta ruweta tutkimaan näitä ihmis sydänten ihmeita, eikä siis lisäämään tuota jo wastaanainittua ääretöntä kirjastoa wä-hän-arwoisella lisäyksellä. Lukiakin ollee minulle kiitollinen, että haudon ajatukseni, mietteeni omassa powessani ja ryhdyin jälle kertomukseen.

Kapteenin tytär oli rakastunut köyhään talonpoikaiseen nuorukaiseen! Se semmoisen kumma tapahtuu usein maailmassa, ja usein tapahtuu myös tässä, että se semmoisen rakkaus murtaa kaffi sydäntä. Miten oli käywä kapteenin tyttärelle? Sitä emme vielä tiedä. Hän salasi salaisuutensa sywällä omassa powessaan.

Emmekö tiedä? — Me tiedämme sen. Amandan sydän on murtuwa, sillä orpo, jota hän rakastaa, ei rakasta häntä. Liina, prowastin sifaren tytär, on Heikin kaikki kaitisia maailmassa.

V.

Yöllä ennen rikosta.

Siitä päivästä, jona kauppias Karl-gren Anterolle ilmaisi kapteeni Kornmanin

aikomukset ja antoi hänelle wiittauksia kapteenin edellisestä elämästä, ei enää sa-

naakaan asiasta puhuttu. Mutta että he sitä muistivat, nähtiin selvästi. Sillä muutaman päivän kuluttua sai kauppias Anterolta tietää, että rantamakasiinit olivat tyhjä; että lattian laudat siinä olivat irroillaan, jotta ne aiwan hywin woisivat peittää, jos mitä niiden alle uskottaisiin.

Kauppias ei tuohon Anteron ilmoitukseen mitään vastannut; mutta hän paljasti häntä lufemalla hänelle uuden kirjeen, minkä hän vasta oli saanut. Tässä kirjeesjään ilmoittaa kapteeni tulopäivänjää ja mitä kauppiaan oli aikeitten onnistumiseen tehdä.

Kesä oli ollut ylöän ankaran kuuma. Tämäkö wai mikä oli päästänyt Aisialaisen taudin, julman kolera-ruton julmasti raiwoomaan Europassa. Europan pohjoiset maatkaan eiwät siitä säästyneet. Taudin hirmuisuus, sen pitäisyys, sen säälimättömyys oli kaikilla hämmästyttänyt ja peloittanut ihmiset. Joka päivä, joka posti toi tietoja uusista uhrista, joita tauti oli waatinut ja saanut. K-n vähäisessä kaupungissa sitä julmasti pelättiin, ehkei vielä ainoataaan kolera-tapausta siellä ollut tapahtunut. Kaupungin vanhemmat olivat päättäneet ettei etelästä päin tulewat laivat ensinkään saisi laskea satamaan, ennenkuin woitiin olla warmoina siitä, ettei laiwassa löytyisi tarttuwaa tautia. Tätä sääntöä noudatettiin suurimmalla tarkkuudella K-n kaupungissa, jotta ei waimofaan moniin päiviin pääsnyt kottiin palannutta miestään terwehtimään laiwaan, joka oli laskenut ankkurinsa aiwan kaupungin lufisyyteen.

Tähän oli kapteeni Kornman turwainnut, kun tyhäsi suffelan, mutta warallisen tuumailunsa. Sillaikaa kun lairwa oli rutto-salpaufessa, oli se tyhjennettävä makasiineihin. Kapteeni lupasi tulla näitä niin liki kuin mahdollista oli, ja kauppiaan tulisi lewittää kaupungissa huhu, että pian joka mies laiwassa oli taudissa. Mitään likempia määräyksiä ei kirje sisältänyt. Laiwan tyhjettäminen olisi tapahtuwa asiain haarain mukaan. Tur-

wallisuudeksi kauppiaille, josta arkuutta kapteeni tiesi, oli hän kirjeesensä pannut erään P. S., jossa ilmoitti, ettei lukaan laiwassa ollut tuntiaakaan sairastanut mitään tautia, vielä vähemmin julmaa koleraa.

Näin olivat asiat, kun myöhään eräänä yönä Antero heräsi siitä, että hänen alkunallensa kolkutettiin; hän nousi kiiruhusti. Merimies seisoj alkunan takana ja tahtoi puhutella kauppiasta. Antero arwasi kohta, että kapteeni oli tulossa; tahi että ainakin merimies toi uutisia Konfordia-laiwasta. Hän meni pikaisesti kauppiaan luo; eikä aikaakaan, niin oli merimies päästetty konttoriin, ja siellä pidettiin nyt kolmen keskustelu.

Antero oli arwannut oikeen. Ebustalla, waan muudan peninkulma kaupungista, purjehti lairwa, walmiina laskemaan rantaan, milloin tilaisuus katsottaisiin some-liaimaksi. Tätä ja muuta, miten olisivat asiat kaupungissa, oli merimies tullut tietämään.

„Kaikki on hywin“ — wastasi kauppias, ja Antero lisäsi:

„Kutka waan owat woineet, owat muutaneet maalle asumaan, mikä sinne mikä tänne. Puhe on lewinnyt, että kolera-rutto mielufasti anastaa semmoisia kaupungeita, mihin tuuli mereltä pääsee wapaasti puhaltamaan“.

Merimies naurahti. Mutta Antero jatkoj:

„Makasiinit owat walmit ottamaan vastaan, mitä teillä on. Tän yönä kumminkin lienee liian myöhäistä lairwan purjehtia satamaan?“

„Yönä, kuka yöstä puhuu?“ kyhy merimies. „Ei! kapteeni käski minun tiedustella oletteko walmit lastia vastaanottamaan, sekä ilmoittaa että hän huomenna, ennen puolta päivää, laskee niin lähelle rantaan kuin woi. Mitä julkisemmasti tässä menetellään, sitä warmempi on, että kaikki käy hywin“.

Anteron, kun tämän kuuli, täytyi myöntää, että kapteeni Kornman oli häntä etewämpi. Tällaista rohkeutta oli Anteron

waikkea hymärtää; mutta kun hän sen hymäräsi, näki hän että hän itse vielä oli lapsi kapteenin rinnalla.

Kauppamiehessäkin waikuttivat merimiehen sanat hämmästyttä. Hän ei kumminkaan sanonut mitään; hän katseli waan Anteroa, odottaen mitä tämä wastaisi, ja kun hän wihdoin kuuli Anteron wastauksen: „Se on kyllä rohkeasti tehty; mutta miten enemmän asiaa mietin, sitä luonikaammalle se minusta nähty” — niin oli hänkin aiwan samaa mieltä.

Siinä sitten keskusteltiin huomispäivän työstä. Ja kun oli lähetetty sana kapteenille: „Terwe tullut!” lähti merimies, jonka wene odotti wirstan werran matkaa kaupungista, jälle tolaisin laivalle. —

Tänä yönä ei enää nukkunut kauppias Karlgrenin huoneessa. Mutta syhyt asukkaiden unettomuuteen olivat erinlaiset. Antero puuhasi puodin alla olewassa kellarissa aamupuhteen saalka. Siellä oli sija laitettava, jos mitä kallista sinne kätettäisiin. Antero oli warowa mies. Hän ajatteli: „saattaisipa olla mahdollista, että tulliherra tarkastaa makasiinimme; parasta on, että kalliimmat kalut forjataan turwallisempaan paikkaan”. Tätä puuhasi Antero otsansa hiesä.

Toisin oli kauppiaan laita. Hän oli, merimiehen ja Anteron mentyä, laskeunut woteelleen, mutta unta eiwät hänen silmänsä saaneet. Woitto loisti hänen silmänsä edessä, jotta hän ei ensimmältä tuntenut tawallisia kipuja watsassansa. Mutta mitä enemmän nämä wähitellen rupestiwat tuntumaan, sitä sumeanmaksi meni woiton loisto, ja wihdoin huomasi kauppias, että kylmä hiki peitti koko hänen ruumiinsa. Hänen ajatuksensa kääntyiwät, kenentään niitä kääntämättä, takaisin hänen lapsuutensa aikaan, hän eli uudestaan päivä päiväältä muistoissaan kuluneet hekkensä ja olipa, kun oli hän muistoissaan ehtinyt yöhön, mikä paraitaa kului, kuin olisi joku häneltä kysynyt: „Mitä on palikka kaitista pyrinnoistäsi?” Se kysymys oli hiljainen kuin tuulen wienoisin löyhkä. Se soi kahdesti kauppiaan

forwissa; mutta kun ei kauppias siihen wastannut, waan päin wastoin wäksin firmoitti itsensä siitä, waikeni kysyjän ääni. Kauppias ei hymärtänyt tahti paremmin, ei tahtonut hymärtää, että tämä kysymys tuli hänen omasta-tunnostaan, että se oli niin hiljainen, tuskin kuultava, sentähden, että tämä omatunto oli pautunut, että se oli uuvutettu sikeään uneen, josta se nyt olisi mielinnyt herätä. Mutta kauppias uuvutti tämän mielikuvituksenensa häiritilän jälle äänettömyyteen itsellensä lukemalla, miten monella tuhannella hänen rikkautensa nyt enenisi. Oman-tunnon ääni muistutti kuolemasta, mutta kuolema — se oli sana, josta kauppias ei tahtonut mitään tietää.

Hänen tuskansa eneniwät aamupuoleen yötä, niin että hän wäliin ääneensä huusi. Vääkfeeksi käytti hän nyt samoja rohjoja, joita hän niin usein ennen oli ahnaalle himollensa kätettänyt. Hän awasi arkun — aarre-arkun kannen ja antoi kultien kolista, hopeitten rohjoa vastaanfa; mutta yhä enemmän eneni tuska. Kultia ja hopeita oli arkussa liian wähän; ne eiwät woineet hänen tuskansaan liewittää. Kun hän wihdoin koetti arkunsa wierestä nousta, eipä hän sitä jaksanutkaan; hän waipui alas lattialle, siinä wäanteli hän itseensä tuskissaan, siinä pistihän hänen mieleensä ajatus, julma ajatus, hirnuminen ajatus. Minä kuolen!

Ujatukfella, joka tähän huutoon sai hänet purskahtamaan, oli kotinsa hänen omassa-tunnossaan; hän oli koettanut sitä uneen jälle waaruttaa, mutta se oli jonnuksumut aikansa. Se heräsi ja se näytti nyt kauppiaalle, mitä tämä enninnä kaitista kammoi — kuoleman.

Jää oli puhki. Närettömissä laineissa raiwoitiwat kauppiaan sydämesä kaitti ne wääräydyt, joihin hän oli syhyllinen, ja jotka nyt tuomitsiwat häntä. Hän waikeroitfi siinä, kuten mato, jonka paha poika on neulaan pistänyt. Ja ajatus: siinä kuolet ja jätät kaitki, kaitki mitä olet koonnut, se kohenfi tulisia hiiliä hänen sydämesä awoimna olewaan haawaan.

Kuinka kauan tätä asemaa olisi kestänyt kauppiaan konttorissa, emme osaa sanoa; epäilemättä siihen saakka, kunnes sairurin sielu olisi hänestä siirtynyt — ellei hänen huutonsa olisi vihdoin kuulunut kellariin ja hämmästyttävänä kaikunut Anteron forwiin. Antero samosi kiireesti ylös kellarista ja rienfi isäntänsä luo. Hän pelkäsi, että rosvoja olisi murtautunut konttoriin, mutta kun hän näki syyn huutoon, kävipä hänen sielunsa läpi ajatus, joka käännettynä sanoihin olisi kuulunut: eikö muuta!

Eikä siinä muuta! Hyvän-tekijä makaa kuoleman tusksissa; mutta mitä se nuoruuskaiseen koskee, joka hyvän-tekijänsä kuolemalla kaikki voittaa! Anteron toinen ajatus oli, miten tätä tapausta voitaisiin hyväksi käyttää asiassa, joka oli tekeillä; ja kolmas ajatus, joka samassa kypsi päätöskseen, kun hän kantoi kauppiaan hänen vuoteelleen, kuului näin: „Mistain näin ollen voimme turvallisemmasti saada tavarat säilöön. Ja jos kauppias kuolee, onpa kolera-rutto hänet tappanut”.

Näitä Anteron mietteitä keskeytti kauppiaan läsky: „Mene noutamaan lääkäri; minä kärsin helvetin tuskia”.

Kauppias oli vähän lewottunut, kun näki ihmisen vieressään. Kuoleman pelko katosi; mutta kumminkin oli tämä pelko tahi muisto siitä hirmusta, minkä se oli kauppiaalle saanut, saanut hänen ensikeran pyytämään lääkäriä. Mutta, josko ennen Antero olisi ollut siihen semmoi-

seen pyhntöön myöntynä, nyt oli se hänelle mahdotoin. Tänään ei saisi wieraan silmä filmätä kauppiaan huoneesen. Hän wastasi sen tähden kauppiaalle, ettei lääkäri ollut kaupungissa, ja sitten koetti hän selittää, miten tuhmaa olisi, jos joku tänään pääsisi huoneesen. Kauppias ymmäräsi miittauksen ja taasen takertuivat wanhan sairurin ajatukset laiwan aarteisiin. Antero kun tämän huomasi, ylltytti yhä sairurin kuwituusta, joka jo vähällä oli ollut sammua, ja kauppiaan sielu irtausi vielä kerran heräävän oman-tunnon polttamista kanteista.

Antero antoi hänelle pikarillisen wiiniä ja wakuutti, että tämä kohtaus oli waan satunnainen, että kauppias siitä pian wirtistyi. Kauppias kuuli mielihywillään tämän, sillä hän toivoi vielä saavansa elää — kauan! Mitä olisikaan hän sanonut, jos olisi nähnyt, mitä Antero näki? Antero näki, että ruumis jo makasi kauppiaan vuoteella; että mitä henkeä siinä vielä oli, oli ennen päivän loppua sammuma.

Kauppiaan filmät kiilsiwät. „Tämä woitto on ääretön, Kornman on aika mies” — sanoi hän. „Sumalan kiitos! Minä olen terve! Tuskat owat loppuneet. Kiitos ystävänä”.

Milloin oli kauppias viimeksi kiittänyt Sumalaa?

Mutta Anterossa wakuutui ajatus: „Ennen iltaa on kaikki minun, minun!”

VI.

Saaksiriffo.

Warhain aamulla nähtiin laiwa lähestyvän kaupungin satamaa. Huhu tiesi kertoa, että laiwa oli Konfordia, että kapteeni Kornman oli tulossa kotiin. Mutta tiesipä huhu myöskin kertoa, että joka

mies laiwassa sairasti kolera-ruttoa. Miehestä mieheen käwi tämä uutinen ja kaikki oliwat yhden-mielisiä siinä, ettei kukaan laiwasta saisi tulla maalle, ettei myöskään mitään kalua saataisi siitä tuoda

ennenkuin oli rutto loppunut ja laiva puhdistettu savustamalla. Mutta tuopa juuri oli mitä kapteeni Kornman tahtoi. Että huhuun oli Antero alku, siitä ei tiennyt kukaan.

Laiwa lähestyi, ja tottakait oli huhusja perää, sillä puolella mastolla liehui musta lippu. Mitä osoittaisi se muuta kuin ruttoa ja kuolemaa?

Arvattavasti tiesi kapteeni kiellostä, sillä kun laiva oli laskenut ankkurinsa, eipä sitä kukaan, niinkuin kumminkin tavallista on, lähtenyt sieltä maalle, ennenkuin oli jotentin pitkä aika kulunut. Wene irroitettiin wihdoin laiwasta, mutta tuskinpa oli se ehtinyt kulkea muutamia syliä, niin jo maalta pantiin toinen sitä vastaan, joka kieltäisi edellistä lähestymästä. Muutamia kirjeitä saivat weneesjä olewat kumminkin lähettää maalle, ynnä tavallisia laiwapapereita. Maalle palaawan weneen wäki tiesi kertoa että, miten laiwamiehet olivat wakuuttaneet, ei ruttoa ensinkään löyhtynyt laiwassa. Tuota ei maalla uskottu. Luultiin laiwalaisten kessineen waan hätä-waleen.

Tuuli puhasti mereltä maallepäin ja jotenkin kiwaasti. Tuo peloitti kaupunkilaisia vielä enemmän, sillä woisihan rutto tuulen tietä päästä kaupunkiin! Seurauks tästä oli etteiwät ilta-puoleen päivää, jona tuuli yhä kiihtyi, arenmat kaupunkilaisista uskaltaneet astua ulos huonehistaan. Ja pelko kohosi vielä korkeimmaaleen, kun kuultiin, että rutto jo oli kaupungissa. Kauppias Karlgren oli siihen äkkiä sairastunut. Ja kaikessi onnettomudeksi ei lääkäri ollut kaupungissa!

Hirvoinen pelko ja wale-puhe, joka tätä peltoa yhä enemmän wiritti, anasti koko kaupungin. Sukot ja matammit päättiwät, ettei turwaa enää muussa kuin muuttamisessa pois kaupungista. Antero oli aamupuolella päivää mielihywillään huomannut huhun waiikutuksia, mutta illan puoleen saivat ne hänen toista miettimään, hän kun näki, että wäkeä aina kokoontui milloin mihinkin kulmaan keskustelemaan. Waaran suuruus waiututti

että jokainen tahtoi tietää kuinka suuri se todellakin oli, ja se sai aikaan, että nyt ihmisiä oli liikkeellä enemmän kuin koskaan ennen. Tämä ei ensinkään ollut Anteron mieleen. Hän ei tiennyt keinoja, miten saada wäki hajoomaan, munta kuin yhä enemmän ylyttää pelkoa. Torilla seisoen wäkijoukon keskellä, joka jos mitä pakisi, huusi hän äkkiä: „Mi kopristaa!“ ja oli samalla horjuwinansa. Se waiututti. Wäki hajosi, kuten olisi tuulisääsen forjannut.

Raikki oli walmista. Makasineisja odotti kolme luotettawaa miestä yön tuloa ja wäen katoomista kaduilta. Anterolla oli tointa. Tuon-tuostakin käwi hän kauppiasta katsomasja. Tämä luuli itsensä yhä enemmän parantuman — kuta lähemmälle kuolemaa ehti. Antero kiihoitti häntä uutisilla, että laiva sisälsi lastia monen kymmenen tuhannen markan arwosta.

Päiwä kului iltaan. Monen mielestä oli laiva, siitä kuin ankkurinsa laski, melkoisesti lähestynyt rantaa. Tuosta ei kumminkaan aiwan suurta lutua pidetty, semminkin kuin toiset wäittiwät sen wäheeksi. Ja näitä wiimemainituita oli Antero.

Mutta Antero tiesi warsin hywin, että laiva näkymättömästi lähenei. Ja kun wiimein muudan kauppias walalla wakuutti, että laiva oli rantaa monta kymmeniä syliä lähestynyt, huomasi Antero syyn siihen: „Meren pohja on kowa, ankkurit eiwät pidä, tuuli ajaa laiwan maalle.“ Se syhy nähti todelliselta.

Raikkella on aikansa. Wäki wäsyi wihdoin, kadut tyhjeentyiwät. Tätä oli Antero odottanut. Laiwa oli lähestynyt jotenkin likselle makasineja. Makasinein owet meren puolelle päin olivat auki. Yön ehtiesjä nähtiin niissä kummia. Merellä ei näkynyt mitään; mutta kumminkin täyttyi makasiini tähtymistään. Raattia oli awattu. Sen alla nähti lainehtiwä wesi, ja siitä nostettiin milloin suurempi, milloin pienempi tynnyri ylös ja asetettiin säilö-paikkaansa. Roitumiselta olisi tämä

nähtynyt sille, joka ei astiasta tiennyt. Väivasta kullki meren alitse köysi mafasineihin ja sitä myöden kullkiwat tynnyrit, — sitinä salaisuus.

Namupuoleen yötä uskalsi kapteeni laiwasta foutaa maalle. Tuuli oli kiihtynyt ja wettä oli ruwennut fatamaan taiwahan täydeltä. Näyttipä kuin olisi taiwas mielihymillään nähnyt öillistä työtä, kun näin kaikin tawoin sitä ebisti!

Kapteeni ei tiennyt kauppiaan fairsatunifesta. Hän hämmästyi wähän, kun näki Anteron ja häneltä fai tietää miten oli lankonsa laita. Mutta eipä hän tuota pahaksi pannut; hän oli sitä jo lauan odottanut.

Hän kiiruhti työtä. Hän ilmoitti Anterolle aikeen, joka fai puotipojan yhä enemmän kummastelemaan kapteenin rohjentta.

„Kello 5 aikana“ — janoi kapteeni — „lasten minä laiwan karille. Tuuli on sen werran kääntynyt, että se wie Konfordin fuoraan Bolfan faarelle — tietysti purjeille autan wähän fuuntaa. Tuola fiellä faa sitten korjata jäännökset, mitkä eiwät nähyiin faa tulla. Ja päiwällä olen minä hywäsfä ajassa Karlgrenin luona“.

Tämä ai'e ihastutti Anteroa; hän oli luullut haafirikon nyt mahdottomaksi; mutta näin, kuin kapteeni aikoi afiansa ajaa, se warfin hywästi onnistuifi. Wasluutus-fumma olisi faatama sekä laiwasta, että wieläpä lastistakin. Ja tästä kaifesta oli hänen, Anteron, toinen puoli. Sepä kauppa, joka kannatti!

Tällä wälin oli koto joukko falliita tawaroita koloontunut mafasiiniin.

Kapteeni oli puhunut, mitä hänellä oli puhuttawaa, ja antanut tarpeelliset käsfyt. Hän palasi nyt takaisin laiwaansa.

Namupuoleen yötä muuttui ilma sumuifeksi, mutta fade taukofi. Tuuli oli yhä kiihtynyt ja kiihtyi kiihtymistään. Pienen kaupungin kaduilla ei nähtynyt kukaan, jotta Anterolla oli hywä tilaisuus uottaa puodin alla olewaan kellariin koto onkon pakkoja falliita waatteita. Suoma-

tawarat oliwat astioifansa lasketut mafasiini-lattiaim alle, misjä weben fifäsfä oliwat nähyttöimisjä. Kaikki oli warfin hywästi onnistunut.

Antero oli iloinen. Tätä iloansa ilmoitti hän fairaalle ifännälleen, joka mafasi aiwan famasfa tilassa kuin päiwällä kipujen loputtua. Nähyillä, mutta hiljaisilla astelilla lähestyi häntä kuolema; mutta kaikkea muuta kuin kuolemaa ajateli kauppias. Antero kertoi hänelle, mitä mafasiinifsa oli tapahtunut, ja kauppiaan flimät loifitawat.

Päiwä seurafi wihdoin yötä. Suuresti kummifsaan oliwat kaupunkilaisfet, kun ei laiwaa enää nähtynyt. Antero oli olewinansa pahoilla mielin ja laufui pahoja aawistulfia. Ja tuten ainakin, fai hän kaupunkilaisiaan usfomaan näitä aawistulfiansa todefsi. Mahdotointahan oli ollut laiwaa hallita, kun kaikki laiwa-wäki mafasi fairsassa! Ankkuri-witjat oliwat ehkä pettäneet, ja laiwaa oli tuuli ajanut pitkin rantoja, tiesi mille karille!

Eitä aikaakaan, niin totetui tämä aawistus. Puolen päiwän aikana faapui kaupunkiin kaffi merimiestä ja Konfordin laiwan kapteeni itse, ja pian oli kertomus haafirikosta lewinnyt. Miten oli aawistettu, niin oli käynytfin. Tosin tuli nyt ilmi, ettei kukaan laiwasfa fairsatunut, että päin wastoin kaikki oliwat koto matkalla olleet terweet, mutta sittenkin ei woiu laiwaa hallita. Tuuli oli tuullut ankaran kowasti, winosti maata vastaan. Ankkuri-witjat oliwat katkenneet ja, ennenkuin purjeet faatiin järjestykseen, oli tuuli niin wallannut laiwan, että töin tuskim oli faatu sitä estetyhfi puskemasta maahan itse kaupungin rantaan. Bolfan faarta vastaan oli se fhöfhynyt ja siihen muserunut, niin ettei fiitä nyt enää ollut jälellä muuta kuin merellä uiwia pelkkoja ja lautoja. Töin tuskimpa oli laiwawäki woinut pelastaa itsensä, ensinnä faarelle fa sitten fieltä maalle. Semmoifsen selitysfen antoi kapteeni haafirikosta ja tobis-tajiffi selitykfensä totuudesta toi hän mukanaanfa laiwamiefet.

Wahinko arwattiin suureksi. Tosin oli laiva wakuutettu täyteen armoonsa, mutta lasti oli — waikka tosin sekini oli wakuutettu — wakuutettu niin pienestä summasta, että wahinko nousi aina tuhansiin rupliin!

Tätä puhetta koetettiin saada lewiämään; se lewisikin, ja sitä olisi uskottu, ellei kaupungissa olisi löytnyt merimiehiä, mitkä milloin pudistiwat päätään,

milloin ihan suoraan naurowat tälläisille jutuille. Pahin kaikista oli, että haakfirikko oli tapahtunut Kornmanin ollessa kapteenina. Muistot Kornmanin entisistä kujeista heräsiwät ja tekivät epäilyksen alaiseksi hänen selityksensä.

Mutta niinkuin ainakin, tämä epäileminen syntyi vasta jälestäpäin. Kapteeni näki mielihywiskeen, että ainakin aluksi hänen kähäykfiänsä uskottiin.

VII.

Kuolleita ja aaweita.

Kauppias Karlgrenin huonehessa näemme samana päivänä, jolloin haakfirikko tapahtui, molemmat lanko-miehet ja puotipojan Anteron.

Kauppias eli vielä. Hän oli sen weran toimesa, että hän taifi seurata kapteenin kertomusta. Siinä nyt kuultiin selitys toisellainen, kuin se, mitkä oli kaupunkilaisille uskottu. Laiva oli täysin purjein laskettu Jolsan saarelle. Wauhti oli ollut semmoinen, että — aiwan miten kapteeni oli kaupunkilaisille kertonut, laiva oli kohta halennut. Kun aalto sen sitten nosti ja jälle pieksi kallioon, niin hajosi se, ja töin tuskin oli wäki ehtinyt weneisiin, ennenkuin Konfordia-laiwa jäänönsinä omasta itsestänsä tuhansissa kappaleissa ui waahtoisilla laineilla. Wauhti oli ollut niin ankara, tuuli niin kiwas, ettei mitään laiwassa jälellä olewa lastia saatu pelastetuksi. Nimismies oli noudettu ja laillinen kertomus tapauksesta oli kähätty paperille.

Kapteeni kertoi tämän tapauksen suurimmasa lyhykäisyydesä, aiwan kuin olisi kaikki käynyt warsin luonnollisesti. Hän ei tapauستا paljon ajatellutkaan. Toista oli hänellä mielessä, sillä hänkin näki selwään, että kauppias ei kauan enää eläisi. Antero oli kunnellut kapteenin kerto-

musta, mutta hajanielisesti, sillä hänkin odotti waan, milloin kauppiaan silmät ummistuisiwat wiime uneen, ja hän kummasteli suuresti, ettei se hetki jo ollut tullut. Hän kun nyt oli, ainakin ajaksi, päässyt toimista wapaaksi, mitkä koskivat laiwaa, uietti siinä, mitä olisi hänen tehtävä, niin pian kuin olisi kauppias kuollut. Hän oli kahdella päällä tuosta. Kapteeni, näetsen, ei tiennyt kauppiaan testamentista mitään. Lääkäristä ei siinä kukaan puhunut mitään, ei kauppias itseäkään, joka waan mietti jonkun hetken tultua, „kun oli saanut wäähän lewähätä“, nousta. „Paljon oli, näet, toimittawana“.

Kapteeni oli lopettanut kertomuksensa, ja siinä sitten mietittiin, mitä nyt olisi tehtävää. Papereita, rahaa — sinetillä warustetun puskin — pani kapteeni lankonsa kassa-arkkuun, neuwoen sillä wälin, miten taitessa hiljaisuudessa mafasiiniin kätkeytyt tawarat oliwat saatawat kellariin puodin alle.

„Onko sinulla mitään, jota voisin toimittaa, siinä tapauksessa, että tautisi rupeisi pitkälliseksi ja weisi sinulta ajatuksen woiman?“ kysyi kapteeni Konrad sitten äkkiä, ja isti pienet tuijottawat silmänsä lankoon.

Kauppias ei vastannut tähän mitään. Hän seurasi filmäilyksillään miten kapteeni pisti hänen raha-arkkunsu awaimen lakkariinsa, tätä awainta, jota hän ei koskaan ollut uskonut kenellekään. Hän oli vastahakoisesti antanut sen nyt ensikerran toiselle, kun kapteeni pyysi raha-arkkunsu panna tärkeitä armo-papereita.

„Awain, awain!“ huusi hän ja sanomatonta tuskaa osoittivat hänen kasvosensa. Hän ei nyt uskonut lankoansa, ei ketään maailmasa, tuskin omaa itseänsäkään.

Kapteeni hymyili. Hän ymmärksi kauppiaan tuskaa. Hän pani awaimen riipypumaan naulalle ihan lankonsa wuoteen wiereen. Kauppias ei sanonut mitään enää, hänen filmänsä waan tuijottivat awainta. Mutta kapteeni lisäsi:

„Arkussasi on nyt kaikki paperit, mitkä yhteisiä asioitamme koskewat. Minulla on paljon tekemistä. Koeta nukkua kunnes palaan tulliherran tyköä“.

Mutta kapteeni ei ollut ehtinyt puodista ulos, kun hirmuinen huuto sai hänet palaamaan. Kauppias oli ojentanut kätensä tarttuaksensa awaimen. Sekö ruumiin ponnistus, äskeinentö tuska waimikä — — sai hänen ruumiilliset kipunsa, jotka koko päivän olivat olleet poikesa, taas heräämään? Kun kapteeni palasi, näki hän lankonsa suin syöskyneenä wuoteelta alas. Antero oli ehtinyt nostaa häntä puoleksi ylös ja nyt asetettiin kapteenin awulla sairas jälle wuoteelle.

„Wiha, ikuinen wiha!“ horisi hän, kun häntä nostettiin.

Ja kun hän wuoteesensa saatiin, oli hän — kuollut.

Mitä tarkoittivat hänen wiimeiset sanansa? Sitä ei tiennyt silloin vielä kukaan muu kuin hän itse, mutta ne kuuluiwat niin äärettömän kamalalta, että sekä kapteeni, että Antero siinä nyt seisoiwat hirmustuneina.

Antero siitä ensinnä tointui. „Hän on kuollut!“ sanoi hän hiljaan.

Kapteeni lasi kätensä mahaawan sydämelle: „Kuollut!“ mumisi hän.

Sitten kääntyi hän Anteroon, loi häneen pitkän läpitunkewan filmäilyksen, otti awaimen naulasta ja sanoi: „Minä en tunne teitä, mutta wainaja tässä luotti teihin; siis tahdon minäkin luottaa. Olkaa uskollinen, niin ette kauppaanne kadu. Laitatakaa nyt, että kuollut saa mitä hän enää tarwitsee; minun aikoni on tiirut“.

Ja hän meni. —

„Koinko sitä kuollaan?“ tysi Antero kapteenin mentyä hiljaan itseltään.

Dmituinen outo tunto, jonka laatua hän ei ymmärtänyt, sai hänet isoksi aikaa jäämään wainajan kamariin. Hän oli ensikerran nähnyt ihmisen kuolewan. Hän oli vielä nuori; ei siis kummaa, että hän heltyi. Hän muisti, mitä kaikkea hywää wainaja oli hänelle tehnyt, ja asuiwa tuossa omituisessa tunnoissa jotta, jota ehkä voitaisiin ratkaudeksi ja katiopioksi sanoa. —

Hänen ruumiinsa läpi käwi wäristys. Kauppiaan kuolemasa puhjenneet filmät tuijottivat häntä, kun hän näihin katsoi. Hän muisti kerjäläisenä ollessaan kuulleen, että ketä kuollut katsoo kuoltuaan, se häntä kuolemaan seuraisi. Tämä muisto wäristytti häntä. Hän painoi hiljaan kuolleen filmät kiini. Myöskin muisti hän joskus ennen kuulleen, että kuolleen rinnalle pannaan raamattu tai wirsikirja. Hän filmäili ympärilleen. Mitään semmoista kirjaa ei huoneessa löythynt, mutta pöydällä makasi astakirjan tapainen kirja — ainoa kirjan-pitöön kuuluwa, mikä kauppuhuone Karlgrenin talossa löythy. Sen awasi hän ja pani wainajan rinnalle.

Sitten läski hän huoneesta.

Olipa se outoa! Puotiin kun hän tuli, nojautui hän tiskiiä vastaan. Hän tunsi olewan sa niin ystin maailmasa. Koko elämä näkyi hänestä niin kummallijelle. Hän seisoi siinä lauan, ja omaksi kummalleen heräsi hän surullisista ajatuksistaan siitä, että kuuma kynnep putosi hänen kädellensä.

Dstaja astui puotiin. Hän sai mitä

hän pyysi. Mutta kohta hänen mentyhään sulki Antero puodin.

Hän läksi ulos.

Sama pelko kuin eilenkin wallitsi vielä kaupunkilaisissa. Kauppiaan kuolema sitä waan kiihdytti, sillä warmaahan oli, että kauppias oli koleraan kuollut. Ja sanomasta kuoleman-tapauksesta lewisi pian. Anteron oli warsin waikea saada jonkun ruumiille tekemään wiimeistä tawallista palvelusta. Ihmiset wäistyiwät häntäkin; sillä hän tuli huonehesta, missä rutto oli käynyt.

Tuo tunne, mikä oli saanut Anteron wiehkeäksi ästen, katosi wäsitellen, ja hän rupesti nyt ajattelemaan omia asioitansa. Hän unohti nyt kuolleen ja meni neuwoa kysymään kaupungin wiskaalilta. Mitä siinä sitten heidän välillään puhuttiin, emme warmaan tiedä; mutta seuraufsena tästä käynnistä oli tumminkin se, että kun kapteeni myöhemmin illalla tuli kauppiaan taloon, oli raha-arkku ja kaikki wainajan omaisuus sinetillä warustettu. —

Mutta oli pa kapteenille tänä iltana suotu vielä suurempi kumma. Antero oli, niinkuin jo sanoimme, turhaan etsinyt ruumiin pesiää. Hän ei tiennyt, mitä neuwoa tässä. Hän oli jo käynyt ustampain luona, jotka tawallisesti tätä tointa tekivät. Wanhan matammin, joka monta vuotta oli häntä ja kauppiasta pasfannut, oli hän lähettänyt samalle asialle. Mutta wanha matammi, kun sai huhulta kuulla, mihin tautiin isäntänsä sanottiin kuolleen, hirmustui niin ettei woinut mitään. Silloin toi sattumus wanhan mummon Anteron tielle ja hywää palikka vastaan lupasi tämä tehdä mitä Antero pyysi. —

Wiskaali ynnä kaks todistajaa tuliwat kauppiaan huoneesen miltei samaan aikaan kuin eukko. Ja molempain toimi oli juuri loppumaisillaan, kun kapteeni wainajan taloon polasi.

Kapteenin oli waikea ymmärtää, mitä tässä tapahtui, ja kun se hänelle ilmoitettiin, leimusti merimiehen wiha hänesä tuleen.

„Kenen käsystä owat nämä sinetit tässä?“ — huusi hän. „Euellisnpa, että minä olen nyt isäntä tässä talossa!“

Wiskaali wastasi lohteliaasti, että sinetit oliwat asetetut laillisuuden wooksi; sillä kauppiamies oli tehnyt testamentin, ja koska ei vielä ollut tiedossa mitä se testamentti sisälsi, oli hänen, wiskaalin, työnä ollut näin käyttäitä.

Wiskaalin ja Anteron välillä oli tämä selitys kähätty.

Kapteeni ei sanonut enää mitään, mutta hänen pienet filmänsä paloivat ja osoittiwat hänen sisänsänsä kuohuwaa wihaa. „Minä olen tässä lähin sukulainen ja ainoa perillinen, siis ei tule mitten sekaantua asioihin, mikä eiwät heille kuulu!“ — huusi hän wihdoin.

„Testamentti on arwattawasti teidän tyttäreme eduksi“ — sanoi eräs todistajista.

„Amandan!“ Muuta ei kapteeni sanonut. Mutta tuli hänen filmäsänsä asetui. Hän muisti kotoansa; sitä ei hän ollut vielä nähnyt. Kiirut oli wienyt hänet Jolsan saarelta, ei Nytikään, mutta juoraan kaupunkiin. Ne tiedämme, että kapteeni ei rakastanut ketään muuta maailmassa kuin tyttärensä. „Amandan!“ — sanoi hän ääneensä; ja itsesänsä oli hän wakuutettu siitä, että laukonsa oli sisaren tyttärtä muistanut.

„Teidän wiime sanoistanne, herra kapteeni, päätin minä wiskaalille ilmoittaa kauppiaan kuoleman“ — sanoi Antero kainosti. — „Te ette tunne minua; siis warjellakseni itseäni epäluulosta . . . niin . . .“

Kapteeni oli leppynyt. Mitä oli tapahtunut, oli ihan aiwan paikallansa. Hän loi filmänsä Anteroon. „Sinä olet hywä poika; jopa ymmärrän Karlgrenin rajatonta luottamusta sinuun“ — sanoi hän.

„Kenen hallussa on testamentti?“ kysyi hän sitten.

„Euellakseni antoi kauppias-wainaja sen maistraattiin, mutta en warmaan tiedä — —“, wastasi Antero.

Tämä keskustelu kapteenin, wiskaalin

ja Anteron välillä oli tapahtunut puobissa. Ei ollut kukaan muistanut wainajaa. — Antero oli juuri saanut viime sanansa sanotuksi, kun pakisewa ääni kuului kamarista, misjä kuollut lepäsi.

Kaikki puobissa olemat hiljeentyiwät. Kapteeni filmäili kysyväisesti Anteroa.

„Siellä on wanha eukko, joka pesee ruumista“ — wastasi tämä hiljaan. —

„Tuon werta waan! hyi sen sanon, se ei maksja waiwaa! Ja imelää kuin hiwa joulusen olwitynnyrin pohjalla. Oi, onpa aikaa sitä kun wiimeksi kuiwa kirkkuni sai wiinaa maistaa“... .

Näin pakisi wanha eukko wainajan kamarissa.

Kapteeni waaleni, sen werran kuin merimiehen ruskeat kaswot saattoiwat waaleta. Hän tunsi äänen. „Joko nyt helwetti on saaliinsa päästännyt“, mumisi hän. — Mutta ääneensä sanoi hän:

„Minulla ei siis ole tässä enää nyt mitään tehtävää. Perheeni kaipaa minua. Toimoon että herra wiskaali minulle ilmoittaa, milloinpa testamentti awataan“.

„Se riippuu teistä“ — wastasi wiskaali. —

Kapteeni Kornman sanoi kiiruusti jäähywäisensä ja oli juuri ehtinyt wetäytyä ulos pihalle, kun eukko awasi owen konttorista puotiin. —

Hän oli juowuksissa. Wiinipullon, mistä Antero oli eilen tarjonnut lasillisen kauppiaille, oli hän löytänyt ja yhdellä

hengenwedolla oli eukko pullon sijällön suuhunja särpinyt.

Kapteeni ei ollut ainoa, joka eukon tunsi. Tuskin oli eukko ehtinyt puotiin kurtistaa, niin jo huusi wiskaali:

„Wai on Jolsan Matin Leena wielä elosja! Mistäs muori tulee ja misjä on mies, Matti?“

„Matti! Mattia ne kaikki kysyy! Matti, se sika mäsäsi niin kauan kuin raha piisasi ja minä sain tuskin märkääkään. Mattiko; misjäkö hän on? — — Hakekaa merestä. Sinne minä peijattaan työnin. . . Lekkeri wiinaa weneessä, eikä antanut wanhalle mummulle pisaraakaan“.

„Dlle ehkä parasta, herra Antero, että hankitte toisen nyt Leenan sijaan“ — sanoi wiskaali, kääntyen puotipoikaan. „Tämä otus tässä on minun korjattawa“.

Ei siinä auttanut Leena paran huudot ja kiroukset. Hänen täytyi seurata wiskaalia.

Tällölkä, kun tämä tapahtui, oli kapteeni halenut kestikiewarista hewoisen ja kiiruimmasti kuin koskaan ennen ajoi hän nyt Nutilään. Eukon ilmestyminen oli sywästi koskenut häneen. Kauppias Karlgrén oli hänen kysymyksinsä Jolsan Matista ja Leenasta ilmoittanut, että ne oliwat kadonneet, jottei kukaan niistä tiennyt. . . Ja nyt, ihan samassa kun kapteeni ehti laskea jalkansa maalle, ilmaantuivat ne taas! Tuo seikka hämmästytti kapteenia; sepä peloittikin häntä.

VIII.

Isä on kumminkin isä.

Samaten kuin muutamia vuosia takaperin, istui nyt kapteeni Kornman, ajaesansa kotiin, sywisjä mietteisjä rattaillansa. Hänellä oli, enemmän kuin silloin, nyt syitä miettimisiin. Leenan ilmestys oli ollut niin äkki-pikainen. Kap-

teeni oli lähtenyt, ennenkuin oli ehtinyt päättää, mitenjä hänen tulisi nyt oikeen käyttäidä. Hän latuikin jo pikaista lähtöään. Ennen aina oli hän, kun waara uhkasi, sitä jyrkästi filmään katsonut; mutta nyt pakeni hän sitä. Misjä oli-

wat Matti ja Leena olleet tähän saatta, elikö Matti vielä? — Kysymyksiä, jotka, kun ei kapteeni niihin vastauksia saanut, tekivät hänen yhä lewottomammaksi.

Aamu-aurinko walaisi seudun, kun hän Nyltilän pihalle tuli. Raitti nukkuiwat vielä. Ei! Yksinäinen neiti kulki polkua ylös järveltä päin. Kapteeni seisahdun tätä ilmiötä katsomaan. Neiti lauloi surullisen wieskeätä laulua. Kapteeni kuunteli. Kuka oli tämä pikkä, soikea neiti, joka ruusufukka hiwuffisiansa aamupuussa siinä kulki?

Neiti ei kapteenia huomannut. Hän jatkoi waan laulua. Sen laulun tunsi kapteeni. Toisenkin nainen oli tätä samaa laulua laulanut — mutta siitä oli kauan, niin kauan. Mitä olikaan, heräsiwat kapteenin muistot ja hän tunsi jotakin rinnassansa, jota hän ei ollut tuntenut nuoruutensa päiwistä saakka. Hän oli kerta maailmassa rakastanut; mutta se, jota hän rakasti, ei hänen rakkaudellensa rakkaudella wastannut. Elävästi muisti nyt kapteeni näitä aikoja ja hän, kuta kauemmin laulua kuuli, takertui sitä enemmän kuluneiden aikojen lumouksiin, jotta hän wihdoin luuli näkewänsä edesjäsä sen, jonka rakkaus hänestä olisi woinut tehdä hywän ihmisen, mutta joka hänestä, kun hän hänen hylkäsi, sai syhlisen — — kaikkiin rikoksiin syhlisen.

Kauan seiso kapteeni siinä neiden laulua kuunnellen. Wihdoin taufosi laulu, mutta lumouksestaan syhlisen ei herännyt. Neiti oli istunut ruohokentälle. Kapteeni lähestyi häntä hiljaan, niin hiljaan, kuin olisi hän pelännyt, että wähäisinkin tuulen löyhtä olisi saanut ilmiön katoomaan.

Muudan askele vielä ja hän seiso neiden wieresä.

Vintu lauloi puistossa. Neiti awasi silmänsä ja näti oudon miehen ihan wieresjäsä. Hän hämmästy, hän hyppähti ylös; mutta samalla tunsi hän itsjäsä.

„Isä!“ huusi hän ja riensi hänen luo. Lumous katofi. Kapteeni tunsi tyttä-

rensä; ja tunteet hänessä muuttuiwat. Niihin tunteisiin, mitkä hänessä wallitsi-
wat, kun hän neiden laulua kuuli, niihin oli sekaantua pisteitä. Saawa, minä huomio, että nuoruutensa rakastettu ei häntä rakastanut, waan hänen wihattua wiesjäsä, ei ollut koskaan mennyt pohjasta umpeen. Se kihelmöitsi aina, kun hän sitä muisti; se oli kihelmöinnyt nytkin, waikka lumous oli kipua woittanut. Isällinen tunto sitä vastaan nyt, — se oli puhdas ja — tuossa nyt aamu-auringon rufotessa, kun kapteeni mainitsi Amandan nimeä ja neitiä syliinsä sulki, kuka olisi tässä helläessä isänsä woinut tuntea miehen, jolla ei pyhää ollut maailmassa, muu kuin se, jota hän nyt syilei.

Settisen tunteisiin katofiwat muistot kaikesta siitä, mitä kapteenilla nyt oli huolenaan. Hän katseli tytärtänsä kauan ja ihastuen ja tämä ihastuksensa puhkesi wihdoin sanoihin:

„Kuinka oletkin kaswanut suureksi ja kauniiksi!“

Ja tytär katseli suurilla silmillään isäänsä ja sanoi: „Ja te isä, kuinka olette wanhentuneet!“

Mutta tätä herttaista hetkeä ei kauan kestänyt. Isän äkki-pikapainen ilmestyminen warhaisena aamu-tuntina oli saanut Amandan unohtamaan haaweitansa. Hän näki isänsänsä isän ja niin kauan kuin hän ei muuta muistanut, antausi hän ilolle; mutta hän muisti jälle pian asemansa, ja samalla kun hän tämän muisti, niin kuwasi hänelle hänen kuwituksensa hetkeä, jolloin hänen setänsä kuoli ja hänen setänsä katofi. Hänen mieleensä muistui wanhan Sewan sanat pappilassa ja lumous, minä isän ilmestyminen herätti, katofi.

„Isä!“ — kysyi hän äkkiä, mutta hiljaan, — „isä, missä on minun serkkuni, Kaarle-setä wainajani poika?“

Tämä kysymys, jota ei kapteeni ollut tiennyt wähäistäkään aawistua, waihatti hänessä kummallifesti. Raitti rikofet maailmassa eiwät yhteesä woinet niin rynnätä kapteenin omalle tunnonle, kuin tämä

pieni kysymys. Hänen lätensä waipuiwat alas, hänen sydämensä tlyktytti, jotta se oli puhjeta. Tytär filmäsi isäänsä läpituunkeewilla filmillä. Nisti sanoi hänelle, että hän oli arlaan kohtaan isän sydämessä sattunut; hän huomasi tämän wielä selwemmästi, kun isä kysyi:

„Mistä sinulla on se kysymys, Amanda?“

Tässä isän wastakysymyksessä ei ollut mitään kummaa, kumminkin luuli Amanda siitä saaneensa selwän wastauksen.

„Siitä“, wastasi tytär, „että serkkuni Kaarle elää!“

Oliko tytär aiottu serkkunsa kostajaksi? Oman tyttärensä kauttako kapteeni oli rangaistawa rikoksestaan? Siltäpä näytti. Semmoista tuskallista tunnetta kuin se, minkä nämä Amandan sanat saivat aikaan kapteenissa, ei ollut hän kostaan ennen tuntenut. Noissa sanoissa: „Kaarle elää“ — oli rangaistus; mutta rangaistuksen kärki se se salausi siinä, että nämä sanat olivat hänen oman tyttärensä. Hän ei wastannut mitään, ei woinut wastata. Seisoo rikoksen alaisena oman lapsensa edessä — — sepä oli jotakin, josta hän, kapteeni tähän saakka ollut tiennyt, miltä se tuntui. Nyt tunsi hän sen ja olipa hänestä samalla kuin olisi hänen elämänsä maailmassa turha ollut. Raitti hänen aikeensa, hänen rakennuksensa, misä fosto ja ahneus oli ollut rakennus-mestari, rikokset ja riettaudet rakennuksen keinot — ne mullistuivat nyt, kun rakennus juuri oli walmistumaisillaan.

„Lapsi, lapsi!“ sanoi hän hiljaan, „kuka on sinulle sanonut, että Kaarlo elää?“

„Ei itse!“ huusi Amanda, joka nyt oli eläwästi wakuutettu siitä, että Gewa oli totta puhunut. „Ei itse! Oi Zuma-la! minun isäni on — murhaaja!“

Kapteeni oli rikoksissa harmaantunut. Hänen omantuntonsa ympäri oli kowettumistaan kowettunut jää; nyt oli tähän pakuun jäähän reikä sattunut, ja siitä reijästä oli wiha ja veri pääsnyt painamaan tuota wähää, mitä kapteenissa enää omantunnon tapaista oli. Mutta Amandan wiime sana „murhaaja!“ se tukki reijän. Ainoan kerran elämässään oli kapteeni antaunut nauttimaan isän iloa, olemattansa warallansa. Isän rakkaus, isän hellhyys oli hetkeksi woittanut ja — tässä palkansa! Niinkuin wihuri ja tuulimyrsky ajaa mereltä kauniin sään pakoon, niin ajoi Amandan sana: „murhaaja!“ isän sydäimestä pakoon äskeisen hellhyiden. Se sana oli wihuri, joka äärettömät lainheet nosti kapteenin sydämessä, mutta samalla sai hänet jälle miehetti, joka pelotta ohjaa alustansa. Ovi sydämeen, joka oli rawolla jo ollut, sulkenesi jälle, kun tunnus oli tästä owesta juuri astumaisillaan ulos ja katumus astumaisillaan sisään.

„Hullu lapsi!“ — lausui hän — „kuka on sinuun istuttanut tuon sadun, jonka minä luulin jo aitojen kulussa kadonneeksi?“ — Mutta juohtuipa nyt ajatus kapteenin mieleen, joka laukasi leimauksen, äärettömän wihan leimauksen hänen silmistänsä. „Haa! prowasti!“ huusi hän ja sanomaton katkeruus tiputti poltawaa wihaa hänen isällisille tunteilleen.

Prowasti! Häntäkö tuli siis kapteenin kiittää siitä, että hän oli kadottanut sen ainoan olennon rakkauden, joka lämmitti häntä. — Niin luuli kapteeni, mutta wihassansa tunsi hän että isä on kumminkin isä. Hän wihasi prowastia samassa määrässä kuin hän rakasti Amandaa.

IX.

Wahkeitä.

„Konfordia on mennyt haaksi-riikoon, ei ole niin mitään saatu pelastetuksi“, oli uutinen, joka suusta suuhun kulki. Rauppias Karlgrenin kuolema herätti huo-

miota kaupungissa, mutta haaksi-rikko yltä ympäri kaupunkia, seutua loitonmalla. Mutta kuka huhut huuhtoo, wiestit wiruttaa? Mitä oli totta, mitä waletta niissä jutuisissa, jotka nyt haaksi-rikosta alkoivat leweta? Kuka oli ne pannut kulkemaan?

Ei aikaakaan, näet, niin ruwettiin puhumaan että haaksi-rikkoon oli syynä kapteeni Kornman itse, että laiwan lewätesä satamassa siitä oli korjattu warstain talteen suuri ja kallis tawarasto.

Ja tämä puhe lewisi lewenemistään. Antero nauroi salaa tälle huhulle. Häntä ei tiennyt lukaan syöttää. Kapteeni yhsin oli jutun sankari. Kapteenikin nauroi jutulle ja ajattele sen tyllä joutuwan aikaa moittain unohtuksiin, niinkuin toisetkin jutut ja huhut hänestä olivat joutuneet. Mutta jutut eivät hiljentyneet; päin wastoin näkyivät ne yhä kaswaman ja ne saivat uuden wauhdin, kun tulliherra niihin tarttui. Raikkialla syhdyttiin häntä huolimattomuudesta hänen wirasaa ja tämä kanne wauhutti, että tulliherran täytyi pakosta ryhtyä syhnyämään kauppias Karlgren waimaan tawarastoa sekä samalla kirjoittamaan puolustuskirje tullihallitukselle. Miten asiaa ajettiin, niin lähetti tullihallitus äkki-awamaatta kaksi wirkamiehistäään tapauksesta kilempää ja tarkempaa selkoa ottamaan. Tähän lienee ollut syynä etennise, että yhtä, jossa Konfordia oli wakuutettu, ei ensinkään suostunut maksamaan wakuutussummaa, ennenkuin oli haaksi-rikon todellinen laita saatu selwille.

Näistä weskistä ei kapteeni tiennyt tahti ei ainakaan ollut tietäminään. Hänellä oli toista nyt ajateltavaa. Siitä aamusta saakka, jona hän tyttärensä suusta kuuli sanan: murhaaja, ei hänelle enää mitään oikeen onnistunut. Hän oli, kun näki, mitenkä tytär wastasi hänen isälliselle rakkaudelleen, wetänyt takaisin omaan itseensä, niinkuin mato kuoreensa. Ukonäöltään oli kapteeni sama kuin ennenkin, mutta lewottomuus oli päässyt häneen. Hän ei woinut hymärtää, mistä Amanda oli ottanut sanat: Kaarlo elää. Hän

tunsi, että mustia pilviä wetäysi koloon, mitkä leimaufkellaan häntä uhkasiwat; mutta waikka hän itsesänsä prowastia syytti, eipä hän oikeen hymärtänyt, mistä päin nämä pilwet uhkasiwat, sillä waikka kuinkakin hän kuunteli päivän pakinaa, ei hän sanaakaan kuullut puhuttawan tapauksesta pari kymmentä vuotta takaperin. Hänelle oli arwoitus, mistä Amanda oli saanut aawistuksia siitä.

Tämä teki kapteenin lewottomaksi, mutta tapahtuipa samassa seikka, joka vielä kowemmin häneen koski ja josta kapteeni luuli vielä selwemmin huomaawansa, että hänellä oli wihamies, joka wastusti häntä salaa, näkymättömänä. Kapteenilla oli kotiinsa palattua paljon tekemistä, mutta näistä tehtävistään kiiruhti hän jo kolmantena päivänä kaupunkiin ottamaan haltuunsa lanko-wainansa tawarat. Siellä kuuli hän silloin huhun haaksi-rikosta, ja sille huhulle nauroi hän. Mutta kun hän kiiruhti kauppias-waimaan testamentin awaamista ja sen awatuksi saikin, mutta siitä näki, että kaikki, mitä kauppiasalla oli, oli — Anteron, — niin tuntuipa silloin kapteenista kuin olisi lainakansi, jonka päällä hän seisoi, wajonnut. Hän luuli nyt näkewänsä Anterossa salaisen wihamiehensä. Hän oli lyöty omilla aseillaan.

Kuwata filmän-räpäystä, joka seurasi sitä, jona wainajan testamentti oli luettu, on waikaa. Syynä kapteenin naimiseen oli etuyhnessä ollut hänen ahneutensa. Kauppiaan hän jo aikoja takaperin tiesi rikkaaksi mieheksi. Mutta tämä mies kiti hirmuista tautia — ruumiinmatoa watsassa. Hänen pitäiseen kuolemaansa nojautuivat kapteenin perintö-toimeet, kun hän nai kauppiaan sisaren. Waan hänen toiwonsa kauppiaan pitäisestä kuolemasta joutuivat häpeään. Oliko kauppiasalla todellakin tuo tauti? — Niin oli kaupungin lääkäri kapteenille wakuuttanut. Mutta eihän kauppias koskaan kysynyt lääkäriä? Miten olikaan — kauppias eli... Ja kun hän wihdoin kuoli, ja kapteeni wiimeinkin luuli pääsewänsä toimeittensa

perille, niin — — ilmestyi toinen perillinen, joka lain nojassa wei kaiken sen, minkä kapteeni jo piti omanansa.

Turhaan pani kapteeni vastaan testamentin laillisuutta. Mutta sen laillisuudesta ei ollut mitään laiminlyöty. Todistajatkin elivät vielä. Hän ei voitannut muuta kuin varmuutta siitä, että kuoppaan, minkä hän toiselle oli kairanut, oli hän itse langennut.

Tämä tapaus sai kapteenin raiwoon, ja tässä raiwoossaan uskalsi hän, mitä hän tähän saakka aina oli välttänyt — pitää aika saarnan rouwalleen. Minkä tähden oli rouwa aina osoittanut kylmyyttä welsjeänsä kohtaan? Siitä nyt seuraus, että kauppias oli antanut tawaransa toiselle! Wappo rouwa, jota utinen testamentista harmitti ja wihoitti yhtä suuresa mitassa kuin kapteenia, koki puolustaa itseänsä. Hän puhui käynnistään welsjeänsä luona, kun huhu tiesi testamentista puhua, ja miten silloin welsjeä oli välttänyt semmoista testamenttia walheeksi. Mutta kapteeni ei huolinut näistä puolustuksista ja Wapponin sai nyt tuta kapteenin oikeaa luonnetta. —

Amanda oli ainoa, jossa tämä utinen ei waiuttanut mitään. Hän eli haaweisinaan ja isän täytyi „onnottomuutensa“ pääteeksi nähdä, että oma lapsensa häntä wäisti. Mitä nämä kaikki waiuttivat miehesä semmoisessa kuin kapteeni, joka turhaan haki keinoja, millä saisi testamentin kumotuksi, millä voitaisi tyttärensä rakkauden — on mahdotointa sanoa. Wiha, harmi ja tuo lewottomuus, josta wasta puhuimme, saivat hänen hiuksensa harmaantumaan. Mutta mitä oli sillä voitettu? Ei muuta kuin että hänestä katosi paljon siitä, joka tähän saakka oli tehnyt hänet pelättäväksi.

Niin oli muutamia wiikkoja kulumut. Amanda, joka ei enää saanut käydä pappilassa eikä edes kuullakaan mitään fieltä, kiihtui kujan kukka, joka päivää laipaa. Hän oli niin muuttunut, että Wappo rouwain ihmetteli, mikä tyttöön

oli mennyt. Amanda ei puhunut mitään; hän waan pyysi ollakseen yksinäisyhdessä.

Silloin sai kapteeni tietää tullimiesten tulosta; saipa myös tietää, että hänenkin tawarastonja oli syyntätävä. Waara uhkasi, mutta juuri waara antoi kapteenille takasin hänen miehuentensa. Hän läksi kaupunkiin, kohta kuin kuuli tullimiesten tulosta ja näiden kummalfi käski hän heidät kohta tulemaan Ryttilään, „sillä“ — sanoi kapteeni — „pitkin päiväni on minun rehelliistä nimeäni loufattu; minä pyytaisfin, että mitä pikemmin nimestäni poistettaisiin se häpy, jolla sitä on koetettu nytkin so'aista“.

Samana päivänä oli kapteeni kirjoittanut kirjeen Anterolle ja waroittanut häntä tullimiesten tulosta. Se kirje oli maksanut ääretöntä waiwaa kapteenille. Waroittaa sitä, jonka hän toiwoi sifimpään helwettiin! Mutta hänen täytyi. Antero woisi tawaransa kadottaa, mutta rivos se yhä liittyisi kauppiaswainajaan ja kapteeniin, jos mitään löydetäisiin. Samassa kirjeessä pyysi kapteeni Anteron seuraawana päivänä käymään kiestisä Ryttiläsä. — „Teitä ehkä siellä tarwitaisiin!“

Antero nauroi kun sai kirjeen. „Kyllä kait kettu luolaansa pojat jättää, kun koirat sifään samoowat“ mumisi hän. — Asia oli, että suurin osa tullaamattomista tawaroista oli paremmassa tallessa kuin ranta-makasiinisja.

Samana päivänä wähhä ennen kapteenin lähtöä kaupunkiin oli hänen ja hänen rouwansa välillä ollut pitkä keskustelu. Kun se oli päättynyt, se keskustelu, nauroi kapteeni ilkeästi. Rouwan kaswot olivat kylmät kuin ainakin. Tulewia wieraitansa warten rupefi hän kohta siivoamaan salia yli-kerrassa. Kapteenilla oli vielä lyhyt keskustelu — erään haakfirikkoon menneen laiwansa merimiehen kansja.

Että kaitisja näisjä wehkeisjä oli jotakin salattuna, se oli warmaa. Rouwan

sanat, kun oli kapteeni lähtenyt kaupunkiin, osoittivat sitä. Mikerran salia siivotessaan mumisi hän: „kirotta puoti-poika, sen saat sinä kohta maksaa!”

X.

Päivä alkaa koittaa.

Pappilasja elettiin hiljaista elämää. Tosin oli Liinalla usein ikävä ystäväänsä Amanda; mutta mitä auttoi ikämyys? Kapteeni oli tullut kotiin, eikä Liina enää toivonut saavansa nähdä ystäväänsä pappilasja. Hän oli hänelle kahdesti kirjoittanut, mutta Amanda ei ollut vastannut. Liina mietti usein syytä tähän, ja hän arvasi oikeen, kun arvasi että kapteeni oli hänen kirjeestänsä saanut vihiä ja kieltänyt Amanda vastasta. Käypäsiwät muutkin pappilasja Amanda aina wäliin, sillä Amanda oli eläwällä kuitutjellaan huwittanut kaikki. Mutta löytyi pappilasja toki yfsi, joka iloitsi siitä, ettei Amanda siellä nähtynyt. Tämä ainoa oli Heikki. Hän sai nyt oleskella Liinan ikifisyhdessä, sai nauttia Liinan ystäwälihyhtä — ja muuta ei Heikki parka tah-tonut.

Toki muuta. Eräs piioista oli kerran pilan päältä Heikin kuullen puhunut Liinan häistä. Tuo puhe oli waan leikkipuhe, sillä Liinalla ei kosjaa ollut — ainakaan tiettyä. Mutta kumminkin oli tämä puhe käynyt omituisella tawalla Heikkiin. Se ilmaisi hänelle, kuinka wakas Liina hänelle oli; se sai hänen tunteensa selwäämään hänelle itsellenjä. Hän tunsi, että jos Liina naitaisiin, niin olisi hän, Heikki, elämänsä loppuun saakka onneton. Heikki parka alkoi jo hymärtää, että hän Liinaa rakasti. Mutta Heikki ei huolinut ajatella tulewaisuutta. Hän eli päiwäksen ja oli onnellinen, kun sai olla Liinan ikifisyhdessä ja nähdä, että Liina hänelle oli ystäwällinen.

Suhu, joka käwi kapteenin haalji-rifos-

ta, ei ollut mikään salaisuus pappilasja, mutta siitä ei paljon puhuttu. Promasti oli kerran kumminkin, kun rouwa Kenner siitä rupesti puhumaan, niinkuin itsesksen sanonut: „Kumma kuinka kauan pahuus saa riemuta”, ja lause todisti, että promastilla oli kapteeni muistossa.

Liina siitä päivästä saakka, jona wanhaja Gewa ilmestyi pappilaan, misjä hän yhä edelleen asui, oli promasti ruwennut kaikessa hiljaisuudessa tiedustelemaan asioita — noita wanhaja, mitkä jo maksasiwat wuosien takana salassa. Usein ajatteli hän mitä Gewa oli kertonut. Pari kertaa oli hän puhunut siitä Gewan kansja. Mutta kaikki hänen tiedustelimensä, hänen mietteensä eiwät wieneet Heikin asiaa wahuakaan edemmäksi. Kapteenin syhlisyhdessä oli promasti itsesjänsä warma; mutta eipä niin warstin siitä, että Heikki olisi hänen ystäwänsä Kaarle Kornmanin poika. Witen promasti asiaa mietti, huomasi hän mahdottomaksi nostaa kannetta kapteenia vastaan, kun ei hänellä ollut muuta esiin tuoda kuin wanhajan Gewan todistusta, — ämmän, joka oli ollut pitkiä aikoja mielen wiasja. Ja promasti, kun hän tähän päätöksesen tuli, huokasi sywään.

Niin olivat asiat pappilasja, kun eräänä aamu-päiwänä — samana, jona kapteeni oli lähtenyt kaupunkiin — promasti miltei yksin ajoin sai kassi kirjettä, mitkä molemmat saattoiwat häntä suuresti kummastumaan. Ensimmäinen oli kapteeni Kornmanilta. Se sisälfi pyhynnön, että promasti tahtoisi wietää tämän päivän ilttaa Rhytilästä. Tämä pyhntö kummas-

tutti prowastia suuresti, mutta vielä enemmän toisen kirjeen sisältö, joka kuului:

„Herra prowasti! Joku aika takaperin otettiin löyhä ihminen Leena, tunnetun merimiehen Matti Volsan vaimo kiini syytöksistä, joita hän teki itseänsä vastaan. Hänen miehensä katoaminen ja Kaarle Kontion murha, mistä molemmista tapauksista mainitulla vaimolla näkyy olevan tieto, sai aikaan, että hän nyt istuu Korsholman wanki-laitoksessa. Hän ei näy kärsivän wankuutta, ainakin owat hänen woimansa päivä päivältä yhä enemmän kadonneet. Ensimmältä sairasti hän warfin huonona useita päiviä. Waimo näkyy olevan erinomaisen ahnas wiinalle. Tämä on, niinkuin tiedätte, wanki-laitoksessa kowasti kielletty. Ihmeellistä on siis mitenkä ja millä lailla sanottu Leena kumminkin onnistui viime maanantaina saamaan herkkujuomaansa. Wiinassa kun oli, tunnusti hän asioita, jotka uudelleen wirittäwät eloon jo aikoja takaperin sammunutta huhua Nytilän entisen isännän nuoren pojan kuolemasta. Kun tässä juopuneen kertomuksessa näkyy olevan joku todellinen perustus, pyyhän nöyryimmäksi minä wiriani ja oman itseni puolesta, että ilmoitaisitte minulle, mitä teillä on patroni Kaarle Kornmanin pojan katoamisesta tiedossa, sekä mainitun waimon puolesta, että te tahtoisitte, jos teidän aikanne sitä sallii, tulla hänen luoksensa. Hän ei enää, humalastansa kun selleni, tahdo mitään wastata kysymyksiin, joita on tehty niitten wiittausten nojassa, mitkä hän humalapäisensä lausui; mutta hän on hartahasti pyhännyt minua ruokoilemaan teitä tulemaan hänen luoksensa. Siinä toiwossa, että jos mahdollisesti teidän sopii täyttää hänen ja minun nöyrää pyhntöäni, odotan minä pikaista wastautusta. — — —

P. S. Että asia on salassa pidettävä wastaisiksi, te warmaankin ymmärrätte.

Prowasti oli tuskin ehtinyt lusea tätä kirjettä loppuun, ennenkuin syvä huokaus puhkesi hänen rinnastaan. Tämä kirje

oli waloisa tähti, joka hämärässä yössä ennusti päivää.

Prowasti istuiffen ja waiwai sywiin mietteisiin. Hän unohti, että hän ensimmäiselle kirjeelle oli wastannut lupauksella tulla Nytilään. Hän unohti itse Heikin asiaa, niin kummastutti häntä Volsan Leenan ilmestyminen. Hänen mieleensä juohtui nyt ajatus, asia, jota hän ei tähän saakka ollut muistanut. Mistä sai ja millä rahoilla osti Volsan Matti Koivikon maan, kohta sen jälkeen kun oli pieni Kaarle kadonnut? — Ja tätä kysymystä seurasi nyt toisia kysymyksiä, mitkä siitä riippuivat. Nämä kysymykset nyt warmaankin kohta soisimat wastauksensa. Prowasti kun tätä tässä mietti, oli pääsyyt totuutta likemmäksi kuin itse aawisti kaan.

Jos olisi asia ollut hänelle ihan wieras, ei olisi hän kauan miettinyt, mitä hänen tulisi tällaisen kirjeen johdosta tehdä, — saattika sitten nyt, kun asia koski häntä niin liki. Hän astui tyhnenä omaisensa luo ja ilmoitti heille, että hänen tulisi kohta lähteä Waasaan. Heikki woisi häntä seurata sinne.

Waiika kuinlakin prowasti koetti tyhnyttä osoittaa ja puhua pienistä yksityksistä asioista, huomasi rouwa Renner, että jotakin ei aivan jokapäiväistä oli tapahtunut. Hän ei kysynyt mitään. Hän tunsi weljensä. Mutta waikeampi oli tyhdyttää Gewaa. Tämä ei millään olisi juostunut Heikin lähtöön, ellei prowasti kahden kesken olisi häntä wakuuttanut siitä, että Heikki kohta oli periwä isänsä kartanon. „Mutta se riippuu siitä, että sinä olet waii“, lopetti prowasti.

Gewa itki ilon kyyneleitä. Prowastin ei tarwinnut kuulla eukon wakuutuksia hänen waii-olemisestaan.

Oli aikoja kulunut siitä kuin prowasti wiimeksi oli kulusa kadonnutta lasta warten. Ajat eiwät olleet suuresti muuttuneet siitä, mutta kumminkin kuinlka toisin nyt! Silloin ei ollut pienintäkään alkua tiedossa, mistä hakemista alkaa; nyt oli ainakin alkua, nyt monien wuosten kuluttua.

Prowasti läwi vielä muistissaan kaikki asiat. Hän muisti, miten hän oli itkenyt pientä poikaa, kun Sorwarin muori hänen ruumiinsa merestä löysi, ja sitten muisti hän mitä hän tähän saakka oli unohtanut; hän muisti miten hän pienen ruumiin kaulasta oli irvoittanut me-
 baldjongin, jota sisälfi patroni Kaarle Korn-

manin waimon kuwan. Tämä muisto hämmästytti häntä. Jos pieni Kaarle todellakin oli elossa, miten olisi löydetty ruumis woinut olla puettuna hänen vaatteisensa? Prowasti, kun tätä mietti, ei tiennyt mitä ajatella. Mutta nämä mietteet saivat aikaan, että hän kiiruhti kuluansa.

XI.

Itahuwit Nyttilässä.

Sillaisia kun prowasti kiiruhtaa wanhan juoppo-ammun luo Waasaan, ollaan erinomaisessa puuhassa Nyttilässä. Wieraita ei suuressa kartanossa ollut kukaan nähnyt nykyisen omistajan aikana, wieraita, oikeen kutsutuita! Koko talon wäki oli miltei pyörällä tästä uutisesta. Itse Amandakin katseli kummastellen äitiänsä ja palkollisia, jotka kaikki oliwat erinomaisessa hommassa; mutta kun hän oli aikansa tätä katsellut, wetäysi hän yksinäisyhteen — puistoon meren rannalle. Siellä sai hän yksinäisyhtesä haawetta.

Näin oli alituisesa hommassa päivä kulunut. Wieraat woiswat tulla milloin tahansa. Sali ylikerrassa oli siwottu. Kesellä lattiaa seisoi pöytä ilta-ateriaa warten. Rouwa Kornman kulti huoneesta huoneesen. Hän näytti jotenkin lewottomalta. Se ei juuri aiwan kumma ollut; ensimmäiset suurimmat pidothan oliwat tänään pidettävät Nyttilässä. Mutta se oli yökkipiian mielestä kumma, että warfin wäähän pidettiin huolta ruoan laittamisesta. Wiiniä löytyi mitä parhaimpia, joita kapteeni oli ulkomailta tuonut; niistä siis ei huolta. Mutta kuuluhän pitoihin, semminkin semmoisiin, joissa wieraat jäävät taloon seuraawaksi päiväksi, myöskin ruoka. Ruokaa tosin laitettiin, mutta ei ensinkään juuri wie-

raitia warten. Tuota ihmetteli yökkipiia ja pian muutkin piat; mutta eipä uskaltanut kukaan puhua siitä rouwalle. Myöskin ihmettelivät he minkä tähden rouwa lateli pöydälle ylikerrassa Kiinan porssiini-astioita, joiden tyhjyyttä somat fannet peittiwät. — Että kumminkin rouwan aikomus oli syöttää wieraitaan luulivat piat huomaawansa siitä, että rouwa leipää leikkasi ja että woita ynnä muuta pantiin pöydälle walmiiksi.

Palkollisilla on aina silmät auki, kun jotakin, mikä ei ole jokapäiwäistä, tapahtuu heidän isäntäwähenä perheesä. Niinpä tiesiwät trengit pakista, että kolme merimiestä itapuoleen päiwää oli tullut Nyttilään, ja trengeistä oli kumma, ettei kukaan ollut nähnyt niiden lähtewän pois howista. Tuota kumminkaan ei ihmetelty, sillä oliwathan merimiehet woineet lähteä kenenkään huomaamatta.

Kello oli likimäärin 8 kun wihdoin odotetut wieraat tuliwat. Kapteeni saattoi suurimmalla kunnioituksella aliterran saliin R—n kaupungin tulliherran sekä Helsingistä tulleet tullimiehet ja Anteron. Nämä esitti hän rouwalleen: „Tänään, huomenna, milloin waan tulliherroille sopiwaaksi näggy, on minun huoneeni teidän syynättäwänne“ — sanoi hän. „Minä toiwon, että siten kaikki puheet hiljentyvät“.

Kulliherrat wastasivat kohteliaasti; eikä nyt näkynyt mitään, josta olisi voitu arvata, mitä warten he olivat kulusfa. Kapteeni kyshi prowastia, ja kun sai tietää, että wirka-toimi oli estännyt häntä tulemast, rypisteli hän wäähän otsaansa, samassa kun walitti hänen poisfa-olooan, semminkin kuin pitäjäsä ei muuta herras-miehiä löytynyt.

Wieraita pidettiin warfin hywästi. Rouwakin kohteli Anteroa miten ainatin. Antero kyllä ymmärsi, ettei tämä makeus sanoja sywemmälle ulottunut; mutta kumminkin oli hän ihastunut, sillä ens kerran eläessään oli hän nyt herra ja herrain wertainen. Amandan täytyi wastoin omaa taitoansa käydä isänsä wieraita tervestimässä ja Antero huomasi, kun kapteenin tyttären näki, että Amanda oli kaunis. Hän katsoi häntä silmillä, jotka wähitellen rupestiwat kummallisesti loistamaan. Hänessä, joka tähän päiwään asti ei ollut ehtinyt naisia katsella, heräsi salainen ajatus, ja se sai hänen filmänsä loistamaan.

Isäntä, kapteeni oli kohteliaisuus itse. Parhaimpia ulkomaan wiiniä juotti hän wierailensa. Ilta oli kaunis ja ihana. Ei olisi kukaan woinut ajatella että nämä pidot pidettiin pakosta ja — koston pyhnnöstä. — Syyntä oli jätettävä huomiokseksi.

Merkillistä oli että samassa kuin wieraat tulivat, niin loppui rouwan homma. Tuota ihmettelivät piat suuresti ja hyökkäsi arweli: „Mitowatkohan niin wieraitaan juottaa, etteiwät nämä ruokaa tarwitse“. Rouwa ei tiennyt, eikä huollinut näistä mietteistä; hän istui yhä herrojen kamarissa. Hän näytti tosin wäähän lewottomalta ja Antero huomasi, miten hän kerran kummallisesti nyhkähti kapteenille.

Kaikkelaista, mitä ainakin pidoissa, puhtuutti. Kapteeni joi Anteron maljan ja toiwotti hänelle onnea. Hän tunnusti niin iloisesti kuin se hänelle oli mahdollista, että hän perintö-toiweisfaan oli pettynt; „mutta“, lisäsi hän — „suku-

laisena tahdon teitä kohdella, semmoisena olen käskenyt teidät minun luoffeni tänään“. Kapteenin pienet silmät paloiwat kummallisesti, kun hän tämän toiwotuksen lausui. Rouwa yhdistyi samaan toiwoon, mutta hänen kätensä wapisi, kun hän kielisti maljaa Anteron kanssa. — Antero etsi silmillään Amandaa, mutta kapteenin tytär oli wätännyt pois huonehesta.

Ilta oli kulunut. Puoli-yö oli jo lähestymäissillään. Siinä oli puhuttu kauppias Karlgrenin rikkaudesta; ja Antero, joka ei tiennyt olla warullansa, tahi ei luullut tarwitsewansa salata mitä hänellä nyt oli, arwasi tämän rikkauden summaan, joka sai sekä kapteenin että rouwan silmät säihtymään — kun äkkiä kapteeni kyshi: „Mutta eikö emännällä ole woita leipää kunnioitetuille wieraille tarjota?“ — Tämä keskeytti puheen Karlgrenin rikkaudesta, sillä rouwa nousi nyt, sanoen unohtaneensa emäntä-toimensa. Hänen kaswonsa olivat melkein keltaiset kun hän tämän sano.

Kului sitten kotwan aikaa, mikä wietettiin yhtä hupaisesti kuin ebelliset tunnit, kunnes wihdoin Wappo rouwa tuli takasin herrojen luo ja pyysi heidät suosiollisesti tulla nauttimaan, mitä maalais-huone saattoi tarjota. Tämä käsky soi suloisesti wieraiden korwissa.

Kapteeni täytti lasit: „Wielä pyyhän saada esittää maljan“, sanoi hän, „terwetuksellais-maljan ja siihen yhdistää pyhnnön, ettei arwoisat wieraani ylönkatsa sitä wäähäistä, minkä — niinkuin waimoni sanoi — maalais-huone woi tarjota“. Ja kapteeni hymyili kummallisesti, wieraat huomasiwat tämän hymyilyn, mutta he selittiwät sen omalla tawallaan. „Minä kiitän“ — sanoi toinen Helsingin herroista — „wieraanwaraisuudestanne! Semmoisfa wiiniä kuin nämä on, ei tarjota josta päiwä. Minä olen warmaan wakuuttettu, että anteesfi-pyhnnöllänne ateriasta, jolla hywäntahoisuuttanne lisäätte, on samaa arwoa kuin äskeisellä anteesfi-pyhnnöllänne wiineistänne, jommoisfa en

ennen, sen tunnustan, koskaan ole juonut".

Kapteeni kumarsti ja kulkki ylikertaan. Herrat seurastivat häntä.

Yö oli kaunis, waikka hämärä. Antero kun ylikertaan kulkki, loi silmiään oikealle ja wajemmalle. Hän olisi halunnut nähdä kapteenin tyttärtä. Mutta Amanda ei näkynyt.

Ylikerran saliin astuivat herrat. Suuresta kristalliruunusta loisti heitä wastaan silmiä huikaisewa walo. Pöydällä seisoi wati wadin wieresessä, kaunistu Kinnan porseliinia; mutta mitä ne sisältiwät, sitä eiwät wieraat woinet aawistaakaan; ne oliwat kansilla peitettyt. Neljä lautasta pöydällä osoitti wieraiden lumun, ja kunkin lautasen wieresessä seisoi neljä wiinipulloa.

Tulliherrat oliwat peräti nyt unohtaneet mitä asiaa warten he oliwat tulleet Ryttilään.

Wieraita ei tarwittu kahdesti käskää pöydälle. Hienoista kristalli-laseista tarjottiin ryyppy ja woi-leipää — aterian aluksi.

Silloin yksi kapteeni, ikäänkuin olisi häneltä mennyt ryyppy wäärään kurkkuun. Owi lähimmäisestä kamarista awattiin samassa, ja sieltä samosi kolme miestä, joiden kasvoja naamikkeet peittiwät, saliin. Silmänräpäyksessä tämä tapahtui; silmänräpäys vielä ja herrain kummasteleminen ja uuteliaisuus oli tyydytetty.

Miehillä oli tullakin wancka nuija kädesään. Ennenkuin herrat mitään pahaa aawistiwat, tunsiwat he selisään, leikkiä tuntuwammasti, mille puu maistuu. He hypähtiwät ylös, mutta yhä waan saadakensa uusia iskuja.

Salissa syntyi, niinkuin armata sopii, hirnuinen melske. Mallinen oli mitä odottamattomimmalla tawalla häiritty. Ympäri salia juoksimat wieraat, nuija-miehet jälesä, ja aina wäliin kuului isku, joka osoitti mihin milloinkin karttu oli käynyt. Antero makasi jo hengetönä pöydän wieresessä. Tulliherra, joka wastailkään ali-

kerran salissa oli maljan esittänyt, hypähti, kun ei tiennyt minne paeta, alkunasta ulos. Toinen Helsingiläinen herra seurasi edellisen esimerkkiä ja R-n kaupungin tullin-hoitaja pääsi wihdoin wiimein werisenä owesta ulos.

Kesken melskettä oli kuultu huuto: „Älkää Jumalan tähden kruunua rikkoko!“ Se huuto tuli lähimmäisestä kamarista, mutta owi sinne oli ulkopuolelta salpattu. Siellä owen takana, lukon reijästä saliin tirkistellen, seisoi rouwa Kornman.

Kapteeni oli kohta kahakan aletesa kadonnut, — mihin, sitä ei ehtinyt lukea huomata.

Niin päättyiwät ilta-huwit Ryttilässä.

Sopinee tässä siwumennen mainita, että tulliherra H-, joka ensiksi alkunasta hypähti, pian tämän tapauksen perästä määrättiin R-n kaupungin tullin-hoitajaksi, kun edellisensä tullin-hoitaja oli pantu huolimattomuudesta wiralta pois. Tullin-hoitaja H- eli sitten kiwuloisena takwuotta ja kuoli, epäilemättä siitä ateriasesta, minkä „maalaishuone oli hänelle woinut tarjota“. Toisetkin tulliherrat, itse sekini, joka sittemmin wiralta pantiin pois, tunsiwat kuolinpäiwäänsä saakka, ettei Ryttilän illallinen ollut ylönkatjottawa. Pahimmasti kumminkin käwi Anteron. Hän sai selkänsä tyssäksi; sai Karlgrenin testamentin sinne kirjoitetuksi, jalkansa poikki ja rintansa niin hakatuksi, että hän werta sylki kuolin-päiwäänsä asti, joka oli likempänä kuin hän tiesi ajatella aamulla, jona terwennä ja iloifena lähti Ryttilään.

Tämä iltahuwi Ryttilässä tuli kuuluisaksi yltä-ympäri seudussa. Mitä kapteeni ajatteli kun hän näitä pitoja piti, on waikkea arwata. Jos hän luuli woiwanja päästä wapaaksi kanteesta, luuli woiwanja puolustaa itseänsä tietämättömyhdellään waijymisesta, niin pettyi hän suuresti. Mutta sitä toki ei hän lie miettinytkään. Wiha ja kiukku oliwat epäilemättä saaneet hänen tähän hurjaan työhön.

XII.

Seikat selwenewät.

Kapteeni Kornman oli, ajattelematta seurauksia, mihansa wimmassa ryhtynyt omituiseen koston. Mutta se ei sittenkään tyydyttänyt häntä ja siihen lisäsi pelkäsi hän, mitä tästä seuraisi. Tosin oli kostonsa niin salaisesti valmistettu, ettei sitä osannut lukea näyttää hänen työnsä; mutta kumminkaan — kapteeni ei ollut lewollinen. Tulliherrat olivat päässeet pakoon; niistä kapteeni ei sen enempiä kysynyt. Mutta Antero makasi vielä herwotoinna salin lattialla. Hän kannettiin alifertaan ja vielä ennen aamua pantiin lääkäriä noutamaan hänelle kaupungista. Kapteeni tahtoi muka täten näyttää syyttömyyttensä. Itse oli hän aikonut samalla lähteä kaupunkiin, tarkoittaakseen epäluuloa, jonka alaiseksi hän tiesi joutuwansa. Mutta ilma, joka eilen oli ollut kirkas ja kaunis, oli nyt muuttunut rumaksi, jotta se oli werratama yöhön, jona haaksi-rikko tapahtui Jolsan saarella. Kapteeni päätti tästä syystä obottaa.

Hän oli lewoton; hän tunsi ennaltaan, että joku wastakohtainen seikka häntä uhkasi, mutta mikä tämä seikka olisi, sitä ei hän huomartanut. Hän haki lewottomuudestaan lohdutusta Amandalta, tytärtänsä, mutta tytär istui yhä sairaan Anteron nuoteen wieresellä.

Päiwä oli kulunut; ilma oli asettunut ja kapteeni oli jo käskenyt waljastaa hewoisensa, kun Ryttilään jälle tuli wieraita. Kapteeni tunsi pian näisä tuleisja miehiä, joista hän ei suuresti pitänyt — ruununmiehiä. Hän kirofi itsesjään tuh-

muuttaan, ettei hän ollut, ilmasta huolimatta, lähtenyt kaupunkiin, sillä hän oli wakuutettu siitä, että wieraiden talo oli litisessä yhteydessä eilis-illan tapauksen kanssa.

Mitäs ollakaan. Täytyihän kapteenin mennä wieraitansa vastaan-ottamaan. Hän saattoi heitä, samaten kuin eilisiä wieraitaan, suurella kohteliaisuudella siisään ja pafisi yhtä ja toista siinä, jota eiwät herrat huomartaneet.

Mutta herrat eiwät olleet tulleet pi-toja warten nyt; kapteeni sai pian huomata, miten pahasti hän oli erehtynyt. Herrat pyhisiwät kohta saawansa kenenkään muun luulematta puhua pari sanaa kapteenille. Tämä wakawa pyhntö herätti kaikenmoisia ajatuksia kapteenissa. Sanaa sanomatta wei hän wieraansa weliwainajansa kuolin-kamariin ja käskettyhänsä herrat istumaan, katseli hän heitä. „Kuultawasti on kysymys eilisestä onnettomasta tapauksesta?“ — kysyi hän.

„Suofaa anteeksi!“ — sanoi toinen herwoista, wiskaali B., wastaamatta kapteenin kysymykseen — „että me tulemme häiritsemään teitä; mutta te tiedätte että käskyläisen welwollisuus on totella; siis ette panne pahaksi, että me pyhdämme teidät kaikessa hiljaisuudessa seuraamaan meitä Waasaan“.

„Ja minkä tähden, ja kenen käskystä?“ ärjäsi kapteeni.

„Kysymykseenne: minkä tähden? en minä osaa wastata, mutta käskyn näette tässä“ — ja wiskaali näytti hämmästyneelle kapteenille astanomaisen kirjeelli-

sen käskyn „ottaa kiini kapteeni Kornmanin ja wiedä hänet Waasaan“.

Kapteeni waaleni kun tämän käskyn tuli. — „Ja minkä tähden?“ kysyi hän vielä kerran. Mutta hän rohkaisti itsensä jälle kohta ja lausui: „Minä olin walmis lähtemään R-n kaupunkiin; mutta affain näin ollen tahdon seurata teitä Waasaan“. Hän tahtoi tämän sanottua lähteä ulos kamarista. Wiskaali seurasi häntä ja fanoi:

„Antakaa anteeksi, mutta me emme saa päästää teitä nähywistämme“.

Kapteeni seisahdun kuin olisi nuoli häneen sattunut. „Minä olen siis teidän wankinne?“ kysyi hän.

Wiskaali kumarssi, mitään muuta was- taamatta.

„Mutta jos en minä seuraisi teitä?“ kysyi kapteeni kiwaasti.

„Niin täytyy meidän wälisin wiedä teidät mukanamme“.

„Minua! wälisin!“ huusi kapteeni, joka nyt jälle oli sama mies kuin ennen laiwasaansa.

„Luultawasti on tässä erehdys, joka piankin tulee ilmi. Meidän täytyy seurata käskyjämme, siis pyyhän minä, etette mitään huomiota tästä herättäisi. Te tiedätte itse mitenkä pian kulkupuheet lewiävät. Te woitte meitä wastustaa, mutta uskokaa minua, te waan sillä herätätte suurempaa huomiota kuin affa ansaitsee ja pahennatte sillä waan omaa affatanne“.

Tähän tyyneesen, wakawaan lauseeseen ei ollut kapteenilla mitään sanomista. Hän mietti kotwan aikaa. — „Mutta mikä on syh tähän wäkiwaltaan?“ kysyi hän wihdoin.

„Siihen on, niinkuin fanoim, meidän mahdotointa wastata“ — lausui wiskaali. „Minä en tiedä mitään muuta kuin, että aamulla sain tämän käskyn, joka waati minun kohta lähtemään teidän luo“.

Kapteeni mietti taas wahan. „Te olette oikeassa“ — fanoi hän wihdoin. — „Minä tahdon seurata teitä“. Hän huusi

rouwaansa ja ilmoitti siwumennen läh- töänsä. Rouvaa tosin kummastutti wieraisten tulo ja hän oli warsin untelias saadakfensa tietää heidän affiansa. Mutta hän oli tottunut kapteenin affinäisiin läh- töihin.

Kuolen tunnin kuluttua istui kapteeni kääseisfään. Juuri kun hän portista ajoi ulos, kuului himeä huuto: „Sfäni! Minun isäni on murhaaja, nyt ne hänen wieraat“. Kattaiden kolina esti kapteenia kuulemasta tätä huutoa.

Lukia ehkä arwaa syhtä kapteenin kiini ottaniiseen. Se oli seuraus prowastin fähnyistä Jolfsan Leenan puheella. Prowasti oli, näet, tawannut Leenan kuolemaifillaan. Hän oli wahan aikaa kahden kesken puhunut Leenan kanssa, mutta kohta sitten oli todistajia käsketty Leenan wuoteen luo ja näiden kuullen oli euffo kertonut miten pieni Kaarle Kornman oli ryöstetty, miten hän oli jätetty Warpus- ten luo — sanalla fanoen: kaikki mitä lukia jo tietää, wieläpä miten hautuumaasta oli kaimettu ylös pieni lapsi, puetettu patronin pojan waatteisiin ja heitetty mereen, josta Sorwarin muori sitten löysi ruumiin. Leena kertoi sitten mitenkä miehensä Jolfsan Matti oli päässyt pafoon, kun oli otettu kiini murtowarkaudesta ja Kontion Kallen surmaamisesta, ja kaitiessa näisfä Leenan kertomuffissa oli kapteeni Kornmanilla etewin osa. Prowastille selkeni nyt kaikki, mitä hänelle oli himeää ollut. Häntä hynä muita todistajia hirmustutti se jaffo julmia rikoffia, joihin kaiffiin kapteeni oli shyllisin. Prowasti tiesi, sitten kun oli euffo lopettanut, kertoa pienen Kaarle Kornmanin wiimeiset elämän-waiheet.

Kun yhdistettiin nämä Leenan syhtöfset ja wahan Ewan todistuffet niihin epäluuloihin, jotka pienosen kadottua olivat fanoneet kapteenin shyn-alaisessi, niin rakentui näistä kaitista pian itsestänfä käsky, jonka nojassa kapteeni oli kiini otettava. Syhämellä, joka kapteenin rikoffia lauhdun, mutta joka iloitsi siitä että salaiset pahudet wihdoin olivat tulleet ilmi, pa-

lasi pöwasti wiskaalin seurassa toitiin ilmoittamaan, että Warpusen Heikki oli — niinkuin Gewa oli sanonut — Nytilän howin oikea omistaja, patroni Kaarle Kornman.

Monta monituista kertaa ennen oli kapteeni kulkeissaan R—n kaupungin ja Nytilän wälin miettinyt asioitansa. Nytkin mietti hän niitä. Hänen oli mahdotoin hymärtää, kuinka eilispäiwän tapaukset niin pian oliwat tulleet tunnetuksi ja wiesläpää, miten häntä oli woitu syhtää onnettomuudesta, joka oli kohdannut tulliherroja. Hän ei ensinkään osannut aawistaa, että tässä nyt oli kysymys muusta asiasta. Kun hän nyt yksinään ruunumiesten edellä ajaen mietti tekojansa, rupefi häntä wähän arweluttamaan. Ja hän rupefi aina yhä enemmän miettimään, eikö kumminkin olisi ollut parasta, ettei hän olisikaan seurannut herroja. Mutta silloinpa hän olisi heittäytynyt epäluulon alaiseksi! Hän kiiruhti kultuansa saadak-sensa pikemmin tietää, mistä hän oikeastaan oli syhtetty.

Kun matkaseura oli ehtinyt Waasan edustalle oli jo päiwä pian puolessa.

Yötä läpi oli kulettu. Kapteeni seisahutti hewoisensa ja kysyi, mihinkä nyt olisi kaupungissa ajettava. Hän wähän hämmästyi, kun wiskaali esitti, että hän siirtyisi yksin-istuttawista kääseistään hänen wiereensä. Wiha oli taaskin saada woi-ton kapteenissa, mutta hän hillitsi sitä; hän oli päättänyt tehdä, mitä ruunumiheet hänelle käsivät, siten osoittaak-sensa, ettei hän pelännyt mitään, että hän oli wiatoin. Mutta kun wiskaali ajoi suoraan Korsholmaan, kun suuri portti awattiin ja kohta jälleen suljettiin heidän takanansa, tunsi kapteeni kylmän hi'en noussewan hänen otsalleen. Hän pelästyi. Hänellä olikin syytä siihen, sillä wälä samana päiwänä sai hän tietää, että seinukset, minkä sisästä hän istui, myöskin si-fäliswät Jolhan Leenan. Ja kun kapteeni tämän sai tietää, hymäräsi hän myöskin, mistä hän oli syhtetty ja samassa hymäräsi hän mitä häntä uhtasi. Mitä hän siinä yksinäisyhdesjansä wankihuoneesansa ajatteli, miten hän kirofi tuhmuuttansa, kirofi, että oli antanut wangita itsensä, niinkuin järjetön luontofappale ansaan, ken osanee arvata.

XIII.

Lopussa kiitos seisoo.

Wuosi oli kulunut niistä tapauksista, joista wasta kerroimme. Tämän wuoden kulussa on paljon muutoksia tapahtunut tuttavissamme. Samaten kuin mustat, sähköiset pilwet taiwahalle wähtel-len nousewat ja sitten äkki-arvaamatta, kun toinen toisensa tapaawat, leimahtawat tuleen, purkautuwat myrsky-fateesen ja warsin lyhyessä ajassa puhdistawat ilman, katoowat ja päästäwät jälleen aurin-gon walaisemaan, — niin ihan samaten oli pahuus ja ilkeys, joka monien wuosien kulussa oli riemuinnut, nousut kor-

keinmilleen. Tuli, oikeuden puhdistawa tuli oli paljastanut syhliset ja kun pahuus ja ilkeys oli palkkansa saanut, astui pimeyden peitosta esille se, minkä rikos oli koettanut pimeyden peittoon ijaksi sulkea.

Nytilän kartano näyttää nyt ystävällisemmälle kuin koskaan ennen. Se on kumminkin aina samallinen kuin se on ollut; ei ole siinä, itsessä kartanossa mitään muutosta tapahtunut, mutta kumminkin! Niinhän se on, että asunnon ulkomuotokin ottaa, niin sanoaksemme, muo-

toa siitä, mikä sen sisänsä asuu. Ja nyt ei enää kapteeni Kornman, eikä hänen perheensä Ryttilässä asunut. Ryttilässä hallitsi nyt uusi, nuori isäntä, Konrad Kornmanin welsjen poika, Wapusten ottopoika Heikki Wapunen, joka nyt on tunnettu oikealla nimellään Kaarle Kornman.

Pilwet ovat poistuneet — kaikki! Nuorukainen poika on palannut isänsä kotiin; hän on perinyt, mitä hänen vanhempansa hänelle jättivät. Hänen sydämensä tyhyyttä omittuisista tunteista. Wihaa oli hänen perintöönensä koetettu istuttaa, mutta mitä setänsä wäärhydet ja julmuudet tähän hänen perintöönensä istuttivat, sitä hän ei ole perinyt. Rauha wallitsee hänen rinnassansa. Hänen vanhempainsa mieli-ala on palannut Ryttilään hänen kanssansa.

Wuosi oli kulunut ennenkuin kaikki kapteenin julmuudet tulivat selville ja hän itse ehti saada tuomionsa. Se tuomio ei kumminkaan häntä itseänsä kohdannut. Kun hän huomasi, että meri oli antanut saaliinsa takaisin, että hulluihin järki palasi todistamaan häntä wastaan, että merimiehet, joihin hän oli luottanut, paljastivat hänen oikean luonteensa; kun hän huomasi, että lain miekka uhfasi hänen syyllistä henkeänsä — —, niin huomasi hän myös, että hän oli osansa loppuun saakka näyttänyt, että murhenäytelmän viimeisen näytöksen viime kohta oli käsitä. Muutamana päivänä, ennenkuin ylhäisin oikeus lausui hänen tuomionsa, surmasi hän itsensä raudoilansa. Wähää ennen oli Amanda, hänen tyttärensä, ja Wappo, hänen waimonsa, käyneet häntä katsomassa. Mitä heidän välillensä silloin oli tapahtunut, sitä ei saatu tietää, se waan huomattiin pian, että isän synnit kohtasivat lasta, sillä Amanda waiwui hiljaiseen sywämielisyhteen, josta ei mitään woinut häntä wettää. — —

Kesäpäiwä oli lämmin ja kaunis. Isäntänä on Heikki ensikerran astunut huoneeseen, josta hän lapsena ryöstettiin. Prowasti, rouwa Renner ja Liina ovat

saattaneet hänen pappilasta Ryttilään. Gewa on Heikin onnesta tullut uudelleen nuoreksi. Hän itkee ja nauraa wuorotain. —

Siitä saakka kun kapteeni joutui kiiri rikoksestaan, ei nähty Ryttilän rajoja ulompana rouwa Kornmania, eikä myös Amanda. Kun tuomio lanfesi, joka antoi nuorelle pojalle hänen isänsä maan takaisin, muuttivat he kaupunkiin. Sinne wei Wappo nuassansa mitä ikänä hän taisi wiedä, sillä hän oli sama, entinen Wappo wieläkin. Kaarle ei häntä wastustanut. Mutta nyt kun hän isänsä kuolin-kamariin astui ja siellä näki äitinsä kuwan, sanoi hän: „Jumalan kiitos että minun tätini tämän minulle jätti“. —

Siinä oli hän siis taasen pitkien aikojen kuluttua! Prowasti istui samalle paikalle, missä hän oli istunut illalla, jona hän kuoleman kourissa olewalle oli luwannut hänen poikaansa kaswattaa. Tämän oli prowasti, alussa itse sitä tietämättä, tehnyt. Hän kertoi tässä nyt nuorelle isännälle, mitä hän tiesi hänen isänsä ja kapteeni Konradin nuoruudesta, siitä wihasta, millä vanhempi weli, Konrad, kohteli welipuoltansa, Kaarlea. Hän puhui, miten tämä wiha oli syntynyt melkeinpä kohta, kun hänen isänsä meni uuteen naimiseen — siis jo ennen welipuolen syntymistä — siitä, että Konrad jo silloin oli tuullut: „sinulle ei ole mitään“. Ja kun sitte Konrad sai welsjen, joka oli äitinsä jälkeen periwä Ryttilän, oli tämä wiha yhä kaswanut. Molemmat pojat olivat isän laimeudesta saaneet kaswaa omia aikojaan. Konradin wei kateus, jota isä turhaan koetti sammuttaa, ijäksi pois awujen tieltä. — Sitten puhui prowasti, miten tämä wiha nuoressa merimiehesä oli yhä kaswanut julmaksi, sammumattomaksi, kun hän oli rakastunut nuoreen neitiin, joka jo oli hänen welsjensä morfian. Siitä oli wiha muuttunut kostoksi, sillä Konradin mielestä oli hänen welsjensä riistänyt häneltä kaikki. — —

Ja kun prowasti tästä rakkaudesta pu-

hui, niin loi Kaarle filmänsä äitinsä ku-
waan ja hän ymmärsi, että wiha saattaa
rakkaudestaakin syntyä. —

Prowastin vielä puhuesfa awattiin
owi ja sisälle astui mies, joka suuraa
tietä tuli kaupungista. Hänellä oli asiaa
prowastille; hän tuli Anteron puolesta,
nuoren kauppiamiehen, joka kassu kuukautta
oli wuoteen omana ollut. Antero oli
lähettänyt hänen pyytämään prowastia
käymään luonaan kaupungissa. „Wihan
peri kauppias, kun Karlgren wainajan ta-
warat peri“ lopetti mies.

Ja prowasti seurasi lähettilästä.

Mutta Kaarle filmäilä äitinsä ku-
vaa ja sitten loi hän filmänsä Liinaan ja
tämä filmäily sanoi, mitä nuoren patro-
nin ujous ei muulla tawalla näyttänyt,
sanoi että hänen rakkautensa ei ollut turha
ollut; että se oli palkansa saanut kanniin
neidin rakkaudesta. — Kassu päiwää en-
nen olikin prowasti yhdistännyt kihlattujen
nuorten kadet.

Wasta seuraavana aamuna palasi pro-
wasti. Hän oli iloinen. Kuolema, joka

Anteroa odotti, oli hänesä waijuttanut
suuren muutoksen. Siitä saakka, kun
Kaarle, silloin vielä Warpujen Heikki,
käwi kaupungissa, jossa rupefi kapteeni
Konradin palkolliseksi, eiwät nuorukaiset
olleet nähneet toistansa. Antero lähetti
nyt Kaaralle terweiset, mitkä osoittiwat,
että wäärä wiislaus, mitä hän oli ystä-
wälleen saarnannut, ei enää ollut hänen
elämänsä ohje-nuora. Hän oliji tahtonut
testamentata tawaransa Kaaralle, mutta
prowastin neuwosta oli Karlgrenin sisar
ja tämän tytär nyt periwä mitä saituri
wainaja pitkän elämänsä kuluesfa oli
koonnut. —

Kaikki kuuntelivat sääliwästi, mitä pro-
wasti kertoi, kaikki paitsi Wanha Gewa.
Kun oli prowasti lopettanut, sanoi hän:
„Jumalan kiitos“, nyt emme tarwitse pe-
lätä ketään. Kapteeni on kuollut; Dolsan
Matin forjasi sama meri, mihin hän uh-
kasi pienen Kaarleni hufuttaa. Wiha on
muuttunut rakkaudeksi! Di jos eläisi vielä
nuori rouwa-wainajani!“